

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY PARTICIPATION MODEL IN ORGANIZING
NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION
FOR SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION CENTERS:
AN APPLICATION OF CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS AND ACTION RESEARCH

Mr.Teerasak Srisurakul

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ
กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง
ยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ

โดย

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล

สาขาวิชา

ศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชกุลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาน์ โกวิทยา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาอากาศเอก ดร.ทำนุ ดุษฎีพัฒน์กุล)

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล : การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ. (THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY PARTICIPATION MODEL IN ORGANIZING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION FOR SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION CENTERS: AN APPLICATION OF CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS AND ACTION RESEARCH) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.วรรณรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์, 381 หน้า.

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) ตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และ 4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน 1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ 1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง 2. ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน 2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน 3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา 4. ด้านการติดตามผล และประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา และ 5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ 5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น 5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง 2) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 145.75$, RMSEA = 0.06, SRMR = 0.04, NFI = 0.93, GFI = 0.93, PGFI = 0.57) โดยน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 15 ตัวแปร มีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ 0.69 ถึง 0.91 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล คือการที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลตามองค์ประกอบ 5 ด้าน โดยมีปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง แรงจูงใจของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย และปัจจัยเงื่อนไข ได้แก่ การที่ประชาชนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของ กศน. การประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง การมีสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่เพียงพอ และการมีแผนงานหรือแนวทางในการให้เข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน 4) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยนำเสนอต่อภาครัฐ จำนวน 6 ประเด็น ภาคเอกชน จำนวน 3 ประเด็น ภาคประชาสังคม จำนวน 2 ประเด็น และประชาชนทั่วไป จำนวน 3 ประเด็น โดยมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 3.92 ถึง 4.08) และความเป็นไปได้ (ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 4.00 ถึง 4.31) ในการนำไปสู่การปฏิบัติ

ภาควิชา.....การศึกษาดลอดชีวิต.....ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา.....2555.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5184279127 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : COMMUNITY PARTICIPATION / ORGANIZING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION / SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION CENTERS

TEERASAK SRISURAKUL : THE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY PARTICIPATION MODEL IN ORGANIZING NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION FOR SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION CENTERS: AN APPLICATION OF CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS AND ACTION RESEARCH. ADVISOR : ASSIST. PROF. WORARAT PATHUMCHAROENWATTANA, Ph.D., CO-ADVISOR : WIRUN NINLAMOT, Ph.D., 381 pp.

The research on the development of a community participation model in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers: an application of confirmatory factor analysis and action research applied the mixed method research comprising of quantitative and qualitative methods. The aims of the research were to; 1) identify the indicators and factors of community participation in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers; 2) examine the appropriate integration of indicators and confirmatory factors of community participation in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers which the researcher had developed the theory from the empirical data; 3) develop a community participation model in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers; and 4) propose the policy recommendations on community participation in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers. The results were as follow:

1. Community participation in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers consisted of 5 factors and 15 indicators including 1) Planning: the indicators comprised of (1.1) Participation in determining the policy, (1.2) Participation in planning or proposing implementation guideline, (1.3) Participation in determining the curriculum, activity or project, (1.4) Participation in problem analysis and proposing the needs, (1.5) Participation in the need assessment, and (1.6) Participation in seeking or appointing committee or personnel of sub-district non-formal education centers; 2) Implementing: the indicators comprised of; (2.1) Participation in implanting the work plan and organizing learning activities and projects, (2.2) Participation in providing and supporting the fund, venue and labour, and (2.3) Participation in monitoring the implementation; 3) Public relations and networking: the indicators comprised of; (3.1) Participation in promoting the learning activities and project with the public, and (3.2) Participation in coordinating or seeking for the network for organizing education; 4) Monitoring and evaluation: the indicators comprised of; (4.1) Participation in providing orientation and monitoring the education organizing, and (4.2) Participation in evaluating the education organizing, and 5) Sharing benefits: the indicators comprised of; (5.1) Participation in getting benefit from the education which was organized in community, and (5.2) Participation in getting benefit from organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers. 2. The results of examination the appropriate integration of indicators and confirmatory factors of community participation in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers which the researcher had developed the theory from the empirical data were in accordance with the data ($\chi^2/df = 145.75$, RMSEA = 0.06, SRMR = 0.04, NFI = 0.93, GFI = 0.93, PGFI = 0.57). The weighting value of those 15 indicators were review as positive (between the range of 0.69 to 0.91). 3. The development of a community participation model in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers defined as the participation of community members in organizing non-formal and informal education for sub-district non-formal education centers based on the 5 factors. The supporting factors included personality of the sub-district non-formal education centers' leader, motivation of participants, and support from the networks. The conditional factors were the realization of the importance of non-formal education, public relations, adequate of academic support, and the concise plans/guidelines for community members participation. 4. Policy recommendations were proposed to 4 different sectors; 6 were to the public sectors, 3 were to the private sectors, 2 were to the civil society sectors, and 3 were to general public sectors with appropriate scores (mean (\bar{X}) between 3.92 to 4.08) and probability scores (mean (\bar{X}) between 4.00 to 4.31) in the implementation.

Department : Life Long Education Student's Signature

Field of Study : Non-formal Education Advisor's Signature

Academic Year : 2012 Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยคำปรึกษา การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์ ผู้วิจัยถือโอกาสนี้ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวานัน โกวิทยา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาอากาศเอก ดร.ทำนุ คุชฎีพัฒน์กุล ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณา ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาให้คำแนะนำในส่วนของรูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบาย ตลอดจนผู้ประสานงานของสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทุกภาค ผู้ประสานงานและผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ของ กศน.ตำบล ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมประชุมเชิง ปฏิบัติการในตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งผู้สนับสนุน ในการประสานงานและให้ข้อมูลผู้วิจัยที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของผู้มี พระคุณทุกท่าน

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษา ตลอดชีวิต ที่ถ่ายทอดความรู้วิทยาการอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและการ ดำเนินชีวิต และขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกคนที่สนับสนุนให้งานวิจัยชิ้นนี้แล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณ ดร.พรรษา เอกพรประสิทธิ์ คุณประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูฏ คุณโอฬาร จันท์คำ คุณจุฑาทิพย์ พิทักษ์ คุณพิทักษ์ กาวีวัน คุณบรมัตถ์ ท้าวแก่นสาร คุณพิเชฐ โสภณแพทย์ คุณอานนท์ โคตพัฒน์ คุณวีณา จันทรังาม คุณวิภาวี เขียวขำ คุณน้ำหวาน ชาวเลาขวัญ และ คุณเศรษฐีพงษ์ พุฒขวัญ ตลอดจนลูกศิษย์และเพื่อนร่วมงานที่วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่คอยช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมาจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในกัลยาณมิตรทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ คุณสุวรรณ คุณจำเนียร ศรีสุรกุล ซึ่งเป็นบุคคลอันเป็นที่รักยิ่ง ตลอดจนครอบครัวศรีสุรกุล ครอบครัวสารพล ครอบครัวสุกใส ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ คอยให้ความรัก กำลังใจ ความเอาใจใส่ และสนับสนุนทุกอย่างในชีวิตของผู้วิจัยเสมอมา

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุน รัชดาภิเษกสมโภช (THE 90th ANNIVERSARY OF CHULALONGKORN UNIVERSITY FUND (Ratchadaphiseksomphot Endowment Fund)) ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่สนับสนุน ทุนการวิจัยในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
ตอนที่ 1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	13
1.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	13
1.2 ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม.....	17
1.3 ระดับการมีส่วนร่วม.....	21
1.4 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วม.....	24
1.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา.....	31
ตอนที่ 2 การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	32
2.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ.....	32
2.2 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย.....	34
2.3 ความสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	35

2.4 การจัดการศึกษานอกระบบของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.).....	37
2.5 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.).....	40
ตอนที่ 3 กศน.ตำบล.....	42
3.1 ความหมายของ กศน.ตำบล.....	42
3.2 บทบาทและภารกิจของ กศน.ตำบล.....	43
3.3 หลักการดำเนินงานของ กศน.ตำบล.....	44
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ.....	48
4.1 ความหมายของรูปแบบ.....	48
4.2 ประเภทของรูปแบบ.....	49
4.3 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี.....	51
4.4 การประเมินผลรูปแบบ.....	51
ตอนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน.....	52
ตอนที่ 6 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ.....	55
6.1 ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ	55
6.2 ลักษณะและหลักการการวิจัยปฏิบัติการ.....	59
6.3 รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ.....	61
ตอนที่ 7 แนวคิดระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)	66
7.1 ลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน.....	66
7.2 ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน.....	67
7.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน.....	68
7.4 การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน.....	70
ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	75
ตอนที่ 9 กรอบแนวคิด.....	87
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	90
ระยะที่ 1 การศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	90

หน้า

ระยะเวลาที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎี การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูล เชิงประจักษ์.....	93
ระยะเวลาที่ 3 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	99
ระยะเวลาที่ 4 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	113
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	120
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	123
ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิง ประจักษ์.....	133
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	145
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	217
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	229
สรุปผลการวิจัย.....	239
อภิปรายผล.....	254
ข้อเสนอแนะ.....	268
รายการอ้างอิง.....	271

	หน้า
ภาคผนวก.....	282
ภาคผนวก ก ราชานามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	283
ภาคผนวก ข ตัวอย่างจดหมายขอความร่วมมือในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอ อนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล วิจัย.....	285
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	288
ภาคผนวก ง แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	293
ภาคผนวก จ แบบบันทึกเอกสาร.....	297
ภาคผนวก ฉ แบบสังเกตสภาพแวดล้อม.....	302
ภาคผนวก ช แบบบันทึกกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย...	306
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง.....	308
ภาคผนวก ฌ เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	311
ภาคผนวก ญ แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	340
ภาคผนวก ฎ แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	346
ภาคผนวก ฏ ราชานามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการ มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	351
ภาคผนวก ฐ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง.....	354
ภาคผนวก ท ตัวอย่างภาพถ่ายการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย.....	370
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	381

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎี.....	30
2.2	ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	83
3.1	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	92
3.2	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	95
3.3	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบบันทึกเอกสาร.....	101
3.4	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสังเกตสภาพแวดล้อม.....	102
3.5	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสังเกตกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.....	103
3.6	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	104
3.7	ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ.....	107
4.1	ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	126
4.2	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรต่างๆ.....	133
4.3	ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความแปร และค่าความโด่งของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	136

ตารางที่	หน้า	
4.4	ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน ของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	138
4.5	ดัชนีความกลมกลืนของโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ก่อนปรับ).....	139
4.6	ดัชนีความกลมกลืนของโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ).....	141
4.7	ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	144
4.8	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของ กศน.ตำบล จำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม.....	174
4.9	สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	184
4.10	แนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	185
4.11	โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	187
4.12	องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	192
4.13	ค่าเฉลี่ยและผลการประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	201
4.14	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผล การปรับปรุง.....	202
4.15	ค่าเฉลี่ยและผลการประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วน ร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล.....	219
4.16	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนใน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผล การปรับปรุง.....	220

ตารางที่	หน้า
4.17 ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา.....	222

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แสดงโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน.....	53
2.2	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	89
4.1	รูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	132
4.2	โมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ก่อนปรับ).....	140
4.3	โมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ).....	141
4.4	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน.....	192
4.5	องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	194
4.6	องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	209
5.1	รูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล.....	243

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสความตื่นตัวการจัดการศึกษานานาชาติทั่วโลกต่างมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Learning) อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เนื่องด้วยการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ทั้งในด้านจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความสามารถและทักษะต่างๆ เพื่อให้ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถก้าวทันในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้านของแต่ละประเทศในยุคของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ประชาชนเข้าถึงความรู้ ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และสามารถใช้ความรู้ที่มีมาเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การทำงาน ทั้งในระดับบุคคล จนถึงระบบต่างๆ ของสังคม ดังนั้นรัฐต่างๆ ในโลกจึงพยายามจัดการเพื่อให้ประชาชนของแต่ละประเทศได้เรียนรู้อย่างหลากหลายและกว้างขวางตอบสนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของมนุษย์ทุกคน

ความคิดในเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตนั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากผลงานของ Coombs and Ahmed (1974) ซึ่งได้สำรวจการจัดการศึกษาอบรมในประเทศต่างๆ ทั่วโลก เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ผลการศึกษาครั้งนั้น ได้จำแนกกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท คือ การศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งในความเป็นจริงก็ได้ใช้กิจกรรมทั้ง 3 ประเภทนี้ในการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะผสมผสานบูรณาการกิจกรรมทั้ง 3 ประเภท หรือใช้กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเป็นเอกเทศก็ได้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนปกติ ไม่ว่าจะการศึกษานั้นจะจัดอยู่ในรูปลักษณะใดก็ตาม ซึ่งมีการใช้คำอื่นๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเช่นเดียวกัน เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) การศึกษาทางไกล (Distance Education) เป็นต้น ทุกคำล้วนมีความหมายเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่ละประเทศใช้ความหมายไม่ตรงกันบ้าง แม้ความหมายจะใกล้เคียงกัน แต่ขอบข่ายการจัดแต่ละประเทศแตกต่างกัน เช่น คำว่า การศึกษาต่อเนื่อง มีความหมายเป็นการศึกษาที่จัดหลังการศึกษาภาคบังคับ เช่น ในประเทศด้อยพัฒนา เป็นต้น ในขณะที่อีกประเทศหนึ่ง จัดการศึกษาต่อเนื่องอยู่ในสถาบันการศึกษา

ชั้นสูง เช่น ในประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือคำว่าการศึกษาสังคม (Social Education) จะใช้เฉพาะในประเทศญี่ปุ่น หรือเกาหลีใต้ การศึกษาทั้งหมด (Total Education) ใช้ในประเทศศรีลังกา และ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่จะใช้เฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ซึ่งรวมเอาการสอนให้รู้หนังสือ การสอนเยาวชน และผู้ใหญ่ที่เรียนนอกระบบโรงเรียน สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วไม่นิยมใช้คำนี้ แต่ใช้คำว่าการศึกษาผู้ใหญ่ (เพ็ญแข ประจันปัจฉิก, 2543) นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาของยูเนสโก (UNESCO Institute for Education-UIE) องค์การนานาชาติ และปฏิญญาฮัมบูร์ก (1997) ได้กล่าวถึงการศึกษาผู้ใหญ่ หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ปวงที่จัดขึ้น ไม่ว่าจะในรูปแบบทางการหรือไม่เป็นทางการที่ผู้ใหญ่ได้พัฒนาความรู้ความสามารถ หรือปรับปรุงพัฒนาความสามารถในวิชาชีพที่สนองต่อความต้องการของเขา สังคมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ครอบคลุมถึงการศึกษาแบบเป็นทางการ การศึกษาต่อเนื่อง การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน การเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้โดยบังเอิญที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งการเรียนรู้

การศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาและสถานที่ ตอบสนองความต้องการ และเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการศึกษา โดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายนับจากวัยเด็ก ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ หลักสูตรมีความหลากหลายนับตั้งแต่กลุ่มสนใจทำอาหารจนถึงการประชุมสัมมนา การรักษาสภาพแวดล้อมระดับชาติ รวมทั้งการศึกษาสายสามัญเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษานอกระบบจึงมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดเสรีและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมเฉพาะเรื่อง (Ward, 1995) ในการจัดการศึกษานอกระบบของแต่ละประเทศจะมีรูปแบบและวิธีการของตนเอง โดยขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และนโยบายในการพัฒนาของประเทศนั้นๆ (เรจเรณ ล้อมลาย, 2552)

สำหรับประเทศไทยการศึกษาผู้ใหญ่ มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล โดยจัดอยู่ในรูปของการถ่ายทอดความรู้กันเองในชุมชนและครอบครัว ผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ผู้อาวุโส พระสงฆ์ ครู ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน และผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ ซึ่งการสอนในยุคนี้ยังไม่เป็นระบบ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความสามารถในการนำสิ่งที่เรียนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ หรือประกอบอาชีพได้เท่านั้น แหล่งที่สำคัญในการสอนผู้ใหญ่ ได้แก่ วัด บ้าน และชุมชน ในปี พ.ศ.2480 รัฐบาลได้สำรวจสำมะโนประชากร พบว่า ประชากรที่อายุ 10 ปีขึ้นไปไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 68-80 รัฐบาลจึงได้จัดโครงการการศึกษาผู้ใหญ่อย่างเป็นระบบขึ้น ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนให้อ่านออกเขียนได้ และสอนหน้าที่ความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ โดยมีการตั้ง กองการศึกษาผู้ใหญ่ ในปี พ.ศ.2483 ต่อมาช่วงต้นทศวรรษของพุทธศักราช 2513 ได้มีการขยายแนวคิดเรื่องศึกษานอกโรงเรียนขึ้น และได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบการศึกษา เพื่อพัฒนากำลังคนของประเทศ รวมถึงในการเพิ่มโอกาสสำหรับการศึกษาตลอดชีวิต

อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาการศึกษาตลอดชีวิตและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันสำหรับประชาชนทุกคนได้กลายเป็นจุดเน้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คำว่า “*การศึกษานอกโรงเรียน*” ซึ่งหมายถึงกิจกรรมการศึกษาใดๆ ก็ตามที่จัดภายนอกกระบวนโรงเรียน ได้ถูกนำมาใช้แทนที่คำว่า “*การศึกษาผู้ใหญ่*” จนกระทั่งกองการศึกษาผู้ใหญ่ได้รับการยกฐานะเป็น “*กรมการศึกษานอกโรงเรียน*” เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2522 การศึกษาผู้ใหญ่ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางพัฒนาเป็นการศึกษานอกโรงเรียน โดยการศึกษาผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมหนึ่งของการศึกษานอกโรงเรียน จวบจนกระทั่งวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2546 กรมการศึกษานอกโรงเรียนถูกปรับลดฐานะเป็น “*สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน*” เป็นหน่วยงานระดับกองขนาดใหญ่อยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2551 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้เสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และประกาศใช้ในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2551 และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “*สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย*” ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษา มีการบริหารจัดการโดยภาคส่วนต่างๆ ของสังคมที่กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกภูมิภาค ทุกระดับการศึกษา และทุกชุมชน โดยมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้สอน ผู้เรียน เวลา สถานที่ หลักสูตรและการสอน การจัดการบริหาร และการประเมินผล (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542 ; สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551 ; เจริญ ล้อมลาย, 2552)

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีบทบาทหน้าที่ในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในทุกจังหวัดตามพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 โดยมีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการจัดและส่งเสริมสนับสนุน และบัญญัติไว้ในมาตรา 18 ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่าย และการดำเนินงานอาจให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็ได้ ซึ่งกระจายครอบคลุมแขวงในกรุงเทพมหานครและทุกตำบลสำหรับจังหวัดอื่น และเพื่อให้สามารถสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง มีความพร้อมในการจัดบริการทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมากยิ่งขึ้น สำนักงาน กศน. จึงได้ปรับเปลี่ยนฐานะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็น กศน.ตำบล โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสังกัดของ กศน.อำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด (สำนักงาน กศน.จังหวัด) สำหรับต่างจังหวัด และ กศน.แขวง ใน

สังกัด กศน.เขต ในกรณีของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร (สำนักงาน กศน.กรุงเทพมหานคร) โดยมีคำสั่งจัดตั้งเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2552 โดยเลขาธิการ กศน. (นายอภิชาติ จีระวุฒิ) ได้สั่งการให้ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัด ทุกจังหวัด และผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.กทม. ดำเนินการปรับปรุงการเรียนชุมชนในทุกตำบลให้เป็น กศน.ตำบล และดำเนินการจัดตั้งให้แล้วเสร็จภายในปี 2553 โดยมีวัตถุประสงค์ (กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) คือ

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
3. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน
4. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษาให้กับชุมชนเอง

ปัจจุบัน (พ.ศ.2555) กศน.ตำบล (หมายความรวมถึง กศน.แขวง) มี 7,409 แห่งทั่วประเทศ และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช.ในตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช.เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) จากพระราชบัญญัติและ มาตรการดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

เรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนชุมชนกับชุมชนในการระดมทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนาความร่วมมือของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบลกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน สถานศึกษาจะพัฒนาการศึกษาได้ดีต้องอาศัยสรรพกำลังทรัพยากรจากชุมชนในการนำมาจัดการศึกษา ถ้าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะทำให้ผลการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นเกิดแนวคิดที่จะนำไปสู่กระบวนการที่นำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เป็นตัวสะท้อนความคิด ความรู้สึกนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง เกิดแนวคิดใหม่ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบลจะพัฒนาได้ดีเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนได้จริง เมื่อชุมชนมีความร่วมมือกับสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกันจัดการศึกษา (นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549)

กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การละเลยไม่เห็นความสำคัญของชุมชนเป็นการมองข้ามทรัพยากรที่สำคัญที่จะอำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชนไปอย่างน่าเสียดาย และบางที่อาจก่อให้เกิดอุปสรรคได้ ปัญหาทางด้านความร่วมมือกับชุมชนจึงเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง การประสานความร่วมมือเป็นการดำเนินการในลักษณะการให้ การรับ และเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันต้องเกิดขึ้นจริงจังและต่อเนื่องและเกิดกับหน่วยงานทุกระดับ โดยเฉพาะหน่วยงานที่สำคัญที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดผลได้อย่างดี ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว กศน.ตำบลหลายแห่งมีปัญหาในการพัฒนาเครือข่ายและประสานความร่วมมือกับชุมชนหรือคณะบุคคลต่างๆ เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม อาทิ หน่วยราชการอื่น องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรเอกชน รวมทั้งศาสนสถานต่างๆ ทำให้เกิดความไม่เข้าใจร่วมกัน ชุมชนไม่ได้ประโยชน์จากศูนย์การเรียนชุมชน (หรือ กศน.ตำบลในปัจจุบัน) เท่าที่ควร การส่งเสริมบุคลากรที่มีความสามารถในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนายังมีน้อย ชุมชนขาดความสนใจในกิจกรรมท้องถิ่น ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลเนื่องจากไม่เข้าใจในรูปแบบการดำเนินงานอย่างแท้จริง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนในการวางแผนและเสนอแนวทางในการดำเนินงาน การบริหาร และการจัดกิจกรรม การจัดหาทรัพยากรสนับสนุน การกำกับดูแล และการประเมินผล ยังคงเป็นปัญหาในการดำเนินงาน (สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2550)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาดังกล่าวในสมัยอดีตยังไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ก็เริ่มมีแนวทางชัดเจนมากขึ้น แต่สาระ

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงเป็นแนวทางกว้างๆ ที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและหลักการ การนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติจึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ วิจัยหารูปแบบวิธีการที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับสถานศึกษาและสร้างความมั่นใจว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ถือว่าเป็นเรื่องยากต่อการริเริ่มเป็นกระบวนการเพื่อสู่ทิศทาง หรือเป้าหมายตามพระราชบัญญัติการศึกษาอย่างรวดเร็ว ประเด็นที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่ทำทลายให้กับผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ และการดำเนินการต้องเป็นไปอย่างระมัดระวังมีการวางแผนที่รัดกุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิด กศน. ตำบล ที่ดำเนินการก่อตั้งตามนโยบายของรัฐบาลให้ครบทุกตำบลภายในปี พ.ศ.2553 ซึ่งในบาง กศน. ตำบลก็ประสบผลสำเร็จและในขณะที่บางแห่งอยู่ระหว่างดำเนินการในการก่อตั้ง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการดำเนินการโดยมีรูปแบบที่เหมาะสม (สุนทร คำเวณูญ, 2545; เกลียว วาปีกิ่ง, 2549; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2550)

จากการที่ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ศึกษากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่างานวิจัยของไทยส่วนใหญ่ศึกษาถึงลักษณะ ปัญหา และความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนชุมชน (กศน.ตำบล) เท่านั้น และเป็นการศึกษาในบริบทที่แคบโดยเน้นศึกษาเป็นกรณีศึกษา ขาดการศึกษาในภาพรวม และยังไม่ทราบถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงาน อีกทั้ง กศน.ตำบล เพิ่งมีนโยบายก่อตั้งในปี พ.ศ.2552 และต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2553 ปัจจุบันพบว่าบางแห่งก็ประสบผลสำเร็จและบางแห่งก็ยังอยู่ระหว่างการพัฒนา ดังนั้นงานวิจัยในการศึกษากับ กศน.ตำบล จึงยังไม่มีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ชุมชนต้องการ อันจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งในการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อหาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นทำการยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์กับ กศน.ตำบลทั่วประเทศที่เป็นตัวอย่างที่ดี (The Best Practice) ที่ประสบผลสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการจัดการศึกษา โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Study) เพื่อให้ได้คำตอบว่าบริบทของประเทศไทยในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบไปด้วยองค์ประกอบและตัวบ่งชี้อะไรบ้าง จากนั้นผู้วิจัยนำผลการศึกษารวบรวมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามากำหนดเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) กับ กศน.ตำบลที่เป็นตัวอย่างที่ดี จำนวน 1 แห่ง เพื่อศึกษาในเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนถึงการสร้างความสัมพันธ์ลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยเงื่อนไขของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้ศึกษามา ด้วยการประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของ Cohen and Manion (1992) ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอน คือ 1) การจำแนกปัญหา 2) การอภิปรายเบื้องต้น 3) การรวบรวมรายงานการวิจัย 4) การสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้ 5) การเลือกขั้นตอนการวิจัย (Plan) 6) การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe) 7) การปฏิบัติกิจกรรม (Act) และ 8) การสะท้อนผล (Reflex) ผู้วิจัยนำแนวคิดของ Cohen and Manion (1992) มาใช้ในงานวิจัยเนื่องจากฐานแนวคิดนี้เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยให้ได้อย่างชัดเจนก่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้วิจัยกำหนดปัญหาของการวิจัยในขณะนี้คือต้องการหาคำตอบในเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนจากลักษณะตัวอย่างที่ดี จากนั้นจึงทำการศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานความคิดของนักวิจัย โดยผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้ศึกษาจากเชิงปริมาณกล่าวคือ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาในขณะนี้ จากนั้นนำไปสู่การนิยามศัพท์กล่าวคือการกำหนดของเขตการศึกษาภายใต้ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ศึกษามาที่จะใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนที่ 1 ถึง 4 จากนั้นจึงจะเข้าวงจรการปฏิบัติการในขั้นตอนที่ 5 ถึง 8 ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนร่วมในชุมชน เห็นได้ว่าเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพร่วมกันในการนำไปสู่คำตอบการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

คำถามการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีอะไรบ้าง
2. แบบจำลองตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นอย่างไร
4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
2. เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

สมมติฐานการวิจัย

แบบจำลองตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบ

มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการยืนยันองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จากนั้นผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพกับ กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ต่อไป โดยมีการศึกษา 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การจำแนกปัญหา 2) การอภิปรายเบื้องต้น 3) การรวบรวมรายงานการวิจัย 4) การสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้ 5) การเลือกขั้นตอนการวิจัย (Plan) 6) การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe) 7) การปฏิบัติกิจกรรม (Act) และ 8) การสะท้อนผล (Reflex)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 ระยะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยระยะที่ 1 เป็นการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการวิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ระยะที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยทำการเก็บข้อมูลจาก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประชากรคือ กศน.ตำบล ในประเทศไทย จำนวน 7,424 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2555) ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในการแบ่งพื้นที่ตามการบริหารงานตามภูมิภาค คือ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 ภาค (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้) และสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง จากนั้นจึงสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการคัดเลือก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละพื้นที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับ กศน.ตำบล โดยกำหนดพื้นที่ละ 5 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่งทั่วประเทศ โดยแต่ละแห่งเก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้) แห่งละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 300 คน จำนวนตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเป็นไปตามแนวคิดของ Lindeman, Merenda and Gold (1980)

และ Weiss (1972) ในอัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างต่อพารามิเตอร์ (ตัวบ่งชี้) 10 : 1 ซึ่งในขั้นต้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวบ่งชี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 ตัวบ่งชี้ นั้นหมายถึงจำนวนตัวอย่างที่มีความเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ในระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับ กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ตามเกณฑ์การคัดเลือก จำนวน 1 แห่ง คือ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) และระยะที่ 4 จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และตรวจสอบโดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship) จำนวน 13 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง การแสดงแบบจำลองโครงสร้างทางความคิดที่นำเสนอด้วยการอธิบายและการแสดงแผนภาพของปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ของการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ได้จากการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ได้จากการประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง

2. ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผล การจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล ในพื้นที่นั้นๆ

หัวหน้า กศน.ตำบล หมายถึง ครู กศน.ตำบล/แขวง ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดต้นสังกัดให้ประจำการ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ

คณะกรรมการ กศน. ตำบล หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการประจำ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาคีเครือข่าย หมายถึง บุคคล ตัวแทนขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล/แขวง ในพื้นที่นั้นๆ

วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น หรือผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือเป็นบุคคลซึ่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ให้เป็นผู้นำ และเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ กศน.ตำบล/แขวง จัดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย หมายถึง ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อการปฏิบัติเชิงนโยบาย ซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายและแนวทางปฏิบัติ เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยแบ่งออกตามภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สอดคล้องกับบริบทประเทศไทยในปัจจุบัน อันนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่ชัดเจนในการให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2. รัฐบาลสามารถนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมที่ได้ไปพัฒนาเป็นนโยบายระดับประเทศและกำหนดยุทธศาสตร์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้ กศน.ตำบลอื่นใช้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา กศน.ตำบลของตนเองให้ประสบผลสำเร็จในการให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ไปปรับใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการพัฒนาที่สนองต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการปฏิบัติการ” ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัย โดยได้ทำการรวบรวมสาระสำคัญนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 กศน.ตำบล

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ตอนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตอนที่ 6 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ

ตอนที่ 7 แนวคิดระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ที่ระบุว่า “...การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ...” อีกทั้งยังบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 8 (2) ที่ระบุว่า “ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 6 (1) (ข) ที่ระบุว่า “...การให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวม สรุป วิเคราะห์ และสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดของรูปแบบในงานวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง อีกทั้งยังใช้ในบริบทที่แตกต่างกันออกไป เช่น นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นักรัฐศาสตร์ใช้ใน

การเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ดังต่อไปนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้ เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของ ชาวบ้านตามที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้น และชาวบ้านเป็นผู้เสนอโดยมีการเข้าร่วมในหลาย ระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟังเฉยๆ ฟังและออกความคิดเห็น ตลอดจนร่วมในการวางแผนและมี ผู้เข้าร่วมตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป

อคิน รพีพัฒน์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้ เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้ คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หากแต่ทุกอย่างจะต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือการ ที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจาย ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ ศรีในฐานะสมาชิกของสมาคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่ง แสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้อง ทางด้านจิตใจ และอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งใน สถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าในให้กระทำ การให้ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบของกับกลุ่ม ดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายข้างต้นนี้แล้ว นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ยังได้สรุปความหมายของการมี ส่วนร่วมไว้อีกหนึ่งหนึ่งในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = cooperation + coordination + responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงาน ร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ห่วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ ในการกระทำ กิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงาน และในการทำให้เชื่อถือ ไว้วางใจ

อุ้นดา นพคุณ (2528) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในระดับรูปธรรม หมายถึง การที่ชาวบ้านได้ให้ เวลา วัสดุ แรงงาน ในการพัฒนาชุมชน ส่วนระดับนามธรรม เป็นเรื่องการชี้นำตนเอง (Self-

directed) หรือมีโนธรรมแห่งตน (Self-determination or Autonomy) และความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อส่วนรวม (Commitment and Responsibility)

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2534) กล่าวถึง สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่ เปิดโอกาส ให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ร่วมตัดสินใจ การร่วม ปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาของการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะที่ถูกทาง

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2536) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้สมาชิกทุกคน ในองค์กร หรือหน่วยงานเดียวกันได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ทุกคนคาดหวัง และประสบผลสำเร็จ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคล เข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งใน กระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือของ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลัง ทางความคิด สติปัญญา และการกระทำนั้นคือการให้มีส่วนร่วม

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน และ/หรือกลุ่มของประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ด้วยเป้าหมายที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และ/หรือมีบทบาทมาร่วมรับผิดชอบ ต่อการดำเนินการของรัฐ

อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา หรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่างๆ ใน สังคม รวมตลอดถึงการใช้การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการพัฒนาชนบทโดยชาวชนบท ก็คือ กระบวนการพัฒนาชนบทที่ประชาชนชาวชนบท สามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรของตนเอง มี จุดประสงค์ที่จะแก้ปัญหาของชนบท ตั้งแต่ขั้นการศึกษาปัญหา การกำหนดโครงการ การลงมือปฏิบัติ การประเมินผลและการสรุปทบทวนด้วยตนเองของเขาเอง

วารสารสื่อพลัง (2548) กล่าวถึงการมีส่วนร่วม คือ การที่องค์ประกอบ เช่น ครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมดำเนินการอย่างในอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) และมีพลวัต (Dynamic) คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ

วัชรยุทธ์ บุญมา (2551) สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายในที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้ามาร่วมด้วยเล็กน้อย ได้เข้าร่วมมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริง และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

Keith (1972) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้เกิดการกระทำที่บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่มด้วย

United Nations (1981) ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินการในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

UNICEF (1982) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการ และใช้ประโยชน์จากโครงการนั้นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ถอนตัวไปแล้ว โครงการนั้นๆ ก็ยังคงดำรงต่อไปได้

Gustovo (1992) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่ หรือมีส่วนรับผิดชอบ ในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนลึกซึ้งไปกว่าเพียงมีความรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถประมวลความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่กลุ่มของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) สถาบันการศึกษา ครู ผู้เรียน ชาวบ้าน เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการ ทั้งทางรูปธรรม เช่น เวลา วัสดุ แรงงาน เงิน เป็นต้น

และทางนามธรรม เช่น มโนธรรมสำนึกในความร่วมมือรับผิดชอบ เป็นต้น นับตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรมหรือโครงการ ไปจนกระทั่งสิ้นสุดกิจกรรมหรือโครงการนั้น

1.2 ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม

การศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ทำให้เห็นแนวทางการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความร่วมมือ จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยขอนำเสนอลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมจากนักการศึกษาไว้ ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524) ได้สรุปรูปแบบในการพิจารณาการมีส่วนร่วม เพื่อใช้ในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยแบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 10 แบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meetings)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (material contribution)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับตั้งแต่เป็นสมาชิกถึงเป็นผู้นำหรือประธานกรรมการ ดังนี้

1. เป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกที่บริจาคเงิน
4. เป็นกรรมการ
5. เป็นประธานกรรมการ
6. สมาชิกผู้นั้นทำอะไรระหว่างประชุม
7. สมาชิกผู้นั้นเล่นบทอะไรในที่ประชุม

กรมการพัฒนาชุมชน (2529) ได้สรุปลักษณะต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 18 ลักษณะ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม

2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
4. มีส่วนร่วมในการออกความเห็นและข้อเสนอแนะ
5. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
6. มีส่วนร่วมในการหาวิธีในการแก้ปัญหา
7. มีส่วนร่วมในการวางแผน
8. มีส่วนร่วมในการประชุม
9. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
10. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
11. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
12. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
14. มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
15. มีส่วนร่วมในการลงทุน หรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
16. มีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
18. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล

ศิริกาญจน์ โกลสุภ (2542) กล่าวถึงแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (marginal participation) เป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียน และชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้การมีส่วนร่วมไม่เต็มที่ ข้อจำกัดอันนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าตนเองด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้ น้อยกว่าจึงไม่ทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือ ความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมน้อย การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไปกับโรงเรียน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมโดยการร่วมงาน หรือให้ความร่วมมือหรือร่วมสนับสนุนโดยอาจจะแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกิจกรรมบ้าง แต่ไม่มีการตัดสินใจมอบภาระให้เป็นของฝ่ายโรงเรียน ลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนทั่วไปมีลักษณะในการมาร่วมงาน ให้ความร่วมมือในการประชุม และให้ความสนับสนุนโดยการบริจาคเงิน และสิ่งของ หรือร่วมดำเนินงาน บางครั้งอาจแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการบ้าง แต่ก็ไม่มีน้ำหนักเพราะส่วนมากมักจะคล้อยตามการตัดสินใจของกลุ่มที่มีอำนาจการตัดสินใจมากกว่า เช่น กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียนหรือกลุ่มผู้นำในโรงเรียนที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่

เข้ามามีส่วนร่วมน้อย โดยเฉพาะในเรื่องการออกความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะให้โรงเรียนปรับปรุงเรื่อง การเรียนการสอนในโรงเรียนเพราะถือว่าหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนและครู หาก ผู้ปกครองนักเรียนจะแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะอะไรก็เกรงว่าจะไม่ถูกหลักการของครูหรือของ โรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (partial participation) การมี ส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน หรือกิจกรรมการศึกษาใน ระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญ ที่รัฐถือ ว่านโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย การมีส่วนร่วมแบบ บางส่วนนี้มีลักษณะที่มีส่วนร่วมแบบร่วมริเริ่มงาน มาร่วมงาน ร่วมให้การสนับสนุนด้วยการบริจาค หรือการร่วมมือในการทำงาน โดยมีบทบาทมากกว่าแบบชายขอบ ได้แก่ กลุ่มของคณะกรรมการ โรงเรียนสามารถแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจได้บ้างซึ่งการตัดสินใจนั้นอาจไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงการดำเนินการได้ทั้งหมดก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามการคิดริเริ่มกิจกรรมต่างๆ ยังคงเริ่มต้น จากฝ่ายโรงเรียน และในการร่วมกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมได้ทุกกิจกรรม ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนการสอน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (full participation) เป็นการมีส่วน ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมี อิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่ เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำหลักในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการโรงเรียน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในอันที่จะชี้ นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วม และมีอำนาจในการตัดสินใจอย่าง เต็มที่ กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีอิทธิพล เพราะมีทรัพยากรทางอำนาจ ทำให้มีบทบาทตามหน้าที่ที่เป็น ที่ยอมรับของคนในชุมชน จะเป็นผู้นำในการริเริ่มงาน ผู้คิดงาน ร่วมดำเนินการร่วมสนับสนุน ร่วมงาน ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมจริงจังทุกขั้นตอนและมีอำนาจในการตัดสินใจ ได้มากที่สุด

Agbayani (1974) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 11 ลักษณะ ดังนี้

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัตถุ

8. การช่วยเหลือด้วยแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
11. การทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

Cary (1976) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้เป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. เป็นสมาชิก (membership)
2. เป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (attendance at meetings)
3. เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (financial contribution)
4. เป็นกรรมการ (membership on committees)
5. เป็นประธาน (position of leadership)

นอกจากนี้ Cary ยังได้แบ่งรูปแบบของผู้มีส่วนร่วมออกเป็น 3 แบบ คือ

1. ผู้กระทำ (actor)
2. ผู้ได้รับผลกระทบ (recipient)
3. สาธารณชนทั่วไป (public)

Brenes (1994 อ้างถึงใน นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ หรือหากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องจริงๆ เท่านั้นก็ได้

2. การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือ

2.1 ด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น

2.2 ด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มีมิติที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือความเป็นนายบ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีความดี

3. ควรให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (end) หรือให้เป็นแนวทาง (mean) คือ ให้เพียงบุคคลต่าง เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจ คิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้ว หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดี โดยตอบให้ได้ว่า หลังจากการมีส่วนร่วมแล้ว จะมีอะไรดีขึ้น อะไรควรเกิดขึ้นบ้าง ถือเป็นคำถามถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้งานเกิดความสำเร็จดีขึ้น

4. การมีส่วนร่วมนี้ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติคนก็มาช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้วก็แยกกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

แก้ปัญหาในภัยพิบัติต่างๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นอาจต้องการตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้นและอาจใช้วิธีการมีจดหมายข่าวแจ้งเรื่องไปยังประชาชนทั่วไปก็ได้

5. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและการศึกษา ซึ่งหากเกิดขึ้นได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกัน แต่หลายโอกาสต้องให้เกิดความพร้อมในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลารอคอยบ้างเช่นกัน

6. สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงมิใช่เกิดจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง จะให้มีผู้สั่งว่ามาร่วมกันให้เต็มที่ แล้วคนก็มาร่วม คงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมมักต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดแนวคิดประชาสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิด เพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้น และเกิดความรอบคอบขึ้น จนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

7. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา เพื่อวางแนวดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดและโดยวิธีใด โดยคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนมากพอควร และให้มีความหลากหลายมากพอ

8. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหา ทำให้เมื่อพบเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ได้ จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหากันเองต่อไปได้

9. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่งๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน

10. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปนอารมณ์ขันประกอบบ้าง เพราะในสังคมไทยมีอารมณ์ขัน จะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี ดังนั้นในการประชุมถ้าใช้อารมณ์ขัน ดนตรี เกม กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มขึ้นได้

จากแนวคิดของนักการศึกษาในเรื่องลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนดังกล่าว ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบของการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมสนับสนุนส่งเสริมทรัพยากร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ร่วมปฏิบัติ ร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ ไปจนกระทั่งร่วมติดตามประเมินผล

1.3 ระดับการมีส่วนร่วม

มีนักการศึกษาให้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

ศิริกาญจน์ โกสุม (2542) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (marginal participation) คือ การมอบภาระการตัดสินใจให้ทางโรงเรียน การสนับสนุนโดยบริจาคทรัพย์สินของ และการมาร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัด

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (partial participation) คือ การริเริ่ม ร่วมงาน ร่วมมือกันทำงาน สนับสนุนด้วยการบริจาค ร่วมแสดงความคิดเห็นตัดสินใจบ้าง และเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมยกเว้นกิจกรรมการสอน

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (full participation) คือ เข้ามามีส่วนร่วมทั้งกระบวนการร่วมใช้อำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ และผู้นำชุมชนมีบทบาทซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

นนท์ แก้วทองดี (2543) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับที่ไม่มีส่วนร่วม คือ รัฐเป็นผู้กำหนดให้ คิดแทนให้ รัฐคือผู้จัดการให้ รัฐบอกให้ทราบ ว่า “มีอะไรบ้าง”

2. ระดับที่มีส่วนร่วมปานกลาง คือ ประชาชนได้รับการปรึกษา โดยสอบถามถึงความต้องการ และรัฐให้ประชาชนเข้าร่วมได้บางส่วน เช่น เป็นที่ปรึกษา เข้าร่วมเป็นกรรมการ

3. ระดับที่มีส่วนร่วมมาก คือ ประชาชนและรัฐมีส่วนร่วมเท่ากัน โดยรัฐถือว่าประชาชนเป็นหุ้นส่วน ประชาชนได้ควบคุมบางส่วน และประชาชนคือผู้กำหนดสิ่งที่ต้องการและร่วมกันจัดการ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ได้เสนอระดับการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไป โดยหลักการระดับการมีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับว่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องประเภทใด หรือขั้นตอนใด แต่หลักใหญ่อาจแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน ครอบครัว ชุมชน เช่นการให้ข้อมูลการเจ็บป่วยของตนแก่แพทย์ การให้ข้อมูลความสามารถเฉพาะตัวแต่ละสถานศึกษา

1.2 การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่นการร่วมรับรู้ข้อมูลของตนจากแพทย์เพื่อจะเป็นแนวทางตัดสินใจให้ดีขึ้น เพราะสิ่งที่แพทย์รู้เกี่ยวกับตนนั้น ตนเองอาจไม่รู้

1.3 การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (co-decision) โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงการที่ตนจะมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมนั้นตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

1.3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มทำโครงการจะตัดสินใจว่าโครงการควรทำขนาดใด ทำกิจกรรมอะไรบ้าง เป็นต้น

1.3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ เช่น เมื่อเป็นหุ้นส่วนเท่าเทียมกัน และจะตัดสินใจว่าเริ่มโครงการนั้นหรือไม่

1.3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ เช่น เมื่อเป็นผู้รับประโยชน์จากน้ำที่ได้รับจากอ่างเก็บน้ำ กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์ควรเป็นผู้มีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

1.4 การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น ร่วมสร้างถนนชนบท

1.5 การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ ไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบสมบูรณ เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มแข็งและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน

รณณ กลั่นบิดา (2551) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ระดับใหญ่ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเทียม (pseudo participation) คือ การจัดการแบบเบ็ดเสร็จ (direct manipulate) การร่วมรับทราบข้อมูล (therapy) การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร (information) และการร่วมให้คำปรึกษา (consultation)

2. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (genuine participation) คือ การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสันติ (placation) การร่วมเป็นหุ้นส่วน (partnership) การส่งตัวแทนร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ (delegated power) และการควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง (citizen control)

เห็นได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมมีตั้งแต่การมีส่วนร่วมน้อยไปจนกระทั่งการมีส่วนร่วมมาก โดยการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ของผู้มีส่วนได้เสียในโครงการนั้นๆ

1.4 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วม

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีจากนักการศึกษาหลายท่าน เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นตัวบ่งชี้และองค์ประกอบในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของกศน.ตำบล โดยผู้วิจัยได้รวบรวมและเสนอดังนี้

สุวัฒน์ มุทเมธา (2524) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน โดยการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงกิจการของโรงเรียน ให้การสนับสนุนการเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เป็นกรรมการ เป็นวิทยากรในการเรียนการสอน และให้การสนับสนุนช่วยเหลือประชาสัมพันธ์โรงเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน ได้แก่ ด้านสุขภาพ การฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมเพื่อการอ่านออกเขียนได้ กิจกรรมนันทนาการ การรับบริการห้องสมุด การส่งเสริมประชาธิปไตยการใช้อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน เพื่อกิจกรรมของชุมชน

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กำหนดความต้องการ ขั้นที่ 2 วางแผนการดำเนินงาน ขั้นที่ 3 ตัดสินใจ และขั้นที่ 4 ติดตามผลงาน

กิตติโชติ ห้อยยี่งู (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนมีความเกี่ยวข้องในการบริหารโรงเรียนทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรการเรียนการสอนโดยการตัดสินใจให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือ ในการบริหารโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) ได้นำเสนอกระบวนการการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตัวเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ และในอีกแง่หนึ่ง ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาย่อมเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหาดีที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การดำเนินการวางแผนเป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ หากประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ประชาชนก็จะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้เองโดยที่ไม่มีผู้ช่วย

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ในส่วนนี้หมายถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถของประชาชนแต่ละคนนั่นเอง โดยที่ใครมีทุนก็สามารถช่วยเหลือด้านเงินทุน หากใครไม่มีเงินทุนก็สามารถช่วยในด้านแรงงานได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากประชาชนมีส่วนร่วมก็คือ การที่จะทราบข้อดีข้อเสียของตนเองได้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาชุมชน หรืออาจเรียกว่าขั้นการค้นพบปัญหาและความต้องการของชุมชน

ขั้นที่ 2 การวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียง แสดงความคิดเห็น เพื่อร่วมกันวางแผน

ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ โดยปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจมาแล้วจากขั้นตอนที่สอง

ขั้นที่ 4 ประเมินผลงาน ในขั้นนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนย่อยต่างๆ ในการทำงานประเมินผล

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้จำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน และกำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการที่พวกดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

โอวาท สุทธนารักษ์ (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น การกำหนดความต้องการทางการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และการติดตามประเมินผล

กัลยานี ปฎิมาพรเทพ (2541) ได้กล่าวว่า ในการจัดการศึกษานั้น งานการศึกษาของโรงเรียนมีหลายด้าน แต่ด้านวิชาการหรืองานการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญที่สุด การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงต้องให้ครู ชุมชน ผู้บริหาร ร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อนำมาใช้กำหนดธรรมนูญโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติของชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการศึกษามากที่สุด เพราะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตร ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด ควรจัดให้ตามสภาพความเป็นจริง และสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่น โดยนำความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต และความรู้สมัยใหม่ที่มีอยู่ทั่วโลกมาผสมผสานจัดการศึกษา ซึ่งท้องถิ่นควรมีสื่อในการจัดการศึกษาได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยการกำกับดูแลของท้องถิ่น และองค์กรกลาง ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรกำหนดนโยบายในเรื่องการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือจัดสรรทรัพยากรทั้งในลักษณะของการเน้นสังคม (society centric) การนิเทศ ติดตามผล ควบคุมกำกับกับการดำเนินงานด้วย

พิณสุดา ศิริรังศรี และสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2541) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การเข้ามามีสิทธิ และมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการ หรือความมุ่งหวังในการพัฒนาการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และการวางแผนการศึกษา ดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่

วันเพ็ญ อำนาง (2544) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางด้านการศึกษาไว้ว่า คือ การที่ประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตร

การเรียนการสอน ได้มีส่วนร่วม กับโรงเรียนโดยการตัดสินใจ การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือให้การ บริหารโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนทาง การศึกษานั้น เป็นการใช้ออกาสร่วมกันของประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการศึกษาของโรงเรียน ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนทั้งที่เป็นผู้บริหาร และผู้สอน ในการดำเนินการ พัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของตนเองในทุกๆ ด้าน ให้ปรากฏผลตามที่ได้ วางแผนร่วมกัน

ภิญโญ สาร (2546) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่น่าจะมีต่อโรงเรียนว่าใน ฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม และเป็นสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของ ประชาชน จัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้เห็น และความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของ ประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับ กิจการต่างๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้ เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรม ต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงิน พัสดุ แรงงาน และกำลังใจส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจใน ความสำคัญของการศึกษา และให้ประชาชนให้ความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบ ประชาธิปไตยทุกคนต้องให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้อง กัน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2546) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการศึกษาให้ถูกต้องสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ ซึ่งได้กำหนดไว้ในเรื่องการพัฒนาคน การจัดการศึกษา รวมไปถึงการบริหารโรงเรียนและ ท้องถิ่น โดยจะออกมาในรูปพระราชบัญญัติการศึกษา การมีส่วนร่วมทั้งวางแผนดำเนินงานและรับผล ในการรับผลและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบในวงการศึกษาศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ วิพากษ์วิจารณ์ แม้จะมีคนที่วิพากษ์วิจารณ์น้อย เพราะเป็นเรื่องใหญ่ที่ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะให้ การวิพากษ์วิจารณ์ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ภารกิจที่ดี การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในส่วนที่ดี และไม่ตีเป็น เรื่องสำคัญและเป็นประโยชน์เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป

อุ้นตา นพคุณ (2547) ซึ่งได้เสนอว่า ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา ของชุมชน เพราะโรงเรียนไม่เพียงแต่มีหน้าที่รับผิดชอบสอนนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ยังต้อง รับผิดชอบต่อการสอนประชาชนในชุมชนด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการต่างๆ ของ โรงเรียนจะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นของประชาชนทำให้ โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งในด้านวัสดุ แรงงาน เวลา และปัญหาความเข้าใจผิดระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนก็จะลดลง

World Health Organization (WHO) (1979) ได้เสนอว่า การมีส่วนร่วมประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และ ประการสำคัญคือการตัดสินใจด้วย

ขั้นที่ 2 การดำเนินกิจกรรม (implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและการบริหาร

ขั้นที่ 3 การใช้ประโยชน์ (utilization) ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

ขั้นที่ 4 การได้ประโยชน์ (obtaining benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวในสังคม หรือวัตถุก็ได้

Cohen and Uphoff (1980) ได้จำแนกขั้นตอน หรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็น เรื่องของการตัดสินใจ (decision making) การดำเนินการ (implementation) ผลประโยชน์ (benefits) และการประเมินผล (evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุด ที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือก นโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้ โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจาก ความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจาย ผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผล ที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม ด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่ต้อง สังเกตก็คือ ความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectations) ซึ่งจะ มีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

UNESCO (1999) จากการประชุม Planning Meeting on Community Learning Centres ที่เมือง Dhaka เมื่อวันที่ 21 – 26 September 1998 ของประเทศในแถบเอเชียแปซิฟิก โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้ การวางแผนโดยการระบุปัญหาและความต้องการ การวางแผนปฏิบัติ เช่น การหาแหล่งเรียนรู้ วัสดุ อุปกรณ์ เงินทุน

วิธีการ ผู้สอน การประสานงานกับหน่วยงานอื่น รวมไปถึงการประเมินผลทั้งที่เป็นเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ และการให้ผลย้อนกลับ

UNESCO Bangkok (2009) กล่าวว่า การดำเนินการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับการจัดการศึกษา โดยกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ ดังนี้ การจัดการ การวางแผน การปฏิบัติ การให้คำปรึกษา การประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนเงินทุน รวมถึงการประเมินผลและให้ผลย้อนกลับ

UNESCO and Other (n.d.) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาว่า การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมควรประกอบไปด้วย การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางของกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในผลลัพธ์ที่เกิดจากการร่วมปฏิบัติ

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว เห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามีความหมายครอบคลุมถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการนิเทศ กำกับโครงการ/กิจกรรม และติดตามผล โดยสามารถสรุปเป็นตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามนี้การศึกษาดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎี

ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎี	นักรการศึกษา (ปี)																	
	สัวฒน์ มุทเมธา (2524)	ฉอ่าน วุฒิกรรรภรษา (2526)	กิตติโชติ หอยยี่ญุ (2527)	เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527)	วิรัช วิรัชชนิภารรณ (2530)	ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540)	โหวท สุพรรณารัษ (2540)	กัลยานี ปฎิมาพรเทพ (2541)	พิณสุดา ศิริรังศรี (2541)	วันเพ็ญ อำนาจ (2544)	ภิญโญ สาร (2546)	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2546)	อุ้นตา นพคุณ (2547)	WHO (1979)	Cohen and Uphoff (1980)	UNESCO (1999)	UNESCO Bangkok (2009)	UNESCO and Other (n.d.)
1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร	✓		✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓						✓
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาของ ท้องถิ่น	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓		✓		✓
3. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความ ต้องการของท้องถิ่น	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓				✓		✓	✓		✓
4. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน	✓		✓	✓		✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
5. การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์	✓																✓	
6. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	✓											✓		✓	✓			✓
7. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				✓	✓	✓	✓								✓	✓	✓	
8. การมีส่วนร่วมในการนิเทศ กำกับ โครงการ/กิจกรรม และติดตามผล		✓		✓		✓		✓		✓	✓	✓					✓	

จากตารางที่ 2.1 แสดงตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎี ซึ่งสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ได้ทั้งหมด 8 ตัวบ่งชี้ อันเป็นข้อมูลในการนำไปสังเคราะห์ร่วมกับตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยต่อไป

1.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้รวบรวมรายละเอียดสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1.5.1 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น 2) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม 3) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วง สวัสดิการของบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน สถานภาพของคนในชุมชน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายของชุมชน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเอง การเห็นแก่ความเจริญของส่วนรวม 4) กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย บุคลากรของโรงเรียน วิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และอื่นๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน เป็นต้น และ 5) กลุ่มปัจจัยด้านการสื่อสาร ประกอบด้วย การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล (ชุมชน ฟังสมจิตร์, 2540; ประยูร ศรีประสาธน์, 2542; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543, Koufman, 1949)

1.5.2 ปัจจัยเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ได้แก่ 1) การได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ความรู้ความสามารถในเรื่องภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชน ความสนิทสนมกับครู บุคคลอื่นแนะนำ 2) ศักยภาพของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น 3) การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรภายนอก 4) ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่มีการจัดการศึกษาหรือโรงเรียนกับชุมชน 5) รายได้ของประชาชนในชุมชน และ 6) งบประมาณ ทรัพยากรที่จะมาสนับสนุน (สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543)

ปัจจัยทั้งสองลักษณะนี้ผู้วิจัยนำไปเป็นฐานคิดรวบรวมข้อมูลวิจัยในการสรุปผลและอภิปรายผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 2 การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ

นักการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้มากมาย ดังนี้

โกวิท วรพิพัฒน์ (2516) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง ประสิทธิภาพและกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาชีพและทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2522) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่สังคมสนใจจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะนอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้ เพื่อสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

อุ้นตา นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการใดๆ ที่สถาบันต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชากรทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า เป็น การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัดและตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็น การศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่เข้าโอกาสทางการศึกษาที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนภาคปกติเป็นการศึกษาที่จัดให้กับประชาชน เข้าจะได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่างๆ ตามที่เขาต้องการเรียน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533 อ้างถึงใน อาชญญา รัตนอุบล, 2540) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการ เรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้คน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น ยังเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อทุกคนในสังคม

อาชญญา รัตนอุบล (2540) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาและมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยได้จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ เพื่อพัฒนา

ความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยยึดหลักการว่าเป็นการสนองความต้องการความสนใจและแก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละคน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดการกิจกรรมการศึกษาเพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียน มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตร เวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ผู้เรียนไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุ อาชีพ พื้นฐานการศึกษา เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบันเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน หน่วยงานที่จัดมีหลากหลายทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กร และสถานประกอบการต่างๆ ซึ่งอาจจะจัดในรูปแบบอิสระหรือร่วมจัดในลักษณะภาคีเครือข่าย

Knowles (1984) อธิบายว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการซึ่งทั้งหญิงและชายจะเรียนรู้ต่อไป หลังจากสำเร็จการศึกษาภาคปกติ หรือหมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้ใหญ่ ทั้งหญิงและชาย ซึ่งจัดขึ้นตามสถาบันต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะทางการศึกษา

Coombs (1974) ได้ให้คำนิยามการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติ ไม่ว่ากิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนสำคัญ ส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่ๆ อื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่ได้กำหนดเป็นเป้าหมายและอย่างมีความมุ่งหมาย ตัวอย่างเช่น สถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน (ยกเว้นโรงเรียนอนุบาล) โรงเรียนมุ่งให้โอกาสแก่ผู้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเมื่ออยู่ในวัยที่ควรได้รับการศึกษาหรือที่ต้องการออกจากโรงเรียนก่อนกำหนด โรงเรียนผู้ใหญ่ กิจกรรมลูกเสือ อนุภาชาด ยุวกสิกร กลุ่มสนใจศึกษาดนตรี การฝึกฝนอาชีพ กลุ่มกสิกร เป็นต้น

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กัน ตามทัศนะของแต่ละบุคคลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน หรือสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยอาจจัดอย่างอิสระหรือเป็นภาคี เครือข่าย ที่จัดให้กับบุคคลทุกเพศ วัย และช่วงอายุ เป็นกิจกรรมที่ยืดหยุ่นในการเรียนรู้และการ ประเมินผล โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติของกลุ่มเป้าหมาย ที่ สามารถแก้ปัญหาตามสภาพปัจจุบันและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2.2 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

วิจิตร ศรีสอาน (2533) ให้ความหมายของ การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง เป็น กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งแต่ละบุคคลแสวงหาความรู้ พัฒนาทักษะ ค่านิยม และเสริมสร้างจาก ประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสิ่งที่อยู่รอบตัว มีลักษณะเป็นไปตาม ธรรมชาติที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อมสื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือ ทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่าง รูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (2551) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการ เรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ให้ความหมายของ การศึกษาตามอัธยาศัย ว่าเป็นกระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นจากการประสมประสานจากการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ในวิถี ชีวิตตามธรรมชาติจากแรงจูงใจภายในของบุคคล ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์เพราะทุกคนสามารถแสวงหาและสะสมได้จากประสบการณ์ ทำงาน สิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการปฏิบัติจริงทำให้เกิดการพัฒนาเจตคติ ความรู้ และทักษะได้อย่าง แท้จริง และมักเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนโดยไม่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ไม่มีรูปแบบกระบวนการที่แน่นอน วัดได้ยาก เป็นการศึกษาที่มีหลากหลายมิติ

Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Coombs (1985) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัว และเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่น หรือโดยการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

Hideyoshi (1990 อ้างถึงใน อุดม เขยกิจวงศ์, 2544) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยวตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุ ดูภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลที่เกิดจากความตั้งใจหรือบังเอิญ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการ ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยศึกษาจากสิ่งรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

2.3 ความสำคัญของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการภาคีเครือข่ายการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนานาชาติ ได้สืบค้นข้อมูลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของประเทศฟินแลนด์ เดนมาร์ก เยอรมนี ฝรั่งเศส บังคลาเทศ ญี่ปุ่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ เซเนกัล ไนจีเรีย แอฟริกาตะวันออก พม่า อุ간다 กัมพูชา สิงคโปร์ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา นอร์เวย์ แคนาดา และภาคีเครือข่าย LOCAL NGOs JICA แล้ว พบว่า แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเสริมคู่ขนานกับการศึกษาในระบบโรงเรียนให้โอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ

กัน ตามสภาพปัญหา ความต้องการ และนโยบายของแต่ละประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงของสังคมของประเทศนั้นๆ

สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนมากจะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตในลักษณะการศึกษาต่อเนื่อง และพัฒนาทักษะอาชีพให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี

ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาแถบทวีปเอเชีย และแอฟริกา การจัดการศึกษานอกระบบยังคงเน้นการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ และการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเป็นสื่อในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งจัดการศึกษาด้านทักษะอาชีพควบคู่ไปด้วย หลายประเทศจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ และวัฒนธรรมให้เป็นวาระแห่งชาติ มีการปรับยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่เน้นการสร้างภาคีเครือข่าย และได้สรุปแนวคิดของการจัดการศึกษานอกระบบและอัยาศัยในต่างประเทศไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ดังนี้

1. *แนวคิดและความหมายของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย* จัดเป็นการศึกษาที่คู่ขนานเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ ให้โอกาสทางการศึกษากับประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ได้เรียนเพิ่มเติม สามารถปรับเปลี่ยนไปมาระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบได้ รวมทั้งการยกระดับความก้าวหน้าของตนเองอย่างต่อเนื่อง จัดเป็นการศึกษาทางเลือกของบุคคล ของชุมชน ได้เรียนรู้ทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเน้นการเรียนรู้ การเตรียมประชาชนเข้าสู่งานตามความต้องการของตลาดแรงงาน ในลักษณะการศึกษาที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความไม่เสมอภาค ส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย ความเสมอภาคทางเพศ การป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเตรียมคนและพัฒนาคนเข้าสู่งานตามวิกฤตความต้องการของตลาดแรงงาน และเพื่อเป็นกำลังสำคัญของภาคเศรษฐกิจมุ่งเตรียมอาชีพ เพิ่มพูนอาชีพ เพิ่มรายได้ เพิ่มตำแหน่งงาน

2. *รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ* ทุกประเทศจัดในรูปแบบที่หลากหลายสัมพันธ์กับความต้องการของประชาชน ชุมชน อย่างแท้จริง เรียนรู้จากสภาพปัญหาของชุมชนเน้นการปฏิบัติจริง ใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้โดยองค์ความรู้มาจากชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจัดในลักษณะภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐกิจ ภาครัฐ และภาคเอกชนกระจายอำนาจความรับผิดชอบ ทำงานแบบหุ้นส่วน ด้านการจัดการศึกษา เป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

วิธีการเรียนรู้ มีการจัดแผนการเรียนรู้รายบุคคล หลากหลายวิธีการสอน ทั้งวิธีทางไกล วิธีชั้นเรียน เรียนด้วยตนเองที่บ้านมหาวิทยาลัยเปิด การศึกษาพัฒนาทักษะวิชาชีพ กลุ่มสนใจการปฏิบัติจริง การฝึกอบรม การศึกษาระยะสั้น การศึกษาต่อเนื่อง ทักษะศึกษา ระบบมัลติมีเดีย ฝึกอบรมขณะทำงาน สอนทางไปรษณีย์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารกับผู้เรียน เรียนแบบอิสระ ฯลฯ

3. จุดเด่นของการจัดการศึกษานอกระบบ มีลักษณะแตกต่างจากการจัดการศึกษารูปแบบอื่น กล่าวคือ เป็นการศึกษาทางเลือกของชุมชนที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง เข้าถึงถิ่นทุรกันดารทั้งในชนบทและในเมือง สามารถเลือกเรียนแบบอิสระ หรือเรียนเต็มเวลา

หลักสูตร เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายยืดหยุ่น ทั้งหลักสูตรและวิธีการจัดรวมทั้งหลักสูตรเฉพาะเรื่องสามารถสนองความต้องการทันที่ต่อความต้องการของผู้เรียน/ชุมชน เน้นการรู้หนังสือพร้อม ๆ กับความเข้าใจ สนใจชุมชนบ้างเป็นหลักสูตรที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกับการทำงาน บริการความรู้ที่หลากหลาย เป็นการเพิ่มโอกาสให้คนทำงาน

ผู้จัดการศึกษา ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรชุมชนมูลนิธิ บริษัท บริษัทห้างร้าน ในลักษณะเครือข่ายหรือหุ้นส่วนตั้งแต่การร่วมศึกษาสำรวจสภาพปัญหา กำหนดหลักสูตรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหาครู การดูแลชั้นเรียนรวมทั้งการนิเทศติดตามผล

การจัดหาครูสอน บางประเทศได้ใช้ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาเฉพาะและมีประสบการณ์ตรงเป็นผู้สอน วิทยากร และครูอาสาสมัคร สถานที่เรียน การจัดการศึกษานอกระบบมิได้จำกัดสถานที่เรียนเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้นส่วนใหญ่มักจัดในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่เรียนจะจัดทั้งที่โบสถ์ ห้างสรรพสินค้า หอการค้า ศูนย์กีฬา สโมสรฟุตบอล สถานีรถไฟ แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ห้องสมุด โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย สถานประกอบการ ศูนย์ชุมชน สโมสร ผู้สูงอายุสถาบันศิลปศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา โปลีเทคนิค และองค์กรการศึกษาอื่น ๆ

ค่าใช้จ่าย ในการจัดการศึกษา การศึกษานอกระบบเป็นการจัดการศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายน้อย ทุกภาคส่วนของสังคมได้ร่วมลงทุนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกันทั้งบุคลากร ภูมิปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสื่อการสอน (ปริยานุช จริยวิทยานนท์, 2551 อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับบุคคลได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือศึกษาคู่ขนานกับในระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการโดยตรงของผู้เรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทำให้บุคคลนั้นเป็นบุคคลที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 การจัดการศึกษานอกระบบของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.)

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีการยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ สถานที่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และอาชีพ และ

ประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป ครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้ (สำนักงาน กศน., 2552; สำนักงาน กศน., 2554)

2.4.1 กิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้ไม่รู้หนังสือให้กับกลุ่มเป้าหมายให้อ่านออก เขียนได้ และคิดเลขพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม โดยมีครูอาสาสมัคร จัดกิจกรรมในพื้นที่รับผิดชอบจัดกลุ่มผู้เรียนแบบตัวต่อตัว เป็นกลุ่ม หรือเป็นชั้นเรียน

2.4.2 กิจกรรมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ สำหรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่จะดำเนินชีวิต ศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถสอนโดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูอาสาสมัคร ครูประจำกลุ่ม ตลอดจนวิทยากรสอนเสริมที่เป็นเครือข่าย มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีสาระสอดคล้องกับท้องถิ่น มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต สามารถยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น และเปิดโอกาสให้มีความรู้ความพื้นฐานสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยการดำเนินการดังนี้

2.4.2.1 การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ จัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป โดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.4.2.2 การศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีอาชีพหรือเห็นช่องทางการทำมาหากิน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ อาชีพในตลาดแรงงาน หรือเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับหน้าที่การงาน โดยมีหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ.2546) สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกโรงเรียน

2.4.3 กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนตามความต้องการของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย กิจกรรมที่ดำเนินการมี ดังนี้

2.4.3.1 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จัดการศึกษาที่เน้นความรู้และทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นให้ผู้เรียนมีทักษะความชำนาญการเฉพาะเรื่อง สามารถเพิ่มผลผลิตและหรือลดต้นทุนการผลิต มีความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชี การตลาด และ

การบริหารจัดการอย่างครบวงจร สามารถประกอบอาชีพสมัยใหม่ เป็นผู้ประกอบการเอง หรือ รวมกลุ่มกันประกอบอาชีพได้ และรู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกิจกรรมฝึกทักษะพื้นฐาน จัดกลุ่มพัฒนาอาชีพ และฝึกอาชีพโดยใช้เทคโนโลยี เช่น กลุ่มทำผ้าบาติก การตัดเย็บเสื้อผ้า ศิลปะประดิษฐ์ การปลูกผักปลอดสารพิษ

2.4.3.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับชีวิต เสริมสร้างความรู้ความสามารถของบุคคล กระตุ้นให้เกิดความคิด มีความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งมีเนื้อหาของกิจกรรมสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ครอบครัวยุติธรรม ดนตรี กีฬา ยาเสพติด ประชาธิปไตย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณธรรมและจริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณคดี ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเข้าค่าย การแข่งขัน การศึกษาดูงาน เป็นต้น

2.4.3.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองนโยบาย และความต้องการของประชาชน ในการพัฒนาสังคมและชุมชนบูรณาการเนื้อหาต่างๆ ให้ ความรู้และฝึกทักษะตามความต้องการของชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมเน้นการจัดเวทีชาวบ้าน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การจัดการ ความรู้ในชุมชน การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ พื้นฐานในวิชาการใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ และประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก ได้แก่

(1) จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาความยากจน และกระจายรายได้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ในพื้นที่โดยใช้กระบวนการ กศน.ร่วมกับภาคีเครือข่าย สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนให้ สามารถพัฒนาตนเองสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน เช่น การจัดเวทีระดมความคิดเห็นระดับหมู่บ้าน ตำบล ภายใต้การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาความยากจน โดยกระบวนการ กศน.

(2) หลักสูตรการศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบเฉพาะสำหรับกลุ่มคนชาวเขาที่ไม่รู้หนังสือในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” โดยเป็นการจัดการศึกษาที่ยึดชุมชนเป็นหลัก มุ่งให้เกิดการพัฒนาแก่บุคคล และชุมชน ในเขตภูเขา ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ (ป.1 – ม.3) โดยจัดเนื้อหาเป็น 6 สภาพ ได้แก่ สุขภาพอนามัย การทำมาหากิน สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สังคมและชุมชน และเทคโนโลยีกับวิถีชีวิต โดย บูรณาการองค์ความรู้ 8 สาระเข้าไปด้วย

2.5 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.)

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเสนอโอกาสและทางเลือก เพื่อการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษา และเพิ่มเติมความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ก่อให้เกิดโลกทัศน์ที่กว้างขวาง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตให้ก้าวหน้าและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข การศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน และจากแหล่งความรู้ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลากหลาย (สำนักงาน กศน., 2552; สำนักงาน กศน., 2554) ดังนี้

2.5.1 ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนที่ให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบลอำเภอ และจังหวัด ในรูปของสิ่งพิมพ์ สื่อทดลอง สื่อโสตทัศนศึกษาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อทดลอง สื่อสาริต และสื่ออื่นๆ

2.5.2 ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดประชาชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการด้านการอ่าน การศึกษาของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากทัศนคติที่พระองค์ทรงมีต่อห้องสมุดในหนังสือเฉลิมพระเกียรติและบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า” ตอนหนึ่งที่ขอัญเชิญมามีว่าดังนี้ “ข้าพเจ้าอยากให้เรา มีห้องสมุดที่ดีมีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชน...” เพื่อสนองพระราชปณิธานและร่วมเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 3 รอบในปี พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เสนอขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรีดำเนินการโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

2.5.3 เรือห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้เคลื่อนที่ เป็นแหล่งความรู้อีกมิติหนึ่งที่สามารถรุกเข้าถึงตัวผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถให้บริการกับนักเรียน นักศึกษา เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ริมน้ำ โดยนำสื่อต่างๆ ไว้บริการกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น หนังสือคอมพิวเตอร์ ของเล่นเด็กนิทรรศการ

2.5.4 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้ส่งเสริมและกำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.5.5 การให้บริการเทคโนโลยีทางการศึกษา ดำเนินการผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้บริการนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อให้ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ รวมถึงให้ความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต

2.5.6 ศูนย์รับบริจาคหนังสือ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการรับบริจาคหนังสือ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าจากประชาชนที่มีจิตศรัทธา เพื่อจัดส่งไปให้แหล่งข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในชนบทที่ขาดแคลนหนังสืออ่าน เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และโรงเรียน ในชนบทห่างไกล

2.5.7 ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การปลูกฝังให้ประชาชนเห็นความสำคัญและมีเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่ง การพัฒนาคนให้มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดาราศาสตร์ อวกาศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 15 แห่ง และมีแผนการจัดตั้งเพิ่มเติมอีก 4 แห่ง ในส่วนภูมิภาค โดยดำเนินการในรูปแบบที่หลากหลาย ดังนี้

- จัดกิจกรรม เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ค่ายนักประดิษฐ์ กิจกรรมฐานการเรียนรู้
- กิจกรรมวิทยาศาสตร์ในโอกาสและวาระสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็กแห่งชาติ สัปดาห์วิทยาศาสตร์
- จัดนิทรรศการ เช่น นิทรรศการโลกล้านปี นิทรรศการเมืองเด็กแดนวิทยาศาสตร์มหัศจรรย์ นิทรรศการโลกดาวเคราะห์ นิทรรศการมหัศจรรย์ชีวิต นิทรรศการเปิดโลกสิ่งแวดล้อม นิทรรศการเคลื่อนที่ เช่น นิทรรศการดาราศาสตร์เคลื่อนที่ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 8 สาระ
- การฝึกอบรม เช่น อบรมหลักสูตรคอมพิวเตอร์ “หลักสูตรการพัฒนาเว็บไซต์สำเร็จรูปแบบมืออาชีพ” การพัฒนาหลักสูตรและอบรมครูวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในชุมชนต่อไป อบรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตผู้สูงอายุ
- การบรรยาย-สาธิต การสอนวิทยาศาสตร์ ท้องฟ้าจำลอง การให้บริการสื่อประสม
- การประกวด การแสดงทางวิทยาศาสตร์ (Science Show)

2.5.8 การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา โดยใช้สื่อที่เป็นรายการโทรทัศน์เสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมใช้กับสื่ออื่นๆ เช่น สื่อพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน โดยออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ETV) สถานศึกษาและประชาชนที่มีอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมย่านความถี่ Ku Band ในระบบดิจิตอลสามารถเปิดรับชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาดังกล่าวได้ที่ช่อง 17

2.5.9 วิทยุเพื่อการศึกษา เป็นบริการทางการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งทางรายการวิทยุที่จัดให้แก่ประชาชนทั่วไปเพื่อให้ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ รวมถึงให้ความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาทำหน้าที่ผลิตรายการให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ครอบคลุมเนื้อหาความรู้ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สุขภาพอนามัย ครอบครัวยาชีพ กฎหมาย ดนตรีไทย ดนตรีสากล และธรรมะ เป็นต้น

ตอนที่ 3 กศน.ตำบล

3.1 ความหมายของ กศน.ตำบล

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์การเรียนชุมชน พ.ศ.2552 ข้อ 3 ได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนชุมชนประจำตำบล (กศน.ตำบล) ไว้ตามระเบียบ ดังนี้

“หมู่บ้าน” หมายความว่า บ้านหลายบ้านที่อยู่รวมกันในห้องถิ่นอันหนึ่งและอยู่ในความปกครองเดียวกัน ถ้ามีจำนวนบ้านน้อยให้ถือเอาจำนวนคนประมาณสองร้อยคนเป็นหนึ่งหมู่บ้านถ้ามีการตั้งบ้านเรือนห่างไกลกันถึงจำนวนจะน้อยถ้าบ้านไม่ต่ำกว่าห้าบ้านจะจัดเป็นหนึ่งหมู่บ้าน

“ตำบล” หมายความว่า ตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และในกรณีที่ตำบลใดมีพื้นที่อยู่ทั้งในและนอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้หมายความถึงเฉพาะพื้นที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

“ชุมชน” หมายความว่า หมู่บ้าน หรือชุมชนในเขตเทศบาล หรือกรุงเทพมหานคร

“ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” หมายความว่า ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ การถ่ายทอด และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน

“ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล” หมายความว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและหน่วยงานหรือองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ ในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในตำบล

สรุปว่า กศน.ตำบล เป็นศูนย์กลางที่ได้รับการคัดเลือกในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในตำบลนั้นๆ

3.2 บทบาทและภารกิจของ กศน.ตำบล

กศน.ตำบล เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในสังกัด กศน.อำเภอ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน กศน.ตำบล มีภารกิจที่สำคัญ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน อย่างน้อยปีงบประมาณละ 560 คน โดยจำแนกเป็นรายกิจกรรม ดังนี้

1.1 การศึกษานอกระบบ 260 คน ประกอบด้วย

1.1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน

1.1.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จำนวน 20 คน

1.1.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 20 คน

1.1.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จำนวน 60 คน

1.1.5 กระบวนการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 100

คน

1.2 การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 300 คน

2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนของภาคีเครือข่าย ทั้งในแง่ของความเข้มแข็งและความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมและศักยภาพในการจัด

4. จัดทำระเบียบข้อมูล สถิติ และสารสนเทศ เกี่ยวกับประชากรกลุ่มเป้าหมายและผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและแผนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งระดับชุมชนหรือจุลภาค ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และภาพรวมระดับประเทศของสำนักงาน กศน.

5. จัดทำแผนงาน โครงการการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำปีงบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน และพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. สำนักงาน กศน.จังหวัด และ กศน.อำเภอ ที่สังกัด เพื่อการสนับสนุนงบประมาณจาก กศน.อำเภอ ที่สังกัด โดยในกรณีของการจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดค่าใช้จ่ายรายหัวตามที่มติคณะรัฐมนตรีกำหนดคุณด้วยจำนวนนักศึกษา 60 คน สำหรับกิจกรรมอื่นๆ นั้น จัดทำแผนงาน โครงการเพื่อเสนอของบประมาณให้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจาก กศน.อำเภอ

6. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในตำบล โดยมีการประสานแผนการดำเนินงานภายในตำบล โดยมีการประสานแผนการดำเนินงานภายในตำบลที่รับผิดชอบกับ กศน.อำเภอ ที่สังกัด ตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติ

7. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในความรับผิดชอบต่อระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอกของ กศน.อำเภอ ที่สังกัด

8. รายงานผลการดำเนินงานการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อ กศน.อำเภอ ที่สังกัด ตามแผนหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้

9. ปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจาก กศน.อำเภอ สำนักงาน กศน.จังหวัด หรือสำนักงาน กศน. และตามที่กฎหมายกำหนด

เห็นได้ว่าบทบาทและภารกิจของ กศน.ตำบลครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการติดตามผลและประเมินผล

3.3 หลักการดำเนินงานของ กศน.ตำบล

หลักการดำเนินงานของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอ ในหัวข้อการจัดตั้ง กศน.ตำบลการบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) ดังนี้

1. การจัดตั้ง กศน.ตำบล

ตามหนังสือสำนักงาน กศน. ที่ ศธ 0210.02/3267 ลงวันที่ 4 กันยายน 2552 เรื่อง การดำเนินงาน กศน.ตำบล สำนักงาน กศน. โดยเลขาธิการ กศน. (นายอภิชาติ จีระวุฒิ) ได้สั่งการให้

ผู้อำนวยการ สำนักงาน กศน.จังหวัด ทุกจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.กทม. ดำเนินการ
ปรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในทุกตำบลให้เป็น กศน.ตำบล

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบางตำบลยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงให้ กศน.อำเภอ เสนอ
ประกาศจัดตั้งให้ครบทุกตำบล โดยให้บุคลากร กศน. ร่วมกับชุมชนและ/หรือภาคีเครือข่ายดำเนินการ
สำรวจ และคัดเลือกอาคารสถานที่ที่เหมาะสมที่อยู่ในแหล่งชุมชนหรือศูนย์รวมประชาคม เช่น วัด
ศาสนสถาน โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล อาคารอเนกประสงค์ ศาลาประชาคม เป็นต้น พร้อม
ทั้งประสานงานการใช้อาคารสถานที่ โดยเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่ที่เป็นที่ตั้งของ
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้ลงนามหนังสืออนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่ หรือกรณีที่ใช้สถานที่ของชุมชน
จัดตั้งอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำหรับชุมชนในกรุงเทพมหานครในเขตพื้นที่รอบใน ผู้ลงนามใน
หนังสืออนุญาตให้จัดตั้งหรือใช้สถานที่ คือประธานชุมชน ส่วนในเขตพื้นที่รอบนอก ผู้ลงนามใน
หนังสืออนุญาต คือผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน

อนึ่งในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความเป็นไปได้ใน 3 กรณี ดังนี้

1) กรณีที่เป็นพื้นที่ว่างเปล่าไม่มีอาคาร ให้ กศน.อำเภอ วางแผนการก่อสร้างอาคารร่วมกับ
ชุมชน โดยใช้งบประมาณของ กศน. และ/หรือขอรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

2) กรณีที่เป็นพื้นที่ที่มีอาคารดำเนินการอยู่แล้ว ให้ กศน.อำเภอ ร่วมกับชุมชนดำเนินการ
พัฒนา ปรับปรุงให้พร้อมที่จะใช้งาน โดยใช้งบประมาณของ กศน. และ/หรือขอรับการสนับสนุนจาก
ภาคีเครือข่าย

3) กรณีที่มีอาคารของหน่วยงานอื่นที่ว่างเปล่า ให้ กศน.อำเภอ ประสานงานขอใช้สถานที่
ดังกล่าวกับผู้มีอำนาจ

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ กศน.อำเภอ จัดทำประกาศจัดตั้ง โดยให้ผู้อำนวยการ
กศน.อำเภอเป็นผู้ลงนาม ส่วนการจัดตั้ง กศน.ตำบล จัดทำเป็นประกาศของจังหวัด โดยผู้ว่าราชการ
จังหวัดเป็นผู้ลงนามในการประกาศจัดตั้ง สำหรับตำบลใดที่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมากกว่า 1 แห่ง ให้
กศน.อำเภอ ต้นสังกัดคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็น กศน.ตำบล เพียงแห่งเดียว โดยเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด
ลงนามในประกาศจัดตั้ง

สำหรับหัวหน้า กศน.ตำบล และครู ตรีช. ให้ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด ลงนาม
แต่งตั้ง

เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ การจัดทำป้ายชื่อ กศน.ตำบล ให้เขียนชื่อ กศน.
ตำบล อยู่แถวบน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่แถวล่างในขนาดป้ายที่เหมาะสมกับขนาดของอาคาร
โดยชื่อ กศน.ตำบล มีขนาดโตกว่าข้อความศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังภาพ

กศน.ตำบล/แขวง (ระบุชื่อตำบล/แขวง)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

และสำหรับตำบลที่มี ศรช. มากกว่า 1 แห่งให้ใช้ชื่อภาพ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้าน (ระบุชื่อหมู่บ้าน) กศน.

2. การบริหารจัดการ

2.1 ครู ศรช. ที่รับผิดชอบ กศน.ตำบล เป็นหัวหน้า กศน.ตำบล ทั้งนี้ ทั้งครู ศรช. ที่รับผิดชอบ ครช.ทั่วไป และหัวหน้า กศน.ตำบล ต้องปฏิบัติงานประจำอยู่ที่ ศรช. หรือ กศน.ตำบล อย่างน้อยสัปดาห์ละ 4 วัน โดยจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานแสดงไว้ในอาคารที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

2.2 กศน.ตำบล หรือ ศรช. จัดให้มีคณะกรรมการ กศน.ตำบล หรือ ศรช. ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการด้านต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรือ ศรช. ให้เป็นไปตามภารกิจที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดองค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ กศน.ตำบล และ ศรช. ไว้ดังนี้

1) องค์ประกอบของคณะกรรมการ กศน.ตำบล และ ศรช.

คณะกรรมการ กศน.ตำบล และ ศรช. ประกอบด้วยองค์คณะบุคคล ดังนี้

(1) ประธานกรรมการ (เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (2))

(2) กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชน หมู่บ้านหรือชุมชนละ 2 คนซึ่งอาจมาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เป็นต้น

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา (กรรมการนักศึกษา 2 คน)

(4) กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร กศน. (ตัวแทนจากตำบล 1 คน)

(5) กรรมการและเลขานุการ (หัวหน้า กศน.ตำบลหรือหัวหน้า ศรช.)

กรณีที่ กศน.ตำบลใดมี ศรช.มากกว่า 1 แห่ง ให้แต่งตั้งคณะกรรมการ ศรช. ได้ตามความเหมาะสม ประกอบด้วย

(1) ประธาน (เลือกจากตัวแทนคณะกรรมการในข้อ (2))

(2) กรรมการที่เป็นตัวแทนจากหมู่บ้านหรือชุมชน จำนวน 5 คน

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรนักศึกษา (กรรมการนักศึกษา 2 คน)

(4) กรรมการที่เป็นอาสาสมัคร กศน. (ตัวแทนอาสาสมัคร 1 คน)

(5) กรรมการและเลขานุการ (ครู ศรช.)

2) บทบาทหน้าที่

(1) บทบาทหน้าที่คณะกรรมการ ศรช.

(1.1) วางแผนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.2) จัดประชาสัมพันธ์งานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.3) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์พื้นฐานให้กับครู

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.4) บริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(1.5) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานศูนย์

การเรียนรู้ชุมชน

(1.6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ

กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ กศน.ตำบล

คณะกรรมการ กศน.ตำบล มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกันกับคณะกรรมการ ศรช. ตามข้อ (1.1) – (1.6) และยังมีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติม ดังนี้

(2.1) ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูล เพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ ในตำบล

(2.2) ประสานกับส่วนราชการในตำบลและเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

(2.3) ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ

(2.4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ กศน.ตำบล

ทั้งนี้ คณะกรรมการ ศรช. ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ต้นสังกัดเป็นผู้แต่งตั้ง ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง โดยอยู่ในตำแหน่งวาระละสี่ปี

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ใช้ปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นฐาน (Problem or Need-based) ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกิจกรรม มุ่งให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกิดทักษะกระบวนการคิดตัดสินใจตามหลัก “คิดวิเคราะห์เป็น” โดยถือจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่จำเป็นประการหนึ่งด้วย

3.3 การจัดระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ เน้นระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้ รักในการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

3.4 จัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศใน กศน.ตำบล หรือ ศรช. ในชั้นเรียนและชุมชนให้ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการประสานการมีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งในฐานะผู้รับผิดชอบหรือเจ้าภาพหลัก และผู้มีส่วนร่วมกับองค์กรหรือหน่วยอื่นในชุมชน

3.5 ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.6 ใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภาคส่วนต่างๆ ทางสังคมในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เห็นได้ว่า กศน.ตำบลมีหลักการดำเนินงานตั้งแต่การจัดตั้ง กศน.ตำบล การบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ” หรือ Model เป็นคำที่ใช้เพื่อสื่อความหมายหลายอย่าง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วรูปแบบจะหมายถึงลักษณะของสิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามพจนานุกรม Contemporary English ของ Longman (1981) ได้ให้ความหมายไว้โดยสรุปมี 3 ลักษณะ คือ

1. Model หมายถึง ลักษณะของสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนจากของจริง ซึ่งคือ แบบจำลอง
2. Model ที่หมายถึง ลักษณะของสิ่งของหรือคนก็นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการ
3. Model หมายถึง ลักษณะของแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปความหมายของรูปแบบตามทัศนะของนักวิชาการที่ให้ความคิดเห็นไว้ได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่มีการจำลองเหมือนของจริงทุกประการแต่มีย่อส่วนหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ (เสรี ชัดแจ่ม, 2538; Good, 1973; Smith, 1961; Webster, 1983)

2. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์หรือช่วงของปัจเจกหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ที่แสดงออกถึงการจัดระบบความคิดของสิ่งที่ต้องการสื่อสารเพื่อให้บุคคลอื่นเข้าใจ (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2536; เสรี ชัดแจ่ม, 2538; อุทุมพร จามรมาน, 2541; อุทัย บุญประเสริฐ, 2546; ทิศนา ขมมณี, 2551; Bardo and Hartman, 1982; Stoner and Wankle, 1986; Good, 1973; Nadler, 1980; Mescon and Khedouri, 1985; Keeves, 1988; Willer, 1967)

3. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดขึ้นได้ยาก หรืออนาคตภาพที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ (ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, 2540)

4. รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความตรง (validity) และความเที่ยง (reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติ (ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, 2540; Willer, 1967)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดตามความหมายในลักษณะที่ 2 และ 4 มาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งสอดคล้องกับวิธีดำเนินการวิจัยที่ประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิจัยปฏิบัติการ

4.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันอย่างออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (Keeves, 1988) คือ

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวน

นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากรัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Weil (1985) เป็นต้น

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Schwirian (อ้างถึงใน Bardo and Hardman, 1982) นักนิเวศวิทยาคนสำคัญได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแสดงว่า รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบที่ใช้เป็นประเภท Semantic Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาเพื่อให้เห็นมโนทัศน์ ซึ่งเป็นโครงสร้างทางความคิด ในที่นี้หมายถึง เป็นรูปแบบที่อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยเงื่อนไข

4.3 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวมๆ (associative relationship)
2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างโมทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบ เพื่อนำไปเป็นหลักในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล ต่อไป

4.4 การประเมินผลรูปแบบ

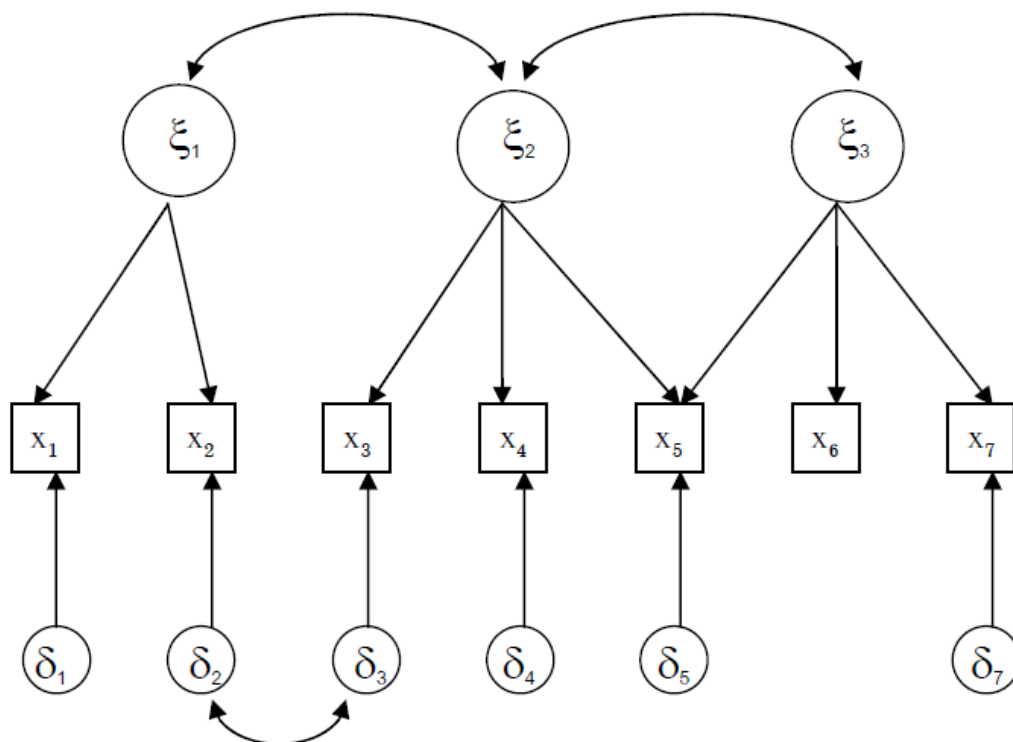
ผู้วิจัยค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลรูปแบบโดยศึกษาแนวคิดรูปแบบการตรวจสอบโดยวิธีการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) ซึ่งเป็นแนวคิดของ Eisner (1998) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดการประเมินโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการประเมินโดยทั่วไป การประเมินแบบนี้จะเน้นที่บทบาทของผู้ประเมินโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งใดๆ และไม่ได้ประเมินโครงการโดยอาศัยการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่เป็นการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการหรือเรื่องอื่นๆ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดแนว (Guide lines) และเกณฑ์ประเมิน ดังนั้น การประเมินจึงเกิดขึ้นจากการสำรวจ ตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กล่าวโดยสรุปการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญนี้เรายอมรับ ผลการประเมินเพราะผู้เชี่ยวชาญมีความรู้และเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ ผนวกกับความมีชื่อเสียงของผู้เชี่ยวชาญเอง จึงทำให้ผลการประเมินเป็นที่เชื่อถือได้

การดำเนินการโดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญนี้ ถือว่าเป็นการประเมินทางการศึกษา หรือเรียกว่า “การประเมินโดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship)” ผู้วิจัยใช้การประเมินโดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาตรวจสอบรูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในด้าน

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา จำนวน 13 ท่าน เนื่องจากเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ Cochran (1983 อ้างถึงใน ชนิตา รัชกุลพลเมือง, 2531) กล่าวว่า ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 – 15 คน และเมื่อขนาดผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น 1-12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่หากจำนวนผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากกว่า 12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเพียงเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

ตอนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ในปัจจุบันนักวิจัยเริ่มใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) แทนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) กันมากขึ้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ EFA มีรูปแบบวิธีการวิเคราะห์หลากหลาย และได้ผลการวิเคราะห์ที่ไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ EFA มีข้อตกลงเบื้องต้นที่เข้มงวดและไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่น ข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่าตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวเป็นผลมาจากองค์ประกอบร่วมทุกตัว ส่วนที่เป็นความคลาดเคลื่อนของตัวแปรไม่สัมพันธ์กันรวมทั้งสเกลองค์ประกอบที่สร้างขึ้นแปลความหมายได้ยาก เทคนิค CFA เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีการปรับปรุงจุดอ่อนของ EFA ได้เกือบทั้งหมด ข้อตกลงเบื้องต้นของ CFA มีความสมเหตุสมผลตรงตามความเป็นจริงมากกว่าใน EFA นักวิจัยต้องมีทฤษฎีสันับสนุนในการกำหนดเงื่อนไขบังคับ (constraints) ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และเมื่อได้ผลการวิเคราะห์แล้วยังมีการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์อีกด้วย รวมทั้งยังมีการตรวจสอบโครงสร้างของโมเดลว่ามีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างหลายๆ กลุ่มหรือไม่วัตถุประสงค์ของการใช้ CFA มี 3 ข้อ คือ *ประการแรก* นักวิจัยใช้เทคนิค CFA เพื่อตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบ *ประการที่สอง* ใช้เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบ และ*ประการที่สาม* ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวแปรใหม่ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

ภาพที่ 2.1 แสดงโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน

เทคนิคการวิเคราะห์ CFA มีจุดเด่นเหนือกว่าเทคนิค EFA รวม 5 ประการ คือ *ประการแรก* เทคนิค CFA มีการผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้น และข้อตกลงเบื้องต้นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากกว่าเทคนิค EFA *ประการที่สอง* เทคนิค CFA เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีพื้นฐานทฤษฎีรองรับการวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์มีความหมายแปลได้ง่ายกว่าเทคนิค EFA *ประการที่สาม* เทคนิค CFA มีกระบวนการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่ชัดเจน *ประการที่สี่* ผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ รวมทั้งผลการทดสอบนัยสำคัญของพารามิเตอร์ และ*ประการสุดท้าย* จากจุดเด่นทั้งหมดทำให้เทคนิค CFA เป็นเครื่องมือที่นักวัดผลนำมาใช้ในการศึกษาคุณภาพของแบบวัดได้เป็นอย่างดี (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

นอกจากนี้ยังสรุปจุดด้อยของเทคนิค CFA ได้ 3 ประการ คือ *ประการแรก* การประมาณค่าพารามิเตอร์ใช้กระบวนการคำนวณทวนซ้ำ และเมื่อได้ผลการวิเคราะห์ว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าน้อยที่สุด ยังอาจมีปัญหาว่าอาจยังมีฟังก์ชันความกลมกลืนเป็นแบบอื่นได้อีก *ประการที่สอง* ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดล CFA อาจอยู่นอกพิสัยที่ควรเป็น ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อาจมีค่ามากกว่าหนึ่ง และความแปรปรวนมีค่าติดลบ ปัญหาเหล่านี้ อาจเกิดเนื่องจากการกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดลไม่ถูกต้อง การแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้ไม่เป็นแบบปกติขนาดของกลุ่มตัวอย่างเล็กเกินไป และโมเดลเกือบระบุได้ดีพอ *ประการสุดท้าย* คือ การวิเคราะห์ค่อนข้างซับซ้อน

และใช้เวลาในการวิเคราะห์ค่อนข้างนาน สำหรับจุดอ่อนประการสุดท้ายนี้โปรแกรมลิสเรลได้พัฒนาการกำหนดค่าเริ่มต้นของพารามิเตอร์ ซึ่งช่วยให้ประหยัดเวลาการคำนวณของคอมพิวเตอร์ไปได้มาก (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม LISREL และมีวิธีการขั้นตอน (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2552) ดังต่อไปนี้

1. Review ทฤษฎีความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้
2. กำหนดโมเดลเชิงทฤษฎี (Model Conceptualization)
3. วาดภาพโครงสร้างองค์ประกอบ (Factor Diagram Construction)
4. กำหนดโมเดลเฉพาะ (Model Specification)
5. ระบุความเป็นได้ค่าเดียวของโมเดล (Model Identification)
6. ประมาณค่าพารามิเตอร์ (Parameter Estimate)
7. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit)
8. ปรับโมเดล (Model Modification)
9. ตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลข้ามกลุ่ม (Model Cross-Validation)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เป็นการยืนยันว่าข้อมูลเชิงทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่าง) กล่าวคือ ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีมีความถูกต้องตามองค์ประกอบเหล่านั้น และสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เป็นปัจจุบัน เช่นเดียวกันกับงานวิจัยนี้ที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมาช่วยยืนยันองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารต่างๆ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นปัจจุบัน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนี้จะทำให้ทราบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีองค์ประกอบอะไรบ้างที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ในปัจจุบัน โดยบ่งชี้ได้จากดัชนีความกลมกลืนเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยใช้ดัชนีวัดความกลมกลืนค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of Approximation: RMSEA) ดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Root Mean Square Residual: SRMR) ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพันธ์ (Normed Fit Index: NFI) ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ที่แสดงถึง

ปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดล (Goodness of Fit: GFI) และดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดลที่ปรับแก้ด้วยความซับซ้อนของโมเดล (Parsimony Goodness of Fit: PGFI) เป็นตัวตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล

ตอนที่ 6 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ

การวิจัยปฏิบัติการเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ การวิจัยปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ต่างประเทศนำวิธีการวิจัยปฏิบัติการไปใช้ปรับปรุงการจัดการศึกษามานานแล้ว (Beattie, 1989) และเป็นที่ยอมรับในชื่อต่างๆ กัน ได้แก่ งานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) การสืบสอบแบบร่วมมือ (collaborative inquiry) การวิจัยที่เป็นอิสระจากกรอบการวิจัยแบบที่เคยปฏิบัติกันมา (emancipatory research) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (action learning) การวิจัยปฏิบัติการในบริบทของนักวิจัย (contextual action research) และการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติการ (practitioner research) อย่างไรก็ตามในการศึกษาค้นคว้าจากบทความ ตำราทางการศึกษา หรือเอกสารทางวิชาการ “การวิจัยปฏิบัติการ” (action research) เป็นคำที่นักศึกษานิยมใช้อย่างแพร่หลายเพื่อแสดงถึงการปฏิบัติงานวิจัยของบุคคลในสภาพแท้จริง โดยบุคคลจะได้เรียนรู้จากงานหรือพฤติกรรมของตนเองผ่านกระบวนการพิจารณา ทบทวนไตร่ตรองและสะท้อนกลับ การวิจัยปฏิบัติการได้ถูกนำมาใช้ในหลากหลายวัตถุประสงค์ เช่น ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน (school-based curriculum development) ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิชาชีพครู (professional development strategy) ใช้ในวิชาการสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโทสาขาทางการศึกษา (pre-service and courses in education) และใช้ในระบบการวางแผนและการพัฒนาด้านนโยบาย (system planning and policy development) (Johnson, 1993) ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้การวิจัยปฏิบัติการเป็นตัวขับเคลื่อนหนึ่งในการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วง โดยนำเสนอแนวคิดดังต่อไปนี้

6.1 ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

อุทุมพร จามรมาน (2537) กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการว่า เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูของครู เพื่อครูสำหรับครู เป็นการวิจัยที่ครูผู้ซึ่งต้องตั้งปัญหาในการเรียนการสอนออกมา ครูเป็นผู้ซึ่งต้องแสวงหาข้อมูลเพื่อมาแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยกระบวนการที่เชื่อถือได้ และท้ายที่สุดครูก็คือผู้ที่นำผลการวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหาของตน

สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (2537) กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการสรุปได้ความว่า การทำการวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานจริง โดยมีครูเป็นทั้งผู้ผลิตงานวิจัยและผู้บริโภคงานวิจัย ซึ่งหมายถึงการที่ครูเป็นนักวิจัยในชั้นเรียน ครูนักวิจัยจะตั้งคำถามที่มีความหมายในการพัฒนาการเรียนการสอน แล้วจะวางแผนการปฏิบัติงานและการวิจัย หลังจากนั้นครูจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปพร้อมๆ กับทำการจัดเก็บข้อมูลตามระบบข้อมูลที่ได้ออกแบบทำวิจัยไว้ นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์สรุปผลการวิจัย นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแล้วจะพัฒนาข้อความรู้นั้นต่อไปให้มีความถูกต้องให้เป็นสากลและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนของครูใหม่คุณภาพยิ่งขึ้น

ชาตรี มณีโกศล (2539) ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการว่า หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ใช้ในการศึกษา รวบรวม และการแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปสำหรับการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงาน หรือพัฒนาประสิทธิภาพประสิทธิผลของงาน ทั้งนี้ประกอบด้วย ขั้นตอน การกำหนดปัญหา จุดประสงค์ การดำเนินงาน การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยขั้นตอนเหล่านี้สามารถปฏิบัติซ้ำในลักษณะบันไดเวียนได้หลายๆ รอบ จนกว่าผลการดำเนินงานนั้นจะบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2539) ได้กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการปรับปรุงผลงานปฏิบัติงาน หรือเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด เฉพาะที่ และเฉพาะเรื่อง มากกว่าเพื่อผลิตหรือสร้างความรู้ ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการจึงมุ่งเน้นการนำความรู้ทฤษฎีมาผสมผสาน หรือมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไข หรือแสวงหาคำตอบที่ชัดเจน อันนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างทันทั่วทั้งที่

กิตติพร ปัญญาวิทยุโณผล (2541) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้นหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเองและการใช้วิจญาณญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

คงศักดิ์ ธาตุทอง (2542) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง การทำวิจัยในงานของผู้วิจัย และงานที่กลุ่มผู้ร่วมวิจัย เป็นการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยพัฒนาทั้งงานของผู้วิจัยทำ และงานของผู้วิจัยร่วมไปพร้อมๆ กัน ในการทำงานร่วมกันผู้วิจัยต้องมองว่าผู้ร่วมวิจัยเป็นคนที่มีความตั้งใจไม่ใช่วัตถุ พร้อมทั้งช่วยกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีจุดหมาย และช่วยให้ผู้ร่วมงานสร้างประวัติศาสตร์ด้วยตัวของเขาเอง

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2551) ได้สรุปว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวม และหรือการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยใช้ขั้นตอนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปอันนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบ โดย

ผู้วิจัยมีการปรับปรุง แก้ไข และดำเนินการซ้ำหลายๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุจุดประสงค์หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ

Corey (1953) กล่าวว่า กระบวนการที่ผู้ปฏิบัติงานได้พยายามที่จะศึกษาปัญหาของพวกเขาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างความถูกต้อง รวมทั้งประเมินผลการตัดสินใจ และการกระทำนั้น กล่าวได้ว่าเป็น วิจัยปฏิบัติการ

Bogdon and Biklen (1982) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่เป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงสังคม

Ebbutt (1985) ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการว่า เป็นการศึกษาดำเนินการโดยใช้วิธีการเชิงระบบเพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการจัดการศึกษา ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มการใช้แนวทางการปฏิบัติงาน และการสะท้อนกลับของผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานของตนเอง

Beattie (1989) ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการในแนวทางของการจัดกิจกรรมทางการศึกษาว่า คือการวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน โดยครูมีความตั้งใจในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตนเอง ซึ่งอาศัยกระบวนการสะท้อนกลับข้อมูลด้วยตนเองและการปฏิบัติงานร่วมกัน ครูทำการหาข้อสรุป เพื่อแก้ปัญหาที่ตนเองประสบอยู่และใช้ความรู้สึก มโนทัศน์ของตนเองมากกว่าผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยปฏิบัติการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนความสามารถเพื่อควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

Kemmis and Mc Taggart (1990) ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง รูปแบบของการรวบรวมคำถามที่เกิดจากการสะท้อนกลับ จากผลการปฏิบัติงานของตนเอง โดยผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์ของสังคม เพื่อทำการปรับปรุงหลักการและความถูกต้องทางสังคมหรือการจัดการศึกษา รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและสถานการณ์ที่เป็นอยู่

Mckay (1992) กล่าวถึง การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นการสืบค้นเพื่อตอบคำถามที่สัมพันธ์กับความสนใจที่เกิดขึ้นฉับพลันของนักศึกษา โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การนำคำตอบที่ได้ไปปฏิบัติในทันที
2. เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งช่วยยกสถานะของนักศึกษาจากช่างเทคนิคที่มีความชำนาญ (skilled technician) ไปสู่การเป็นผู้ปฏิบัติงานวิชาการ (scholar practitioner) และช่วยพัฒนาความสามารถทางวิชาการของนักเรียน

Mckernan (1996) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการสรุปได้ความว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการศึกษาค้นคว้า สถานการณ์ และปัญหาโดยผู้ปฏิบัติการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตนเอง เป้าหมายของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ ก่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างแท้จริงในการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดปัญหา ความน่าเชื่อถือของแนวความคิดต้นแบบ และผลที่ได้ขึ้นอยู่กับ

ประโยชน์ในการช่วยให้ผู้ปฏิบัติการได้ประสบผลสำเร็จ มีทักษะและมีความรู้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น มากกว่าการทดสอบหาความจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

O'Brien (1998) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยปฏิบัติการสรุปได้ความว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (learning by doing) โดยคนกลุ่มหนึ่งจะกำหนดปัญหา ปฏิบัติการบางอย่าง เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนสนใจ ผลของการปฏิบัติว่าประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาได้มากน้อยเพียงใด หากผลที่ได้ยังไม่เป็นที่พึงพอใจก็จะลองปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหานั้นอีก O'Brien (1998) ได้อธิบายให้เห็นชัดเจนต่อไปว่าการวิจัยปฏิบัติการมีความแตกต่างจากกิจกรรมการแก้ปัญหา (problem-solving) ที่เรากำลังทำอยู่เป็นประจำ โดยการวิจัยปฏิบัติการมีจุดมุ่งหมายในการสนับสนุนทั้งในด้านความตระหนักของบุคคลที่เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติเพื่อที่จะแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งอย่างทันที และในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมเป้าหมายทางสังคมศาสตร์ด้วย ดังนั้นการวิจัยปฏิบัติการจึงเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ระบบซึ่งจะเกิดขึ้นพร้อมกันกับการร่วมแรงร่วมใจกับสมาชิกที่อยู่ในระบบในการเปลี่ยนแปลงตัวระบบให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น นักวิจัยจึงต้องมีการร่วมมือกันในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ขั้นต้นของกระบวนการทำวิจัย

Caro-Bruce (2000) กล่าวถึงการศึกษาวิจัยปฏิบัติการ สรุปได้ความว่า การวิจัยปฏิบัติการสามารถกระทำได้ในทุกๆ สาขาอาชีพซึ่งจะกระทำโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานในสถานทีนั้นๆ ผ่านกระบวนการของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งหมายถึงการที่นักวิจัยได้อภิปรายร่วมกันถึงปัญหาที่พบประเด็นที่น่าสนใจหรือการตระหนักในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตลอดจนผลที่สังเกตพบจากกระบวนการสืบสอบกระบวนการดังกล่าว จะไม่มีจุดสิ้นสุดที่แน่นอนตราบใดที่นักวิจัยเชิงปฏิบัติการยังมีการดำเนินกระบวนการซ้ำๆ นั่นก็คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกต การทบทวนสะท้อนผล การปฏิบัติงาน และดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านี้ไปอย่างต่อเนื่อง

Mcniff and Whitehead (2002) กล่าวถึงการศึกษาวิจัยปฏิบัติการสรุปได้ความว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นตัวกลางที่ส่งเสริมสภาพการจัดการเรียนการสอน โดยอาศัยการตระหนักและการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับตนเองเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งเสริมให้ครูเป็นนักผจญภัยและนักคิดที่มีวิจารณญาณเพื่อให้ครูได้สร้างทฤษฎีและหลักการสำหรับการปฏิบัติงานของตนเอง รวมทั้งสามารถให้เหตุผลข้อเท็จจริงหรืออธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานแก่สาธารณชน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ทางด้านวิชาชีพ

จากความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ กล่าวได้ว่าการวิจัยปฏิบัติการเป็นการหาคำตอบวิจัย โดยคำนึงถึงปัญหาเป็นสำคัญ โดยมีวิธีการหาคำตอบที่เน้นการปฏิบัติการจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ทันที

6.2 ลักษณะและหลักการการวิจัยปฏิบัติการ

Richardson (n.d.) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ทางการศึกษาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นกระบวนการที่กลุ่มครูทำการศึกษาสำรวจหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน หรือปัญหาในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ
2. เป็นกระบวนการที่ครูและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนทำการพิจารณา ตรวจสอบความเชื่อพื้นฐานและสมมุติฐานที่สัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรมและบริบทของโรงเรียน ตลอดจนทำการทดลองการออกแบบการเปลี่ยนแปลงโดยให้อิสระกับผู้มีส่วนร่วมทุกคน

Carson, Connors, Ripley and Smiths (1989) ได้กำหนดลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นการพยายามที่จะเข้าใจการปฏิบัติให้มากขึ้น และพบปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน และในโรงเรียน
2. ต้องการที่วิจัย อาจได้แก่ ครูใหญ่ ครู หรือคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยให้เข้ามา ร่วมกันทำการสะท้อนการปฏิบัติการซึ่งจะช่วยปรับปรุงการปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนใดชั้นเรียนหนึ่ง หรือในโรงเรียน
3. สนับสนุนให้เกิดระดับของการพูดคุย และการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนร่วมงานมากขึ้น ชักจูงให้เกิดการร่วมมือกันในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน
4. เป็นเรื่องของระบบ และการสะท้อนกลับ ที่มีลักษณะของวงจรการวางแผน การปฏิบัติการตามแผน การสังเกต และการสะท้อนกลับ

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากการปรับปรุงงานของตนเป็นรายบุคคล แล้วขยายวงกว้างออกไปเพื่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ และยิ่งหากลักษณะปัญหาอย่างเดียวกันต้องไปได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนางานเหมือนๆ กันก็ร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ดังนั้น ลักษณะสำคัญของวิจัยปฏิบัติการคือ

1. จับงานที่ตนปฏิบัติอยู่ ลงมือดำเนินการด้วยสรรพวิธีเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข
2. กระบวนการดำเนินการโดยผ่านวงจรต่อเนื่องกันเป็นชุดๆ เป็นวงจรเกลียวสว่าน (วงจรหนึ่งประกอบด้วย วางแผน ลงมือปฏิบัติ สังเกต-รวบรวมข้อมูล และสะท้อนผล) ซึ่งวนอย่างเป็นระบบและปฏิบัติการอย่างมีวิจารณญาณ การปฏิบัติมีความสอดคล้องรองรับกัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อเนื่องกันจนเกิดผลการเปลี่ยนแปลงขึ้น
3. ลักษณะการตอบสนองทันเวลา ทันเหตุการณ์ในขณะปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงคุณภาพ
4. กิจกรรมทุกระยะสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับงาน หรือผู้ร่วมงานรับรู้ เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันแลกเปลี่ยนความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ถึงกระบวนการ

ปฏิบัติงานและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และพยายามให้การร่วมด้วยช่วยกันดำรงคงอยู่ เพราะเป็นการช่วยควบคุมกระบวนการของการปฏิบัติให้มีความเหมาะสมไปในตัวด้วย

นอกจากนี้ Winter (1989) ได้เสนอหลักการของการวิจัยปฏิบัติการซึ่งเปรียบเสมือนแผนที่นำทางในการวิจัยได้ 6 ประการ ดังนี้

1) การวิเคราะห์วิจารณ์โดยใช้การสะท้อนกลับแบบตอบโต้ (Reflexive Critique)

หลักการของการวิเคราะห์วิจารณ์ และสะท้อนกลับแบบตอบโต้จะทำให้มั่นใจว่านักวิจัยได้สะท้อนกลับเกี่ยวกับประเด็นและกระบวนการในการวิจัย รวมทั้งทำให้การตีความ การลำเอียง การตั้งสมมติฐาน และการแสดงความตระหนักซึ่งหมายถึงการตัดสินใจต่างๆ มีความชัดเจน รายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ เช่น บันทึก และสำเนาเอกสารของทางราชการจะช่วยให้การตัดสินใจของนักวิจัยมีความเป็นทฤษฎีมากขึ้น

2) การวิเคราะห์วิจารณ์โดยอิงการตีความตามธรรมชาติของความเป็นจริงและกระบวนการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพที่เป็นจริง (Dialectic Critique)

เนื่องจากปรากฏการณ์ต่างๆ ถูกทำให้เข้าใจได้โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ดังนั้นการวิเคราะห์วิจารณ์โดยใช้ภาษาที่อิงการตีความตามบริบทวัฒนธรรมจึงต้องการที่จะทำความเข้าใจชุดของความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับบริบทที่เป็นจริง และระหว่างเหตุการณ์เบื้องต้นที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์นั้นๆ

3) แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการเป็นแนวร่วม (Collaborative Resource)

ผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการทุกคนถือว่าเป็นนักวิจัยร่วม (Co-researchers) หลักการของแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการร่วมมือกันตั้งข้อสมมติฐานว่าความคิดของบุคคลแต่ละคนมีความเท่าเทียมกันและถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการสร้างหมวดหมู่การแปลความของข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ และการเจรจาร่วมกันของนักวิจัย

4) ความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Risk Disturbance)

กระบวนการเปลี่ยนแปลงสามารถแทรกแซงวิธีการปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งจะสร้างปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดความกลัวหรือความกังวลขึ้นในกลุ่มของนักวิจัย ความกลัวหรือความกังวลที่เด่นชัดเรื่องหนึ่งมาจากความกลัวในการอภิปรายการแปลความการเสนอความคิดเห็น และการตัดสินใจของใครคนหนึ่งอย่างเปิดเผย นักวิจัยที่เริ่มต้นทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจะใช้หลักการเสี่ยงเพื่อทำให้ความกังวลหรือความกลัวของนักวิจัยคนอื่นๆ ลดน้อยลง และเชิญชวนให้นักวิจัยคนอื่นๆ ได้มองเห็นว่าไม่ว่าผลการวิจัยจะเป็นเช่นไรสิ่งหนึ่งที่พวกเขาต้องได้อย่างแน่นอนก็คือ การเรียนรู้

5) โครงสร้างที่หลากหลาย (Plural Structure)

โดยธรรมชาติแล้ว การวิจัยจะประกอบไปด้วยข้อคิดเห็น บันทึกข้อเท็จจริง และการวิเคราะห์วิจารณ์ที่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การกระทำและการแปลความหมายที่เป็นไปได้ต่างๆ

หลากหลายเช่นเดียวกัน หลักการของการใช้โครงสร้างจำนวนมากในการสืบสอบจำเป็นจะต้องมีบทความที่หลากหลายในการเสนอรายงาน ซึ่งหมายถึงการมีรายงานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างหลากหลายที่สามารถทำให้เกิดความชัดเจนขึ้น เช่น บันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งของนักวิจัย และระดับของทางเลือกในการแสดงพฤติกรรม ดังนั้นการรายงานหรือการแสดงผลจะส่งเสริมการดำเนินการอภิปรายของนักวิจัยที่ร่วมมือกันทำงานมากกว่าข้อสรุปเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในตอนท้าย

6) ทฤษฎี การปฏิบัติ และการปริวรรต (Theory, Practice, Transformation)

สำหรับนักวิจัยที่ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแล้ว ทฤษฎีทำให้ทราบถึงการปฏิบัติ และการปฏิบัติช่วยให้ทฤษฎีมีความชัดเจนขึ้นในการดำเนินการปริวรรตอย่างต่อเนื่อง การกระทำของคนในหลายๆ พื้นที่จะอยู่บนพื้นฐานของข้อสันนิษฐาน ความเชื่อ ทฤษฎี และสมมติฐาน รวมทั้งผลที่ได้จากการสังเกตและความรู้ในเชิงทฤษฎีที่เพิ่มขึ้นของแต่ละคน การทำให้การตัดสินใจในเชิงทฤษฎีเพื่อการปฏิบัติงานมีความชัดเจนขึ้น รวมทั้งการตั้งคำถามที่สืบเนื่องมาจากการตัดสินใจนั้นๆ จะขึ้นอยู่กับนักวิจัยแต่ละคน การปฏิบัติงานตามแผนจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป

จากลักษณะและหลักการการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ทราบว่าวิจัยปฏิบัติการเป็นการหาคำตอบวิจัยที่ต้องใช้การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติการเพื่อหาคำตอบตามแผนที่ได้กำหนดไว้

6.3 รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ

McKernan (1991) ได้แบ่งรูปแบบทฤษฎีของการวิจัยปฏิบัติการออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบวิทยาศาสตร์ (the scientific action research) หรือการแก้ปัญหาด้วยเทคนิควิธีทางวิทยาศาสตร์ (the scientific-technical view of problem solving)

Lippitt and Radk (1946), Lewin (1946), Coery (1953) และ Taba and Noel (1957) ผู้สนับสนุนการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ กล่าวว่าการพัฒนาโปรแกรมการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความจำเป็นต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนที่แน่นอน

การวิจัยปฏิบัติการแบบวิทยาศาสตร์ประกอบด้วยรูปแบบ 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Lewin (Lewin's model of action research)

ความคิดสำคัญของรูปแบบนี้ คือ กระบวนการทางสังคมถูกศึกษาได้จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งจากการสังเกตผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Lewin ประกอบด้วยชุดของการ

ปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน คือ การวางแผน (planning) การค้นหาข้อเท็จจริง (fact-finding) การปฏิบัติงาน (execution) และการวิเคราะห์ (analysis)

การวางแผน คือ ความคิดทั่วไปหรือปัญหาที่ยุ่ยากซึ่งต้องได้รับการแก้ไข

การค้นหาข้อเท็จจริง คือ การพัฒนาแผนการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติตามแผนที่ได้พัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ คือ การประเมินผลสำเร็จของขั้นตอนในการ

ปฏิบัติงานเพื่อแก้ไข ปรับปรุงแผนการทั้งหมดและการวางแผนในขั้นต่อไป

การวิจัยตามวงจรนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาวงจรที่ 2 ขึ้น ซึ่งนำไปสู่ขั้นตอนการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล รวมทั้งการตัดสินใจ Lewin เห็นว่าการวิจัยปฏิบัติการต้องการความร่วมมือในกลุ่มโดยใช้กระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย

1.2 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Taba (Taba's model of action research procedure; Taba-Noel procedure)

Taba ประยุกต์รูปแบบของการดำเนินการตามวิธีคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 5 ระดับของ Dewey คือ การกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การจัดระบบความคิด หรือข้อสมมติฐาน การรวบรวมและอธิบายข้อมูล การดำเนินการปฏิบัติงาน และการประเมินผลที่ได้จากการปฏิบัติงาน

1.3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Lippitt-Radke (Lippitt-Radke action research procedure)

Lippitt-Radke (1946) ได้พัฒนาหลักการของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1) หาความจำเป็นของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน หรือตัวแทนของกลุ่มผู้ปฏิบัติการ เสนอการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาจำเป็นต้องรู้ หรืออยากรู้

3) สร้างเครื่องมือการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

4) กำหนดวิธีการเลือกตัวอย่างประชากร และเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือวิจัย

5) ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลเป็นการช่วยให้เกิดความมั่นใจในความสำเร็จ และเผชิญกับปัญหาอย่างเข้าใจ

6) หลักฐานที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมักจะปรากฏระหว่างระยะของการร่วมมือกันในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง

7) การร่วมมือกันในการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงและอธิบายเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นๆ ต้องใช้ทักษะพิเศษเกี่ยวกับเทคนิคการวิจัย

8) บางครั้งคุณค่าและการรับรู้เกี่ยวกับสังคมของแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มมีความจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นมากกว่าการเกิดการเปลี่ยนแปลง

9) ขยายข้อเท็จจริงให้แก่สมาชิกกลุ่มอื่นๆ ได้รับรู้โดยการบอกเล่าและเขียนเป็นรายงาน

2. การวิจัยปฏิบัติการแบบเน้นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้การปฏิบัติการอย่างรอบคอบ (practical-deliberative action research)

รูปแบบการปฏิบัติการวิจัยปฏิบัติการที่ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ปฏิเสธการวัดโดยใช้ตัวเลขและใช้สัญชาตญาณการตีความของมนุษย์ และใช้การติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์กันในการอธิบายรายละเอียดและไขปัญหาแทนเป้าหมายของการวิจัยปฏิบัติการ คือ การที่ผู้วิจัยได้เข้าใจการปฏิบัติงานของตนเอง รวมทั้งได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด

การวิจัยปฏิบัติการแบบเน้นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้การปฏิบัติประกอบด้วยรูปแบบ 2 รูปแบบ ดังนี้

2.1 การวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Elliott (Elliott's model)

Elliott เห็นว่างานของผู้ปฏิบัติงาน คือ การอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในแต่ละวันโดยการสะท้อนการพัฒนาตนเอง การทำวิจัยเป็นกระบวนการสะท้อนตนเองซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะได้ตรวจสอบทฤษฎีในการปฏิบัติงานของตนเอง การรับรู้ที่ได้นั้นโดยพื้นฐานแล้วมีความแตกต่างจากสิ่งที่ได้รับรู้จากนักวิจัยทางการศึกษาจากภายนอก

2.2 การวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Ebbutt (Ebbutt's model)

Ebbutt เห็นว่าวงจรการปฏิบัติงานไม่ได้เป็นภาพลักษณะที่เป็นประโยชน์ที่ใช้ในการคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิธีการที่ดีที่สุดของการคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ เป็นชุดของวงจรที่หมุนไปอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละวงจรมันจะเป็นการเตรียมการเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับของการประเมินผลทั้งของกระบวนการภายในวงจรและระหว่างวงจรการปฏิบัติการ

3. การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาแบบที่ให้ความสำคัญกับการเป็นอิสระจากกรอบการวิจัยแบบเดิม (critical-emancipatory educational action research)

3.1 การวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Deakin (Deakin model of the action research process)

Kemmis และเพื่อนร่วมงานที่มหาวิทยาลัยดีคิน (Deakin University) ไม่เชื่อว่าการใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา การวิเคราะห์และการสืบสอบจะทำให้นักวิจัยสามารถแสวงหาวิธีตีความข้อมูลที่ได้จากการวิจัย และสามารถสร้างวิธีแก้ไขปัญหา หรือจุดอ่อนที่เกิดขึ้นได้ (Kemmis and McTaggart, 1988) กระบวนการวิจัยปฏิบัติการตามรูปแบบของ Deakin เป็นชุดของวงจรการสะท้อนกลับ ประกอบด้วย การวางแผน (plan) การปฏิบัติตามแผน (action) การสังเกต (observation) และสะท้อนการปฏิบัติตามแผน (reflection) (Kemmis and McTaggart, 1988)

การวางแผน คือ การกำหนดประเด็นซึ่งผู้ปฏิบัติงานได้ตระหนัก การตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นนั้นๆ และการเริ่มค้นหาวิธีการที่ควรจะนำมาใช้เพื่อตอบคำถาม

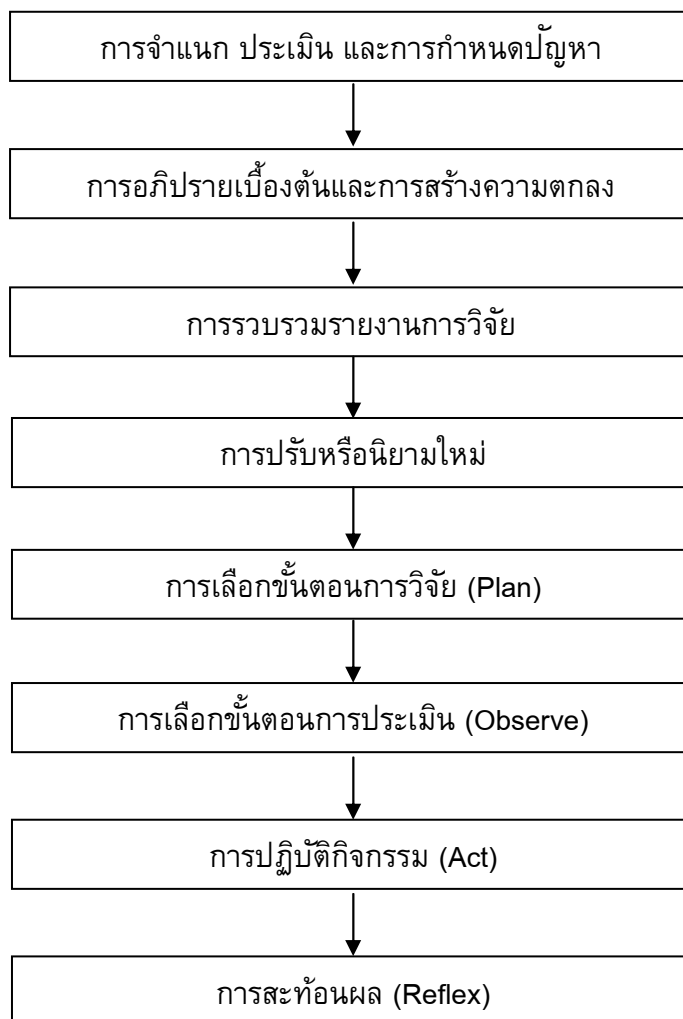
การปฏิบัติตามแผน คือ การดำเนินการตามแผนที่ได้พัฒนาขึ้น

การสังเกต คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสะท้อนการปฏิบัติตามแผน คือ การสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้น และพัฒนาแผนการปฏิบัติงานขึ้นใหม่โดยใช้พื้นฐานข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการของการวางแผน การปฏิบัติงานและการสังเกต

ถึงแม้ว่าการวิจัยปฏิบัติการมีรูปแบบที่แตกต่างกันหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับทฤษฎีแนวคิดของนักการศึกษาในแต่ละค่าย แต่กิจกรรมที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่การวิจัยปฏิบัติการทุกค่าย และรูปแบบยึดปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกต การสะท้อนกลับ และการเกิดวงจรที่หมุนไปอย่างต่อเนื่องซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดยได้รับพื้นฐานความรู้จากวงจรแรก นอกจากนี้ยังสามารถกล่าวได้อีกว่า กระบวนการสืบสอบแบบที่มีการพิจารณาตรวจสอบและสะท้อนกลับการปฏิบัติงานของตนเองเป็นหลักการที่การวิจัยปฏิบัติการทุกค่ายและทุกรูปแบบให้ความสำคัญร่วมกัน

จากแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นภาพรวมของการวิจัยปฏิบัติการตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกต และการสะท้อนกลับ ซึ่งเป็นวงจรของการวิจัยปฏิบัติการ แต่อีกแนวคิดที่มีความแตกต่างจากการวิจัยปฏิบัติการโดยทั่วไป คือการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) เนื่องจากไม่ได้ยึดติดกับวงจรการปฏิบัติการดังกล่าว อีกทั้งยังแนวคิดของ Cohen and Manion อิงรูปแบบการวิจัยทางการศึกษาจึงเหมาะกับปัญหาทางการศึกษาทั่วไป (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2551) โดยมีขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการกับการศึกษา 8 ขั้นตอน ดังนี้

จากขั้นตอนข้างต้น สรุปได้ดังนี้

1. ทำการจำแนกปัญหาการวิจัยก่อนว่ามีประเด็นใดบ้างที่เหมาะสม จะทำการวิจัยปฏิบัติการ แล้วทำการประเมินว่าประเด็นดังกล่าวมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด เมื่อประเมินจนได้คำตอบที่ชัดเจนแล้ว จึงจะกำหนดเป็นปัญหาการวิจัยต่อไป
2. การอภิปรายเบื้องต้น ด้วยการวิเคราะห์หาสาเหตุและความจำเป็นที่ต้องทำการปฏิบัติการวิจัยในประเด็นนั้นๆ แล้วจึงทำการสร้างความตกลงระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมถึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
3. การรวบรวมรายงานการวิจัย เพื่อเป็นฐานความคิดความเชื่อของนักวิจัยรวมทั้งช่วยให้การดำเนินการปฏิบัติการวิจัยมีความรอบคอบรัดกุมมากยิ่งขึ้นโดยควรเป็นรายงานการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาที่ทำการวิจัย
4. เมื่อได้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากพอแล้วจึงนำมาสังเคราะห์ และประมวล

องค์ความรู้เพื่อนำไปปรับหรือนิยามศัพท์สิ่งที่จะดำเนินการวิจัยให้บรรลุผล

5. การเลือกขั้นตอนการวิจัย (Plan) เป็นการเตรียมการของนักวิจัยทุกประเด็นที่จะทำการวิจัยปฏิบัติการวิจัย รวมทั้งกิจกรรมที่จะดำเนินการวิจัยให้บรรลุผล

6. การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe) เป็นการเตรียมการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติการ

7. การปฏิบัติกิจกรรม (Act) เป็นการลงมือกระทำการวิจัยตามแผนที่เตรียมไว้ โดยปฏิบัติไปตามขั้นตอนกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้

8. การสะท้อนผล (Reflex) เป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติการว่าบรรลุผลตามที่กำหนดไว้หรือไม่

รูปแบบการวิจัยของ Cohen and Manion นี้ มีลักษณะคล้ายกับวิจัยทางการศึกษาทั่วไปมากที่สุด โดยต้องทำการวิเคราะห์ปัญหาการวิจัยให้ได้อย่างชัดเจนก่อน แล้วทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานความคิดของนักวิจัย และนำไปสู่การนิยามศัพท์ที่จะใช้ในการปฏิบัติการวิจัย จากนั้นจึงจะเข้าวงจรการปฏิบัติการในขั้นแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติการ (Act) ขั้นสังเกตหรือประเมิน (Observe) และขั้นสะท้อนกลับหรืออภิปรายผล (Reflex) รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการนี้ แตกต่างจากแนวคิดของนักการศึกษาอื่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากวงจรการปฏิบัติการไม่ชัดเจนและอิงรูปแบบการวิจัยการศึกษา จึงเหมาะกับปัญหาทางการศึกษาทั่วไป (Cohen and Manion, 1992 และ ธีรวิมล เอกะกุล, 2551) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) มาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและวิถีวิทยาการวิจัยของงานวิจัย อันนำไปสู่คำตอบของงานวิจัยอย่างสมเหตุสมผลโดยดำเนินการในระยะเวลาที่ 3 ของงานวิจัย

ตอนที่ 7 แนวคิดระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

7.1 ลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) เป็นการนำเทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานกันในการทำวิจัย เพื่อให้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้สมบูรณ์มากกว่าการใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณหรือเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว ภายใต้ความเชื่อที่ว่าสามารถลดข้อจำกัดของวิธีการวิจัยแต่ละวิธี โดยใช้จุดเด่นของการวิจัยเชิงปริมาณมาแก้ไขจุดด้อยของการวิจัยเชิงคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันก็ใช้จุดเด่นของการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้แก้ไขจุดด้อยของการวิจัยเชิงปริมาณ สามารถผสมผสานเติมเต็มซึ่งกันและกัน เพื่อให้เข้าถึงประเด็นในการตอบปัญหาของการวิจัยได้ด้วยมุมมองใหม่ๆ

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) มีชื่อเรียกอื่นๆ อีกหลายชื่อ เช่น การวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยแบบผสม การวิจัยแบบผสมผสาน วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม เป็นต้น หรือ ภาษาอังกฤษ มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น Mixed Methodology, Mixed Methods, Mixed Research เป็นต้น ซึ่งใช้แตกต่างกันไปตามทัศนะของผู้เขียนเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความหมายแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการนำเทคนิควิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาผสมผสานกันในการออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย มีพื้นฐานแนวคิดมาจากการหลอมรวมปรัชญาของกลุ่มปฏิฐานนิยมและกลุ่มปรากฏการณ์นิยมเข้าด้วยกัน เรียกว่าเป็นแนวคิดของกลุ่มปฏิบัตินิยม (pragmatist) ซึ่งมีความเชื่อว่าการยอมรับธรรมชาติของความจริงนั้นมีทั้งสองแบบตามแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองกลุ่ม โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน”

7.2 ความสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานมีความสำคัญตามแนวคิดของ Geene and others (1989), Trocim (2002), Creswell (2003), Punch (2003) และ Punch (2005) ดังนี้

1) ผลการวิจัยจากระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานสามารถเสริมต่อกันโดยใช้ผลการวิจัยจากวิธีหนึ่งอธิบายขยายความผลการวิจัยอีกวิธีหนึ่ง ช่วยให้การตอบคำถามการวิจัยได้ละเอียดชัดเจนมากกว่าการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพเพียงรูปแบบเดียว

2) การใช้ผลการวิจัยจากวิธีหนึ่งไปช่วยพัฒนาการวิจัยอีกวิธีหนึ่งหรือการใช้ผลการวิจัยวิธีหนึ่งไปตั้งคำถามการวิจัยอีกวิธีหนึ่ง

3) การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพต่างก็มีจุดเด่นในตนเอง สามารถนำจุดเด่นมาใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงได้ถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น

4) การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพต่างก็มีจุดด้อยในตนเอง ผู้วิจัยสามารถใช้จุดเด่นของการวิจัยเชิงปริมาณมาแก้ไขจุดด้อยของการวิจัยเชิงคุณภาพ ขณะเดียวกันอาจใช้จุดเด่นของการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้แก้ไขจุดด้อยของการวิจัยเชิงปริมาณ

5) สามารถนำผลผลิตจากระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีนี้มาสร้างความรู้ความจริงที่สมบูรณ์สำหรับใช้ในการปรับเปลี่ยนทฤษฎีหรือการปฏิบัติงาน

เห็นได้ว่าระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการผสมผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นการลดข้อจำกัดของทั้งวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ

7.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

เหตุผลหลักของการผสมผสานการวิจัยโดยวิธีเชิงปริมาณและวิธีเชิงคุณภาพ ได้แก่ การแก้จุดอ่อนของแต่ละวิธีด้วยการเสริมจุดแข็ง จากการศึกษาของ Green, Caracelli and Graham (1989) ซึ่งได้วิเคราะห์การวิจัยแบบผสมผสานทางการศึกษา 57 เรื่องที่ดำเนินการในช่วง ค.ศ. 1980-1988 พบว่าจุดมุ่งหมายของผู้วิจัยในการผสมผสานวิธี จำแนกได้เป็น 5 ประเภท (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์, 2555) ได้แก่ 1) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งเป็นการเทคนิคสามเส้าตามความหมายดั้งเดิม 2) เพื่อศึกษาแง่มุมหลากหลายในเรื่องนั้นๆ ให้ได้ข้อมูลมาเสริมกันในภาพรวม 3) เพื่อใช้ข้อมูลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับกัน เช่น ข้อมูลเชิงปริมาณจากการศึกษาภาพกว้าง ใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเชิงลึกด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 4) เพื่อค้นคว้าความขัดแย้งของข้อค้นพบที่อาจมีและอาจเป็นประเด็นใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยไม่เคยคาดคิดมาก่อน และ 5) เพื่อขยายขอบเขตความกว้างและความลึกของงานวิจัย

ทั้งนี้ Teddlie และ Tashakkori (2009) สรุปจุดเด่นหลัก 3 ประการของการวิจัยแบบผสม ได้แก่ 1) การวิจัยแบบผสมสามารถตอบคำถามวิจัยได้ทั้งในเชิงค้นหาความรู้ (exploratory) และเชิงยืนยันความรู้ (confirmatory) ได้ในงานวิจัยเรื่องเดียวกัน เช่น ผู้วิจัยสามารถทดสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ขณะเดียวกันก็สามารถอธิบายลักษณะความเป็นจริงและเหตุผลของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแปร 2) การวิจัยแบบผสมช่วยให้การสรุปอ้างอิงมีน้ำหนักมากขึ้น เช่น การวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงปริมาณ ได้รับการยืนยันด้วยข้อค้นพบในการวิจัยเชิงคุณภาพ และ 3) การวิจัยแบบผสมผสานสามารถเสนอมุมมองที่แตกต่างกัน (ทั้งของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล) ได้มากกว่าการวิจัยแบบเดียว กรณีที่การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้ผลขัดแย้งกันในงานวิจัยแบบผสม ก็ถือว่าเป็นข้อดีเช่นกัน เพราะนักวิจัยจะได้ระมัดระวังในการสรุปอ้างอิงผลการวิจัย หรือช่วยในการออกแบบการวิจัยเพื่อการศึกษาให้ชัดเจนต่อไป

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์ (2555) ยกตัวอย่างสถานการณ์ที่เหมาะสมกับการวิจัยแบบผสม มีดังนี้

- เมื่อต้องการศึกษาในประเด็นหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งการมองจากจุดเดียวจะทำให้สรุปได้เพียงส่วนหนึ่งของประเด็นหรือสถานการณ์นั้น อันอาจจะทำให้นักวิจัยตีความคลาดเคลื่อนจนเกิดผลกระทบเชิงลบอย่างสำคัญ เช่น ในการวิจัยเชิงนโยบายหรือการวิจัยเชิงประเมินเพื่อศึกษาผลกระทบของวิธีการหรือโครงการใด ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่มาจกหลายแหล่งและหลากหลายแง่มุม เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เที่ยงตรง โดยเฉพาะเมื่อข้อสรุปของการวิจัยจะนำไปใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการสำคัญ ซึ่งการตัดสินใจอาจจะมีผลกระทบต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือต่อสังคมในวงกว้าง

- เมื่อต้องการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ แต่ไม่สามารถใช้รูปแบบการทดลองที่แกร่ง ทำให้การสรุปผลขาดความหนักแน่น กรณีนี้จะเห็นได้ชัดในการวิจัยเชิงทดลองในชั้นเรียน ซึ่งการศึกษาผลของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการทดลองกลุ่มเดี่ยวและวัดผลเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง ในกรณีเช่นนี้จะมีประเด็นแย้งในเรื่องความเที่ยงตรงของการสรุปผลการวิจัย แต่ถ้าครูนักวิจัยใช้การศึกษาหลายวิธี เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์พูดคุยกับนักเรียน การศึกษาภูมิหลังของผู้เรียน เป็นต้นก็จะทำให้ครูนักวิจัยอธิบายได้ชัดเจนว่าทำไมนวัตกรรมที่ทดลองนั้นจึงได้ผล โดยมีข้อมูลจริงสนับสนุนให้ข้อสรุปมีน้ำหนักมากขึ้น

- เมื่อต้องการหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ประเด็นโต้แย้งในสังคมหรือวงการวิชาชีพใดๆ ซึ่งผลการวิจัยอาจจะใช้เป็นข้อบ่งชี้หรือนำไปสู่ข้อยุติในประเด็นความขัดแย้งนั้นๆ ได้ ตัวอย่างประเด็นที่มีความขัดแย้งแต่ไม่เคยมีการศึกษาอย่างครอบคลุมลึกซึ้ง ได้แก่ ปัญหาเรื่อง “ผลกระทบของการสร้างเขื่อน” ซึ่งเป็นประเด็นข้อโต้แย้งรุนแรงในสังคม ซึ่งแม้ว่าจะมีการวิจัยในเรื่องนี้ แต่ก็เป็นการศึกษาเฉพาะบางแง่มุม เช่น ประเด็นในแง่นิเวศวิทยาในบางจุด หรือผลกระทบเชิงเศรษฐกิจในบางเรื่องถ้าใช้แนวการวิจัยแบบผสมโดยใช้มุมมองของนักวิจัย และสาขาความรู้ที่หลากหลาย และเก็บข้อมูลหลายประเภทหลายระดับ ก็น่าจะช่วยตอบคำถามได้ครอบคลุมมากขึ้น ทั้งในเชิงนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

- เมื่อผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าการอิงวิธีการเดียวจะได้ข้อมูลที่แท้จริง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลอาจปิดบังหรือให้คำตอบบิดเบือน ในกรณีเช่นนี้มักพบในการวิจัยบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล เช่น การวิจัยในเรื่อง “ปัญหาความเปราะบางของข้าวเปลือกและข้าวสาร” ซึ่งหากศึกษาเฉพาะกลุ่มโรงสี อาจจะได้ข้อมูลที่ตรงกับข้อเท็จจริง แต่ถ้าใช้วิธีการวิจัยแบบผสม โดยศึกษาทั้งในระดับเกษตรกร โรงสี และผู้ส่งออกข้าว และทำการเก็บข้อมูลทั้งจากการสำรวจ (ด้วยการสอบถาม) และการสังเกตเฉพาะกรณีในสถานการณ์จริงก็น่าจะช่วยเสริมและยืนยันข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น

- เมื่อผู้วิจัยต้องการข้อค้นพบในมิติทั้งภาพกว้างและภาพลึกจะเห็นว่าการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจทำให้สามารถตอบคำถามในภาพกว้างของสถานภาพที่เป็นอยู่แต่ไม่สะท้อนความเป็นจริงในเชิงลึกเหมือนเช่นการศึกษาเฉพาะกรณี ในทางตรงข้าม การศึกษาเฉพาะกรณีให้ข้อมูลเฉพาะบริบท ไม่ฉายภาพกว้าง จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้งานวิจัยไม่ครบมิติ ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาของชาวนาไทยในภาคกลาง นักวิจัยเชิงปริมาณในโครงการหนึ่งเก็บข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างเสริมด้วยข้อมูลสถิติและนำเสนอผลเชิงปริมาณในรูปแบบตารางข้อมูลและแผนภาพ แต่ในหัวข้อเรื่องทำนองเดียวกันนี้นักวิจัยอีกโครงการหนึ่งใช้การศึกษาเปรียบเทียบ 2 ชุมชน ออกแบบการวิจัยแบบผสม น่าจะได้ผลงานวิจัยที่มีคุณค่ามากขึ้นในโครงการวิจัยเดียว เพราะสามารถตอบคำถามทั้งระดับกว้างและระดับลึกได้

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากประโยชน์ที่จะได้รับดังกล่าว การวิจัยแบบผสมมีข้อจำกัดบางประการที่อาจจะเป็นอุปสรรคในการนำไปใช้ ดังข้อสังเกตของ McMillan (2004) 1) นักวิจัยเฉพาะหัวหน้าโครงการวิจัย ต้องมีความรู้และประสบการณ์ในวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ถูกต้องตามหลักวิธี ไม่เช่นนั้นจะได้งานวิจัยแบบผสมที่ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร 2) การวิจัยแบบผสมจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในปริมาณมากกว่าการทำวิจัยเชิงเดียว ดังนั้นโครงการวิจัยที่ถูกกำหนดด้วยเวลาและงบประมาณจึงไม่สามารถใช้กลยุทธ์การผสมผสานวิธีใด ยกเว้นเป็นการใช้ข้อมูลเสริมบางส่วน และ 3) อาจมีการใช้การวิจัยแบบผสมตามสมัยนิยม โดยเป็นการใช้แบบผิดๆ ตามที่ตนเข้าใจหรือใช้โดยมั่วๆ เช่น นักวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบผิวเผินหรือนักวิจัยเชิงคุณภาพคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตามหลักสถิติโดยไม่พิจารณาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม หรือแม้กระทั่งอ้างว่าใช้วิธีแบบผสมเพื่อให้ดูมีน้ำหนักในการตีพิมพ์เผยแพร่งานวิจัย

ดังนั้น ในการออกแบบการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยพึงพิจารณาข้อจำกัดต่างๆ และดำเนินการวิจัยให้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมาย

7.4 การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

การออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทำได้ในระดับต่างๆ ทั้งการผสมอย่างอ่อน จนถึง การผสมอย่างเข้มข้น ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ นัตรารณ (2555) จำแนกแนวทางการผสมผสานตามระดับที่ใช้ 2 ระดับดังนี้

7.4.1 การผสมในระดับข้อมูล

นักวิจัยเชิงคุณภาพย่อมคุ้นเคยกับการใช้เทคนิคสามเส้า ซึ่งจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมความเที่ยงตรงของงานวิจัยโดยลดอคติหรือความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากข้อมูลแหล่งเดียวหรือแง่มุมเดียว ในระยะหลังนักวิจัยเชิงปริมาณให้ความสนใจเทคนิคสามเส้าเพื่อให้ได้ “แง่มุมที่หลากหลาย” ดังนั้นในการวิจัยแบบผสม จึงเน้นการใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมกันเพื่อสนับสนุนหรือตรวจสอบซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ในการวิจัยเชิงประเมินโครงการทางการศึกษา ผู้วิจัยอาจใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ร่วมกัน เช่น ผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาจากงานข้อมูลของโรงเรียน ผลงานจากแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน คะแนนจากมาตรวัดประมาณค่าที่ครูให้ ข้อมูลจากการศึกษากรณีเฉพาะราย และข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมในและนอกชั้นเรียนของนักเรียนและครู เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าการผสมในระดับวิธีเช่นนี้มากขึ้นในการวิจัยเชิงปริมาณในปัจจุบัน

การผสมในระดับข้อมูล จะช่วยแก้ข้อจำกัดของการวิจัยใน 2 ประเด็นหลักดังนี้

7.4.1.1 ช่วยแก้ข้อจำกัดของอคติ (bias) ข้อมูลซึ่งได้จากแง่มุมเดียวอาจถูกจำกัดด้วยข้อเท็จจริงในเพียงบางจุดของทั้งหมด (slices of reality) เป็นเหตุให้นักวิจัยสรุปผล

คลาดเคลื่อนได้ การวิจัยแบบผสมจะช่วยเสริมความมั่นใจแก่นักวิจัย โดยนำข้อมูลมาเสริมหรือมายืนยันซึ่งกันและกันในการวิจัย ตัวอย่างเช่นถ้าข้อมูลที่ได้จากการส่งแบบสอบถามเพื่อสำรวจกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่มีความสอดคล้องกับข้อมูลการศึกษาเชิงลึกจากตัวอย่างที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจงก็จะช่วยให้นักวิจัยสามารถตีความและลงข้อสรุปได้อย่างมั่นใจมากขึ้น นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสังเกตในกรณีที่ยกตัวอย่าง อาจจะช่วยให้นักวิจัยอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้ลึกซึ้งและเฉพาะเจาะจงประเด็นนี้ Denzin (1970) ชี้ให้เห็นคุณค่าของเทคนิคสามเส้าตั้งแต่หลายทศวรรษก่อน โดยย้ำว่า “ช่วยให้นักวิจัยขจัดอคติภายใน (intrinsic bias) ของการสรุปผลการวิจัย ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้วิธีการเดียว ผู้วิจัย/ผู้เก็บข้อมูลคนเดียว หรือการใช้มุมมองจากรากฐานแนวคิด/ทฤษฎีเดียว” อคติดังกล่าวนี้ในการวิจัยเชิงปริมาณอาจจะเป็นปัญหาได้มากเพราะผู้วิจัยมักสรุปผลการวิจัยตามตัวเลข ซึ่งการได้มาซึ่งตัวเลขนั้น ย่อมมีโอกาสเกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนในการวัดได้เสมอ

7.4.1.2 ขจัดความยึดมั่นในวิธีการเดิมซึ่งมีจุดอ่อน นักวิจัยอาจจะยึดติดกับวิธีการวิจัยของตนเองอย่างเหนียวแน่น และปฏิเสธวิธีการอื่นๆ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความคุ้นเคย ความถนัด หรือประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝนมา บางครั้งมักพบว่านักวิจัยใช้เครื่องมือ/วิธีการเก็บข้อมูลตามความเคยชินหรือตามความสะดวก มากกว่าเลือกใช้อย่างเหมาะสมตามเกณฑ์ที่ควรเป็น ตัวอย่างเช่น การใช้เครื่องมือวัดเจตคติที่มีแพร่หลายในปัจจุบัน โดยผู้ใช้ไม่ระมัดระวังอย่างรอบคอบในเรื่องข้อจำกัดเชิงวัฒนธรรม (culture-bound) หรือข้อจำกัดในเชิงเวลา (time-bound) จึงอาจทำให้ผลการวิจัยหย่อนในด้านความเที่ยงตรง

การผสมในระดับข้อมูล เป็นการวิจัยแบบผสมในขั้นเริ่มแรก ซึ่งนักวิจัยแต่ละค่ายยอมรับได้ง่ายตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งให้คุณค่ากับการใช้ข้อมูลที่หลากหลายทั้งในระดับการวิเคราะห์ปัญหาจนถึงการวิเคราะห์และสะท้อนผลการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม นักวิจัยจะเลือกใช้ข้อมูลชนิดใดเป็นข้อมูลหลัก ข้อมูลชนิดใดเป็นข้อมูลเสริม ย่อมแตกต่างกันตามฐานคิดเดิมของตนเอง

นอกจากจุดประสงค์เบื้องต้นในการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกันเพื่อเปรียบเทียบหรือยืนยันข้อมูลในประเด็นหนึ่งๆ แล้ว นักวิจัยยังสามารถใช้ประโยชน์ในด้านอื่น อาทิ 1) ต่อยอดข้อมูลเชิงคุณภาพให้เป็นเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพที่วิเคราะห์โดยจัดกลุ่มหัวเรื่องแล้ว (categories) นำมาแจกแจงความถี่ของแต่ละหัวเรื่องที่ปรากฏในข้อมูล นำข้อมูลสองชุดมาเปรียบเทียบดูความสอดคล้องกัน 2) ต่อยอดข้อมูลเชิงปริมาณให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลเชิงปริมาณมาจากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ตามวิธีการทางสถิติ จะได้กลุ่มหัวเรื่องขึ้น ซึ่งสามารถนำไปเปรียบเทียบกับหัวเรื่องจากข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 3) ผสมข้อมูลเพื่อหาตัวแปรใหม่ ตัวแปรที่กำหนดจากทฤษฎี-แนวคิด ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ นำมา

พิจารณาร่วมกับกลุ่มหัวเรื่องหรือ “ตัวแปร” ที่ก่อตัวขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจทำให้ได้ตัวแปรเพิ่มขึ้น

7.4.2. การผสมในระดับกลยุทธ์

การผสมในระดับที่ซับซ้อนขึ้น จะเกี่ยวข้องกับการข้ามฐานความคิดการวิจัยซึ่ง “แง่มุมที่หลากหลาย” จะได้จากการออกแบบการวิจัยที่ใช้กลยุทธ์การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันอันจะทำให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั้งในภาพกว้าง (broad) ภาพรวม (holistic) หรือภาพลึก (in-depth) ประเด็นที่นักวิจัยต้องพิจารณาในการผสมระดับกลยุทธ์ ได้แก่ (Punch) 1) จะให้น้ำหนักอย่างไรกับวิธีการเชิงปริมาณและวิธีการเชิงคุณภาพวิธีใดเป็นวิธีหลัก วิธีใดเป็นวิธีเสริม 2) วิธีการวิจัยทั้งสองดำเนินคู่ขนานกันไป หรือจะแยกเป็นขั้นตอนต่างกัน และ 3) จะลำดับขั้นตอนอย่างไร ทั้งสามประเด็นดังกล่าว ย่อมขึ้นกับโจทย์วิจัยที่ต้องการคำตอบเป็นสำคัญ การออกแบบการวิจัยให้องค์ประกอบต่างๆเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันในการตอบโจทย์วิจัย จะทำให้งานวิจัยนั้นมีความเที่ยงตรงโดยรวม (Overall validity)

Creswell (1994) เสนอกลยุทธ์ของการวิจัยแบบผสม 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่1: การวิจัย 2 ระยะเวลา (two-phase design)

การวิจัยรูปแบบนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยที่แยก 2 ขั้นตอนอย่างเด่นชัดด้วยวิธีการวิจัยต่างกัน (การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ) และนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน แต่ละตอนมีความสำคัญ ตอบคำถามวิจัยต่างประเด็นกันแต่ช่วยกันตอบโจทย์รวมดังเช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการในเรื่องที่ซับซ้อน อาจจะดำเนินการเป็น 2 ระยะเวลาได้โดยในระยะที่ 1 ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจในปัญหาสถานการณ์ให้ถ่องแท้ ต่อมาในระยะที่2 นักวิจัยใช้ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพในการวางแผนปฏิบัติและการทดลองปฏิบัติตามแผนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในการสรุปผลของโครงการวิจัยมีการสะท้อนผลการวิจัยโดยรวม

รูปแบบที่2: แบบนำ-แบบรอง (dominant –less dominant design)

รูปแบบนี้เป็นการศึกษาที่ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยหลักแนวทางใดแนวทางหนึ่ง เช่น ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก และใช้วิธีการบางอย่างของการวิจัยเชิงคุณภาพมาเสริม เช่น เพื่อขยายความ เพื่อตรวจสอบยืนยัน หรือเพิ่มความลึกของข้อมูล หรือในทางตรงข้าม ได้แก่ การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ McMillan (2004) จำแนกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. Explanatory design

รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการวิจัยที่ เริ่มด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจความหมายของผลวิจัยเชิงปริมาณให้ชัดเจนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

- ช่วยติดตามกลุ่มตัวอย่างที่ต่างจากพวก (Outliners) กลุ่มที่ต่างจากพวกที่พบในการวิจัยเชิงปริมาณอย่างตัดทึง แต่นำไปศึกษาต่อเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจกลุ่มนี้และนำมาเป็นข้อมูลเสริมในการอธิบายผล

- ช่วยอธิบายเพิ่ม จากผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เช่นจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์กำหนดเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือใช้เป็นกรณีศึกษาในขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำข้อค้นพบมาอธิบายให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้น

2. Exploratory design

- เป็นการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงต้น เพื่อทำความเข้าใจประเด็นการวิจัยให้ชัดเจน หรือให้ได้ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อใช้ในการวางแผนการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งเป็นขั้นตอนหลักให้มีประสิทธิภาพ เช่น

- ช่วยสร้างเครื่องมือวิจัย ทำการศึกษาเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายจำนวนหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามในการสำรวจครั้งต่อไป

- ช่วยสร้างตัวแปรกลุ่ม ตัวแปรคุณลักษณะบางอย่างที่พบว่ามีมีความสำคัญในงานวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น สถานภาพทางสังคม อาจนำมาเป็นตัวแปรกลุ่มในงานวิจัยเชิงปริมาณ

- ช่วยติดตามกลุ่มที่แตกต่าง ลักษณะกรณีตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันจากข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถนำมาสำรวจต่อให้กว้างขึ้นในเชิงปริมาณ โดยกำหนดการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันนั้น

ตัวอย่างของรูปแบบการวิจัยแบบนำ –แบบรองนี้ที่ใช้มาก่อนแล้วในประเทศไทย ได้แก่การวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการวิจัยเชิงอนาคต (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2540) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลรอบแรกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรอบๆไปด้วยวิธีการสำรวจจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม ซึ่งเป็นเทคนิคของการวิจัยเชิงปริมาณ อนึ่งมีข้อสังเกตว่า การจำแนกการวิจัยเป็นแบบนำแบบรองดังกล่าวนี้ ถูกต่อต้านจากกลุ่มนักวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพมักจะถูกใช้เป็นวิธีการเสริมเท่านั้น จึงเป็นการแบ่งขั้วและให้อำนาจแก่การวิจัยเชิงปริมาณเหนือกว่าการวิจัยคุณภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้กล่าวถึงแล้วในตอนต้น

รูปแบบที่ 3: แบบบูรณาการ (integrated approach)

รูปแบบนี้เป็นการวิจัยข้ามฐานคิดอย่างแท้จริงเพราะเป็นการผสมผสานทั้งระดับมหภาคและจุลภาค รูปแบบการวิจัยชนิดนี้ถูกเรียกว่าเป็น “การวิจัยแบบลูกผสม (hybrids)” ซึ่งทำได้ยาก เนื่องจากต้องมีการผสมผสานในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การนำเสนอปัญหา (ในบทนำของการวิจัย) จนถึงการสรุปผลการวิจัย ซึ่งในบางขั้นตอนอาจไม่สามารถผสมผสานกันได้เต็มที่ด้วยข้อจำกัดของกรอบคิดที่แตกต่างกันระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ทำได้ถ้านักวิจัยมีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการวิจัยทั้งสองวิธีมาก่อน

จาก 3 รูปแบบที่ Creswell นำเสนอนี้ เห็นได้ว่ารูปแบบที่ 1 (แบบสองระยะ) เป็นรูปแบบที่นักวิจัยต่างกลุ่ม (ต่างวิธีการ) สามารถทำงานร่วมกันได้โดยสามารถดำเนินการเป็นอิสระตามวิธีการของตนในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย และร่วมกันสรุปผลการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงการวิจัยทั้งสองตอนเข้าด้วยกัน ส่วนรูปแบบที่ 2 (แบบนำ แบบรอง) ง่ายและเหมาะสมสำหรับนักวิจัยโดยทั่วไปที่มีความถนัดตามแนวทางเฉพาะของตน เพราะสามารถใช้วิธีการที่ตนถนัดให้เป็นวิธีการหลักและเสริมด้วยอีกวิธีการหนึ่ง สุดท้ายรูปแบบที่ 3 (แบบบูรณาการ) น่าจะดำเนินการได้ยากที่สุด เพราะถ้าใช้นักวิจัยต่างฐานคิดเพื่อทำงานร่วมกันย่อมหาจุดร่วมได้ยาก และถ้าใช้นักวิจัยกลุ่มเดียวกันก็ต้องเป็นนักวิจัยที่มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นอย่างดี จึงจะผสมผสานแนวทางการวิจัยทั้งสองได้อย่างเหมาะสมและเอื้อประโยชน์โดยรวมต่องานวิจัยนั้นอย่างเต็มที่

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานตามแนวคิดของ Creswell (1994) โดยผสมผสานวิธีในระดับกลยุทธ์รูปแบบที่ 1 (การวิจัย 2 ระยะ (two-phase design)) กล่าวคือ โจทย์การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยวิธีการเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ยืนยันตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ส่วนวิธีการเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ศึกษาข้อมูลลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วม ปัจจัยอุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอไว้ ดังนี้

จินตนา กิตติสยาม (2543) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในศูนย์การเรียนชุมชน ตามทัศนะของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การมีส่วนร่วมของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยศึกษาการมีส่วนร่วม 5 ด้านดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน คือ การกำหนดนโยบาย วางแผนปฏิบัติงาน ในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบของศูนย์การเรียนชุมชน

2. ด้านการดำเนินงาน คือ การดำเนินงานตามแผน นำเอาแผนไปสู่การปฏิบัติและการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงาน คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการเพื่อใช้ในการดำเนินงานจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

3. ด้านการประชาสัมพันธ์ คือ การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบไปยังกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนั้นมาใช้บริการของงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งการจัดการศึกษานอกโรงเรียนถือว่างานประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มและขยายกลุ่มเป้าหมาย

4. ด้านการประสานงาน คือ การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน แสวงหาความร่วมมือในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชน ตลอดจนประสานงานกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชน

5. ด้านการติดตามและประเมินผล คือ การไปเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาแก่ครูและนักศึกษา ตลอดจนรวบรวมผลงาน ประเมินผลงาน เพื่อรายงานผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่อหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ (2543) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์และคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ดังนี้คือ การจัดหาสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และงบประมาณ การวางแผนการปฏิบัติงาน การกำหนดนโยบาย การประชาสัมพันธ์ การกำกับดูแล การสรรหาครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543) ทำการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ลักษณะการมีส่วนร่วมและปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ ขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการให้ข้อมูลทางอ้อม ขั้นตอนการประชุมเพื่อดำเนินการ ชุมชนมีส่วนร่วมประชุมโดยส่งตัวแทนในฐานะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน ขั้นตอนสำรวจเก็บข้อมูล มีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนการกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา มีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ขั้นตอนกำหนดความเหมาะสมของผู้รับบริการ ชุมชนมีส่วนร่วมโดยเป็นผู้ให้ข้อมูล ส่วนปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า ทุกปัจจัยที่ศึกษามีผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมของชุมชน

สนิธ สุหนต์ (2544) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนา ศูนย์การเรียนชุมชน ในเขตพื้นที่ชายฝั่งธนบุรี พบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านการวางแผน ด้านงบประมาณ ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการบริการ และด้านการติดตามและประเมินผล

บุญยง ครูศรี (2545) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการบริหารและจัดการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการทำงานร่วมกับชุมชน โดยมีตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านการบริหารและจัดการศึกษา

1.1 การสำรวจความต้องการทางการศึกษาของชุมชน

1.2 การวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

1.3 การจัดลำดับความสำคัญ/วิเคราะห์ความเหมาะสมและปัจจัยพื้นฐานในการ

สนับสนุนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนชุมชน

1.4 การประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง

1.5 การจัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชน

1.6 การปฏิบัติตามแผน

1.7 การนิเทศและติดตามผล

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับ

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.2 การศึกษาอาชีพ หลักสูตรวิชาชีพพระยະสัน্ন์ หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพและ

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพทางไกล

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้จากหนังสือ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ วิดีโอเทป นิทรรศการ เป็นต้น

2.4 การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน

2.5 กิจกรรมนันทนาการ

2.6 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.7 กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

3. ด้านการทำงานร่วมกับชุมชน

3.1 กิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนกับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน

3.2 กิจกรรมส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาร่วมกับวัด

3.3 กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการบริหารองค์การส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สุนทร คำเวบุญ (2545) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ต่อการมีส่วนร่วมในงานการศึกษาออกโรงเรียนด้านการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ในจังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินผล โดยแต่ละด้านมีตัวบ่งชี้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การวางแผน/การดำเนินงาน การให้ความรู้ในการศึกษา และการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เช่น ด้านอาชีพ ฯลฯ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ การสนับสนุนการทำงาน การประสานงานและการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การบริจาคทรัพย์สินต่องานการศึกษาออกโรงเรียน และการจัดเตรียมอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ในการพบกลุ่ม

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ได้แก่ ผลประโยชน์ต่อนักศึกษา/ตนเอง ผลประโยชน์ต่อสถานศึกษา/ครู และผลประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ได้แก่ การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการติดตามผลการดำเนินงานของกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในงานการศึกษาออกโรงเรียนด้านการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สฤติย์ มาตสมบัติ (2548) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม ตำบลโพ้น

สูง อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การทำงานด้วยความทุ่มเทเสียสละและโปร่งใส การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมกิจกรรมตามพื้นฐานประเพณีอันดีงามของชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การมีคณะกรรมการที่หลากหลายร่วมให้คำปรึกษาและเสนอความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

เฉลียว วาปีกัง (2549) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษามีส่วนร่วมในเรื่องของการวางแผน การจัดองค์กร การนำและจูงใจบุคลากรให้ร่วมมือในการปฏิบัติงาน การกำกับติดตามและประเมินผล การประสานงานกับเครือข่ายต่างๆ ผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

นิรันดร์ ปาปะโซ (2549) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอมือร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านความร่วมมือชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การประชุมกรรมการสถานศึกษา การพบปะเยี่ยมเยียนผู้นำ/ผู้ปกครองในวาระอันสมควร การจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน การจัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์และป้ายประกาศเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการประเมินผล การดำเนินงานการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับดีทุกด้าน แสดงว่าการพัฒนาการดำเนินความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและได้ร่วมกันพัฒนาเป็นอย่างดี จึงทำให้ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จด้วยดี

พงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคมและจิตใจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพื้นที่อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบการมีส่วนร่วมแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมเป็นกรรมการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษา และร่วมเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศึกษาให้แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. ด้านการจัดหาและสนับสนุนงบประมาณ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความเห็นชอบสนับสนุนงบประมาณ การร่วมพิจารณาจัดสรรงบประมาณและการร่วมบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

3. ด้านการชักชวนประชาสัมพันธ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ ให้ชุมชนมาศึกษาค้นคว้าในศูนย์การเรียนชุมชน การชักชวนให้สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมาใช้บริการทางการศึกษาในการยกระดับฐานะทางการศึกษาที่ศูนย์การเรียนชุมชนจัดขึ้น และการสนับสนุนกลุ่มอาชีพในชุมชนให้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาอาชีพที่ศูนย์การเรียนชุมชน

4. การติดตามประเมินผล คือ องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณที่สนับสนุนและร่วมสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพ

ส่วนปัจจัยด้านสภาพทางสังคมและจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนชุมชน คือ ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ

สุจินต์ กลัดประสิทธิ์ (2551) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยศึกษาการมีส่วนร่วม 8 ด้าน ดังนี้

1. วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการ กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายนโยบาย และร่วมกันวางแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน

2. จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่ศูนย์การเรียนชุมชนตั้งอยู่ ซึ่งเกิดจากคนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันค้นหา เรียนรู้เพื่อให้ชุมชนเข้าใจตนเอง โดยใช้เวทีชาวบ้าน กระบวนการแผนชุมชน เพื่อบันทึกเป็นข้อมูลของชุมชนในด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดความสำคัญก่อนหลังของกิจกรรมต่างๆ ที่จัดในศูนย์การเรียนชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนนั้น ๆ ที่แต่ละศูนย์การเรียนชุมชนตั้งอยู่

4. บริหารและจัดกิจกรรม คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งมีส่วนร่วมในเรื่องการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ส่งผลให้การทำกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีประโยชน์ และมีความหมายกับผู้เรียน ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ดี จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงาน โครงการ รวมทั้ง สะท้อนความเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

5. จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความจำเป็นในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การเรียนชุมชน และ

วิธีการ/แหล่งที่มาของทรัพยากรต่างๆ ที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน กำกับดูแล คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อดี จุดอ่อน และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7. ประเมินผลการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินว่าการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด เรื่องใดที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อุปสรรคและปัญหาสำคัญๆ ของการดำเนินงานโดยรวม และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดี ในเรื่องการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในรูปแบบสื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อโสตทัศน์ และสื่อกิจกรรม

ณรงค์ อภินันท์ (2551) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และสามารถสรุประดับความเหมาะสมในแต่ละขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นการให้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า วิธีการแจ้งข้อมูลข่าวสารโดยการแจ้งทางเสียงตามสายในหมู่บ้าน มีความเหมาะสมมากที่สุด ขั้นการรับฟังความคิดเห็น พบว่า การเปิดรับฟังความคิดเห็นทำให้มีส่วนร่วมในการให้ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น มีความเหมาะสมมากที่สุด ขั้นเกี่ยวข้อง พบว่า ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความเหมาะสมมากที่สุด ขั้นความร่วมมือ พบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรมีส่วนร่วมคัดเลือกกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และขั้นเสริมอำนาจ พบว่า การจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่นตามคำแนะนำของกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยจัดทำเป็นแผนส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของชุมชนไว้ทุกภาคเรียน มีความเหมาะสมมากที่สุด

สุรัตน์ ก้อนนาค (2554) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยนาท พบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมกำหนดแผน นโยบายและยุทธศาสตร์ ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงาน จัดอบรมให้ความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการ พร้อมทั้งจัดให้มีกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่และภารกิจอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน ที่มีความรู้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ ความเข้าใจให้คณะกรรมการ เรื่องหลักสูตรสถานศึกษา จัดโครงการทัศนศึกษาให้กับคณะกรรมการบริหารหลักสูตร สถานศึกษาดู งานสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้ชุมชนได้ทราบและเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้บุคคลที่ มีความพร้อมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางและวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษา พร้อมทั้ง ยกย่องบุคคลในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ การจัดงบประมาณสนับสนุน ในการประชาสัมพันธ์สร้างเครือข่ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน บุคลากรของสถานศึกษาต้องร่วม กิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่งตั้งผู้รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงาน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ได้แก่ การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิทางการ ศึกษาในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการนิเทศ อบรม ให้ความรู้กับคณะกรรมการนิเทศเพื่อทำความเข้าใจและร่วมกันวางแผนการนิเทศ มีเครื่องมือในการนิเทศติดตามประเมินผล จัดทำเว็บไซต์ของ สถานศึกษาให้ชุมชนได้ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

Marie (1998) ได้ศึกษาค้นคว้าธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา เฉพาะกรณี โรงเรียนและชุมชนของชวานามิเบีย ซึ่งมีจุดประสงค์สนับสนุนงานประชาสัมพันธ์ทางการศึกษาของ ชุมชน คือ การมีส่วนร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนรอบข้าง ซึ่งได้ช่วยเพิ่มคุณภาพ และ ความสัมพันธ์ทางการศึกษา ซึ่งก่อนชาวยุโรปเข้ามาติดต่อนามิเบีย (Namibia) ชุมชนได้เป็นตัวแทน ทางการศึกษาโดยตรง และเป็นขั้นต้น คือ ฝึกให้คนหนุ่มสาวมีความรับผิดชอบช่วยเหลือกันในชุมชน ในช่วงปี 1800 การศึกษาแบบยุโรปได้เริ่มมีบทบาท บทบาททางการศึกษาในชุมชนจึงลดลง ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาและวัฒนธรรมของนามิเบีย (MBEC) ได้ร่วมมือกันกับผู้ลงทุนทางการศึกษา และการ ค้นคว้านี้ชี้ให้เห็นว่า การร่วมมือระหว่างผู้ลงทุนทางการศึกษาจะสามารถทำให้จุดประสงค์ทางการ ศึกษาประสบผลสำเร็จได้ โดยสรุปประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาประกอบไปด้วยตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดหาอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์

Waggoner and Griffith (1998) ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่มีเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน อาสาสมัครโรงเรียน ครู และผู้บริหาร 4 แห่ง โดยมีประเด็นในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคือ การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมถึงการจัดหาอาคารและสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน

Pauline (2003) ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบาย และการดำเนินการของโรงเรียนในมาลาวิ: ความสมดุลของภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายระดับชาติ และความสำคัญของหน่วยงานระหว่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า ในมาลาวิชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษา แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และพบว่าคนในชุมชนไม่ค่อยกระตือรือร้นในการช่วยเหลือโรงเรียนเท่าใดนัก ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาก็เนื่องมาจากชุมชนไม่เข้มแข็ง นอกจากนี้โรงเรียนยังอยู่ไกลชุมชนหรือชุมชนนั้นมีหลายโรงเรียน บางโรงเรียนไม่มีคุณภาพทำให้ประชาชนไม่สนใจ และชุมชนขาดแรงกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียนหรือบางแห่งมีหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยเหลือมากเกินไป และสภาพของชุมชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

UNESCO Kathmandu (2006) ได้ทำการศึกษาโครงการ United Nations Trust Fund for Human Security Community Centres Project (UNTFHS-CLC- Project) ภายใต้เรื่อง Community Empowerment through Community Learning Centres in Mid and Far Western Regions of Nepal กับ 13 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ 45 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล โดยในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดการ การปฏิบัติ และการประเมินผล

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเป็นคณะกรรมการ การสำรวจความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์สภาพปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ/วิเคราะห์ความเหมาะสมและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม การนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินงาน คือ คน เงิน อุปกรณ์และวิธีการ การให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาแก่ครูและนักศึกษา การกำกับดูแล การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมการศึกษา การร่วมรับผลประโยชน์ การประเมินผลการจัดกิจกรรม/การดำเนินงาน และการติดตามผล ซึ่งสามารถสรุปเป็นตัวบ่งชี้ตามนักวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	นักวิจัย (ปี)																
	จินตนา กิตติสยาม (2543)	นิวัฒน์ สวัสดิ์เชื้อ (2543)	สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543)	สนธิ สุพนธ์ (2544)	บุญยง ครูศรี (2545)	สุนทร คำเวญญ (2545)	สถิต มาตสมบัติ (2548)	เฉลียว วาปีกัง (2549)	นิรันดร์ ปาปะโจ (2549)	พงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549)	สุจินต์ กัดตประสิทธิ์ (2551)	ณรงค์ อภิธนัง (2551)	สุรัตน์ ก้อนนาค (2554)	Marie (1998)	Waggoner & Griffith (1998)	Pauline (2003)	UNESCO Kathmandu (2006)
1. การกำหนดนโยบาย	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓		✓			✓	
2. การวางแผน	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
3. การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา		✓															
4. การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน			✓									✓	✓				
5. การเป็นคณะกรรมการ			✓							✓			✓				
6. การสำรวจความต้องการของชุมชน					✓							✓					
7. การวิเคราะห์สภาพปัญหา										✓							
8. การจัดลำดับความสำคัญ/วิเคราะห์ความเหมาะสมและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม					✓							✓					

ตารางที่ 2.2 ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	นักวิจัย (ปี)																
	จินตนา กิตติสยาม (2543)	นิวัฒน์ สวัสดิ์เชื้อ (2543)	สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543)	สนิท สุทนต์ (2544)	บุญยง ครูศรี (2545)	สุนทร คำเวญญ (2545)	สถิต มาตสมบัติ (2548)	เฉลียว วาปีง (2549)	นิรันดร์ ปาปะโจ (2549)	พงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549)	สุจินต์ กัดตประสิทธิ์ (2551)	ณรงค์ อภิธนัง (2551)	สุรัตน์ ก้อนนาค (2554)	Marie (1998)	Waggoner & Griffith (1998)	Pauline (2003)	UNESCO Kathmandu (2006)
9. การนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ	✓			✓	✓	✓		✓			✓						✓
10. การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินงาน คือ คน เงิน อุปกรณ์และวิธีการ	✓	✓		✓		✓					✓	✓		✓	✓	✓	
11. การให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาแก่ครูและนักศึกษา	✓												✓				
12. การกำกับดูแล		✓						✓			✓		✓				
13. การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน	✓				✓	✓		✓									
14. การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมการศึกษา	✓	✓					✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓			

ตารางที่ 2.2 ตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

ตัวบ่งชี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	นักวิจัย (ปี)																
	จินตนา กิตติสยาม (2543)	นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ (2543)	สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์ (2543)	สนิท สุทนต์ (2544)	บุญยง ครูศรี (2545)	สุนทร คำเวบุญ (2545)	สถิต มาตสมบัติ (2548)	เฉลียว วาปีกิ่ง (2549)	นรินทร์ ปาปะโจ (2549)	พงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549)	สุจินต์ กัดตประสิทธิ์ (2551)	ณรงค์ อภิธนัง (2551)	สุรัตน์ ก้อนนาค (2554)	Marie (1998)	Waggoner & Griffith (1998)	Pauline (2003)	UNESCO Kathmandu (2006)
15. การร่วมรับผลประโยชน์						✓											
16. การประเมินผลการจัดกิจกรรม/การดำเนินงาน	✓	✓		✓		✓		✓	✓	✓	✓		✓				✓
17. การติดตามผล				✓	✓					✓	✓		✓				

จากตารางที่ 2.2 แสดงตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ได้ทั้งหมด 17 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีจากตารางที่ 2.1 อีก 8 ตัวบ่งชี้ โดยนำตัวบ่งชี้เหล่านี้มาสังเคราะห์ร่วมกันและจัดกลุ่มให้อยู่ภายใต้องค์ประกอบเดียวกันของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล สามารถสรุปได้ 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน (Planning) ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน
- 1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา
- 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ
- 1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.

ตำบล

2. ด้านการดำเนินงาน (Implementation) ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (Public Relations and Coordinating with Networks) ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ
- 3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 4.1 การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการศึกษา
- 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ (Benefit Sharing) ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น
- 5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล

ตอนที่ 9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

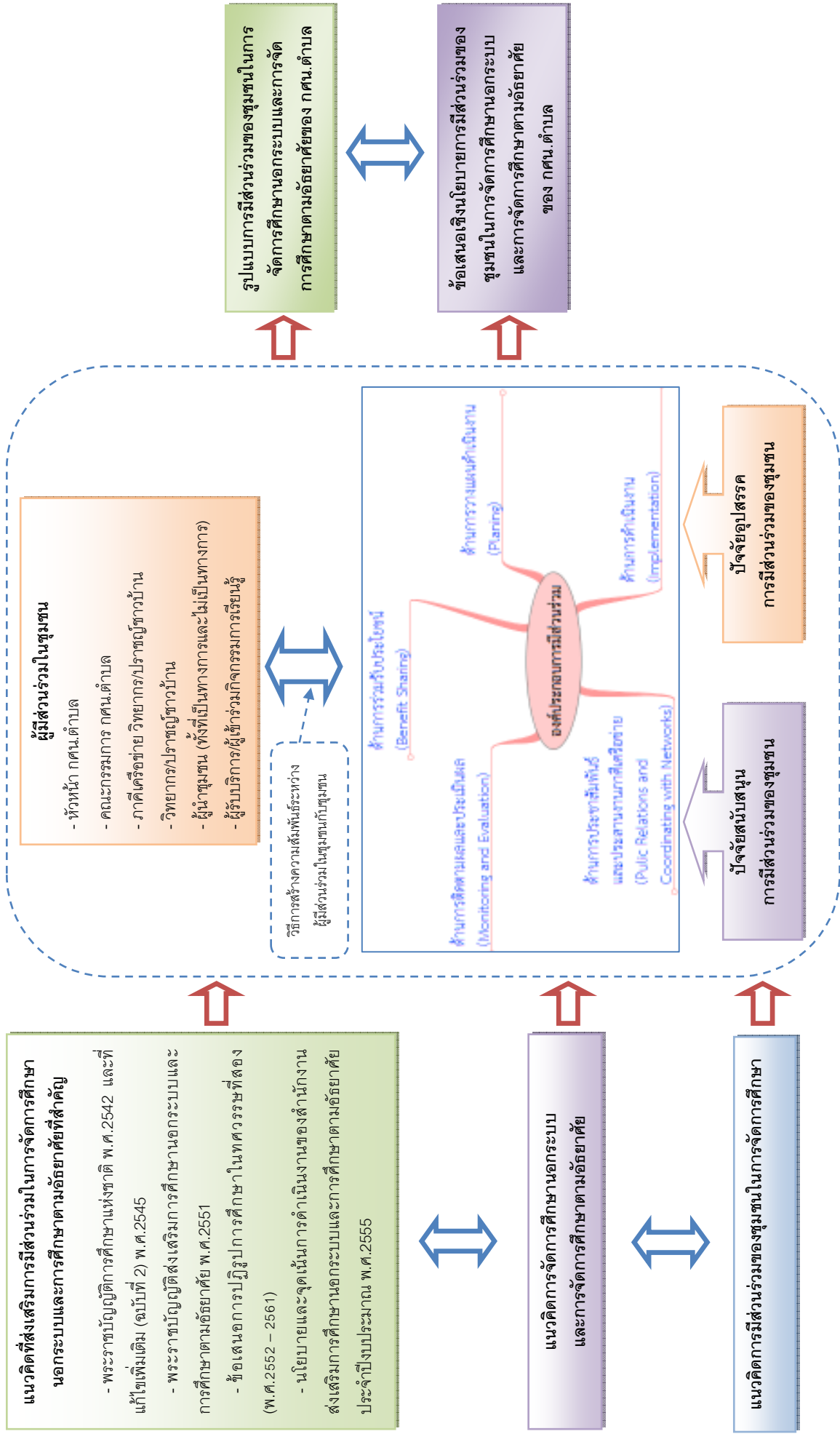
งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยศึกษาพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในบริบทประเทศไทยและต่างประเทศ โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบ่งชี้และสังเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน (Planing) คือ การกำหนดนโยบาย การวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา การวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ และการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล
2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน (Implementation) คือ การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการกำกับดูแลการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (Public Relations and Coordinating with Networks) คือ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ และการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา
4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) คือ การติดตามผลการจัดการศึกษา และการประเมินผลการจัดการศึกษา
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ (Benefit Sharing) คือ การร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล

จากนั้นผู้วิจัยทำการยืนยันองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านดังกล่าวกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทประเทศไทยของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยหรือไม่ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และศึกษา

ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้) โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารวบรวมเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ผู้วิจัยนำเสนอการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ระยะที่ 4 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ระยะที่ 1 การศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การวิจัยในระยะนี้เป็นการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยการศึกษเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยศึกษาตัวบ่งชี้และวิเคราะห์องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้องค์ประกอบเบื้องต้นในการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2.1 ผู้วิจัยนำองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ภาคผนวก ค.) เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้เพิ่มเติมและพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมกับตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชน จำนวน 30 คน โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Schedule) จำนวน 5 ข้อ ตามองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดหมวดหมู่

ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตั้งภาคผนวก ก.) จำนวน 5 ท่าน ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อคำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการตรวจสอบ	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. ท่านมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนเสนอแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ตลอดจน การสรรหา/แต่งตั้ง คณะกรรมการและหัวหน้า กศน.ตำบล)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	1. ท่านมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน หรือการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ หรือการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ หรือการสรรหา/แต่งตั้ง คณะกรรมการและหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง)
2. ท่านมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ การจัดหาสนับสนุนเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน เป็นต้น)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	2. ท่านมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ หรือการจัดหาสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน หรือการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน เป็นต้น)
3. ท่านมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่ายอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการ การประสานงาน แสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	3. ท่านมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่ายอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการ หรือการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา)

ตารางที่ 3.1 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการตรวจสอบ	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
4. ท่านมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผลอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการติดตามผล และการประเมินผลการจัดการศึกษา)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	4. ท่านมีส่วนร่วมด้านการ ติดตามผลและประเมินผลอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผล และการประเมินผลการจัดการศึกษา)
5. ท่านมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์อย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น การร่วมรับ ประโยชน์จากสถานศึกษา)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	5. ท่านมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์อย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น หรือการร่วมรับประโยชน์จากสถานศึกษา)

2.2 ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดหมวดหมู่ จากนั้นนำไปรวมกับตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผู้วิจัยนำรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มากำหนดเป็นข้อคำถามในแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ภาคผนวก ง.) จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยของ กศน.ตำบล

2.1 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งตามองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมฯ	ข้อ
การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน	1 – 6
การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน	7 – 9
การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และการประสานงานภาคีเครือข่าย	10 – 11
การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล	12 – 13
การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์	14 – 15

ข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัย เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีความหมาย ดังนี้

5	หมายถึง	ผู้ตอบมีส่วนร่วมฯ มากที่สุด
4	หมายถึง	ผู้ตอบมีส่วนร่วมฯ มาก
3	หมายถึง	ผู้ตอบมีส่วนร่วมฯ ปานกลาง
2	หมายถึง	ผู้ตอบมีส่วนร่วมฯ น้อย
1	หมายถึง	ผู้ตอบมีส่วนร่วมฯ น้อยที่สุด

2.2 ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิดังภาคผนวก ก.) จำนวน 5 ท่าน ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อคำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
2. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	2. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน
3. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรมหรือโครงการ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
4. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	4. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาหรือเสนอปัญหา
5. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	5. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการหรือเสนอความต้องการ
6. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคลากรใน กศน.ตำบล	-	-	5	1.00	เหมาะสม	6. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง
7. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
8. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	

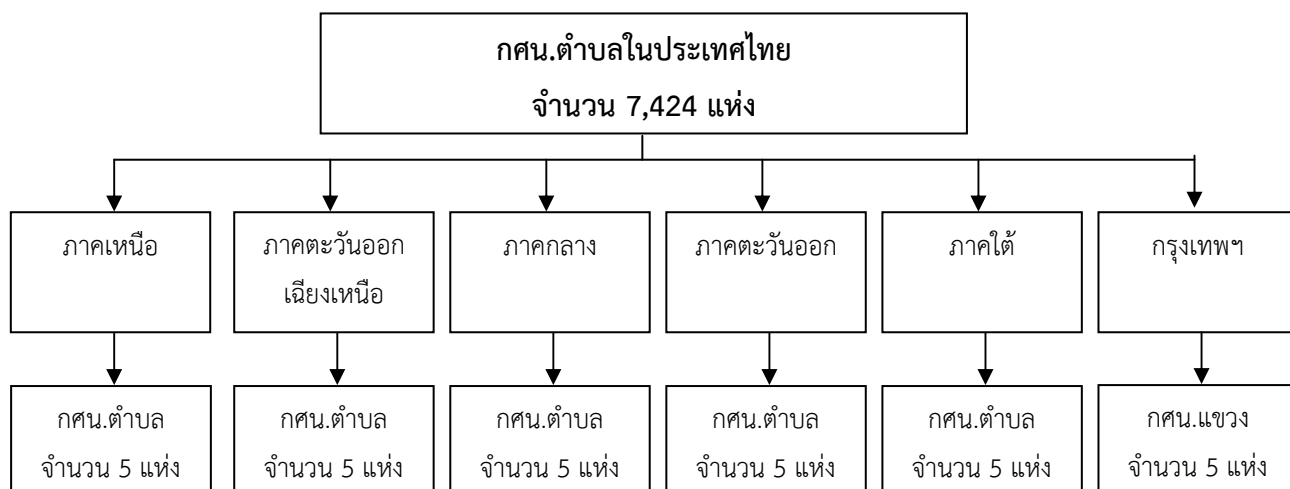
ตารางที่ 3.2 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
9. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
10. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
11. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	11. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา
12. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการศึกษา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	12. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา
13. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการจัดการศึกษา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
14. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
15. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากสถานศึกษา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	15. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

2.3 ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยการทดลองเก็บข้อมูล (Try-out) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่อยู่ภายใต้กลุ่มประชากรเดียวกัน จำนวน 20 คน ณ กศน.ตำบลสระยายโสม อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี คำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

(Cronbach's Alpha Coefficient) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.898 ซึ่งมีค่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมของชุมชน ประชากรของการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ กศน.ตำบล ในประเทศไทย จำนวน 7,424 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2555) ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในการแบ่งพื้นที่ตามการบริหารงานตามภูมิภาค คือ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 ภาค (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้) และสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง จากนั้นจึงสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการคัดเลือก กศน. ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละพื้นที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับ กศน.ตำบล โดยกำหนดพื้นที่ละ 5 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง (กศน.ตำบลดอนแก้ว กศน.ตำบลสันกำแพง กศน.ตำบลลำปางหลวง กศน.ตำบลชมพู กศน.ตำบลวังเหนือ กศน.ตำบลสุเม้า กศน.ตำบลโนนทอง กศน.ตำบลเขาสวนกวาง กศน.ตำบลกุดชุม กศน.ตำบลเมืองพาน กศน.ตำบลกบเจา กศน.ตำบลเกาะเรียน กศน.ตำบลจรเข้สามพัน กศน.ตำบลหนองไธสง กศน.ตำบลบ้านลาด กศน.ตำบลพลับพลา กศน.ตำบลแสง กศน.ตำบลเกาะขนุน กศน.ตำบลอาษา กศน.ตำบลบางเพรียง กศน.ตำบลบ้านนาสาร กศน.ตำบลทรายขาว กศน.ตำบลปากอ กศน.ตำบลคลองกวาง กศน.ตำบลควนลัง กศน.แขวงดูลิต กศน.แขวงแสนแสบ กศน.แขวงบางจาก กศน.แขวงอรุณอมรินทร์ กศน.แขวงบางแค) โดยแต่ละแห่งเก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาควิเคราะห์ วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้) แห่งละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 300 คน จำนวนตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเป็นไปตามแนวคิดของ Lindeman, Merenda and Gold (1980) และ Weiss (1972) ในอัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างต่อพารามิเตอร์ (ตัวบ่งชี้) 10 : 1 ซึ่งในขั้นต้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวบ่งชี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 ตัวบ่งชี้ นั้นหมายถึงจำนวนตัวอย่างมีความเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กระบวนการสุ่มตัวอย่างแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังอาจารย์ผู้ประสานงานเก็บข้อมูลวิจัยในแต่ละพื้นที่ โดยมีกำหนดระยะเวลา 1 เดือนในการตอบแบบสอบถาม จากนั้นให้อาจารย์ผู้ประสานงานเก็บข้อมูลวิจัยส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 300 ฉบับ และได้รับการตอบกลับทั้งสิ้น 250 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.33 ของแบบสอบถามทั้งหมด

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายในการหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยเกณฑ์ในการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจากค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) มีความหมายดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมฯ มากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมฯ มาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมฯ ปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมฯ น้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมฯ น้อยที่สุด

จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation

coefficient) เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science/For Window: SPSS) Version 16.0 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) version 8.53

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การวิจัยในระยษนี้ เป็นการผลการศึกษาในระยษที่ 2 มาเป็นเค้าโครงในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการกับ กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลต่อไป โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้วยการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) 8 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การจำแนก ประเมิน และการกำหนดปัญหา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และได้องค์ประกอบที่สมบูรณ์และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทปัจจุบัน จากนั้นนำองค์ประกอบที่ได้เหล่านั้นมาเป็นเค้าโครงในการพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและนำข้อมูลเหล่านั้นมาอธิบายองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพิ่มเติมและศึกษาว่ามีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 การอภิปรายเบื้องต้นและการสร้างความตกลง

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ ถึงการดำเนินงานของ กศน.ตำบล ทั่วประเทศ จากนั้นผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.2.1 กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตั้งอยู่ในภาคกลางเนื่องจากมีความผสมผสานกันระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท

1.2.2 กศน.ตำบล อยู่ในระหว่างดำเนินโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล

1.2.3 กศน.ตำบล ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับภาคหรือระดับประเทศ

ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ กศน.ตำบล โดยประสานงานกับสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งได้ชี้แจงเกณฑ์การคัดเลือก กศน.ตำบล ให้กับผู้เชี่ยวชาญ จึงได้ข้อสรุป กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) คือ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยจึงประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อวางแผนดำเนินการวิจัยต่อไป

1.3 การรวบรวมรายงานการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวเองชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลในระยะที่ 1 แล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเป็นฐานความคิดในการออกแบบวิธีดำเนินการปฏิบัติการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการขอลงพื้นที่ในการศึกษาชุมชนตำบลเกาะเรียนเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงบริบทของชุมชนและ กศน.ตำบล มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนในขั้นตอนอื่นต่อไป โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชนและ กศน.ตำบล ดังนี้

1.3.1 แบบบันทึกเอกสาร (ภาคผนวก จ.) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลของชุมชนและข้อมูลของ กศน.ตำบล ตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตั้งภาคผนวก ก.) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อคำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบบันทึกเอกสาร

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
สำหรับชุมชนที่ กศน.ตำบลตั้งอยู่						
1. ประวัติของชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	1. ประวัติของชุมชน 1.1 สถานที่ตั้ง 1.2 ความเป็นมาของชุมชน
2. จำนวนประชากรในชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
3. โครงการหรือกิจกรรมในชุมชน	-	1	4	0.80	เหมาะสม	
4. ผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
5. ผลงานดีเด่น	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
สำหรับ กศน.ตำบล/แขวง						
1. ประวัติของ กศน.ตำบล	-	-	5	1.00	เหมาะสม	1. ประวัติของ กศน.ตำบล/แขวง
2. จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
3. จำนวนผู้เรียน/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
4. โครงการหรือกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
5. ผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
6. ผลงานดีเด่น	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
7. แหล่งเรียนรู้ใน กศน.ตำบล	-	-	5	1.00	เหมาะสม	7. แหล่งเรียนรู้ใน กศน.ตำบล/แขวง

1.3.2 แบบสังเกตสภาพแวดล้อม (ภาคผนวก ฉ.) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่สังเกตของ กศน. ตำบล ตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิดังภาคผนวก ก.) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตาม

คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อคำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสังเกตสภาพแวดล้อม

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. สภาพที่ตั้ง						
1.1 ที่ตั้งของ กศน.ตำบลและชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	1.1 ที่ตั้งของ กศน.ตำบล/แขวง และชุมชน
1.2 แผนที่ตั้งของ กศน.ตำบลและชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
1.3 อาคารที่ตั้งของ กศน.ตำบล	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
2. สภาพแวดล้อมภายใน กศน.ตำบล						
2.1 จำนวนครู ผู้เรียน และบุคลากร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
2.2 โครงสร้างการบริหาร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
2.3 วัสดุทัศนั พันธกิจ และเป้าหมาย	-	-	5	1.00	เหมาะสม	เพิ่มข้อ 2.4 แหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ตำบล/แขวง
3. บรรยากาศและความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชน						
3.1 บรรยากาศภายใน กศน.ตำบลและชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	3.1 บรรยากาศภายใน กศน.ตำบล/แขวงและชุมชน
3.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบลและชุมชน	-	-	5	1.00	เหมาะสม	3.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบล/แขวงและชุมชน

1.3.3 แบบบันทึกการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ภาคผนวก ข.) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลจากการจัดกิจกรรมของ กศน.ตำบล ที่ชุมชนมีส่วนร่วม ตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิดังภาคผนวก ก.) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-

objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อความยิ่งขึ้น แสดงดัง ตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสังเกตกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม (จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มคนเข้าร่วมกิจกรรม)	-	-	5	1.00	เหมาะสม	-
2. วิธีดำเนินกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	-
3. บรรยากาศของการจัดกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	-
4. ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	-
5. ความคิดเห็นของผู้สังเกตต่อกิจกรรม	-	-	5	1.00	เหมาะสม	-

1.4 การสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้จากข้อ 1.3 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้เข้าใจในบริบทของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากยิ่งขึ้น และกำหนดเป็นฐานแนวคิดในการวางแผนต่อไปในข้อ 1.5

1.5 การเลือกขั้นตอนการวิจัยหรือการวางแผน (Plan)

ผู้วิจัยวางแผนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ 2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

1.5.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 3 คน ภาศึเครือข่าย จำนวน 5 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 3 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบ

สัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล/แขวง (ภาคผนวก ซ.) ตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตั้งภาคผนวก ก.) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อคำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. ท่านทราบหรือไม่ว่า กศน.ตำบล เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทราบได้อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	1. ท่านทราบหรือไม่ว่า กศน.ตำบล/แขวง เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทราบได้อย่างไร
2. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการวางแผนดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	2. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการวางแผนดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
3. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินงานและการปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	3. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติ หรือไม่ อย่างไร

*หมายเหตุ: ข้อ 1 ถามเฉพาะผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ตารางที่ 3.6 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
4. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่ายหรือไม่ อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	4. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการประชาสัมพันธ์หรือประสานงานภาคีเครือข่ายหรือไม่ อย่างไร
5. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการติดตามผลและประเมินผล หรือไม่ อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	5. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล หรือไม่ อย่างไร
6. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการร่วมรับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	6. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการร่วมรับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร
7. ท่านมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
8. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ กศน.ตำบล ประสบความสำเร็จในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	-	-	5	1.00	เหมาะสม	8. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ กศน.ตำบล/แขวง ประสบความสำเร็จในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ตารางที่ 3.6 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
9. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-	5	1.00	เหมาะสม	9. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง
10. ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	10. ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงอย่างไร
11. กศน.ตำบลและชุมชนได้สร้างข้อตกลงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือไม่อย่างไร และถ้าชุมชนไม่มาร่วมกิจกรรม กศน.ตำบล มีวิธีการจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	11. กศน.ตำบล/แขวง และชุมชนได้สร้างข้อตกลงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือไม่อย่างไร และถ้าชุมชนไม่มาร่วมกิจกรรม กศน.ตำบล/แขวง มีวิธีการจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร
12. ท่านคิดว่าการสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่าง กศน.ตำบลและชุมชนให้สามารถดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืน ควรปฏิบัติอย่างไร	-	-	5	1.00	เหมาะสม	12. ท่านคิดว่าการสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่าง กศน.ตำบล/แขวง และชุมชนให้สามารถดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืน ควรปฏิบัติอย่างไร

1.5.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน จำนวน 30 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 5 คน ภาควิชาครู จำนวน 6 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่

เป็นทางการ) จำนวน 4 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 คน ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล”

ผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ภาคผนวก ฅ.) เพื่อใช้ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยทำการตรวจสอบความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิดังภาคผนวก ก.) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามี ความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) แต่มีการปรับแก้ภาษาและข้อความตาม คำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิโดยยังคงความหมายเหมือนเดิม ทั้งนี้เพื่อให้มีความเข้าใจและชัดเจนในข้อ คำถามยิ่งขึ้น แสดงดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
1. รูปแบบของเอกสารประกอบการประชุม เชิงปฏิบัติการ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
2. เนื้อหาของเอกสารประกอบการประชุมเชิง ปฏิบัติการ	-	-	5	1.00	เหมาะสม	
3. กิจกรรมที่ 1	-	-	5	1.00	เหมาะสม	ปรับให้มีหัวข้อดังนี้ 1. ชื่อกิจกรรม 2. เวลา 3. วัตถุประสงค์ 4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อและอุปกรณ์ 6. การประเมินผล

ตารางที่ 3.7 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
4. กิจกรรมที่ 2	-	-	5	1.00	เหมาะสม	ปรับให้มีหัวข้อดังนี้ 1. ชื่อกิจกรรม 2. เวลา 3. วัตถุประสงค์ 4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อและอุปกรณ์ 6. การประเมินผล
5. กิจกรรมที่ 3	-	-	5	1.00	เหมาะสม	ปรับให้มีหัวข้อดังนี้ 1. ชื่อกิจกรรม 2. เวลา 3. วัตถุประสงค์ 4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อและอุปกรณ์ 6. การประเมินผล
6. กิจกรรมที่ 4	-	-	5	1.00	เหมาะสม	ปรับให้มีหัวข้อดังนี้ 1. ชื่อกิจกรรม 2. เวลา 3. วัตถุประสงค์ 4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อและอุปกรณ์ 6. การประเมินผล

ตารางที่ 3.7 ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ของเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ต่อ)

ข้อความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน/คน)			ค่า IOC	ผลการประเมิน	ข้อความที่ปรับแก้
	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย			
7. กิจกรรมที่ 5	-	-	5	1.00	เหมาะสม	ปรับให้มีหัวข้อดังนี้ 1. ชื่อกิจกรรม 2. เวลา 3. วัตถุประสงค์ 4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อและอุปกรณ์ 6. การประเมินผล

1.6 การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe)

ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดการประเมินผลข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากข้อ 1.5 โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคหลากหลายในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.6.1 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยอาศัยกรอบการสังเกตของ Lofland (1971 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2530) ในการเก็บข้อมูลข้อ 1.3

1) การกระทำ (acts) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น

2) กิจกรรม (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่อง หรือกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น

3) ความหมาย (meanings) คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมองเห็นตนเองในฐานะที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของกิจกรรมนั้นๆ

4) ความสัมพันธ์ (relationship) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น

5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่ กศน. ตำบลจัดขึ้น ซึ่งการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจโครงสร้างของความสัมพันธ์และความขัดแย้งได้อย่างชัดเจนขึ้น

6) สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษาซึ่งคือ กศน. ตำบลเกาะเรียน และหมายรวมถึงชุมชนในตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.6.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ในการดำเนินงานข้อ 1.5.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยผู้วิจัยจะถามเรียงลำดับที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการดำเนินงานในข้อ 1.5.2 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้งผู้วิจัยและวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจะสัมภาษณ์ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะมีการเตรียมคำถามแบบกว้างมาล่วงหน้า ซึ่งจะใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ กล่าวคือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น คือ ปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อคำถาม การสัมภาษณ์แบบนี้จะช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ถามและผู้ตอบ

1.6.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยใช้เทคนิคนี้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อมีการแบ่งกลุ่มย่อยในการระดมสมอง (Brainstorming) ซึ่งนำโดยวิทยากรประจำกลุ่มย่อยในการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

1.7 การปฏิบัติการ (Act)

ผู้วิจัยปฏิบัติการในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

1.7.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยการประสานงานกับหัวหน้า กศน. ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้นำผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ารับการสัมภาษณ์กับผู้วิจัย โดยในขั้นตอนนี้ดำเนินการในช่วงเดือน เมษายน 2555 – พฤษภาคม 2555

1.7.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้วิจัยประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำการนัดหมายผู้มีส่วนร่วมในชุมชน และกำหนดวันในการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 6 มิถุนายน 2555 ณ ห้องประชุมวัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล”

1.8 การสะท้อนผล (Reflex)

ผู้วิจัยตรวจสอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนว่าบรรลุตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการทบทวนข้อมูลและค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงภายใน โดยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล 3 มิติ กล่าวคือ

1.8.1 มิติแห่งเวลา ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์สำหรับบุคคลคนเดียวกัน ในเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ในช่วงเช้า บ่าย เย็น และกลางคืน เป็นต้น

1.8.2 มิติแห่งสถานที่ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ในสถานที่ที่แตกต่างกัน

1.8.3 มิติแห่งบุคคล ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลอื่นๆ ที่ใกล้ชิดหรือสนิทสนมกับกรณีศึกษา

จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อพัฒนาเป็น (ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship)

1. ผู้วิจัยกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ในการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เนื่องจากเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ Cochran (1983 อ้างถึงใน ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2531) กล่าวว่า ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 – 15 คน และเมื่อขนาดผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น 1-12 คน ความคลาดเคลื่อนจะ

ลดลงอย่างรวดเร็ว แต่หากจำนวนผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากกว่า 12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเพียงเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

2. การตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ภาคผนวก ญ.) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ลักษณะคำถามในแต่ละด้านเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนะที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการให้ข้อมูลเชิงลึก ในการนำมาประมวล สังเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การประเมินผลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของผู้เชี่ยวชาญ มีเกณฑ์การประเมินค่าไว้ดังนี้

ความเหมาะสม

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ความเป็นไปได้

5	หมายถึง	ความเป็นไปได้มากที่สุด
4	หมายถึง	ความเป็นไปได้มาก
3	หมายถึง	ความเป็นไปได้ปานกลาง
2	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อย
1	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (รายนามผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยนำส่งผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ หากนำส่งด้วยตนเองผู้วิจัยแนะนำตนเอง อธิบายหัวข้อเรื่องการทำวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย อธิบายขั้นตอนในการทำวิจัย ตอบข้อซักถาม และนัดหมายเพื่อรับแบบประเมินกลับภายใน 2 สัปดาห์ และหากส่งทางไปรษณีย์ผู้วิจัยจะดำเนินการพูดคุยผ่านทางโทรศัพท์ จากนั้นผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในรายละเอียด โดยนำมาแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

ความเหมาะสม

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ความเป็นไปได้

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้ปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

5. เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ต้องมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะยอมรับองค์ประกอบของรูปแบบในด้านนั้นๆ ในการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

6. ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในเนื้อหาสาระและ

ข้อเสนอแนะต่างๆ โดยปรึกษาร่วมกันอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สมบูรณ์

ระยะที่ 4 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การวิจัยในระยะนี้เป็นการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

จากการศึกษาในระยะที่ 1 ของการวิจัย ในประเด็นศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และระยะที่ 2 ของการวิจัย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อค้นพบในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบกับการศึกษานโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยมาตีความ (Interpret) ร่วมกับการศึกษานโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) ออกมาเป็นประเด็นที่สนใจตามลำดับความสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship)

1. ผู้วิจัยกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ในการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เนื่องจากเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ Cochran (1983 อ้างถึงใน ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2531) กล่าวว่า ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 – 15 คน และเมื่อขนาดผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น 1-12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่หากจำนวนผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากกว่า 12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเพียงเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

2. การตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ภาคผนวก ก.) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ลักษณะคำถามในแต่ละด้านเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนะที่มีต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการให้ข้อมูลเชิงลึก ในการนำมาประมวล สังเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การประเมินผลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของผู้เชี่ยวชาญ มีเกณฑ์การประเมินค่าไว้ดังนี้

ความเหมาะสม

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ความเป็นไปได้

5	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มาก
3	หมายถึง	มีความเป็นไปได้ปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อย
1	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (รายนามผู้เชี่ยวชาญดังภาคผนวก ก.) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอ

เชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยนำส่งผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองและทางไปรษณีย์ หากนำส่งด้วยตนเองผู้วิจัยแนะนำตนเอง อธิบายหัวข้อเรื่องการทำวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย อธิบายขั้นตอนในการทำวิจัย ตอบข้อซักถาม และนัดหมายเพื่อรับแบบประเมินกลับภายใน 2 สัปดาห์ และหากส่งทางไปรษณีย์ผู้วิจัยจะดำเนินการพูดคุยผ่านทางโทรศัพท์ จากนั้นผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในรายละเอียด โดยนำมาแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

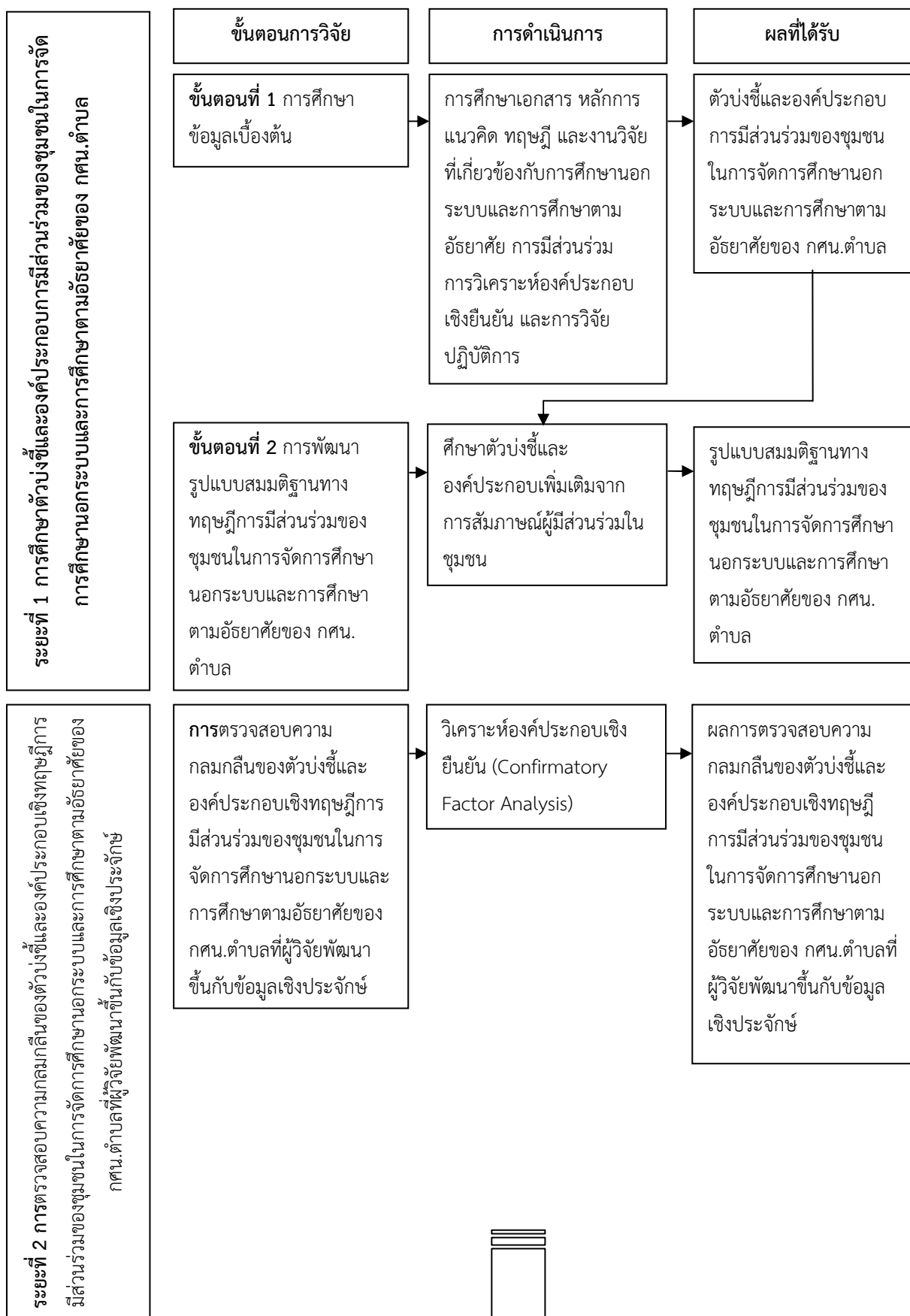
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้เกณฑ์การแปลผล ดังนี้

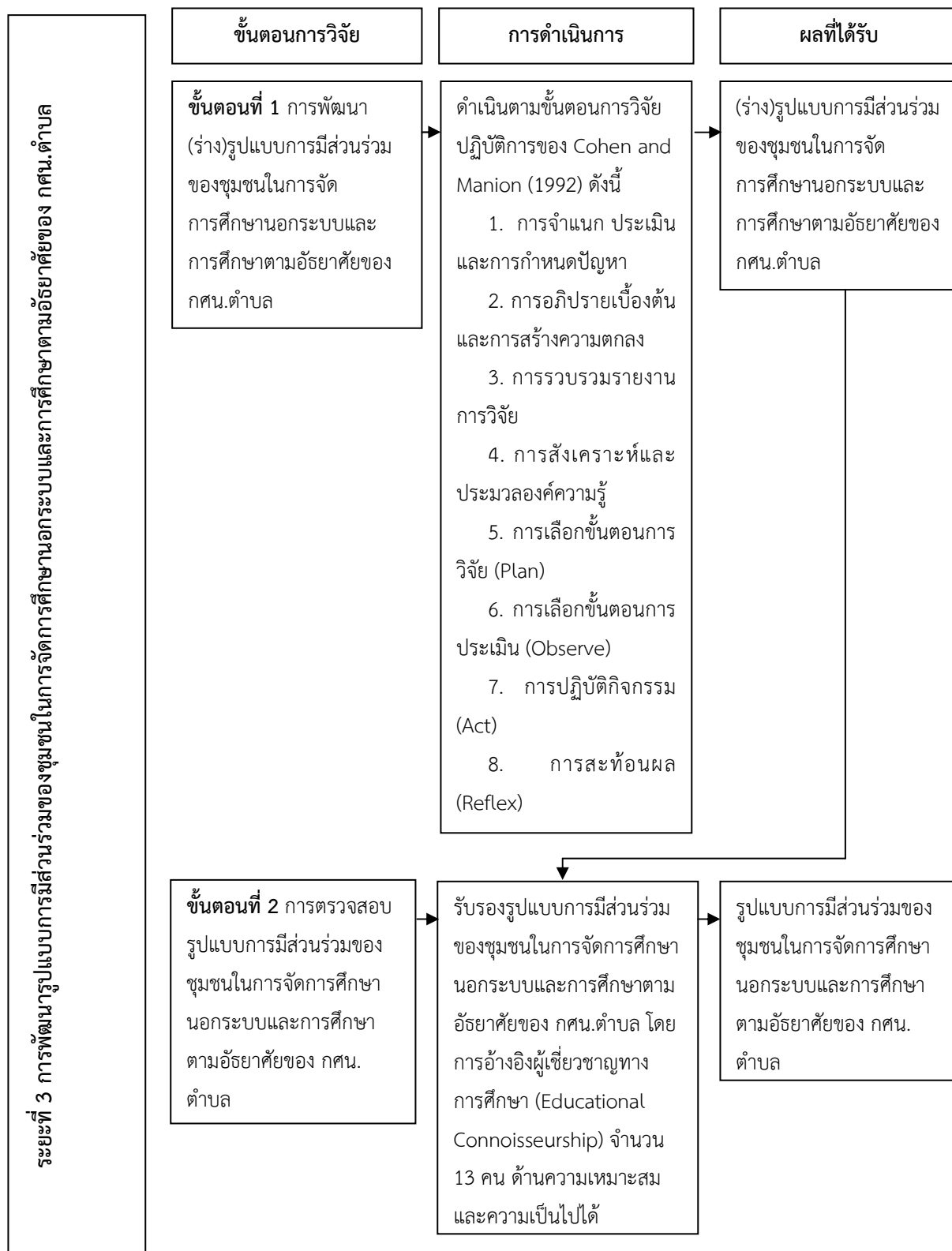
ความเหมาะสม		
4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด
ความเป็นไปได้		
4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้มาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้ปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความเป็นไปได้น้อยที่สุด

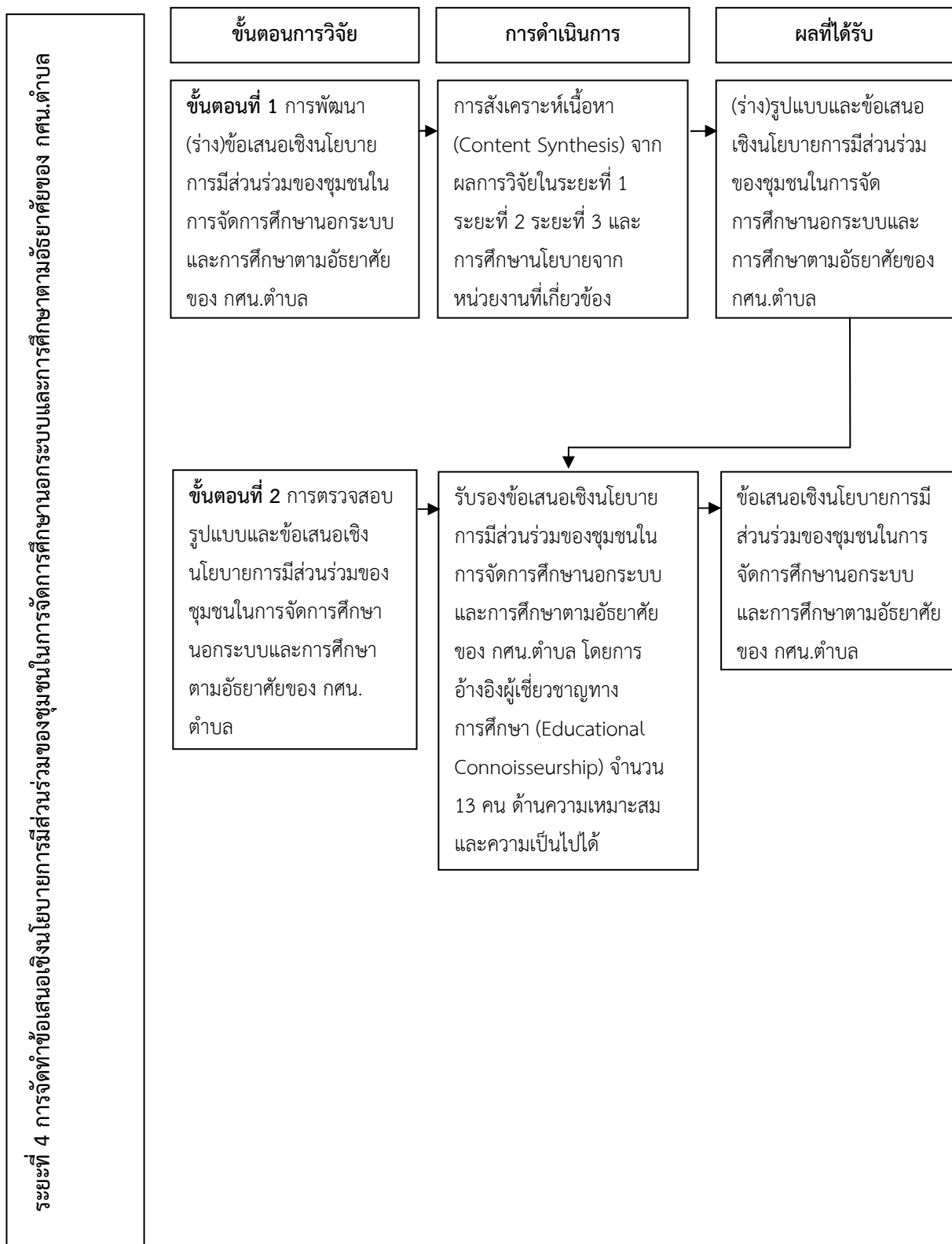
5. เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ต้องมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะยอมรับข้อเสนอเชิงนโยบายข้อนั้นๆ ในการนำไปพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

6. ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในเนื้อหาสาระ และข้อเสนอแนะต่างๆ โดยปรึกษาร่วมกันอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สมบูรณ์

แผนผังสรุปวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนค่าสถิติและตัวแปรต่างๆ ในการนำเสนอ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

\bar{X}	หมายถึง	ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean)
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
C.V.	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation)
SK	หมายถึง	ค่าความเบ้ (Skewness)
KU	หมายถึง	ค่าความโด่ง (Kurtosis)
P	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
χ^2/df	หมายถึง	ดัชนีวัดความกลมกลืนค่าไคสแควร์สัมพัทธ์

RMSEA	หมายถึง	ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of Approximation)
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination)
df	หมายถึง	องศาอิสระ (Degree of Freedom)
NFI	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพัทธ์ (Normed Fit Index)
SRMR	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Root Mean Square Residual)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดล (Goodness of Fit)
PGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ที่แสดงถึงปริมาณความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมที่อธิบายได้ด้วยโมเดลที่ปรับแก้ด้วยความซับซ้อนของโมเดล (Parsimony Goodness of Fit)

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชน (PARTICIPATION) ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนี้

PLAN หมายถึง ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน

PLAN1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

PLAN2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน

PLAN3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ

PLAN4 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา

PLAN5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ

PLAN6 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง

ACT หมายถึง ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน

ACT1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ

ACT2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน

ACT3 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

PUB หมายถึง ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย

PUB1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ

PUB2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

EVAL หมายถึง ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประเมินผลและติดตามผล

EVAL1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา

EVAL2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

BEN หมายถึง ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์

BEN1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น

BEN2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1.1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบ่งชี้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน (Planning) ประกอบด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; นิรันดร์ ปาปะโฆ, 2549; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO and Other, n.d.; Pauline, 2003)

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน (จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกิ่ง, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; ณรงค์ อภินัง, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO, 1999; UNESCO Kathmandu, 2006; UNESCO Bangkok, 2009; Marie, 1998)

1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; กิตติโชติ ห้อยยี่งู, 2527; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540; โอวาท สุทธนารักษ์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; UNESCO Kathmandu, 2006; Marie, 1998; Waggoner & Griffith, 1998)

1.4 การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540; โอวาท สุทธนารักษ์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; อุ๋นตา นพคุณ, 2547; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; WHO, 1979; UNESCO and Other, n.d.)

1.5 การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, 2526; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540; โอวาท สุทธนารักษ์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; อุ๋นตา นพคุณ, 2547; บุญยง ครูศรี, 2545; ณรงค์ อภินัง, 2551; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO and Other, n.d.)

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน. ตำบล (นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑทานนท์, 2543; ณรงค์ อภิธนัง, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554)

2. ด้านการดำเนินงาน (Implementation) ประกอบด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (จินตนา กิตติสยาม, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครุศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; UNESCO Kathmandu, 2006)

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; กิตติโชติ ห้อยยี่งู, 2527; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; ภิญโญ สาร, 2546; อุ้นตา นพคุณ, 2547; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO, 1999; UNESCO Bangkok, 2009; Marie, 1998; Waggoner & Griffith, 1998; Pauline, 2003)

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; ภิญโญ สาร, 2546; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; เฉลียว วาปีกัง, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551)

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (Public Relations and Coordinating with Networks) ประกอบด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สถิตมาตสมบัติ, 2548; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; ณรงค์ อภิธนัง, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; Marie, 1998)

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (จินตนา กิตติสยาม, 2543; บุญยง ครุศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; UNESCO Bangkok, 2009)

4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) ประกอบด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการศึกษา (ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, 2526; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครุศรี, 2545; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; Cohen and Uphoff, 1980)

4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540; โอวาท สุทธนารักษ์, 2540; จินตนา กิตติสยาม

, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สนิท สุหนต์, 2544; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO, 1999; UNESCO Kathmandu, 2006)

5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ (Benefit Sharing) ประกอบด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; สุนทร คำเวบุญ, 2545; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO and Other, ม.ป.ป.)

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากสถานศึกษา (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; สุนทร คำเวบุญ, 2545; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980)

1.2 ผลการพัฒนารูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลจากแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้เพิ่มเติมภายใต้องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล พบว่า ทุกคนให้ความเห็นภายใต้องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.

ตำบล

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน (Planning)																															
1.1 การมีส่วนร่วมใน การกำหนดนโยบาย	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓			✓
1.2 การมีส่วนร่วมใน การวางแผนและเสนอ แนวทางการ ดำเนินงาน			✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓			✓			✓			✓	✓		✓		✓		✓	✓	
1.3 การมีส่วนร่วมใน การกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือ โครงการ	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓		✓	
1.4 การมีส่วนร่วมใน การเสนอปัญหา/ วิเคราะห์ปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.
 ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1.5 การมีส่วนร่วมใน การเสนอความ ต้องการ/วิเคราะห์ ความต้องการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.6 การมีส่วนร่วมใน การสรรหาหรือแต่งตั้ง คณะกรรมการ หรือ บุคลากรใน กศน. ตำบล	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓					✓	
2. ด้านการ ดำเนินงาน (Implementation)																														

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.
 ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
2.1 การมีส่วนร่วมใน การนำแผนไปสู่การ ปฏิบัติ และการจัด กิจกรรมการเรียนรู้/ โครงการต่างๆ	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓		✓	
2.2 การมีส่วนร่วมใน การจัดการและ สนับสนุน เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และ แรงงาน	✓	✓			✓		✓		✓		✓			✓		✓		✓		✓				✓		✓		✓		✓	
2.3 การมีส่วนร่วมใน การกำกับดูแลการ ดำเนินงาน	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓		✓	

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.
 ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
3. ด้านการ ประชาสัมพันธ์และ ประสานงานภาคี เครือข่าย (Public Relations and Coordinating with Networks)																															
3.1 การมีส่วนร่วมใน การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมการ เรียนการเรียนรู้/ โครงการต่างๆ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

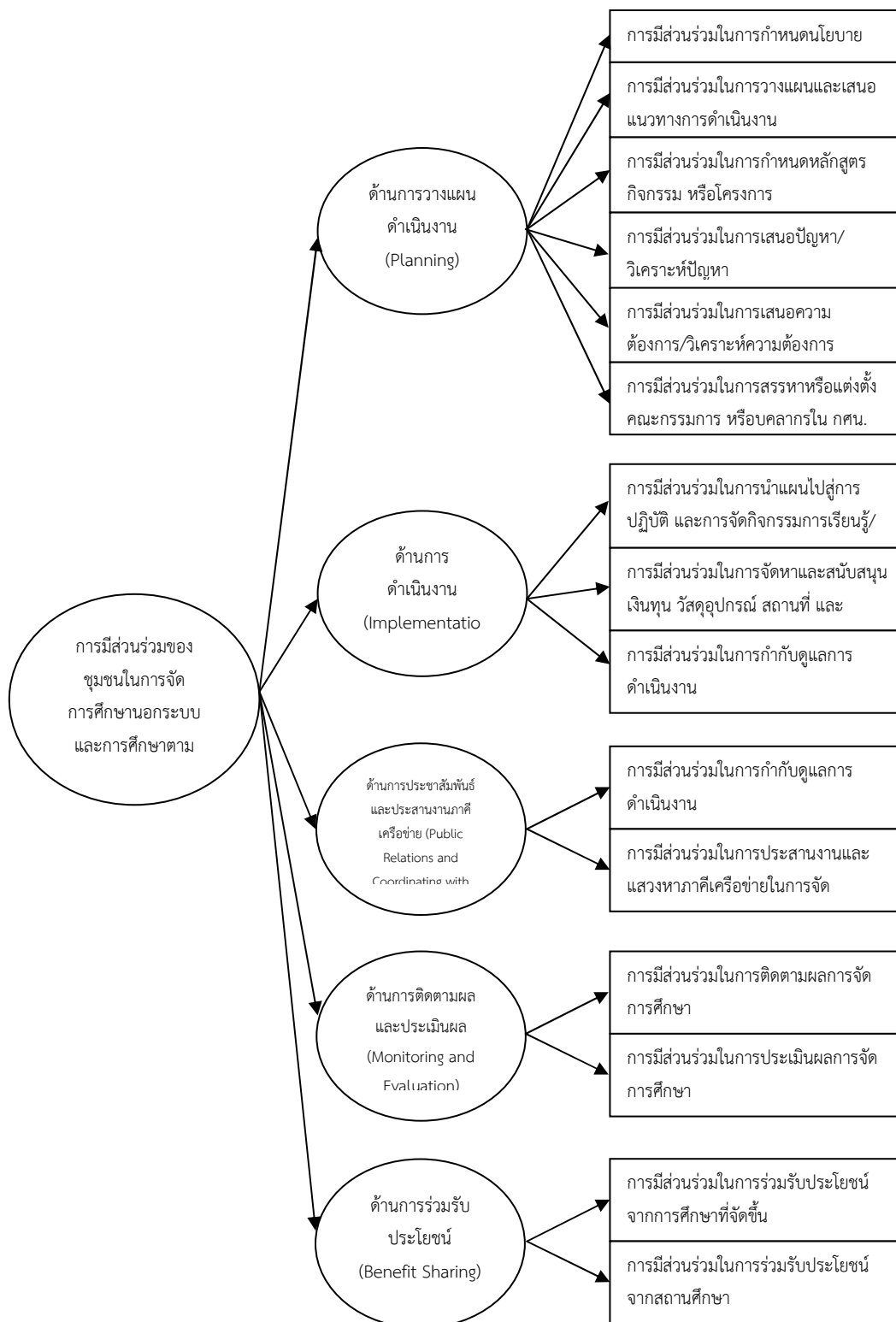
ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.
 ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
3.2 การมีส่วนร่วมใน การประสานงานและ แสวงหาภาคีเครือข่าย ในการจัดการศึกษา	✓	✓					✓				✓		✓	✓		✓				✓			✓	✓				✓		✓
4. ด้านการติดตาม ผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation)																														
4.1 การมีส่วนร่วมใน การติดตามผลการจัด การศึกษา	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓		✓
4.2 การมีส่วนร่วมใน การประเมินผลการจัด การศึกษา	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓				✓		✓

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.
 ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบและตัว บ่งชี้การมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัด การศึกษา	ผู้ให้ข้อมูลคนที่																														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
5. ด้านการร่วมรับ ประโยชน์ (Benefit Sharing)																															
5.1 การมีส่วนร่วมใน การร่วมรับประโยชน์ จากการศึกษาที่จัดขึ้น			✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	
5.2 การมีส่วนร่วมใน การร่วมรับประโยชน์ จากสถานศึกษา	✓	✓					✓				✓			✓		✓				✓				✓					✓	✓	

ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมกับข้อมูลในตาราง 5.1 ผู้วิจัยนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อเป็นฐานคิดในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ต่อไป ดังแผนภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 รูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่
ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามในจำนวน 250 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.00) มีอายุเฉลี่ยในช่วง 41 – 50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 31.60) รองลงมา มีอายุเฉลี่ย 51 – 60 ปี (ร้อยละ 27.20) และมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่า 20 ปี น้อยที่สุด (ร้อยละ 4.00) จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 65.60) รองลงมา ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 30.80) และสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.60) และส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ (ร้อยละ 20.00) รองลงมาคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน (ร้อยละ 10.00) ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรต่างๆ

ตัวแปร	N = 250	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	250	100.00
ชาย	120	48.00
หญิง	130	52.00
2. อายุ	250	100.00
ต่ำกว่า 20 ปี	10	4.00
20 – 30 ปี	29	11.60
31 – 40 ปี	46	18.40
41 – 50 ปี	79	31.60
51 – 60 ปี	68	27.20
61 ปีขึ้นไป	18	7.20

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรต่างๆ (ต่อ)

ตัวแปร	N = 250	
	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษาสูงสุด	250	100.00
ต่ำกว่าปริญญาตรี	164	65.60
ปริญญาตรี	77	30.80
สูงกว่าปริญญาตรี	9	3.60
4. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	250	100.00
หัวหน้า กศน.ตำบล	25	10.00
คณะกรรมการ กศน.ตำบล	50	20.00
ภาคีเครือข่าย	50	20.00
วิทยากร / ประชาชนชาวบ้าน	25	10.00
ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ)	50	20.00
ผู้เข้ารับบริการ / ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	50	20.00

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่ามัธยฐานและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ และค่าความโด่งของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) ด้านการดำเนินงาน (ACT) ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.61 ถึง 4.38 โดยตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงข้อมูลในลักษณะเบ้ซ้าย (ความเบ้มีค่าเป็นลบ) กล่าวคือ คะแนนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลโดยเฉลี่ยค่อนข้างสูง และตัวแปรส่วนใหญ่มีค่าความโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ความโด่งมีค่าเป็นบวก) กล่าวคือ คะแนนการมี

ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลมีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างน้อย

เมื่อพิจารณาค่าสถิติของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) มากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (PLAN1) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.61$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการดำเนินงาน (ACT) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการนำไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.03$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.70$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ (PUB1) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.95$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา (EVAL1) มากที่สุด ($\bar{X} = 3.74$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.70$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.30$)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายตั้งแต่ 15.81 ถึง 25.93 โดยตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายน้อยที่สุด คือ ตัวแปรการมี

ส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน. ตำบล/แขวง (PLAN6) ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ และค่าความโด่งของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชน (ตัวแปร)	\bar{X}	ความหมาย	S.D.	C.V.	Sk	Ku
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN)	3.82	มาก	.66	17.28	-.45	.13
PLAN1	3.61	มาก	.84	23.27	-.11	-.55
PLAN2	3.81	มาก	.81	21.26	-.60	.32
PLAN3	3.78	มาก	.92	24.34	-.51	-.08
PLAN4	3.98	มาก	.72	18.09	-.43	.16
PLAN5	3.92	มาก	.79	20.15	-.59	.18
PLAN6	3.78	มาก	.98	25.93	-.48	-.42
2. ด้านการดำเนินงาน (ACT)	3.84	มาก	.70	18.23	-.43	.01
ACT1	4.03	มาก	.82	20.35	-.54	-.23
ACT2	3.79	มาก	.84	22.16	-.28	-.29
ACT3	3.70	มาก	.86	23.24	-.50	.26
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และ ประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB)	4.09	มาก	.68	16.63	-.56	.28
PUB1	4.22	มาก	.72	17.06	-.62	.04
PUB2	3.95	มาก	.80	20.25	-.62	.47
4. ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL)	3.72	มาก	.85	22.85	-.43	-.27
EVAL1	3.74	มาก	.93	24.87	-.26	-.64
EVAL2	3.70	มาก	.88	23.78	-.49	.07
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN)	4.34	มาก	.64	14.75	-.83	.79
BEN1	4.30	มาก	.68	15.81	-.69	.32
BEN2	4.38	มาก	.70	15.98	-1.04	1.06

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่จะนำไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์ (0) หรือไม่ ถ้าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์แสดงว่าไม่มีองค์ประกอบร่วม และไม่มีประโยชน์ที่จะนำมาเมทริกซ์สหสัมพันธ์นี้ไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ยืนยัน (นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2537)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 15 ตัว โดยใช้สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรรวม 105 คู่ ปรากฏทุกคู่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าตั้งแต่ 0.155 ถึง 0.769 และเมื่อพิจารณาค่าสถิติของ Bartlett ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์นั้นเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) หรือไม่ โดยใช้ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งมีค่าเท่ากับ 2297.643 ($P < .000$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ 0.888 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง นั้นหมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ต่อไป ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สันของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5	PLAN6	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	EVAL1	EVAL2	BEN1	BEN2
PLAN1	1														
PLAN2	0.712**	1													
PLAN3	0.498**	0.551**	1												
PLAN4	0.480**	0.508**	0.501**	1											
PLAN5	0.515**	0.544**	0.476**	0.769**	1										
PLAN6	0.507**	0.493**	0.555**	0.459**	0.524**	1									
ACT1	0.425**	0.503**	0.449**	0.578**	0.579**	0.517**	1								
ACT2	0.515**	0.448**	0.451**	0.451**	0.451**	0.489**	0.499**	1							
ACT3	0.503**	0.537**	0.596**	0.596**	0.562**	0.562**	0.516**	0.609**	1						
PUB1	0.403**	0.408**	0.508**	0.508**	0.545**	0.420**	0.513**	0.417**	0.506**	1					
PUB2	0.456**	0.444**	0.487**	0.487**	0.565**	0.421**	0.470**	0.541**	0.530**	0.614**	1				
EVAL1	0.523**	0.486**	0.432**	0.432**	0.486**	0.548**	0.497**	0.503**	0.597**	0.405**	0.585**	1			
EVAL2	0.468**	0.457**	0.363**	0.363**	0.446**	0.502**	0.444**	0.475**	0.489**	0.328**	0.524**	0.743**	1		
BEN1	0.180**	0.155*	0.427**	0.427**	0.299**	0.261**	0.310**	0.353**	0.296**	0.525**	0.482**	0.348**	0.255**	1	
BEN2	0.176**	0.189**	0.376**	0.376**	0.300**	0.207**	0.380**	0.334**	0.337**	0.450**	0.451**	0.267**	0.219**	0.742**	1
\bar{X}	3.61	3.81	3.78	3.98	3.92	3.78	4.03	3.79	3.70	4.22	3.95	3.74	3.70	4.30	4.38
S.D.	.84	.81	.92	.72	.79	.98	.82	.84	.86	.72	.80	.93	.88	.68	.70

Bartlett's Test of Sphericity = 2297.643 P = .000

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = 0.888

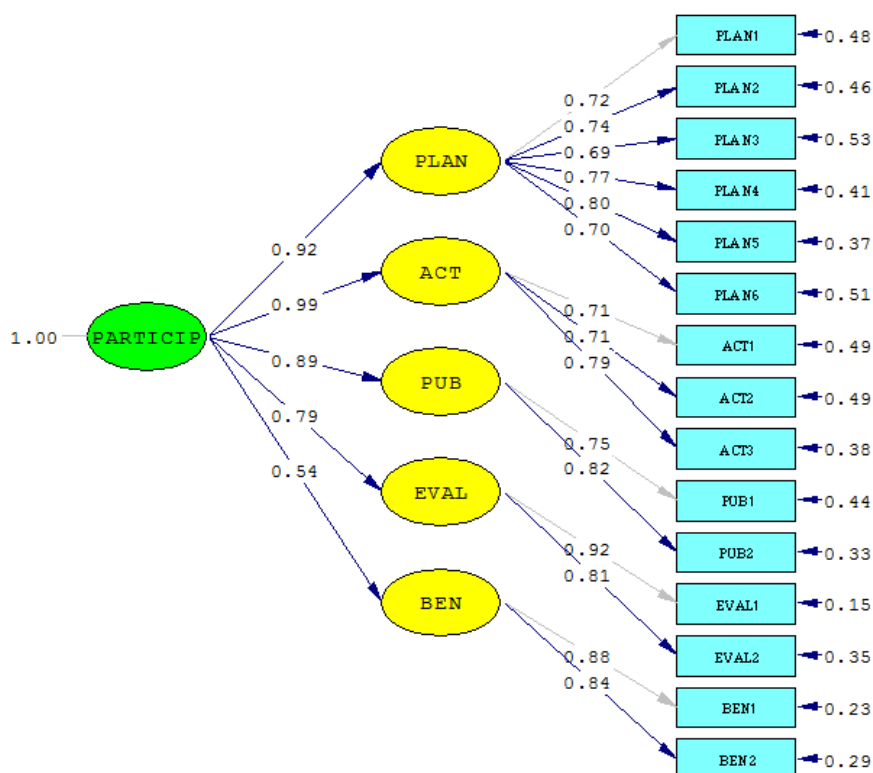
หมายเหตุ: **P<.01, *P<.05

2.4 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ก่อนปรับ) พบว่า โมเดลเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังไม่มี ความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความกลมกลืนค่า χ^2 / df เท่ากับ 3.99 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.11 ค่า SRMR เท่ากับ 0.06 ค่า NFI เท่ากับ 0.94 ค่า GFI เท่ากับ 0.85 และค่า PGFI เท่ากับ 0.60 ดังแสดงในตารางที่ 4.5 และโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ก่อนปรับ) แสดงไว้ดังแผนภาพที่ 4.2

ตารางที่ 4.5 ดัชนีความกลมกลืนของโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ก่อนปรับ)

สถิติ	ค่าสถิติ
χ^2 / df	3.99
RMSEA	0.11
SRMR	0.06
NFI	0.94
GFI	0.85
PGFI	0.60

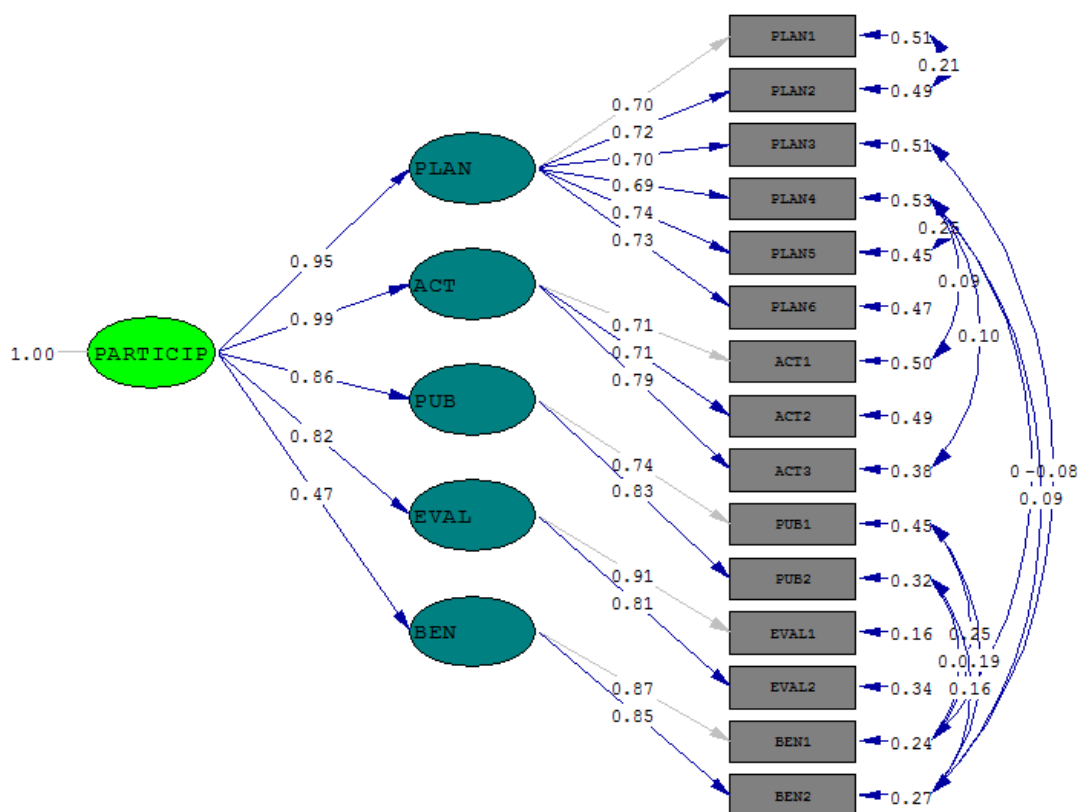

ภาพที่ 4.2 โมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ก่อนปรับ)

จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล พบว่า หลังปรับโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความกลมกลืนค่า χ^2/df เท่ากับ 1.97 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 หมายถึงโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Bollen, 1989; Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า RMSEA เท่ากับ 0.06 ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.05 – 0.08 หมายถึงโมเดลค่อนข้างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า SRMR เท่ากับ 0.04 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า NFI เท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 ค่า GFI เท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 และ ค่า PGFI เท่ากับ 0.57 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 (สุภมาส อังศ์โชติ และคณะ, 2552) ดังแสดงในตารางที่ 4.6 และโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ) แสดงไว้ดังแผนภาพที่ 4.3

ตารางที่ 4.6 ดัชนีความกลมกลืนของโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ)

สถิติ	ค่าสถิติ
χ^2 / df	1.97
RMSEA	0.06
SRMR	0.04
NFI	0.93
GFI	0.93
PGFI	0.57

ภาพที่ 4.3 โมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ)

2.5 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (หลังปรับ) ในแผนภาพที่ 4.3 และตารางที่ 4.7 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผลการวิเคราะห์พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 15 ตัวแปร มีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ 0.69 ถึง 0.91 โดยองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา (EVAL1) ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.91 และมีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะร่วมทั่วไป ร้อยละ 84 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ (PLAN5) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (PUB1) การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง (PLAN6) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน (PLAN2) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (ACT2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (PLAN1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (PLAN3) และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.88, 0.87, 0.83, 0.81, 0.79, 0.74, 0.74, 0.73, 0.72, 0.71, 0.71, 0.70, 0.70 และ 0.69 ตามลำดับ

สำหรับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทั้ง 5 ด้าน มีค่าเป็นบวก โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน (ACT) ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 และมีค่าผันแปรร่วมกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (PARTICIP) ร้อยละ 98 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ของ กศน.ตำบล ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95, 0.86, 0.82 และ 0.47 ตามลำดับ และมีค่าผันแปรร่วมกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (PARTICIP) ร้อยละ 90, 73, 67 และ 22 ตามลำดับ

การสร้างสเกลองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใช้สเกลองค์ประกอบย่อย 15 ตัว ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (PLAN1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน (PLAN2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (PLAN3) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ (PLAN5) การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง (PLAN6) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (ACT2) การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ (PUB1) การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา (EVAL1) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) ซึ่งเขียนในรูปสมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{PARTICIP} = & 0.07(\text{PLAN1}) + 0.08(\text{PLAN2}) + 0.10(\text{PLAN3}) + 0.03(\text{PLAN4}) + 0.12(\text{PLAN5}) + \\ & 0.10(\text{PLAN6}) + 0.11(\text{ACT1}) + 0.10(\text{ACT2}) + 0.16(\text{ACT3}) + 0.25(\text{PUB1}) + \\ & 0.32(\text{PUB2}) + 0.54(\text{EVAL1}) + 0.24(\text{EVAL2}) + 0.66(\text{BEN1}) + 0.41(\text{BEN2}) \end{aligned}$$

ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ	SE	t	R ²	สัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ
PLAN1	0.70*	-	-	0.49	0.07
PLAN2	0.72*	0.072	13.73	0.51	0.08
PLAN3	0.70*	0.110	10.13	0.49	0.10
PLAN4	0.69*	0.085	9.92	0.47	0.03
PLAN5	0.79*	0.094	10.70	0.55	0.12
PLAN6	0.73*	0.120	10.50	0.53	0.10
ACT1	0.71*	-	-	0.50	0.11
ACT2	0.71*	0.098	10.52	0.51	0.10
ACT3	0.79*	0.100	11.57	0.62	0.16
PUB1	0.74*	-	-	0.55	0.25
PUB2	0.83*	0.110	11.25	0.68	0.32
EVAL1	0.91*	-	-	0.84	0.54
EVAL2	0.81*	0.059	14.36	0.66	0.24
BEN1	0.87*	-	-	0.76	0.66
BEN2	0.88*	0.120	8.43	0.73	0.41
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง					
องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล					
PLAN	0.95*	0.049	11.45	0.90	
ACT	0.99*	0.048	12.06	0.98	
PUB	0.86*	0.043	10.68	0.73	
EVAL	0.82*	0.052	13.29	0.67	
BEN	0.47*	0.043	6.43	0.22	

*p < .05

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการพัฒนา รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยนำเสนอผลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ผลการพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) 8 ขั้นตอน เพื่อพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล กับ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็น กศน.ตำบลที่ประสบผลสำเร็จในการให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย ผู้วิจัยนำเสนอผล การศึกษา ดังนี้

1. การจำแนก ประเมิน และการกำหนดปัญหา

ผู้วิจัยทำการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (กศน.ตำบลที่ ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตาม อัธยาศัยของ กศน.ตำบล) ด้วยการศึกษาระดับปริมาณโดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิง ยืนยันในการตรวจสอบ โดยผลการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ (ผลการศึกษา ปรากฏในตอนต้นที่ 1 และตอนที่ 2) ซึ่งการศึกษาเชิงปริมาณเป็นการศึกษาในภาพกว้างไม่สามารถศึกษา ในเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการกำหนดปัญหาในการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ ทางสังคมในการศึกษาวิธีการสร้างความสัมพันธ์ ลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัย เงื่อนไขของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวภายใต้องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัว บ่งชี้ที่ได้ศึกษามาแล้วจากการศึกษาเชิงปริมาณ

2. การอภิปรายเบื้องต้นและการสร้างความตกลง

ผู้วิจัยศึกษาทำการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมกับ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยัง ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ กศน.ตำบล โดยประสานงานกับสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งได้ชี้แจงเกณฑ์การ คัดเลือก กศน.ตำบล ให้กับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งครอบคลุมหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกที่ผู้วิจัยตั้งไว้ดังนี้ 1)

กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตั้งอยู่ในภาคกลางเนื่องจากมีความผสมผสานกันระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท 2) กศน.ตำบล อยู่ในระหว่างดำเนินโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล และ 3) กศน.ตำบล ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับภาคหรือระดับประเทศ

เมื่อผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยได้แล้ว จากนั้นจึงประสานงานไปยังผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา (นายพานิช ศรีงาม) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน (นางสาวเสาวลักษณ์ ปันดี) อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อวางแผนดำเนินการวิจัยต่อไป

3. การรวบรวมรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการขอลงพื้นที่ในการศึกษาชุมชนตำบลเกาะเรียน เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงบริบทของชุมชนและ กศน.ตำบล มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนในขั้นตอนอื่นต่อไป ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาในขั้นตอนนี้ดังต่อไปนี้

3.1 ผลการศึกษาบริบทของชุมชนตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยศึกษาบริบทของชุมชนตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำความเข้าใจในการเตรียมตัวลงชุมชนในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยนำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

3.1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

จากลักษณะพื้นที่ของตำบลเกาะเรียน ที่มีหมู่บ้าน 2 หมู่บ้านตั้งอยู่บนเกาะเรียนซึ่งโอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองธรรมชาติ คนเก่าแก่เล่าว่า ในสมัยอยุธยาเมื่อค้าจากเมืองจีนเข้ามาติดต่อค้าขายกับชาวอยุธยาเมื่อเห็นความอุดมสมบูรณ์ของเกาะนี้เหมาะสำหรับตั้งถิ่นฐานจึงได้มาตั้งรกรากอยู่บนเกาะนี้ ซึ่งปัจจุบันมีศาลเจ้าพ่อเรียนอยู่เป็นที่เคารพนับถือชาวบ้านแถบนี้ นั้นและมีการจัดพิธีบวงสรวงทุกปี ซึ่งชื่อตำบลก็เรียกตามลักษณะเด่นนี้

3.1.2 ข้อมูลทั่วไปตำบลเกาะเรียน

สถานที่ตั้ง

ตำบลเกาะเรียนอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณ 6 กิโลเมตร เนื้อที่โดยประมาณ 4.25 ตารางกิโลเมตร 2,668 ไร่

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลคลองสวนพลู อำเภอพระนครศรีอยุธยา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลขนอนหลวง อำเภอบางปะอิน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลสำเภาล่ม ตำบลคลองตะเคียน ตำบลบ้านรุน อำเภอพระนครศรีอยุธยา

เส้นทางการคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

เส้นทางคมนาคมภายในตำบลเกาะเรียน โดยมีเส้นทางถนนสายบางปะอินสายใน หมายเลขทางหลวง 3477 และมีรถสองแถววิ่งผ่านตลอดสาย

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลเป็นแนวแบ่งคลองเกาะเรียนจำนวนหมู่บ้าน 7 หมู่ ได้แก่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
หมู่ที่ 1	บ้านโรง
หมู่ที่ 2	บ้านเกาะเรียน
หมู่ที่ 3	บ้านเกาะเรียน
หมู่ที่ 4	บ้านต้นสะตือ
หมู่ที่ 5	บ้านค่าย
หมู่ที่ 6	บ้านเสื่อข้าม
หมู่ที่ 7	บ้านญี่ปุ่น

ประชากร

จากข้อมูลและสถิติประชากรตามทะเบียนราษฎร มีประชากรทั้งสิ้น 2,253 คน เป็นชาย 1,065 คน หญิง 1,188 คน จำนวนครัวเรือน 584 ครัวเรือน

3.2 ผลการศึกษาบริบทของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยศึกษาบริบททั่วไปของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงาน ลักษณะการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับชุมชน โดยนำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

3.2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของ กศน.ตำบลเกาะเรียน

ประวัติของ กศน.ตำบลเกาะเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลเกาะเรียน (กศน.ตำบลเกาะเรียน) จัดตั้งขึ้นครั้งแรก เมื่อพ.ศ. 2546 โดยใช้ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเป็นที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนรวมสำนักงานในตำบลบ้านรุน ตำบลคลองสวนพลูและตำบลเกาะเรียนเข้าด้วยกันทำให้บุคลากรมีจำนวนมาก สถานที่ไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมจึงได้รับความอนุเคราะห์จากสถานีอนามัยตำบลเกาะเรียนให้ใช้สถานที่ด้านล่างเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนได้สร้างอาคารใหม่จึงมอบอาคารหลังเก่าให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้จนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) มีนโยบายที่ชัดเจนในด้านการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และเห็นความสำคัญของการศึกษาภาคประชาชน เน้นการให้โอกาสแก่ประชาชนที่พลาดโอกาส และขาดโอกาสทางการศึกษาและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีความรู้ และความสามารถ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความสุขทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสำนักงาน กศน. จะนำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ระดับตำบล เป็นกศน.ตำบล

กศน. ตำบลเกาะเรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและเน้นการเรียนรู้ที่เป็น การปฏิบัติจริงจากวิถีชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคง เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน มีสถานที่ สำหรับการให้บริการ มีสื่อการเรียนรู้ต่างๆ มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและให้บริการแก่ ประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นสมบัติของทุกคนในชุมชนที่ช่วยกันสร้างสรรค์ บำรุงรักษา ใช้บริการ เพื่อ วัตถุประสงค์ให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต ทุกคนมีโอกาสทางการศึกษา มีการเรียนรู้ การทำงานและวิถีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกัน โดยมุ่ง ให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ช่วยกันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนอย่างยั่งยืนตลอดไป

ปรัชญา

คุณธรรมนำความรู้ มุ่งสู่พัฒนาสังคม (การสร้างคนให้เป็นคนดี และมีความรู้ นำความรู้ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในสังคมต่อไป)

วิสัยทัศน์

พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพ เพิ่มพูนรายได้ และมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตสมบูรณ์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ

1. ยกระดับการศึกษาให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ตามความต้องการอย่างต่อเนือง
2. พัฒนาการเรียนรู้ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ มีคุณธรรม และมีทักษะการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย
5. พัฒนาคูณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการจัดทำระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. พัฒนาบุคลากรสถานศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน และการศึกษาค้นคว้า
3. ให้บริการทางข่าวสาร และความรู้ต่าง ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ และความเคลื่อนไหวของประเทศและโลก
4. ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและประเทศ
5. ส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย
6. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างในทางที่เกิดประโยชน์และความรื่นรมย์
7. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

8. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ยุทธศาสตร์

1. บริการทรัพยากรการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ
2. ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษาที่ตอบสนองภารกิจหลักของ กศน.

นโยบาย

1. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและให้บริการอย่างทั่วถึง
2. มีการพัฒนาการให้บริการอย่างมีระบบและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการที่มีประสิทธิภาพ
3. มีการพัฒนา กศน.ตำบลเกาะเรียนให้เป็นห้องสมุดเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุดเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียน/นักศึกษา และประชาชนทั่วไปใช้ กศน.ตำบลเกาะเรียน เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ค้นหาความรู้เพิ่มเติม และมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการและช่วยเหลือสร้างรายได้
2. เพื่อบริการและรองรับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปสำหรับการค้นคว้าข้อมูล/และพบกลุ่มของนักศึกษา กศน. เพื่อนำไปใช้ในด้านการศึกษาและในชีวิตประจำวัน รวมถึงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อให้ กศน.ตำบลเกาะเรียน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน
4. เพื่อให้ กศน.ตำบลเกาะเรียน เป็นศูนย์ส่งเสริมตามอัธยาศัย
5. เพื่อให้เยาวชน/นักศึกษา/ประชาชนทั่วไป ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

3.2.2 ภารกิจหลักของ กศน.ตำบลเกาะเรียน

3.2.2.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ไม่สามารถศึกษาในระบบโรงเรียนและต้องการกลับมาศึกษาต่อ โปรแกรมที่จัดบริการให้ ได้แก่

- ระดับประถมศึกษา
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดยจัดกิจกรรมพบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง ตลอดหลักสูตรใช้ระยะเวลา 4 ภาคเรียน (2 ปี)

3.2.2.2 การจัดการศึกษาต่อเนื่อง

การให้บริการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่ หรือยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไปได้แก่

- การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นกิจกรรมที่เน้นความรู้และทักษะอาชีพ ที่สอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น
- การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดวิธีคิดเห็นคุณค่าและเกียรติของตนเอง
- การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความต้องการของประชาชน การจัดเวทีชาวบ้าน จัดกิจกรรมหลักสูตรระยะสั้น พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของประชาชน

3.2.2.3. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและการพัฒนาห้องสมุดประชาชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เชื่อมโยงความรู้จากภายนอก ความรู้สากล และข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาอาชีพการทำมาหากิน และเป็นแหล่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กศน.ตำบลเกาะเรียน ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่นักศึกษาประชาชน โดยจัดที่ กศน.ตำบลและห้องสมุดประชาชนอำเภอและออกหน่วยบริการหนังสือเคลื่อนที่ร่วมกับอำเภอทุกเดือนทุกหมู่บ้านทุกตำบลของอำเภอพระนครศรีอยุธยา และพัฒนาห้องสมุดประชาชนอำเภอพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นห้องสมุด 3 ดี คือ หนังสือดี บรรยากาศดี และบรรณารักษ์ดี มีสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ บริการอินเทอร์เน็ต

ความเร็วสูงเพื่อสืบค้นข้อมูล จัดตั้งกลุ่ม “รักการอ่าน” นอกจากนี้ยังจัดแหล่งเรียนรู้บริการนักศึกษาประชาชนในชุมชนทั้ง 7 หมู่บ้าน จัดมุมรักการอ่านหนังสือ

3.2.2.4 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

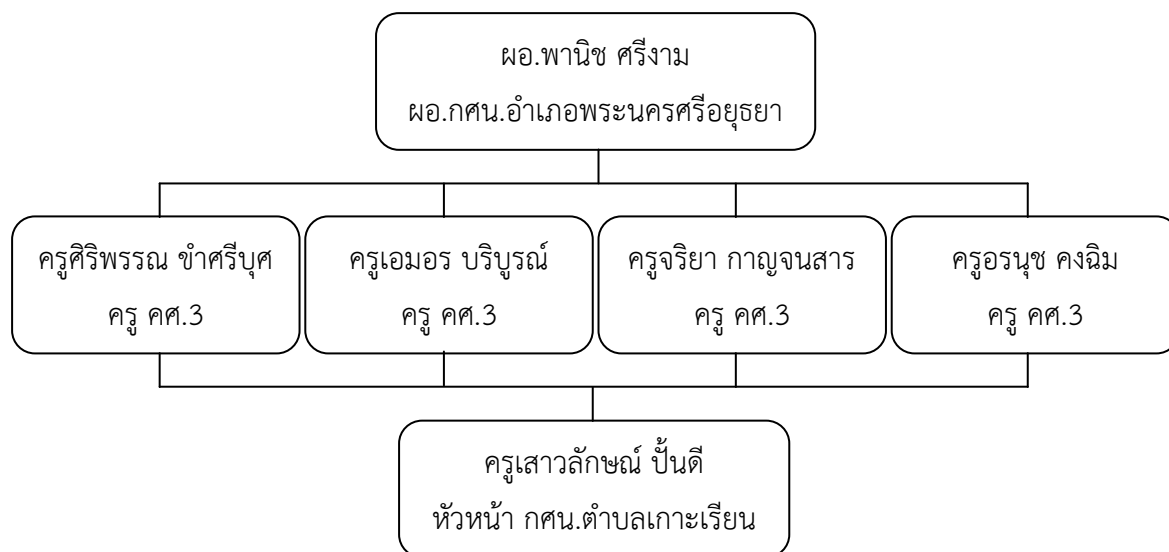
เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันเพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุข

- การเกษตรอินทรีย์
- การทำบัญชีครัวเรือน
- การแปรรูปอาหาร
- การปลูกพืชปลอดสารพิษ

- สมุนไพรไล่ตัว
- นวดเพื่อสุขภาพ

3.2.3 บุคลากร กศน.ตำบลเกาะเรียน

การบริหารงานของ กศน.ตำบลเกาะเรียน มีผังการบริหารงาน ดังนี้

3.2.4 คณะกรรมการ กศน.ตำบลเกาะเรียน ประกอบด้วย

1. นายลำตวน ไกรสัมฤทธิ์	ประธานกรรมการ
2. นายณัฐศักดิ์ ภาคพร	รองประธาน
3. นายเอนก ธรรมภาค	กรรมการ
4. นายศศักดิ์ พันทวี	กรรมการ
5. นายสอน ภาคเกษิ	กรรมการ
6. นายสรศักดิ์ วัฒนสินพงษ์	กรรมการ
7. นายสุเทพ พวงขจร	กรรมการ
8. นายบุญช่วย พวงพิกุล	กรรมการ
9. นายสมพงษ์ รื่นพงษ์พันธ์	กรรมการ
10. นายวินัย รื่นพงษ์พันธ์	กรรมการ
11. นางสาวเนาวรัตน์ วสุรัตน์	กรรมการ
12. นายมงคล รุ่งโรจน์	กรรมการ
13. นายอนุ พุ่มวิเศษ	กรรมการ
14. นายอนันต์ อัมวงษ์	กรรมการ

3.2.7 โครงการหรือกิจกรรม

3.2.7.1 วันที่ 12 มกราคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้เปิดทำการเรียนการสอนตามปกติมีนักศึกษาที่มาพบกลุ่ม 25 คน แยกเป็นระดับ ประถมศึกษา 6 คน ม.ต้น จำนวน 10 คน และ ม.ปลาย จำนวน 9 คน โดยการนำของหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน ครู เสาวลักษณ์ ปันดี และในการพบกลุ่มครั้งนี้ได้สอดแทรกเกี่ยวกับวันเด็ก โดยให้นักศึกษาเขียนคำขวัญ วันเด็กมาส่งในการพบกลุ่มครั้งต่อไป

3.2.7.2 วันที่ 6 – 8 กุมภาพันธ์ 2555 องค์การบริหารส่วนตำบล เกาะเรียนได้จัดทำโครงการ อบต.พบประชาชนและการรณรงค์จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านประจำปี 2556 - 2558 โครงการประชุมประชาคมเพื่อการจัดทำหรือทบทวนแผนชุมชน ปี 55 และโครงการ ประชุมขอมติเห็นชอบ การยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล ปี 2555 โดยได้มี นายลำดวน ไกรสัมฤทธิ์ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน นางซำร่าห์ วิเศษศักดิ์ ปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน ประธานสภา สมาชิก และเจ้าหน้าที่ของ อบต.พร้อมด้วย นางสาวเสาวลักษณ์ ปันดี ครู กศน.ตำบลเกาะเรียน นายจักกฤติ ไตรสารศรี ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลคลองสวนพลู นายพงศกร เลิศวนิชกาญจน์ ครู กศน.ตำบลบ้านรุน ซึ่งทั้ง 2 ตำบลนั้นอยู่ ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน จากการทำเวทีประชาคมทำแผนชุมชน ประจำตำบลนั้นจะทำให้ได้ทราบถึงปัญหาของแต่ละหมู่บ้านว่าเป็นอย่างไร มีความต้องการอะไรและมี แนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร ในส่วนของ กศน.ตำบลเกาะเรียนจะช่วยเสริมในด้านการจัดกลุ่ม อาชีพ ของแต่ละหมู่บ้านสนใจจะต้องการเรียนหรือฝึกหัดเกี่ยวกับอะไรให้แจ้งไว้กับตัวแทนหมู่บ้านหรือ ผู้นำของแต่ละหมู่แล้วจะดำเนินการเปิดสอนหรือเรียนต่อไป

3.2.7.3 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2555 กศน.อำเภอพระนครศรีอยุธยา กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบระดับชาติ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประจำปีภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของนักศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งจะมีการทดสอบสาระความรู้ พื้นฐานและสาระการพัฒนาสังคม เริ่มตั้งแต่เวลา 09.00 – 11.30 น.และสาระทักษะการประกอบ อาชีพและสาระทักษะการดำเนินชีวิต เริ่มตั้งแต่ 12.00 – 13.30 น. ในส่วนของ กศน.ตำบลเกาะเรียน มีนักศึกษาที่ต้องสอบ NT ทั้งสิ้น 14 คน

3.2.7.4 การเลือกตั้งปี 2554 ที่ผ่านมา หนึ่งในนโยบายที่พรรคเพื่อ ไทยรณรงค์หาเสียง และได้รับเสียงขานรับมาก คือ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและเมื่อได้ เป็นรัฐบาลก็ได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2555 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำสำหรับการลงทุน 2) การพัฒนา อาชีพ การสร้างโอกาสในการทำงาน และสร้างรายได้ และ 3) การเฝ้าระวังดูแลปัญหา และการ

ช่วยเหลือเยาวชนสตรี การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ ตลอดจนการส่งเสริมและการพัฒนาไปสู่การสร้าง สวัสดิภาพ และสวัสดิการแก่สตรี โดยสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมี 2 ประเภทคือ 1) สมาชิก ประเภทบุคคลธรรมดา ได้แก่ สตรีผู้มีสัญชาติไทย อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ หรือ เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน หรือ ชุมชนที่ขอขึ้นทะเบียนไม่น้อยกว่า 6 เดือน และ 2) สมาชิกประเภทองค์กรสตรี ได้แก่ มูลนิธิ หรือ สมาคมที่มีที่ตั้งอยู่ในตำบล หรือ จังหวัดที่ขอขึ้นทะเบียนไม่น้อยกว่า 6 เดือนที่ได้ดำเนินงาน และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความ รับผิดชอบเสียสละ หรือ มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมเกี่ยวกับการทำงาน การฝึกอาชีพ การ พัฒนาการช่วยเหลือ หรือ การคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิสตรี ในส่วนของ กศน.ตำบลเกาะเรียนได้ไป ประสานกับผู้นำหมู่บ้านและได้นำใบสมัครไปไว้เพื่อให้ประชาชนทั่วไปในแต่ละหมู่ได้สมัครซึ่งมีผล ต่อปรับที่ดีเป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไปซึ่งรอบแรกจะเปิดรับตั้งแต่วันที่ 18 - 29 กุมภาพันธ์ 2555

3.2.7.5 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ มียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อน นโยบายการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพ และขีดความสามารถให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้าง รายได้และเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม สำนักงาน กศน. จึงได้ดำเนินการปรับปรุงเอกสาร ประกอบการใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดย การจัดทำแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำตามหลักสูตร กศน.ดังกล่าว และปรับสาระการ เรียนรู้ 5 สาระได้แก่ สาระทักษะการเรียนรู้ สาระความรู้พื้นฐาน สาระการประกอบอาชีพ สาระ ทักษะการดำเนินชีวิต และสาระการพัฒนาสังคม โดยให้มีความชัดเจนในเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้มี ทักษะด้านอาชีพที่สอดคล้องกับกลุ่มอาชีพใหม่ 5 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และบริหารจัดการและการบริการ เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว ศูนย์การศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จึงได้จัดโครงการ “ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียน เพิ่มรายได้เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี” ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ ทางด้านอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ มี ความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตชิ้นงานเพิ่มมากขึ้น และเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน

กศน.ตำบลเกาะเรียนจึงได้ดำเนินการตามนโยบายของ สำนักงาน กศน.ได้จัดโครงการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพิ่มรายได้เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เน้นในด้าน ความคิดสร้างสรรค์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาของ กศน.ตำบลเกาะเรียน และ กศน.ตำบล คลองสวนพลู จำนวน 40 คน กำหนดให้มีการอบรมจำนวน 2 วันคือวันที่ 23 กุมภาพันธ์ จะเป็นการ บรรยายโดยวิทยากรคือ นายไพฑูรย์ การสมศาสตร์ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ จะลงมือภาคปฏิบัติ มี ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 51 คนโดยมีนายลำดวน ไกรสัมฤทธิ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกาะ เรียน และนางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเป็นประธานในพิธีเปิด

3.2.7.6 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2555 กรมพัฒนาสังคมและมนุษย์ได้มีนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปได้มีอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวโดยได้สนับสนุนงบประมาณลงไปในตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ สนับสนุนด้านส่งเสริมคุณภาพ การประกอบอาชีพ เพื่อนำไปเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวหมู่ 5 ตำบลเกาะเรียน โดยการนำของ นางสาวเนาวรัตน์ วสุรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ขอรับการสนับสนุนเงินโครงการนี้และนำวิชาชีพการทำขนมมาสอนให้กับประชาชนที่สนใจจะเรียนรู้และนำไปประกอบอาชีพต่อไป

3.2.7.7 วันที่ 1 มีนาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้เปิดสอนเสริมวิชาคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีผู้ลงทะเบียนในภาคเรียนนี้จำนวน 24 คน ซึ่งวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในสาระความรู้พื้นฐานของหลักสูตรการศึกษานอกระบบและการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 5 สาระดังนี้ 1) ทักษะการเรียนรู้ 2) ความรู้พื้นฐาน ได้แก่ วิชา วิชาภาษาไทย วิชาภาษาต่างประเทศ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ 3) การประกอบอาชีพ 4) ทักษะการดำเนินชีวิต และ 5) การพัฒนาสังคม โดยเนื้อหาที่จัดสอนเกี่ยวกับเรื่อง เซต อัตราส่วน ตรีโกณมิติ สถิติเบื้องต้น โดยในวันที่ 8 จะสอนในเรื่องความน่าจะเป็น และจำนวนและการดำเนินการ

3.2.7.8 วันที่ 20 มีนาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้จัดโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต "การพัฒนาผู้นำสตรีไทยและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสตรีและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวได้ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงศักยภาพของสตรีไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พัฒนาศักยภาพและกระตุ้นให้ผู้นำสตรีไทยเป็นที่ยอมรับต่อสังคมและเป็นต้นแบบในการพัฒนาคน เพื่อขยายผลแก่สตรีกลุ่มอื่นๆ ต่อไป พัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้นำสตรีมีความเข้มแข็ง เป็นฐานพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนและสังคม ตามนโยบายของรัฐบาลให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย การจัดโครงการฯ ในครั้งนี้ได้รับบสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนจำนวน 10,000 บาท

3.2.7.9 วันที่ 23 มีนาคม 2555 สืบเนื่องจากอุทกภัยปี 2554 กศน.ทุกแห่งในอำเภอพระนครศรีอยุธยาประสบกับปัญหาน้ำท่วมทำให้อุปกรณ์ต่างๆ ได้รับความเสียหาย ทั้งนี้คุณอินทิราณี ชันทองตัวแทนจากองค์การยูเนสโกแห่งประเทศไทยเดินทางมาเยี่ยม กศน.ตำบลเกาะเรียน โดยการนำของ นายพานิช ศรีงาม ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพระนครศรีอยุธยา อาจารย์เอมอร บริบูรณ์ อาจารย์จริยา กาญจนะสาร อาจารย์นาฎนภา วายนต์ กศน.ตำบลลำไถลุ่ม และ อาจารย์ชิษณุพงศ์ เข็มมาศ กศน.ตำบลสวนพริก โดยมีนายลำดวน ไกรสัมฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน และนางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนร่วมต้อนรับ

3.2.7.10 วันที่ 29 มีนาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้จัดโครงการพัฒนาสังคมและชุมชนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการขยายตัวของปัญหายาเสพติดและการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ปลุกจิตสำนึกของเด็กประชาชนและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติดที่มีผลต่อร่างกาย สุขภาพอนามัย และส่งผลกระทบต่อปัญหาสังคมตลอดจนความมั่นคงของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนและเยาวชน ให้ห่างไกลยาเสพติด สร้างแกนนำประชาชนและนักศึกษาด้านยาเสพติดในชุมชน เป็นการรวมพลังจากทุกภาคส่วนของสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน เป้าหมายเป็นประชากรจาก ตำบลเกาะเรียน ตำบลคลองสวนพลู ตำบลบ้านรุน และตำบลกะมัง โดยมีทีมงานวิทยากรจากศูนย์เวชปฏิบัติการครอบครัวมีคุณวันทนา สุขสกุลพันธ์ เป็นหัวหน้าทีม และได้รับเกียรติจากนายลำดวน ไกรสัมฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเป็นประธานในพิธีเปิด

3.2.7.11 วันที่ 17 เมษายน 2555 ได้มาจัดมูมาอาเซียนใน กศน.ตำบลเกาะเรียนเพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการให้ประชาชนทั่วไปและนักศึกษาได้เข้ามาศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลโดยได้มีการนำธงชาติของแต่ละประเทศ หนังสือเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ทั้ง 10 ประเทศ และความเป็นมาของอาเซียน ผลงานของนักศึกษา ภาพพริกเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เพื่อเป็นการสนับสนุนและเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่จะถึงนี้

3.2.7.12 วันที่ 30 เมษายน 2555 ได้เข้าร่วมประชุมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเงินอุดหนุน โครงการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) โดยกิจกรรมที่ได้ผ่านการคิดเห็นและสนับสนุนจากคณะกรรมการก็คือ โครงการส่งเสริมการใช้เวลาว่างของเยาวชน/โครงการบ้านหลังเลิกเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกัน เสริมสร้างพัฒนาศกยภาพตามวัยที่เหมาะสม ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็ก ปลุกฝังสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย นักเรียนช่วงชั้นประถมศึกษา ในส่วนของ กศน.ตำบลเกาะเรียนได้เสนอกิจกรรมที่เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการมีส่วนร่วมกันชุมชนโดยใช้เวลาลงเลิกเรียนตั้งแต่เวลา 15.30 – 17.00 น. โดยใช้สถานที่ของ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดกิจกรรม

3.2.7.13 วันที่ 16 พฤษภาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้จัดโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพสู่ชุมชนตำบลเกาะเรียน "การสานตะกร้าจากเส้นพลาสติก" มีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชากรในตำบลเกาะเรียนและตำบลใกล้เคียงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้และทักษะ มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ นำความรู้และเทคนิคในการสานตะกร้าจากเส้นพลาสติกนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ลดรายจ่ายสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว สามารถดัดแปลงผลิตภัณฑ์เป็นรูปทรงอื่นๆ ได้หลังจากศึกษาดูงานแล้ว สถานที่ศึกษาดูงานคือ กลุ่มสตรีแม่บ้านจักสานศรีพราน ตำบลศรีพราน อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการมี

ความสนใจและซักถามกับกลุ่มแม่บ้านถึงวิธีการทำต่างๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการสานของตนเองได้

3.2.7.14 วันที่ 11 มิถุนายน 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากนายสุขสันต์ คุ้มกลาง นักพัฒนาชุมชนตำบลเกาะเรียน ได้มอบงบประมาณให้เพื่อจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพเกษตรผสมผสาน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นลดการใช้สารเคมี โดยการพยายามที่จะรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาและหันกลับมาทำเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อหวังที่จะอุปโภค บริโภคที่เหลือก็ขายและให้ก้าวเดินต่อไปอย่างมั่นคงในระบบที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกษตรกรนำผลจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปเป็นแนวทางในการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ลดรายจ่าย ปลูกพืชพันธุ์ดีไว้บริโภคปลอดจากสารเคมี ชุมชนมีความเข้มแข็งรู้จักพึ่งตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป ในปีนี้ได้รับงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนแค่ 5,000 บาท ทำให้พาประชากรในตำบลเกาะเรียนไปดูงานได้ประมาณ 25 คน และนักพัฒนาชุมชนบอกว่าในปีงบประมาณหน้าจะขอของบประมาณเพิ่มขึ้นอีกเพื่อให้ประชาชนในตำบลได้ไปศึกษาดูงานได้ทุกหมู่

3.2.7.15 วันที่ 6 กรกฎาคม 2555 กศน.อำเภอได้มีการประเมินสถานศึกษาในด้านของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีคณะกรรมการ 3 ท่านเป็นผู้ดำเนินการในด้านเอกสารในภาคเช้า และภาคบ่ายได้ลงพื้นที่ไปตรวจเยี่ยมสถานที่ในตำบลเกาะเรียนหมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตในด้านของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง"การปลูกพืชผสมผสาน" ซึ่งได้รับคำชื่นชมในด้านของการประสานงานกับชาวบ้านและการมีส่วนร่วมของประชากรในตำบลเป็นอย่างดี

3.2.7.16 วันที่ 17 กรกฎาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้ต้อนรับคณะศึกษาดูงานจาก กศน.เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานครโดยการนำของ นายสทธร สังข์การสมาชิกสภาเขต (สข.) เขตสะพานสูง และ นายพัชรา สายนาคร ผู้อำนวยการ (ผอ.) กศน.เขตสะพานสูง และคณะจำนวน 50 ท่าน โดยมีนายลำตวน ไกรสัมฤทธิ์ นายก อบต.เกาะเรียน นางซาร่าห์ วิเศษศักดิ์ ปลัด อบต.เกาะเรียนพร้อมด้วยนายอุทัย รุ่งโรจน์ รองนายก อบต.เกาะเรียน ให้การต้อนรับ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันพร้อมทั้งการซักถามถึงประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการรับงบประมาณ กศน.และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3.2.7.17 วันที่ 1 สิงหาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้ร่วมอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมไทยด้วยการจัดกิจกรรมแห่เทียนพรรษา ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียน เพื่อให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นรวมทั้งส่งเสริมให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของสถาบันศาสนา โดยการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามให้อยู่คู่กับคนไทยตลอดไป เป็นการสร้าง

สัมพันธ์ภาพที่ดี ตลอดจนการร่วมแรง ร่วมใจกันของประชาชนในท้องถิ่น มีมารยาทและปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยสืบต่อไป

3.2.7.18 วันที่ 17 สิงหาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้ต้อนรับอาสาสมัคร กศน.คณะครู ศูนย กศน.อำเภอบางปะอินโดยการนำของ อาจารย์ผ่องกมล สาครครูชำนาญการ ได้มาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่าง กศน.ตำบลและอาสาสมัครฯ ซึ่งการศึกษาดูงานครั้งนี้ได้มีการพูดคุย ชักถามและแลกเปลี่ยนความรู้กันและเพื่อนำจุดเด่นและจุดด้อยไปประยุกต์ในพื้นที่ต่อไป

3.2.7.19 วันที่ 18 สิงหาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียนได้สำรวจความต้องการของประชาชนในตำบลเกาะเรียนที่มีความสนใจจะเรียนวิชาชีพต่างๆ โดยให้รวมกลุ่ม 15 คนและทำเรื่องแจ้งมายัง กศน.ตำบลเกาะเรียนเพื่อทำเรื่องขอเปิดกลุ่มให้โดยวิชาที่ประชาชนส่วนมากสนใจก็คือการเปิดเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น 50 ชั่วโมงวิชาการสานตะกร้าหวายโดยเปิดเรียนตั้งแต่วันที่ 18 สิงหาคม ถึงวันที่ 26 กันยายน 2555 เรียนเฉพาะวันเสาร์-วันอาทิตย์

3.2.7.20 วันที่ 21 สิงหาคม 2555 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ได้เชิญเข้าร่วมโครงการสร้างทีมจิตอาสาเพื่อรับมือภัยพิบัติบนพื้นฐานชุมชนและความเกื้อกูล "ครัวชุมชน" กับพัฒนาชุมชนตำบลเกาะเรียนโดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเตรียมการก่อนน้ำท่วม ก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน มีการช่วยเหลือเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งในการสร้างครัวชุมชนนี้จะเป็นการนำร่องของตำบลเกาะเรียนพร้อมจะมีการประกวดในระดับอำเภอและระดับจังหวัดต่อไป ในส่วนของ กศน.ตำบลเกาะเรียนได้รับมอบหมายให้บรรยายเกี่ยวกับการถนอมอาหารไว้ในยามประสบอุทกภัย ซึ่งได้เสนอการทำเหมตและการทำเหตหยอง เพราะเป็นวัสดุที่ครัวเรือนต้องใช้อยู่แล้ว และจะมีการลงมือปฏิบัติทำจริงในวันที่ 28 สิงหาคม 2555 ณ ศาลาเอนกประสงค์ หมู่ที่ 5 บ้านค้าย ตำบลเกาะเรียน

3.2.7.21 วันที่ 23 สิงหาคม 2555 กศน.ตำบลเกาะเรียน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนจัดโครงการเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดในชุมชน เนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประเทศซึ่งบ่อนทำลายทรัพยากรและความมั่นคงของประเทศชาติและสังคมเป็นอย่างมาก ได้มีการดำเนินการทุกวิถีทางที่จะป้องกันและปราบปรามมิให้มีการเสพ การซื้อ การขาย และการผลิตยาเสพติด สาเหตุของการติดยาเสพติดจะมาจากครอบครัวมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก พ่อแม่หย่าร้างกัน กรณีเหล่านี้อาจทำให้เด็กเกิดความคับแค้นใจ เพราะคิดว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรม ทำให้เด็กหันไปใช้ยาเสพติดเป็นที่พึ่งทางใจเนื่องจากมีความทุกข์ใจ ดังนั้น กศน.ตำบลเกาะเรียนและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวจึงร่วมกันจัดทำโครงการป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาเสพติด รู้โทษภัยและอันตรายจากยาเสพติด รู้วิธีป้องกันและหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจากยาเสพติด

การฝึกทำงานเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะ และรู้จักการวางแผนในการทำงาน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำ และประชาชนในตำบลเกาะเรียน โดยมีนายลำดวน ไกรสัมฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนเป็นประธาน

3.2.8 แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

3.2.8.1 วัดช่างทอง ตั้งอยู่เลขที่ 39 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบ อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถกว้าง 8 เมตร ยาว 17 เมตร สร้าง พ.ศ. 2486 โครงสร้างก่ออิฐถือปูน สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ.2375 จากคำบอกเล่าต่อๆ กันมาว่า เจ้าพระยาบดินทร์เดชาอนุชิต (สิงห์ สิงหเสนี) แม่ทัพได้มาริเริ่มดำเนินการสร้าง วัดนี้นับเป็นวัดชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว ได้รับพระราชทานครั้งหลังวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2492

3.2.8.2 วัดทรงกุศล ตั้งอยู่เลขที่ 48 บ้านโคกหม้อ หมู่ที่ 6 ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่ดิน 10 ไร่ 2 งาน 25 ตารางวา พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบ ดินแม่ น้ำเจ้าพระยา อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถกว้าง 6.50 เมตร ยาว 17.50 เมตร โครงสร้างก่ออิฐถือปูน ศาลาการเปรียญกว้าง 19.50 เมตร ยาว 30 เมตร วัดทรงกุศลเดิมมีนามว่า " วัดโคกหม้อ" สร้างขึ้นเป็นวัดตั้งแต่เมื่อใดไม่ทราบแน่ชัด แต่ประมาณว่า คงสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ประมาณ พ.ศ.2220 นับเข้าเป็นวัดชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วประมาณ พ.ศ.2230 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 46 เมตร ยาว 50 เมตร

3.2.8.3 หมู่บ้านญี่ปุ่น ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะเรียน สามารถเดินทางจากวัด พันธุ์เชิงไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะเห็นอาคารผนวกหมู่บ้านญี่ปุ่นตั้งอยู่ทางด้านขวามือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีชาวต่างประเทศเข้ามา ค้าขายเป็นจำนวนมาก ญี่ปุ่นเป็นชนชาติหนึ่งที่เดินทางเข้ามาในสมัยนั้น เมื่อทางการญี่ปุ่นอนุญาตให้ชาว ญี่ปุ่นค้าขายกับชาวต่างชาติได้โดยให้มีหัวหน้าปกครองในกลุ่มตน นับแต่นั้นมาชาวญี่ปุ่นก็เข้ามาอาศัยใน กรุงศรีอยุธยามากขึ้น หัวหน้าชาวญี่ปุ่นในขณะนั้นคือ นากามาสา ยามาตา เป็นผู้มีอำนาจและเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม จนได้รับแต่งตั้งเป็นออกญาเสนาภิมุขรับราชการต่อมาจนได้รับแต่งตั้ง ให้เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช จนสิ้นชีวิต ปัจจุบันสมาคมไทย-ญี่ปุ่นได้จารึกเรื่องราวประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มาจัดแสดงไว้ภายในหมู่บ้านญี่ปุ่น และปรับปรุงบริเวณหมู่บ้านให้เป็นอาคารผนวกของศูนย์ศึกษา ประวัติศาสตร์อยุธยา รวมทั้งจัดแสดงเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยา กับต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไป

3.2.8.4 เกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะเรียน โดยนางฉวี ภาคเกษิ ดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการครองตนแบบพอเพียงด้วยการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตด้วยการปลูกพืชสวนครัวไว้กินเอง การเลี้ยงปลาใน

กระชัง การปลูกมะเขือ การปลูกถั่วฝักยาว การปลูกข้าวโพด การปลูกต้นใบโหระพา ใบแมงลัก และ พริกชี้หนู เป็นต้น

3.2.8.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคหกรรม ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบล เกาะเรียน โดยนางมะลิ ภาคาพร เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคหกรรม: ขนมไทย ประเภท ทองหยอด เม็ดขนุน ฝอยทอง ทองหยิบ เป็นต้น

4. การสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้จากข้อ 1 มาศึกษาและทำความเข้าใจในบริบทของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นฐานแนวคิดในการวางแผนต่อไปในข้อ 5

5. การเลือกขั้นตอนการวิจัยหรือการวางแผน (Plan)

ผู้วิจัยวางแผนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมกับในชุมชน จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 3 คน ภาคิเครือข่าย จำนวน 5 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 3 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมกับในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง และ 2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมกับในชุมชน จำนวน 30 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 5 คน ภาคิเครือข่าย จำนวน 6 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 4 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 คน ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” โดยผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อใช้ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

6. การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe)

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตามกรอบการสังเกตของ Lofland (1971 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2530) ในการศึกษาเชิงพื้นที่บริเวณโดยรอบของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้าน 1) การกระทำ (acts) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมกับในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น 2) กิจกรรม (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่อง หรือกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น 3) ความหมาย (meanings) คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมกับในชุมชนมองตนเองในฐานะที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของ

กิจกรรมอื่นๆ 4) ความสัมพันธ์ (relationship) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น 5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น ซึ่งการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจโครงสร้างของความสัมพันธ์และความขัดแย้งได้อย่างชัดเจนขึ้น 6) สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นที่ศึกษาซึ่งคือ กศน.ตำบลเกาะเรียน และหมายรวมถึงชุมชนในตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ในการผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยที่ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ จะถามเรียงลำดับที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์ ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการตลอดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้งผู้วิจัยและวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจะสัมภาษณ์ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะมีการเตรียมคำถามแบบกว้างมาล่วงหน้า ซึ่งจะใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ กล่าวคือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น คือ ปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อคำถาม การสัมภาษณ์แบบนี้จะช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ถามและผู้ตอบ และใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อมีการแบ่งกลุ่มย่อยในการระดมสมอง (Brainstorming) ซึ่งนำโดยวิทยากรประจำกลุ่มย่อยในการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

7. การปฏิบัติกิจกรรม (Act)

ผู้วิจัยปฏิบัติกิจกรรมในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

7.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยการประสานงานกับหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้นำผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ารับการสัมภาษณ์กับผู้วิจัย โดยในขั้นตอนนี้ดำเนินการในช่วงเดือนเมษายน 2555 – พฤษภาคม 2555 ผู้วิจัยนำเสนอผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนดังนี้

7.1.1 ผลการสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผนดำเนินงาน

ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ด้านการติดตามและประเมินผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล มีส่วนร่วมในการสานต่อนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงาน กศน.จังหวัด และกศน.อำเภอ โดยมี คณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่ายคอยประสานงานในการขานรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานและแสดงความคิดเห็นว่าต้องการได้ประโยชน์อะไรจากการจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล

“...หาเด็กในชุมชนที่ไม่ได้เรียนหรือเรียนไม่จบให้มีการศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนร่วมมือกับชุมชน วางแผนจัดการหาเด็ก ผู้นำมีส่วนร่วมจะต้องรู้ว่าปีนี้เด็กในชุมชนหมู่บ้านไม่ได้เรียนกี่คน ต้องรู้ข้อมูล ผู้ปกครองต้องส่งเสริมให้ลูกหลานได้อ่านออกเขียนได้ เราจะเอาข้อมูลนี้ให้กับ กศน.”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...สานต่อนโยบายจากกระทรวงฯ กศน.จังหวัด กศน.อำเภอ แล้วเราก็นำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ โดยร่วมกันทำกับคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาคีเครือข่ายต่างๆ”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ร่วมกับครู คณะกรรมการ และในการกำหนดแผนหรือรับนโยบายต่างๆ ของจากทางกระทรวง กศน.จังหวัด กศน.อำเภอมา”

(สัมภาษณ์คณะกรรมการ กศน.ตำบล คนที่ 2, 21 เมษายน 2555)

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ ผู้นำชุมชนและผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมในการหาความต้องการของคนในชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลความต้องการมาให้หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันวางแผนในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

“...ก็ร่วมกันชาวบ้านในการสอบถามดูว่าอยากเรียนอะไร อยากให้ครูเค้าจัดอะไรให้ เราก็เอาข้อมูลนี้ไปบอกครู...”

(สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนที่ 2, 5 พฤษภาคม 2555)

“...สอบถามจากเพื่อนๆ หรือคนในชุมชนว่าอยากเรียนอะไร จะได้มีความรู้ไป ประกอบอาชีพ ก็มีคนมาสอบถามค่ะ เราก็ให้ข้อมูลตรงนี้เขาไป...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 3, 12 พฤษภาคม 2555)

“...โดยส่วนมากผู้นำชุมชนและนักเรียนจะเป็นคนสำรวจข้อมูลให้ว่าเขาอยากเรียนอะไร มีความต้องการอะไร แล้วเขาก็เอาข้อมูลเหล่านั้นมาให้พี่ พี่ก็จะเอามาเขียนโครงการเพื่อเสนอ กศน.อำเภอเพื่อขอเปิดกลุ่ม...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ก็ร่วมพูดคุยกับครูเค้าว่าจะให้สอนอะไร สอนแบบไหน สอนกี่ชั่วโมง เราก็สอนได้ เพราะมันเป็นเรื่องที่เราถนัดอยู่แล้ว...”

(สัมภาษณ์วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ 1, 5 พฤษภาคม 2555)

1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันในการนำความต้องการของคนในชุมชนมากำหนดเป็นโครงการเพื่อนำเสนอขออนุมัติจาก กศน.อำเภอ

“...เมื่อเราได้ข้อมูลจากชุมชนแล้ว ก็มาดูว่าเราจะเปิดกลุ่มอะไรให้ชาวบ้าน จากนั้นก็นำไปเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติจาก กศน.อำเภอ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ครูก็มาติดต่อกับจะให้ไปสอน สอนวันไหนบ้าง กี่ชั่วโมง เราก็จะได้เตรียมตัว...”

(สัมภาษณ์วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ 3, 5 พฤษภาคม 2555)

1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุป ส่วนการเสนอความต้องการโดยการสอบถามไปยังผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการ

เรียนรู้ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการประสานงานและเก็บข้อมูล

“...ปัญหาของนักเรียนที่จะเป็นคนวิเคราะห์และจัดทำรายงานสรุปส่งให้กับ กศน.อำเภอ ส่วนการเสนอความต้องการก็จะเป็นพวกคณะกรรมการ ภาศึเครือข่าย และผู้นำชุมชนจะช่วยให้ไปสอบถามกับผู้เรียนในชุมชนแล้วก็เอาข้อมูลมาให้พี่”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ก็มีคนมาสอบถามว่าอยากให้ กศน. สอนอะไร อยากเรียนอะไร ป้าก็ตอบไปว่าอยากเรียนทำกระเป่า...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 4, 12 พฤษภาคม 2555)

1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมหลักในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (โครงการ/กิจกรรม) ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยขออนุมัติหลักสูตรจาก กศน.อำเภอ

“...เมื่อได้ข้อมูลจากการไปสอบถามจากชาวบ้านมาแล้ว พี่ก็จะเป็นคนนำมาดูว่าเค้าอยากเรียนอะไร จากนั้นก็จัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติไปยัง กศน.อำเภอ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำการคัดเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาคณะกรรมการของ กศน.ตำบล ส่วนการสรรหา/แต่งตั้งบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และครูอาสาสมัคร ได้มาโดยกระบวนการสรรหา/แต่งตั้งจาก กศน.อำเภอ ตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ

“...ก็พวกพี่และคนในชุมชนนี้แหละคะ ร่วมกันสรรหาคณะกรรมการ ส่วนถ้าเป็นหัวหน้า กศน.และครูอาสา เค้าจะประกาศรับสมัครที่ กศน.อำเภอเพื่อสอบเข้ามาตามหลักเกณฑ์ที่เค้าประกาศ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ก็ไปเป็นตัวแทนในการสรรหาคณะกรรมการ โดยส่วนใหญ่ก็เป็นคนในชุมชนเรานี้แหละ...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 3, 28 เมษายน 2555)

“...ไปร่วมกับเขาเหมือนกัน ไปช่วยคัดเลือกคณะกรรมการของ กศน. ...”

(สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนที่ 3, 5 พฤษภาคม 2555)

“...ส่วนใหญ่คณะกรรมการ กศน. ก็เป็นคนในชุมชนเรานี้แหละ ก็ไปช่วยเค้าคัดเลือกเหมือนกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 5, 12 พฤษภาคม 2555)

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการดำเนินงานและการปฏิบัติ โดยมีภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนคอยช่วยเหลือสนับสนุน เช่น อาคารสถานที่ ระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เป็นผู้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้น

“...เมื่อขออนุมัติการเปิดกลุ่มจาก กศน.อำเภอได้แล้ว พี่ก็จะดำเนินการตามแผนการที่ได้วางไว้ โดยร่วมกับภาคีเครือข่าย ผู้นำชุมชน และนักเรียนบางคนที่มาช่วยเหลือในการเปิดกลุ่ม...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ทางเราจะสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ อุปกรณ์บางอย่าง และค่าสาธารณูปโภคให้กับ กศน. ...อย่างที่เห็นอาคารที่ตั้งของ กศน. ทางเราก็สนับสนุน แล้วก็มีโครงการบางอย่างที่เราสามารถทำร่วมกันได้...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 1, 28 เมษายน 2555)

“...เวลาครูเค้าขาดเหลืออะไร เราก็จะคอยช่วยเหลือ เวลาประชุม เค้าก็จะแจกจ่ายงานให้กับเรา ไปประสานงานกับชาวบ้าน หรือไม่ก็ไปของบสนับสนุนจาก ส.ส. หรือ ส.ว. เวลาจะจัดโครงการ...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 1, 5 พฤษภาคม 2555)

“...ข้าก็เคยเข้าไปเรียนที่ กศน. ที่เค้ามาเปิดสอนสถานตะกร้า ข้าก็เคยไปเรียน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 7, 12 พฤษภาคม 2555)

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ในจัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาจาก กศน.อำเภอ ภาควิชาหรือข่ายร่วมสนับสนุนเงินทุน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และค่าสาธารณูปโภคต่างๆ วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้ความรู้เป็นวิทยาทาน ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมระดมเงินทุนหากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

“...ส่วนใหญ่งบประมาณก็มาจาก กศน.อำเภอ ที่ได้รับการจัดสรรมาจากกระทรวง ซึ่งก็อาจได้รับการสนับสนุนมาจากภาคีเครือข่ายด้วย อย่างเช่น ผู้นำชุมชนก็จะไปติดต่อประสานงานกับ ส.ส. ให้ ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ทางเราจะสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ อุปกรณ์บางอย่าง และค่าสาธารณูปโภคให้กับ กศน. ...อย่างที่เราเห็นอาคารที่ตั้งของ กศน. ทางเราก็สนับสนุน แล้วก็มีโครงการบางอย่างที่เราสามารถทำร่วมกันได้...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 6, 28 เมษายน 2555)

“...บางที่เราก็ช่วยประสานงานและหาทุนสนับสนุนเวลาที่ครูเค้าจัดโครงการขึ้นมาขาดเหลืออะไร เราก็จะช่วยหามาให้ ...”

(สัมภาษณ์คณะกรรมการ กศน.ตำบล คนที่ 3, 21 เมษายน 2555)

“...เราเข้าไปช่วยครูในการทำกิจกรรมแบบอาสาสมัคร ก็เหมือนเราได้ไปเรียนรู้ด้วยอยู่ว้างๆ ไม่รู้จะทำอะไรก็เลยคิดว่าเข้าไปช่วยดีกว่า...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 9, 12 พฤษภาคม 2555)

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน ผู้ที่ทำหน้าที่หลักคือ หัวหน้า กศน.ตำบล คอยกำกับดูแลตลอดการดำเนินงาน โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย และ ผู้นำชุมชนร่วมสนับสนุนการกำกับดูแลกิจกรรมอยู่เป็นระยะและจัดหาสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน วิทยากร เป็นต้น หากยังขาดตกบกพร่องระหว่างดำเนินกิจกรรม

“...พี่ก็ต้องคอยควบคุมดูแลตลอดการจัดกิจกรรม มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไข อาจจะประสานงานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ถ้าหากต้องการความช่วยเหลือ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ก็ไปดูเวลาเค้ามีเรียน จะได้ว่าว่าขาดเหลืออะไร จะช่วยอะไรได้บ้าง...”

(สัมภาษณ์ภาศิเครือข่าย คนที่ 2, 28 เมษายน 2555)

“...เข้าไปดูเค้าทำกิจกรรม ชาวบ้านในชุมชนเราเค้าเรียนกันอย่างไร ก็พูดคุยกับครู เพื่อว่าจะต้องช่วยเหลืออะไรได้บ้าง...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 4, 5 พฤษภาคม 2555)

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาศิเครือข่าย ประกอบไปด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลจะประสานงานให้ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ ที่ กศน.ตำบลจัดขึ้นให้กับผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ติดแผ่นป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์ที่ศาลาประชาคมเวลามีประชุม ของหมู่บ้าน เป็นต้น หรือผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อาจจะมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ ในลักษณะชักชวนปากต่อปากกับบุคคลในชุมชนด้วยตัวเอง

“...เวลามีอะไรอยากจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้ พี่ก็จะประสานงานให้

คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาควิเคราะห์ช่วย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์ เพราะ
ก็เป็นคนในชุมชนเราอยู่แล้ว ข่าวสารก็จะกระจายทั่วถึง...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...บางทีก็ช่วยครูเค้าประชาสัมพันธ์ให้คนมาเรียน อาจจะทำแผ่นป้ายติดประกาศ
หรือบอกต่อๆ กันในชุมชน...”

(สัมภาษณ์ภาควิเคราะห์ช่วย คนที่ 4, 28 เมษายน 2555)

“...ก็ประกาศเสียงตามสายในชุมชน ว่าครูเค้าเปิดสอนอะไร ก็ให้ชาวบ้านที่สนใจไป
สมัครเรียน ...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 2, 5 พฤษภาคม 2555)

“...รู้ว่า กศน.ตำบลเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อ
ประโยชน์ต่อชุมชน ทราบจากภาครัฐและภาควิเคราะห์ช่วย เช่น เสียงตามตาม อสม.
ผู้ใหญ่บ้าน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 2, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ก็ชวนเพื่อนๆ ไปเรียนค่ะ เห็นว่าน่าสนใจดี จะได้มีความรู้มาประกอบอาชีพ...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 8, 12 พฤษภาคม 2555)

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาควิเคราะห์ช่วยในการจัดการศึกษา
โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาควิเคราะห์ช่วย และผู้นำชุมชนเป็น
หลักในการแสวงหาภาควิเคราะห์ช่วย กล่าวคือ ขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส.ส.
และ ส.ว. ในเรื่องการระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม
ต่างๆ ของ กศน.ตำบล

“...บางทีเราก็ขอประมาณสนับสนุนจาก อบต. หรือ ส.ส. ส.ว. บ้าง เวลาจัด
กิจกรรม ก็กลุ่มเหล่านี้แหละพันธมิตรเรา...”

(สัมภาษณ์คณะกรรมการ กศน.ตำบล คนที่ 5, 21 เมษายน 2555)

“...ทางเราจะสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ อุปกรณ์บางอย่าง และค่า

สาธารณูปโภค ให้กับ กศน. ...อย่างที่เราเห็นอาคารที่ตั้งของ กศน. ทางเราก็สนับสนุน แล้วก็มีโครงการบางอย่างที่เราสามารถทำร่วมกันได้...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 5, 28 เมษายน 2555)

“...ชาวบ้านบางคนก็ไปช่วยเหลือครูเวลาเค้าทำกิจกรรม หรือบางทีขาดเหลืออะไร ก็ไปติดต่อขอสนับสนุนจาก ส.ส. ส.ว. ...”

(สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนที่ 3, 5 พฤษภาคม 2555)

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการติดตามผลและประเมินผลประกอบไปด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่าย (ครูอาสาสมัคร) ทำหน้าที่นิเทศการดำเนินงาน กิจกรรมของ กศน.ตำบล คอยให้คำชี้แนะในการดำเนินงาน และหัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ติดตาม ผลการจัดการศึกษาจากการที่ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หากมาเรียนหลักสูตรสายสามัญผู้เรียนมีการศึกษาต่อหรือไม่หรือออกไปประกอบอาชีพอะไร หรือหาก เข้าร่วมหลักสูตรระยะสั้นผู้เรียนมีการนำความรู้ที่ได้ไปอะไร เป็นต้น

“...คณะกรรมการก็จะคอยมาดูว่าเราจัดกิจกรรมจริงหรือเปล่า เหมือนคอยมาตรวจสอบ และก็จะมีครูอาสาจาก กศน.อำเภอคอยมานิเทศ มาดูว่าเราทำกิจกรรมหรือไม่ ทำแบบไหน ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...เราก็มีการสำรวจดูว่านักเรียนที่เรียนจบไปแล้วไปทำอะไร ไปเรียนต่อหรือไปทำงาน หรือ ที่มาเรียนหลักสูตรระยะสั้น เรียนแล้วก็นำความรู้ไปใช้ทำอะไร...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการจัดทำผลสรุปการดำเนินงานเพื่อจัดส่งให้กับ กศน.อำเภอ ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลในด้านความคุ้มค่าของ สิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น จัดทำรายงานค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคส่งให้กับ ภาคีเครือข่าย เป็นต้น

“...พอจัดโครงการหรือกิจกรรมเสร็จก็ต้องทำสรุปผลส่งให้กับทาง กศน.อำเภอ...”
(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...หลังจากจบโครงการหรือสิ้นเทอม เราก็ต้องทำสรุปค่าใช้จ่ายสาธารณสุขปโภค
ต่างๆ ส่งให้กับ อบต. เคื่ก็จะเอาไปประเมินดูว่าสิ่งที่เราจัดคุ้มกับผลประโยชน์ที่ได้
หรือไม่...”
(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...เมื่อเสร็จโครงการ ครูเคื่ก็จะทำรายงานค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ มาส่งให้กับทาง
เรา เราก็จะทำสรุปส่งให้กับทางการอีกครั้...”
(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 3, 28 เมษายน 2555)

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ
กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบไปด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น โดยผู้ที่มีส่วนร่วม
หลักที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้นคือ ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้รับความรู้
จากการที่ได้ศึกษาเพื่อไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงต่อไปหรือนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ
ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในแง่ของการเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นที่รู้จักของบุคคลใน
ชุมชน บางคนได้รับการยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

“...ได้รับความรู้ จากการไปเรียนสวนตะกร้า ทำให้มีอาชีพ มีรายได้...”
(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 6, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ได้ความรู้ ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ในกลุ่มคนที่เรียนด้วยกัน...”
(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ได้รับประโยชน์ คือได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารต่างๆ จาก กศน. และ
โครงการดีๆ ที่เข้าร่วมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น โครงการ
ฝึกอาชีพต่างๆ ...”
(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 10, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ชุมชนได้รับประโยชน์ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีความรู้ยกระดับมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนลด เลิกอบายมุข และเกิดความสามัคคีกันชุมชนหมู่คณะ ทำให้คนในชุมชนได้จบการศึกษาภาคบังคับเพิ่มมากขึ้น และมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และได้รับประโยชน์จากงานอาชีพ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ไปที่ไหนคนเค้าก็รู้จัก เวลาไปสอนเค้าก็เรียกอาจารย์...”

(สัมภาษณ์วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน คนที่ 4, 5 พฤษภาคม 2555)

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและคณะกรรมการ กศน.ตำบล ร่วมรับประโยชน์ในการมีผลการปฏิบัติงาน ภาคีเครือข่ายได้รับประโยชน์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่สนับสนุนอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน และค่าสาธารณูปโภค เมื่อมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมาศึกษาดูงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและผนึกกำลังกับ กศน.ตำบล ในการจัดการศึกษาเป็นการดึงดูดให้หน่วยงานเหล่านั้นร่วมสนับสนุนทุนในการดำเนินงานและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักชุมชนด้วย

“...เราได้ประโยชน์อยู่แล้ว ก็มีผลงานประกอบการปฏิบัติงานว่าเราได้ทำอะไรไปในปีงบประมาณ และภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งของเราก็คือ อบต. ที่สนับสนุนหลายอย่าง เค้าก็ได้ประโยชน์จากเราด้วย เช่น เวลายูเนสโกมาดูงาน เค้าก็จะมีทุนมาสนับสนุนเราต่อไป มีเครือข่ายต่อไป...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

จากการสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล สามารถสรุปรายละเอียดโดยจำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ของ กศน.ตำบล จำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม	ผู้มีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน		
1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย	หัวหน้า กศน.ตำบล	สานต่อนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ กศน.จังหวัด และกศน.อำเภอ
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	ขานรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
	ภาคีเครือข่าย	
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	ให้ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการ เรียนรู้
	ผู้นำชุมชน	
ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้		
1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน	หัวหน้า กศน.ตำบล	วางแผนการจัดการเรียนการสอน
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	
	ผู้นำชุมชน ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้	นำเสนอข้อมูลความต้องการของคนใน ชุมชนให้กับ กศน.ตำบล
1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกิจกรรม หรือโครงการ	หัวหน้า กศน.ตำบล	ร่วมกันนำความต้องการของชุมชนมา กำหนดเป็นโครงการเพื่อนำเสนอของ อนุมัติจาก กศน.อำเภอ
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	
1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/ เสนอปัญหา	หัวหน้า กศน.ตำบล	วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเรียนการ สอน พร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุป
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	เสนอความต้องการของชุมชน โดยการ รวบรวมข้อมูลสอบถามไปยังผู้รับบริการ/ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
	ภาคีเครือข่าย	
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	
ผู้นำชุมชน		

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ของ กศน.ตำบล จำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ผู้มีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม
1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ	หัวหน้า กศน.ตำบล	วิเคราะห์ความต้องการเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (โครงการ/กิจกรรม)
1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง	หัวหน้า กศน.ตำบล	ร่วมกันสรรหาคณะกรรมการ กศน.ตำบล (ส่วนการสรรหา/แต่งตั้งบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ)
	ภาคีเครือข่าย	
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	
	ผู้นำชุมชน	
	ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	
2. ด้านการดำเนินงาน		
2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ	หัวหน้า กศน.ตำบล	ทำหน้าที่หลักในการดำเนินงานและการปฏิบัติ
	ภาคีเครือข่าย	สนับสนุนและช่วยเหลือช่วยเหลือหัวหน้า กศน.ตำบล
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	
	ผู้นำชุมชน	
ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	
2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน	หัวหน้า กศน.ตำบล	จัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาจากทางการ
	ภาคีเครือข่าย	สนับสนุนเงินทุน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และค่าสาธารณูปโภค
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	ให้ความรู้เป็นวิทยาทาน
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	ระดมเงินทุนหางบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน
	ผู้นำชุมชน	
ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้		

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ของ กศน.ตำบล จำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ผู้มีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม
2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน	หัวหน้า กศน.ตำบล	ทำหน้าที่หลักในการกำกับดูแลตลอดการดำเนินงาน
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	สนับสนุนการกำกับดูแลกิจกรรมอยู่เป็นระยะ
	ภาคีเครือข่าย	
	ผู้นำชุมชน	
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย		
3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ	หัวหน้า กศน.ตำบล	ประสานงานกับภาคีเครือข่ายให้ช่วยประชาสัมพันธ์
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	ช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ เช่น ติดป้ายประกาศ เสียงตามสาย ศาลาประชาคม เป็นต้น
	ภาคีเครือข่าย	
	ผู้นำชุมชน	ช่วยประชาสัมพันธ์ในลักษณะปากต่อปาก
ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้		
3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	ทำหน้าที่หลักในการแสวงหาภาคีเครือข่าย ในการระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน
	ภาคีเครือข่าย	
	ผู้นำชุมชน	

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ของ กศน.ตำบล จำแนกตามผู้มีส่วนร่วมและลักษณะการมีส่วนร่วม (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ผู้มีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม
4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล		
4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผล การจัดการศึกษา	หัวหน้า กศน.ตำบล	ติดตามผลการจัดการศึกษา
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	นิเทศการดำเนินกิจกรรมของ กศน.ตำบล
	ภาคีเครือข่าย (ครูอาสาสมัคร)	
4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลจัดการศึกษา	หัวหน้า กศน.ตำบล	จัดทำผลสรุปการประเมินผล
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	ประเมินผลในด้านความคุ้มค่าของสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support)
	ภาคีเครือข่าย	
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์		
5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น	ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	ได้รับความรู้จากการศึกษาที่จัดขึ้น
	วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน	เป็นผู้ให้ความรู้และได้รับการยกย่อง (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)
5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง	หัวหน้า กศน.ตำบล	ร่วมรับประโยชน์ในการมีผลการปฏิบัติงาน
	คณะกรรมการ กศน.ตำบล	
	ภาคีเครือข่าย	ผนึกกำลังเป็นภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง

7.1.2 ผลการศึกษาวิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมกับชุมชนที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปได้ 4 ข้อ ดังนี้

1) การสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการพูดคุยและสอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับคนในชุมชนโดยการเข้าถึงตัวบุคคล เช่น ไปหาตามบ้านซึ่งเป็นวิธีที่คนในชุมชนนิยมใช้มากที่สุด นอกจากได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสนิทสนมกันมากขึ้นอีกด้วย

“...ได้ความรู้ ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ในกลุ่มคนที่เรียนด้วยกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...เวลาครูเค้าขาดเหลืออะไร เราก็จะคอยช่วยเหลือ เวลาประชุม เค้าก็จะแจกจ่ายงานให้กับเรา ไปประสานงานกับชาวบ้าน หรือไม่ก็ไปของบสนับสนุนจาก ส.ส. หรือ ส.ว. เวลาจะจัดโครงการ...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 1, 5 พฤษภาคม 2555)

“...เวลาจะมีคนมาดูงานเศรษฐกิจพอเพียงหรือการทำขนม พี่ก็จะเข้าไปหาพี่เค้าที่บ้านแล้วบอกว่าจะมีคนมาดูงาน เค้าก็ยินดี บางทีพี่เข้าไปหาเค้าก็จะให้ข้าวโพดพริก ผักต่างๆ มา หรือบางทีไปบ้านทำขนมไทย พี่ก็จะไปช่วยเค้าทำ เค้าก็ให้มาบ้าง เล็กน้อย ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

2) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยการแบ่งปันข่าวสาร เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การโทรศัพท์ติดต่อประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านประชาคมของหมู่บ้าน

“...เวลามีอะไรอยากจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรับรู้ พี่ก็จะประสานงานให้คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคิเครือข่าย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์ เพราะก็เป็นคนในชุมชนเราอยู่แล้ว ข่าวสารก็จะกระจายทั่วถึง...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ได้ความรู้ ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ในกลุ่มคนที่เรียนด้วยกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ก็ประกาศเสียงตามสายในชุมชน ว่าครูเค้าเปิดสอนอะไร ก็ให้ชาวบ้านที่สนใจไปสมัครเรียน ...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 2, 5 พฤษภาคม 2555)

3) การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การเข้าร่วมงานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนสนิทสนมกัน

“...บางที่เวลามีนงานในชุมชน พี่และชาวบ้านก็จะไปช่วยๆ กัน เราก็รู้จักกันหมด...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ก็ได้เจอกับเพื่อนๆ ได้คุยกัน อย่างเวลาไปงานศพ ก็เจอกันที่วัด...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...เวลาที่ลูกบ้านเดือดร้อน เค้าก็จะมาขอความช่วยเหลือ หรือเวลามีนงานบุญ เค้าก็จะมาเชิญไปร่วมงาน...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 2, 5 พฤษภาคม 2555)

4) การสร้างความสัมพันธ์ผ่านหน้าที่การงาน กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล จะมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยวิธีเคาะประตูตามบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ ประสานงาน หรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ลงชุมชนไปตรวจวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ หรือผู้นำชุมชน เวลาลูกบ้านมีปัญหา ก็จะปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“...อย่างพี่ก็ลงชุมชน เข้าหาชาวบ้านตลอดอยู่แล้ว มีงานอะไรพี่ก็จะเป็นคนติดต่อเองโดยตรง เช่นเวลาหน่วยงานจะมาขอคูงานเศรษฐกิจพอเพียง พี่ก็จะไปติดต่อกับพี่ถวิลที่บ้านเองเลย บางทีไปพี่ถวิลเค้าก็จะให้พี่มาทุกครั้ง...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ชาวบ้านก็รู้จัก เพราะพี่เป็น อสม. ไปวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้กับชาวบ้านในเขตที่รับผิดชอบ...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 3, 28 เมษายน 2555)

7.1.3 ผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้

1) บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล กล่าวคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิด และเข้าถึง

คนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...ครูเค้าดี ทำงานเก่ง มีอัธยาศัยดี มีข่าวอะไรเค้าก็จะมาบอกเรา...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 6, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ครูเค้าทำงานดี ช่วยเหลือชาวบ้าน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ครูเค้ามีมนุษยสัมพันธ์ดี มาหาเราถึงบ้าน มาชวนให้ไปเรียน ...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 10, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ครูเค้าดีมาก เวลาเมื่อไรเค้าก็จะมาประสานงานกับพี่ พี่ก็จะช่วยประชาสัมพันธ์กับลูกบ้านให้...”

(ผู้นำชุมชน คนที่ 2, 5 พฤษภาคม 2555)

“...พี่เค้าทำงานเก่ง ผอ.ก็ชม เค้ามีความมุ่งมั่น ตั้งใจทำงานเต็มที่...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 1, 28 เมษายน 2555)

2) การสร้างแรงจูงใจ กล่าวคือ การปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...ได้ความรู้ ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ในกลุ่มคนที่เรียนด้วยกัน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 1, 12 พฤษภาคม 2555)

“...เมื่อเรามีความรู้ เราก็ไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงของใคร ...”

“...ได้รับประโยชน์ คือได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารต่างๆ จาก กศน. และ

โครงการดีๆ ที่เข้าร่วมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น โครงการ
ฝึกอาชีพต่างๆ...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 10, 12 พฤษภาคม 2555)

“...ได้รับความรู้ จากการไปเรียนสานตะกร้า ทำให้มีอาชีพ มีรายได้...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 6, 12 พฤษภาคม 2555)

3) การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรร
งบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่และค่าสาธารณูปโภคจาก
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับ
ชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือ
จากอาสาสมัครในชุมชน

“...ส่วนใหญ่งบประมาณก็มาจาก กศน.อำเภอ ที่ได้รับการจัดสรรมาจากกระทรวง
ซึ่งก็อาจได้รับการสนับสนุนมาจากภาคีเครือข่ายด้วย อย่างเช่น ผู้นำชุมชนก็จะไป
ติดต่อประสานงานกับ ส.ส. ให้ ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...ทางเราจะสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ อุปกรณ์บางอย่าง และค่าสาธารณูปโภค
ให้กับ กศน. ...อย่างที่เราเห็นอาคารที่ตั้งของ กศน. ทางเราก็สนับสนุน แล้วก็มีโครงการ
บางอย่างที่เราสามารถทำร่วมกันได้...”

(สัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย คนที่ 6, 28 เมษายน 2555)

“...บางที่เราก็ช่วยประสานงานและหาทุนสนับสนุนเวลาที่ครูเค้าจัดโครงการขึ้นมา
ขาดเหลืออะไร เราก็จะช่วยหาให้ ...”

(สัมภาษณ์คณะกรรมการ กศน.ตำบล คนที่ 3, 21 เมษายน 2555)

“...เราเข้าไปช่วยครูในการทำกิจกรรมแบบอาสาสมัคร ก็เหมือนเราได้ไปเรียนรู้ด้วย
อยู่ข้างๆ ไม่รู้จะทำอะไรก็เลยคิดว่าเข้าไปช่วยดีกว่า...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 9, 12 พฤษภาคม 2555)

7.1.4 ผลการศึกษาปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปได้ 4 ข้อ ดังนี้

1) ผู้เรียนมีอคติกับ กศน.ตำบล กล่าวคือ ไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. บางคนคิดว่าการจัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...ก็มีชาวบ้านบางคนเหมือนกันที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม เหมือนได้ยินมาว่า มาเรียน กศน. จะมีคุณภาพหรือ พี่หมายถึงสายสามัญนะ...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...มีบางคนเหมือนกันที่คิดว่ามาเรียนที่ กศน.ไม่มีคุณภาพ หรือบางคนก็คิดว่าเข้ามาร่วมกับ กศน.จะเกิดประโยชน์อะไร...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 3, 12 พฤษภาคม 2555)

2) ขาดการประชาสัมพันธ์ บางครั้งการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง รับรู้เฉพาะในวงแคบ หรือมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...มีชาวบ้านบางคนมาบอกพี่เหมือนกันนะ ว่าประชาสัมพันธ์เสียงตามสายแล้ว ไม่ได้ยิน แล้วเขาก็ไม่รู้เลยไม่ได้มาเข้าร่วมกลุ่ม...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...บางครั้งก็รู้ว่าเรื่องเวลาเค้ามีการทำกิจกรรมอะไร เค้าก็บอกว่าประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย แต่เวลาเค้าพูดพี่ก็ไม่ได้ยินที่บ้าน ก็เลยไม่ได้ยิน...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 3, 12 พฤษภาคม 2555)

“...บางครั้งถ้าเค้าประชุมที่ศาลาวัดพี่ก็ไม่ได้ไป บางเรื่องพี่ก็ไม่รู้...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 9, 12 พฤษภาคม 2555)

3) ขาดสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่ไม่เพียงพอ กล่าวคืองบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...ก่อนน้ำท่วมวัสดุอุปกรณ์มีครบมากกว่านี้ ตอนนี้อยู่ในช่วงฟื้นฟู อบต.และชาวบ้านก็มาช่วยๆ กันดูอยู่ว่าจะต้องซื้ออะไรเพิ่มเติมหรือเปล่า ก็งบประมาณจาก กศน. และก็จาก อบต.นี้แหละ หรืออาจจะขอสนับสนุนจากเครือข่าย ชาวบ้านบางคนก็เหนียวหรือท้อที่จะต้องไปขอความสนับสนุนนี้แหละ อย่างตอนนี้เวลาจะเปิดอบรมคอมฯ ก็รับได้ไม่เยอะ เพราะคอมฯ ไม่พอ ถ้าจะซื้อเพิ่มก็มีราคาสูง ก็ต้องร้องงบประมาณอย่างที่คุณบอก...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

4) ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงานเพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

“...ชาวบ้านบางคนเขาก็มีงานประจำทำ หรือไม่ก็ออกไปรับจ้าง ก็ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าไร...”

(สัมภาษณ์หัวหน้า กศน.ตำบล, 21 เมษายน 2555)

“...บางครั้งถ้าพี่ติดงาน พี่ก็ไม่ได้ไปช่วยครูเค้า...”

(สัมภาษณ์ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ คนที่ 9, 12 พฤษภาคม 2555)

7.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้วิจัยประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำการนัดหมายผู้มีส่วนร่วมในชุมชน และกำหนดวันในการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 6 มิถุนายน 2555 ณ ห้องประชุมวัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” ผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกิจกรรมที่ดำเนินการในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

7.2.1 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยสรุปดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วม	สภาพการมีส่วนร่วม
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนร่วมกันสนองนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การให้ข้อมูลความต้องการการเรียนรู้หรือสำรวจความต้องการการเรียนรู้ของคนในชุมชน และบุคคลที่มีองค์ความรู้จะมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ของชุมชน
2. ด้านการดำเนินงาน	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็น การเป็นวิทยากร การสนับสนุนเงินทุน ตลอดจนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น และมีส่วนร่วมในการแสวงหาและจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการนำผลผลิตที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพไปจำหน่าย
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดวิทยุชุมชน การพูดคุยแบบปากต่อปาก การประสานงานกับหน่วยงานในชุมชน แต่ปัญหาคือ ชุมชนเข้าไม่ถึงสื่อวิทยุทำให้ไม่ได้รับข่าวสาร มีการประชาสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มไม่ทั่วถึง หรือมีการพบปะกันน้อยตามงานมงคลหรืออวมงคลซึ่งไม่ได้มีบ่อยครั้งทำให้เกิดความล่าช้าในการสื่อสาร
4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการวัดผลและติดตามผลแต่ยังคงมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจนในการติดตามผลและประเมินผล นอกจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงความสำคัญของการติดตามผลและการประเมิน

ตารางที่ 4.9 สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	สภาพการมีส่วนร่วม
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนรับประโยชน์ในการได้รับความรู้ทางด้านอาชีพ สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังได้ประโยชน์ในเรื่องความสามัคคีของคนในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แต่ยังคงมีปัญหาคือ ประโยชน์ที่ได้รับเป็นได้รับเป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ยังไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน และขาดช่องทางการขาย (การตลาด) จากผลผลิตที่ได้จากการฝึกอาชีพ

7.2.2 แนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยสรุปดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 แนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วม	แนวโน้มการมีส่วนร่วม
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการทบทวนกฎหมายและร่างนโยบายใหม่ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ถึงขั้นปริญญา และมีการวางแผนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยชุมชนอย่างแท้จริง ตลอดจนมีการจัดเวทีประชาคมศึกษาปัญหาและหาความต้องการของชุมชน
2. ด้านการดำเนินงาน	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากร ตลอดจนติดต่อเพื่อการจัดหางบประมาณจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. อบจ. เป็นต้น นอกจากนี้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีความคิดเห็นว่าควรรวมกลุ่มร่วมกันทำ/ร่วมกันวางแผน และเพิ่มสถานที่ในการเรียนรู้/การจัดการศึกษาให้กว้างมากขึ้นและมีการนัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอปัญหาในชุมชนอยู่เป็นระยะๆ และมีการร่วมตรวจสอบ/ตรวจสภาพหอกระจายข่าว รวมทั้งของบประมาณซ่อมบำรุง เพื่อรองรับการประชาสัมพันธ์และควรมีแผนการจัดการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 4.10 แนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	แนวโน้มการมีส่วนร่วม
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และ ประสานงานภาคีเครือข่าย	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษา ผ่านช่องทางเสียงตามสายของหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การติดป้ายประชาสัมพันธ์ โดยการรณรงค์ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญการเข้าร่วมกิจกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสร้างและขยายความร่วมมือของภาคีเครือข่าย และแสวงหาภาคีเครือข่ายด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิต/สินค้าจากกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอาชีพของ กศน.ตำบล
4. ด้านการติดตามผลและ ประเมินผล	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมในการเข้าไปเป็นคณะกรรมการติดตามผลและประเมินผลการจัดการศึกษา โดยจัดให้มีเวทีประชาคมสรุปผลการดำเนินงาน/ติดตามผล รวมทั้งให้ความรู้เรื่องการติดตามผลและประเมินผลให้กับผู้มีส่วนร่วมของชุมชน

7.2.3 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนระดมความคิดร่วมกันกำหนดกิจกรรมภายใต้บริบทชุมชนตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ผลการระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ผู้วิจัยสรุปได้ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ลำดับ ความสำคัญ	โครงการ/กิจกรรม	เหตุผล
1	โครงการสร้างผู้นำเพื่อชุมชนเข้มแข็ง	ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน เห็นว่าผู้นำในชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) เป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนและประสานงานกับบุคคลในชุมชน ดังนั้น ผู้นำที่เข้มแข็งจะทำให้โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่กศน.ตำบลจัดขึ้น ดำเนินการไปเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง
2	โครงการเสริมสร้างความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1. กิจกรรมมุ่มรักการอ่านประจำหมู่บ้าน 2. กิจกรรมห้องสมุดหมุนเวียน 3. กิจกรรมพี่สอนน้อง (การเรียนรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่) 4. กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีความคิดเห็นร่วมกันว่าชุมชนเข้มแข็งได้ด้วยปัญญาอันเกิดจากความรู้ของคนในชุมชน ซึ่งได้กำหนดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมมุ่มรักการอ่านประจำหมู่บ้าน โดยมีแนวคิดที่ว่าระดมหนังสือจากบ้านทุกบ้านมารวมไว้ที่จุดหนึ่งของหมู่บ้าน เพื่อให้คนในชุมชนได้มาแสวงหาความรู้และมีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างหมู่บ้าน นั่นคือกิจกรรมห้องสมุดหมุนเวียน ตลอดจนกิจกรรมพี่สอนน้อง และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.11 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ลำดับ ความสำคัญ	โครงการ/กิจกรรม	เหตุผล
3	โครงการฝึกอาชีพ ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนม 2. กิจกรรมการถนอมอาหาร 3. กิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์ 4. กิจกรรมการเสริมสวย 5. กิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า 	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนให้ความสำคัญกับโครงการฝึกอาชีพในลำดับที่ 3 อันเกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงในการฝึกอาชีพ โดยกิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนมมี มีความต้องการมากที่สุด และกิจกรรมการถนอมอาหารมีความสำคัญรองลงมา เนื่องจากพื้นที่เคยประสบภัยพิบัติอุทกภัยบ่อยครั้ง กิจกรรมนี้เลยมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ตลอดจนกิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์ กิจกรรมการเสริมสวย และกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า มีความสำคัญรองลงมาตามลำดับ
4	โครงการการบริหารจัดการ ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมการทำบัญชี 2. กิจกรรมการบริหารการจัดจำหน่าย 	ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าโครงการการบริหารจัดการมีความสำคัญอีกโครงการหนึ่ง เนื่องจากชุมชนเข้าร่วมโครงการฝึกอาชีพแล้วมีปัญหาที่ตามมาคือผลผลิต/การบริการที่ได้ ไม่สามารถต่อยอดในการประกอบอาชีพให้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากชุมชนขาดความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการต่อในเรื่องของการทำบัญชีและช่องทางการตลาด ดังนั้นโครงการการบริหารจัดการจึงมีความต้องการจำเป็นสำหรับชุมชน

จากการที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็นกิจกรรมดังกล่าว ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา (ผอ.พานิช ศรีงาม) ได้นำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ และผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถามไปยังผู้อำนวยการถึงผลการปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏว่าโครงการฝึกอาชีพเป็นโครงการที่ผู้มีส่วนร่วมให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

7.2.4 เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยสรุปความจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1) การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้นำทุกฝ่าย อันเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันบนฐานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนถึงปัญหาและความต้องการกับข้อมูลที่เป็นจริง เพื่อสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาชุมชนบนฐานของการให้การศึกษา โดยการทำประชาคมหมู่บ้านในวันหยุดราชการหรืองานบุญตามประเพณีเพื่อให้คนในชุมชนมีเวลาว่างตรงกันมากที่สุด

3) การรวมกลุ่มรวมพลังของคนในชุมชนผนึกกำลังในการระดมสรรพกำลังต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนตามกำลังและความสามารถมาร่วมกันจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

8. การสะท้อนผล (Reflex)

ผู้วิจัยตรวจสอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยมีการทบทวนข้อมูลและค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงภายใน โดยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ศึกษามาทั้งหมดมาพัฒนาเป็น(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยนำเสนอดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยนำเสนอ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนา ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และ ประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับมาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช.ในตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อ ผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช.เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) จากพระราชบัญญัติและ มาตรการดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนาความร่วมมือของ ชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชน เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน กศน.ตำบลจะพัฒนา การศึกษาได้ดีต้องอาศัยสรรพกำลังทรัพยากรจากชุมชนในการนำมาจัดการศึกษา ถ้าชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจะทำให้ผลการดำเนินเป็นไปอย่างราบรื่น ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลนี้ เกิดจากการพัฒนาผ่าน กระบวนการทำวิจัย เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาให้ชุมชนเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลต่อไป

ส่วนที่ 2 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2.1 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล ในพื้นที่นั้นๆ โดยมีคานิยามดังต่อไปนี้

1) หัวหน้า กศน.ตำบล หมายถึง ครู กศน.ตำบล/แขวง ที่ได้รับแต่งตั้งประจำการ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ

2) คณะกรรมการ กศน. ตำบล หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการประจำ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3) ภาศึเครือข่าย หมายถึง บุคคล ตัวแทนขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล/แขวง ในพื้นที่นั้นๆ

4) วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5) ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น หรือผู้ซึ่งได้รับการยอมรับของบุคคลในชุมชนนั้นๆ ให้เป็นผู้นำและเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

6) ผู้เข้ารับบริการ / ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ กศน.ตำบล/แขวง จัดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้นในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนจะประสานความร่วมมือกันในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล แสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

2.2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 4.12

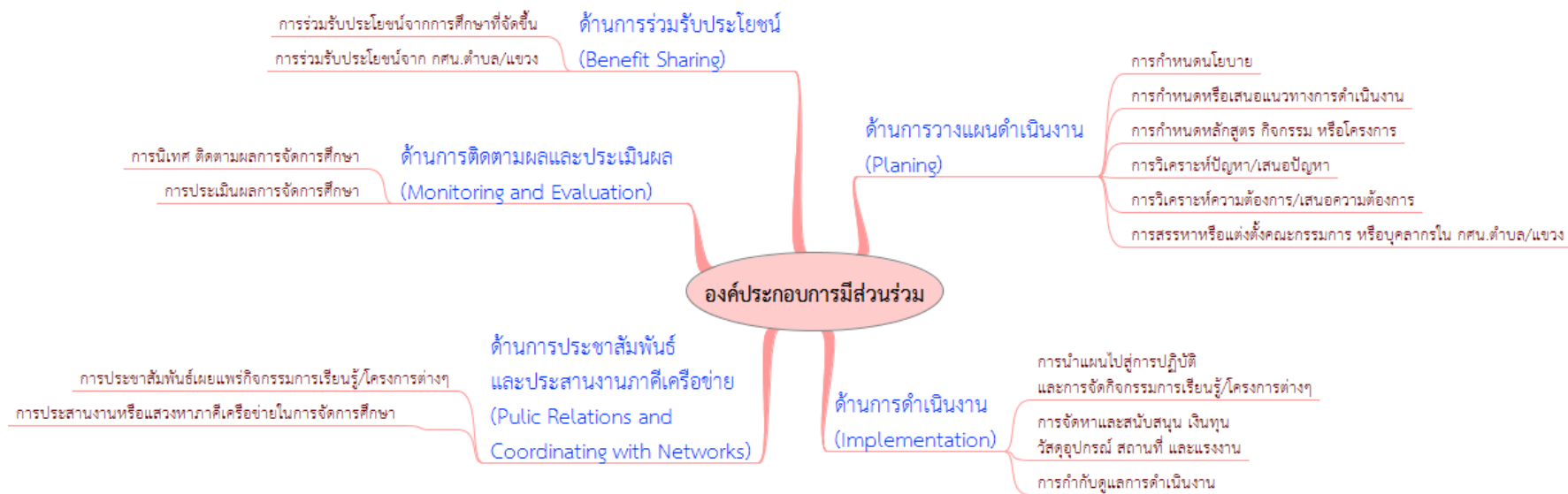
ตารางที่ 4.12 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	ตัวบ่งชี้
1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน	1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน

ตารางที่ 4.12 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	ตัวบ่งชี้
	1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือ โครงการ 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ 1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้ง คณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง
2. ด้านการดำเนินงาน	2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน 2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน
3. ด้านการประชาสัมพันธ์และ ประสานงานภาคีเครือข่าย	3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรม การเรียนรู้/โครงการต่างๆ 3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคี เครือข่ายในการจัดการศึกษา
4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล	4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัด การศึกษา 4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์	5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษา ที่จัดขึ้น 5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน. ตำบล/แขวง

จากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ด้านการประเมินผลและติดตามผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล มีส่วนร่วมในการสานต่อนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.จังหวัด และกศน.อำเภอ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่ายคอยประสานงานในการขานรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐาน และแสดงความคิดเห็นว่าต้องการได้ประโยชน์อะไรจากการจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ ผู้นำชุมชนและผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมในการหาความต้องการของคนในชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลความต้องการมาให้หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันวางแผนในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันในการนำความต้องการของคนในชุมชนมากำหนดเป็นโครงการเพื่อนำเสนอขออนุมัติจาก กศน.อำเภอ

1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุป ส่วนการเสนอความต้องการโดยการสอบถามไปยังผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการประสานงานและเก็บข้อมูล

1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมหลักในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการมา

วิเคราะห์เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (โครงการ/กิจกรรม) ที่สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยขออนุมัติหลักสูตรจาก กศน.อำเภอ

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน. ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำ การคัดเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาคณะกรรมการของ กศน.ตำบล ส่วนการสรรหา/แต่งตั้งบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และครูอาสาสมัคร ได้มาโดยกระบวนการสรรหา/ แต่งตั้งจาก กศน.อำเภอ ตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ

2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/ โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการ ดำเนินงานและการปฏิบัติ โดยมีภาศิเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนคอย ช่วยเหลือสนับสนุน เช่น อาคารสถานที่ ระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น และผู้รับบริการ/ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เป็นผู้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้น

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และ แรงงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ในจัดสรรงบประมาณที่ ได้รับมาจาก กศน.อำเภอ ภาศิเครือข่ายร่วมสนับสนุนเงินทุน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และค่า สาธารณูปโภคต่างๆ วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้ความรู้เป็นวิทยาทาน ส่วน คณะกรรมการ กศน.ตำบล ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมระดม เงินทุนหากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน ผู้ที่ทำหน้าที่หลักคือ หัวหน้า กศน.ตำบล คอยกำกับดูแลตลอดการดำเนินงาน โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย และ ผู้นำชุมชนร่วมสนับสนุนการกำกับดูแลกิจกรรมอยู่เป็นระยะและจัดหาสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน วิทยากร เป็นต้น หากยัง ขาดตกบกพร่องระหว่างดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาศิเครือข่าย ประกอบไปด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/ โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลจะประสานงานให้ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการ

เรียนการเรียนรู้/โครงการต่างๆ ที่ กศน.ตำบลจัดขึ้นให้กับผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ติดแผ่นป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์ที่ศาลาประชาคมเวลามีประชุมของหมู่บ้าน เป็นต้น หรือผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการรู้/โครงการต่างๆ ในลักษณะชักชวนปากต่อปากกับบุคคลในชุมชนด้วยกันเอง

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย และผู้นำชุมชนเป็นหลักในการแสวงหาภาคีเครือข่าย กล่าวคือ ขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สส. และ สว. ในเรื่องการระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบไปด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่าย (ครูอาสาสมัคร) ทำหน้าที่นิเทศการดำเนินงานกิจกรรมของ กศน.ตำบล คอยให้คำชี้แนะในการดำเนินงาน และหัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ติดตามผลการจัดการศึกษาจากการที่ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หากมาเรียนหลักสูตรสายสามัญผู้เรียนมีการศึกษาต่อหรือไม่หรือออกไปประกอบอาชีพอะไร หรือหากเข้าร่วมหลักสูตรระยะสั้นผู้เรียนมีการนำความรู้ที่ได้ไปอะไร เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการจัดทำผลสรุปการดำเนินงานเพื่อจัดส่งให้กับ กศน.อำเภอ ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลในด้านความคุ้มค่าของสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น จัดทำรายงานค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคส่งให้กับภาคีเครือข่าย เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบไปด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น โดยผู้ที่มีส่วนร่วมหลักที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้นคือ ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้ความรู้จากการที่ได้ศึกษาเพื่อไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงต่อไปหรือนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในแง่ของการเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นที่รู้จักของบุคคลในชุมชน บางคนได้รับการยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและคณะกรรมการ กศน.ตำบล ร่วมรับประโยชน์ในการมีผลการปฏิบัติงาน ภาคีเครือข่ายได้รับประโยชน์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่สนับสนุนอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน และค่าสาธารณูปโภค เมื่อมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมาศึกษาดูงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและฉันทกกำลังกับ กศน.ตำบล ในการจัดการศึกษาเป็นการดึงดูดให้หน่วยงานเหล่านั้นร่วมสนับสนุนทุนในการดำเนินงานและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักชุมชนด้วย

3.2 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน มีดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการพูดคุยและสอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับคนในชุมชนโดยการเข้าถึงตัวบุคคล เช่น ไปหาตามบ้านซึ่งเป็นวิธีที่คนในชุมชนนิยมใช้มากที่สุด นอกจากได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสนิทสนมกันมากขึ้นอีกด้วย

2. การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยการแบ่งปันข่าวสาร เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การโทรศัพท์ติดต่อประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านประชาคมของหมู่บ้าน

3. การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การเข้าเข้าร่วมงานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนสนิทสนมกัน

4. การสร้างความสัมพันธ์ผ่านหน้าที่การงาน กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล จะมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยวิธีเคาะประตูตามบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ ประสานงาน หรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ลงชุมชนไปตรวจวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ หรือผู้นำชุมชน เวลาลูกบ้านมีปัญหา ก็จะปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีดังนี้

1. บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล กล่าวคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิด และเข้าถึงคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2. การสร้างแรงจูงใจ กล่าวคือ การปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่และค่าสาธารณูปโภคจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชน

3.4 ปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1. ผู้เรียนมีอคติกับ กศน.ตำบล กล่าวคือ ไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. บางคนคิดว่าการจัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

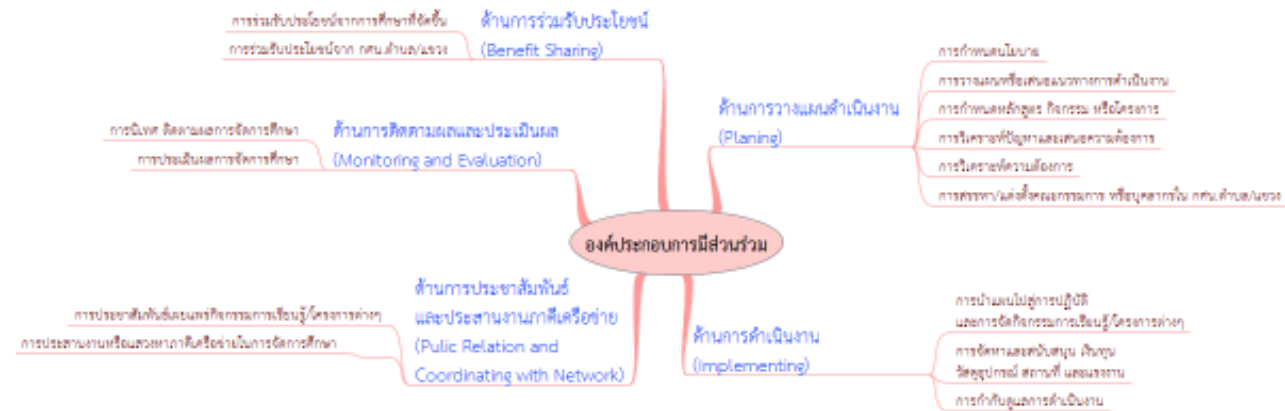
2. ขาดการประชาสัมพันธ์ บางครั้งการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง รับรู้เฉพาะในวงแคบหรือมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. ขาดสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่ไม่เพียงพอ กล่าวคือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4. ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงานเพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล แสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

แนวคิดสำคัญ
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

3.2 ผลการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 ท่าน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมผ่านทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 4.00 ถึง 4.62 และผลการประเมินความเป็นไปได้ผ่านทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 4.08 ถึง 4.62 ดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและผลการประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{X}	ผลการประเมิน	\bar{X}	ผลการประเมิน
ส่วนที่ 1 แนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	4.15	ผ่าน	4.15	ผ่าน
ส่วนที่ 2 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-	-	-
2.1 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน	4.08	ผ่าน	4.15	ผ่าน
2.2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	4.00	ผ่าน	4.08	ผ่าน
ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-	-	-
3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	4.38	ผ่าน	4.38	ผ่าน

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและผลการประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{X}	ผลการประเมิน	\bar{X}	ผลการประเมิน
3.2 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน	4.62	ผ่าน	4.62	ผ่าน
3.3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	4.38	ผ่าน	4.46	ผ่าน
3.4 ปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	4.31	ผ่าน	4.31	ผ่าน

ผู้วิจัยนำข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญหรือกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สอดคล้องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
ส่วนที่ 1 แนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	ควรเพิ่มแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและรูปแบบต่างๆ ของการมีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องที่จะศึกษา	เพิ่มแนวคิดการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 4.14 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
ส่วนที่ 2 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-
2.1 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน	ควรปรับความหมายให้ตรงกับชื่อเรื่อง และความหมายต้องสอดคล้องกับบริบทข้อมูลจริงที่ผู้วิจัยศึกษา	ปรับความหมายตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
2.2 องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	องค์กรประกอบด้านที่ 1 ควรลำดับตัวบ่งชี้ 1.2 - 1.5 ใหม่ตามกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร องค์กรประกอบด้านที่ 2 และ 3 ควรเขียนรายละเอียดโยงกับเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย องค์กรประกอบด้านที่ 4 ควรเขียนประเด็นแยกระหว่างการจัดการศึกษานอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย	ปรับตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ตารางที่ 4.14 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
	องค์ประกอบที่ 5 ควรดูตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานอกระบบของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ กศน.จัดขึ้น	
ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-
3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	ควรเขียนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนมากยิ่งขึ้นทุกข้อ และเพิ่มการศึกษาตามอัธยาศัยให้มากขึ้นกว่านี้	ปรับตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
3.2 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน	-	-
3.3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	-	-
3.4 ปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นปัจจัยอุปสรรคหรือปัจจัยเงื่อนไขของรูปแบบฯ	ผู้วิจัยยังคงปัจจัยอุปสรรคไว้ และเพิ่มปัจจัยเงื่อนไขในหัวข้อ 3.5 เนื่องจากได้มีการศึกษาไว้เช่นกัน

ตารางที่ 4.14 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ควรปรับแผนภูมิการแสดงความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆ ของรูปแบบฯ ตามเนื้อหาภายในที่ปรับ	ปรับรูปภาพตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสัมพันธ์กันของส่วนประกอบต่างๆ

ผู้วิจัยนำข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ให้มีความสมบูรณ์ต่อไป โดยนำเสนอดังต่อไปนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ 1) ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช.ในตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช.เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) จากพระราชบัญญัติและ มาตรการดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนาความร่วมมือของ ชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชน เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน กศน.ตำบลจะพัฒนา การศึกษาได้ดีต้องอาศัยสรรพกำลังทรัพยากรจากชุมชนในการนำมาจัดการศึกษา ถ้าชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจะทำให้ผลการดำเนินไปอย่างราบรื่น ดังนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลนี้ เกิดจากการพัฒนาผ่าน กระบวนการทำวิจัย เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาให้ชุมชนเข้า มามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลต่อไป

ส่วนที่ 2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2.1 นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยในด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ และประสานงานภาคีเครือข่าย ด้านการติดตามผลและประเมินผล และด้านการร่วมรับประโยชน์

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคี เครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และ

ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล ในพื้นที่นั้นๆ

หัวหน้า กศน.ตำบล หมายถึง ครู กศน.ตำบล/แขวง ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัด ต้นสังกัดให้ประจำการ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ

คณะกรรมการ กศน. ตำบล หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการประจำ กศน.ตำบล/แขวงนั้นๆ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ภาคีเครือข่าย หมายถึง บุคคล ตัวแทนขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล/แขวง ในพื้นที่นั้นๆ

วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง ผู้ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลให้ดำรงตำแหน่งของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น หรือผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือเป็นบุคคลซึ่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ให้เป็นผู้นำ และเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ กศน.ตำบล/แขวง จัดขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมกับ กศน.ตำบล/แขวง นั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 5 องค์กรประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

องค์กรประกอบ 1 ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วย

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน
- 1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา
- 1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.

ตำบล/แขวง

องค์ประกอบ 2 ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/
โครงการต่างๆ

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และ
แรงงาน

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

องค์ประกอบ 3 ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

องค์ประกอบ 4 ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา

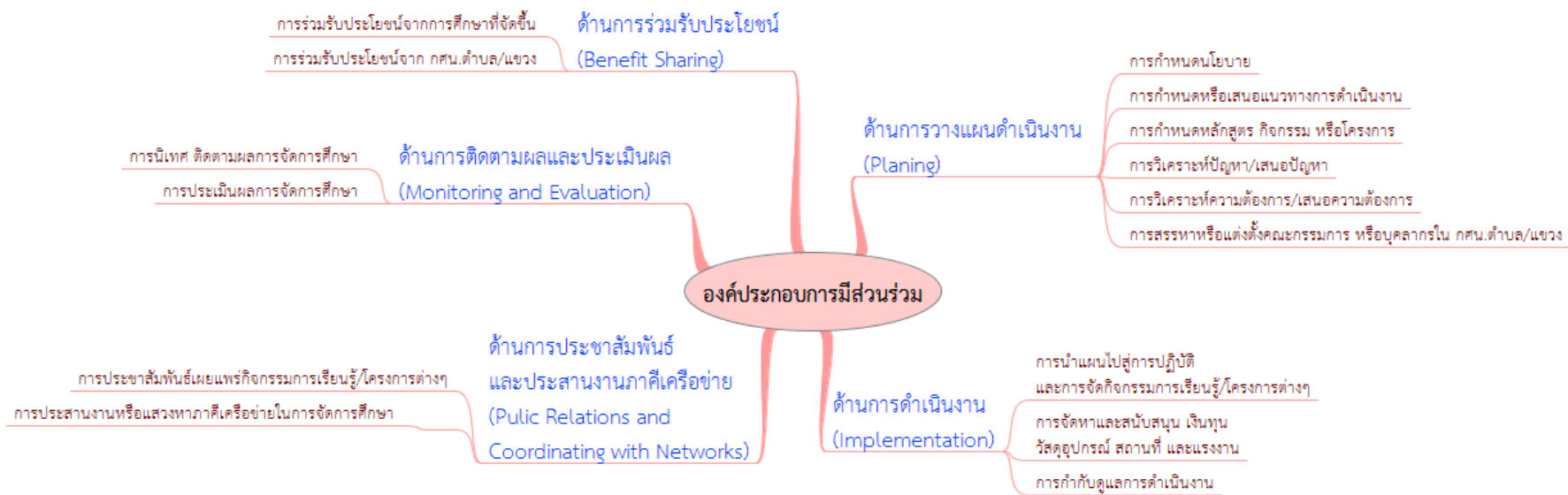
4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

องค์ประกอบ 5 ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

จากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.6 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และปัจจัยเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ด้านการประเมินผลและติดตามผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้คือ หัวหน้า กศน.ตำบล มีส่วนร่วมในการสานต่อนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.จังหวัด และกศน.อำเภอ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่ายคอยประสานงานในการขานรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานและแสดงความคิดเห็นว่าต้องการได้ประโยชน์อะไรจากการจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้คือ ผู้นำชุมชนและผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมในการหาความต้องการของคนในชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลความต้องการมาให้หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันวางแผนในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันในการนำความต้องการของคนในชุมชนมากำหนดเป็นโครงการเพื่อนำเสนอขออนุมัติจาก กศน.อำเภอ

1.4 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้คือ หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งจัดทำ

รายงานสรุป ส่วนการเสนอความต้องการโดยการสอบถามไปยังผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการประสานงานและเก็บข้อมูล

1.5 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมหลักในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (โครงการ/กิจกรรม) ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยขออนุมัติหลักสูตรจาก กศน.อำเภอ

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำการคัดเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาคณะกรรมการของ กศน.ตำบล ส่วนการสรรหา/แต่งตั้งบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และครูอาสาสมัคร ได้มาโดยกระบวนการสรรหา/แต่งตั้งจาก กศน.อำเภอ ตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ

2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการดำเนินงานและการปฏิบัติ โดยมีภาศึเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนคอยช่วยเหลือสนับสนุน เช่น อาคารสถานที่ ระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เป็นผู้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้น

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ในจัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาจาก กศน.อำเภอ ภาศึเครือข่ายร่วมสนับสนุนเงินทุน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และค่าสาธารณูปโภคต่างๆ วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้ความรู้เป็นวิทยาทาน ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมระดมเงินทุนหากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน ผู้ที่ทำหน้าที่หลักคือ หัวหน้า กศน.ตำบล คอยกำกับดูแลตลอดการดำเนินงาน โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศึเครือข่าย และผู้นำชุมชนร่วมสนับสนุนการกำกับดูแลกิจกรรมอยู่เป็นระยะและจัดหาสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน วิทยากร เป็นต้น หากยังขาดตกบกพร่องระหว่างดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบไปด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการเรียนรู้/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลจะประสานงานให้ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการเรียนรู้/โครงการต่างๆ ที่ กศน.ตำบลจัดขึ้นให้กับผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ติดแผ่นป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์ที่ศาลาประชาคมเวลามีประชุม ของหมู่บ้าน เป็นต้น หรือผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ กิจกรรมการเรียนการเรียนรู้/โครงการต่างๆ ในลักษณะชักชวนปากต่อปากกับบุคคลในชุมชนด้วยกันเอง

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย และผู้นำชุมชนเป็นหลักในการแสวงหาภาคีเครือข่าย กล่าวคือ ขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สส. และ สว. ในเรื่องการระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบไปด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่าย (ครูอาสาสมัคร) ทำหน้าที่นิเทศการดำเนินงาน กิจกรรมของ กศน.ตำบล คอยให้คำชี้แนะในการดำเนินงาน และหัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ติดตามผลการจัดการศึกษาจากการที่ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หากมาเรียนหลักสูตรสายสามัญผู้เรียนมีการศึกษาต่อหรือไม่หรือออกไปประกอบอาชีพอะไร หรือหากเข้าร่วมหลักสูตรระยะสั้นผู้เรียนมีการนำความรู้ที่ได้ไปอะไร เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการจัดทำผลสรุปการดำเนินงานเพื่อจัดส่งให้กับ กศน.อำเภอ ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลในด้านความคุ้มค่าของ สิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น จัดทำรายงานค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคส่งให้กับ ภาคีเครือข่าย เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบไปด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น โดยผู้ที่มีส่วนร่วมหลักที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้นคือ ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้ความรู้จากการที่ได้ศึกษาเพื่อไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงต่อไปหรือนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในแง่ของการเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นที่รู้จักของบุคคลในชุมชน บางคนได้รับการยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและคณะกรรมการ กศน.ตำบล ร่วมรับประโยชน์ในการมีผลการปฏิบัติงาน ภาควิชาได้รับประโยชน์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่สนับสนุนอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน และค่าสาธารณูปโภค เมื่อมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมาศึกษาดูงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและผนึกกำลังกับ กศน.ตำบล ในการจัดการศึกษาเป็นการดึงดูดให้หน่วยงานเหล่านั้นร่วมสนับสนุนทุนในการดำเนินงานและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักชุมชนด้วย

3.2 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็นโครงการ/กิจกรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีโครงการ/กิจกรรม ดังนี้

1. โครงการสร้างผู้นำเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
2. โครงการเสริมสร้างความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย
 - 2.1 กิจกรรมมูรึกการอ่านประจำหมู่บ้าน
 - 2.2 กิจกรรมห้องสมุดหมุนเวียน
 - 2.3 กิจกรรมพี่สอนน้อง (การเรียนรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่)
 - 2.4 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. โครงการฝึกอาชีพ ประกอบด้วย
 - 3.1 กิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนม
 - 3.2. กิจกรรมการถนอมอาหาร
 - 3.3 กิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์
 - 3.4 กิจกรรมการเสริมสวย
 - 3.5 กิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

3.3 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมในชุมชน มีดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการพูดคุยและสอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับคนในชุมชนโดยการเข้าถึงตัวบุคคล เช่น ไปหาตามบ้านซึ่งเป็นวิธีที่คนในชุมชนนิยมใช้มากที่สุด นอกจากได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสนิทสนมกันมากขึ้นอีกด้วย
2. การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยการแบ่งปันข่าวสาร เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การโทรศัพท์ติดต่อประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านประชาคมของหมู่บ้าน
3. การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การเข้าเข้าร่วมงานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนสนิทสนมกัน
4. การสร้างความสัมพันธ์ผ่านหน้าที่การงาน กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล จะมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยวิธีเคาะประตูตามบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ ประสานงาน หรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ลงชุมชนไปตรวจวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ หรือผู้นำชุมชน เวลาลูกบ้านมีปัญหา ก็จะปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.4 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีดังนี้

1. บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล กล่าวคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิด และเข้าถึงคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
2. การสร้างแรงจูงใจ กล่าวคือ การปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่และค่าสาธารณูปโภคจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชน

3.5 ปัจจัยเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีดังนี้

1. ประชาชนทุกคนในชุมชนต้องตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากบางคนไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. โดยมีทัศนคติที่ว่า กศน.จัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2. มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง เนื่องจากบางครั้งการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง มีการรับรู้เฉพาะในวงแคบ หรือมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

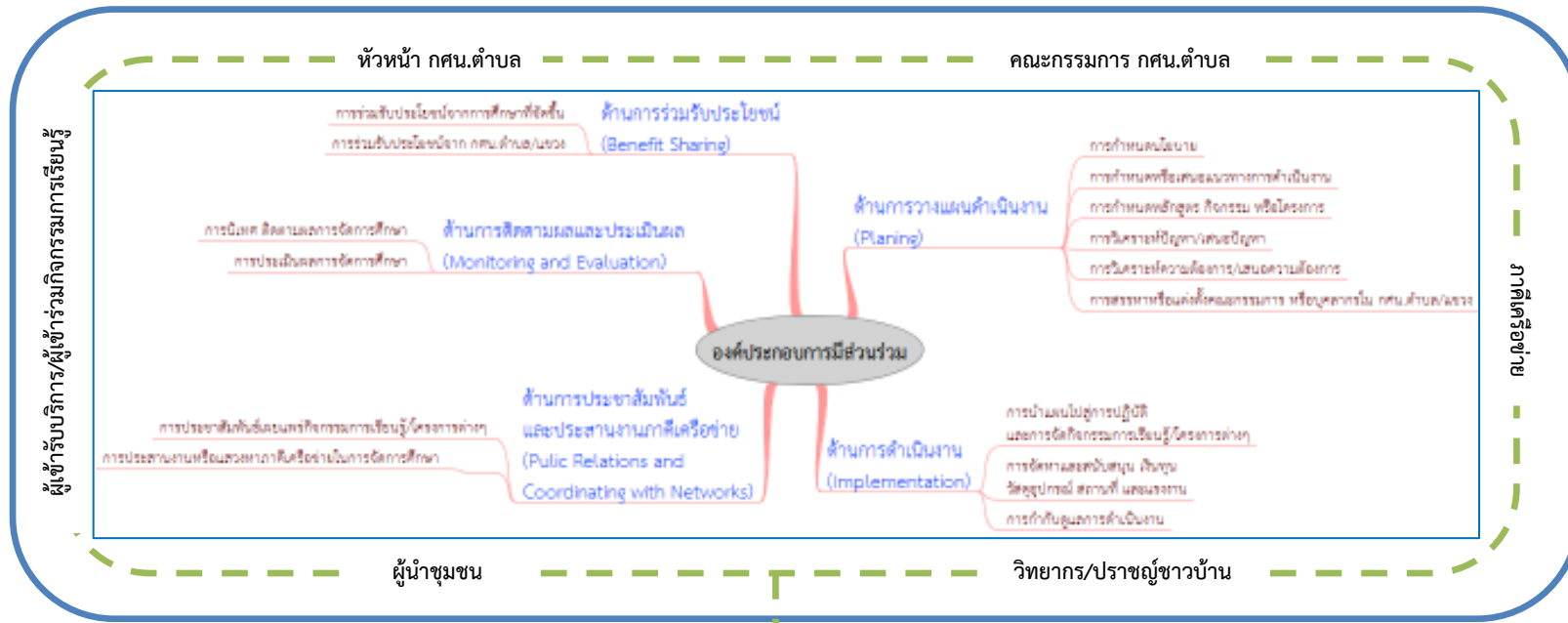
3. มีสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่เพียงพอ เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลง ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4. มีแผนงานหรือแนวทางในการให้เข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงาน เพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปและอธิบายโดยแผนภาพทางความคิดดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติ นโยบาย และแนวคิดสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551
 ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
 นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555

ปัจจัยสนับสนุน

- บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง
- แรงจูงใจของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน
- การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

- การพูดคุยพบปะสังสรรค์
- การแลกเปลี่ยน/แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร
- การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน
- การทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองในชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไข

- ประชาชนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของ กศน.
- มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง
- มีสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่เพียงพอ
- มีแผนงานหรือแนวทางในการให้เข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน

โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1. โครงการสร้างผู้นำเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
2. โครงการเสริมสร้างความรู้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย กิจกรรมเสริมรักการอ่านประจำหมู่บ้าน กิจกรรมห้องสมุดหมู่บ้าน กิจกรรมสอนรู้ภาคคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประชาชนชาวบ้าน/ผู้นำชุมชนท้องถิ่น
3. โครงการที่อาศัย ประกอบด้วย กิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนมกิจกรรมการถนอมอาหาร กิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์ กิจกรรมการเสริมสวย กิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

ตอนที่ 4 ผลการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4.1 การนำเสนอ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

จากการศึกษาระยะที่ 1 ของการวิจัย ในประเด็นศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และระยะที่ 2 ของการวิจัย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อค้นพบในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยนำเสนอ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนี้

1. การพัฒนาคุณลักษณะของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง โดยเน้นการเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบทบาทของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงให้เป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือก/สรรหาหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง ต้องมีคุณสมบัติอีกประการหนึ่งในด้านมีความรู้ความเข้าใจในบริบทของชุมชนที่ได้รับการบรรจุ อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น เพื่อการบริหารจัดการและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจและความไว้วางใจของคนในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอย่างแท้จริง

2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพเอื้อต่อผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องกำหนดแนวทางในการให้ผู้มีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การติดตามผลและประเมินผล การประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย และการร่วมรับประโยชน์ร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

3. การพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมและพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ หัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงและผู้มีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง ระหว่าง กศน.ตำบล/แขวง ทั่วประเทศ เป็นกลไกในการพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวง ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. การส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมือของภาคีเครือข่ายต่างประเทศในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างประเทศ อาจเริ่มต้นจากการเชิญภาคีเครือข่ายมาศึกษาดูงานโดยการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ กศน.ตำบล/แขวง ในท้องถิ่นและแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง อย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นการดึงดูดให้ภาคีเครือข่ายต่างประเทศร่วมมือในการจัดการศึกษาและสนับสนุนสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support)

4.2 ผลการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 ท่าน พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมผ่านทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 3.92 ถึง 4.08 และผลการประเมินความเป็นไปได้ผ่านทุกประเด็น โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ระหว่าง 4.00 ถึง 4.31 ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยและผลการประเมินการตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	\bar{X}	ผลการประเมิน	\bar{X}	ผลการประเมิน
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 การส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง โดยเน้นการเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท ปัญหา และความต้องการการเรียนรู้ชุมชน	4.08	ผ่าน	4.31	ผ่าน
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง	4.00	ผ่าน	4.08	ผ่าน
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง	3.92	ผ่าน	4.00	ผ่าน
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่ายความเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง /ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน	4.08	ผ่าน	4.08	ผ่าน

2.7.2 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 ท่านที่มีต่อ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล และผลการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.

ตำบล ที่สอดคล้องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 การส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง โดยเน้นการเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท ปัญหา และความต้องการการเรียนรู้ชุมชน	ข้อเสนอยังไม่ตรงกับงานวิจัย ควรปรับข้อเสนอให้เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน	ผู้วิจัยยังคงข้อเสนอนี้ไว้ เนื่องจากเป็นผลมาจากงานวิจัย
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง	-	-
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 การพัฒนาภาคีเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง	ให้ ข้อ สั ง เ ก ต ่ ว า เ ป็ น “เครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนฯ” หรือ “เครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน” และควรเพิ่มแนวทางที่เป็นรูปธรรม	ผู้ วิ จั ย ยั ง ค ง ค ำ ว า “เครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนฯ” เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนฯ ร่วมด้วย

ตารางที่ 4.16 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และผลการปรับปรุง (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ	ผลการปรับปรุง
ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่ายความเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง /ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน	ควรนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น	ปรับตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญร่วมกับความเห็นในข้อเสนอแนะอื่นๆ
ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ปรับข้อเสนอเชิงนโยบายให้เป็นรูปธรรม โดยชี้ให้เห็นถึงการนำไปใช้ได้จริงในแต่ละระดับ เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน/องค์กร ประชาสังคม และปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ ควรมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นเรื่องของ พ.ร.บ. รวมทั้งการส่งเสริมด้านอื่นๆ ในระดับสูง	ปรับข้อเสนอเชิงนโยบายเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยแยกเป็น ภาค ภาครัฐ ภาคเอกชน/องค์กร ประชาสังคม และปัจเจกบุคคล

ผู้วิจัยนำข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาให้มีความสมบูรณ์ โดยนำเสนอในหัวข้อ 4.3

4.3 การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา โดยสรุปดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา

หลักฐานข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา	ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
<p>จากปัจจัยสนับสนุนด้านบุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล ที่ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิดและเข้าถึงคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้น่ามีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่ และค่าสาธารณูปโภคจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชน และจากปัจจัยเงื่อนไขด้านการมีแผนงานหรือแนวทางในการให้เข้ามามี</p>	<p>ภาครัฐ ด้านภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบทบาทของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงให้เป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยการการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการให้ผู้น่ามีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง นอกจากนี้ต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างประเทศ ด้วยการสร้างมาตรการจูงใจให้แก่ภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง และการยกย่องและเผยแพร่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ดี</p>

ตารางที่ 4.17 ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา (ต่อ)

หลักฐานข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา	ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
<p>ส่วนร่วมที่ชัดเจน เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงาน เพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนั้นข้อเสนอเชิงนโยบายในส่วนภาครัฐผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบาย 6 ประเด็น</p>	
<p>จากปัจจัยเงื่อนไขด้านการมีสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่เพียงพอเนื่องจากปัจจุบันงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนั้นในส่วนภาคเอกชนมีส่วนสนับสนุนในฐานะภาคีเครือข่ายหนึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยข้อเสนอเชิงนโยบายในส่วนภาคเอกชนผู้วิจัยนำเสนอ 3 ประเด็น</p>	<p>ภาคเอกชน</p> <p>ด้านภาคเอกชนควรส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริการสังคมและแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะ และการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทางสื่อต่างๆ อาทิ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ตลอดจนผ่านทางสื่อ e-learning และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network)</p>

ตารางที่ 4.17 ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา (ต่อ)

ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	หลักฐานข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา
<p>จากปัจจัยสนับสนุนด้านการสร้างแรงจูงใจในการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยภาคประชาสังคมต้องมีเวทีร่วมกันในการร่วมคิด ร่วมทำ ในการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยข้อเสนอเชิงนโยบายในส่วนภาคประชาสังคมผู้วิจัยนำเสนอ 2 ประเด็น</p>	<p>ภาคประชาสังคม</p> <p>ด้านภาคประชาสังคมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเวทีประชาคมทุกตำบล เพื่อดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนในการระดมทรัพยากรเพื่อดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล</p>

ตารางที่ 4.17 ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา (ต่อ)

ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล	หลักฐานข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา
<p>จากปัจจัยเงื่อนไขที่ประชาชนทุกคนในชุมชนต้องตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากบางคนไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. โดยมีทัศนคติที่ว่า กศน.จัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนั้นประชาชนทั่วไปในชุมชนเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เกิดขึ้นอย่างจริงจังและยั่งยืน โดยข้อเสนอเชิงนโยบายในส่วนประชาชนทั่วไปผู้วิจัยนำเสนอ 3 ประเด็น</p>	<p>ประชาชนทั่วไป</p> <p>ด้านประชาชนทั่วไปควรส่งเสริมและสนับสนุนการรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการแสวงหาอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และการส่งเสริมให้ กศน.ตำบลทุกพื้นที่สร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานโดดเด่น และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ โดยให้มีการประสานการทำงานร่วมกันกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้</p>

จากประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนี้

1. ภาครัฐ

1.1 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ ต้องส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบทบาทของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง ให้เป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือก/สรรหาหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง ต้องมีคุณสมบัติอีกประการหนึ่งในด้านมีความรู้ความเข้าใจในบริบทของชุมชนที่ได้รับการบรรจุ อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เป็นต้น เพื่อการบริหารจัดการและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลถึงคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจและความไว้วางใจของคนในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอย่างแท้จริง

1.2 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ ต้องกำหนดแนวทางในการให้ผู้นมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การติดตามผลและประเมินผล การประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย และการร่วมรับประโยชน์ร่วมกันของผู้นมีส่วนร่วมในชุมชน

1.3 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ ส่งเสริมและพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงและผู้นมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง ระหว่าง กศน.ตำบล/แขวง ทั่วประเทศ เป็นกลไกในการพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวง ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.4 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ ต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่างประเทศ อาจเริ่มต้นจากการเชิญภาคีเครือข่ายมาศึกษาดูงานโดยการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ กศน.ตำบล/แขวง ในท้องถิ่นและแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง อย่างเข้มแข็ง เพื่อเป็นการดึงดูดให้ภาคีเครือข่ายต่างประเทศร่วมมือในการจัดการศึกษาและสนับสนุนสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support)

1.5 สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ สร้างมาตรการจูงใจให้แก่ภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประกาศเกียรติคุณ ยกย่องการให้รางวัล การได้รับบริการทางการศึกษา กศน.บางกิจกรรมแบบให้เปล่า และการกำหนดมาตรการทางภาษี อาทิ การลดหย่อนภาษี เป็นต้น

1.6 กศน.อำเภอในพื้นที่ ยกย่องและเผยแพร่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ดี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนอื่น

2. ภาคเอกชน

2.1 องค์กรธุรกิจควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล เพื่อเป็นการบริการสังคมและแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR)

2.2 กลุ่มบริษัทธุรกิจเครือข่ายผู้ให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะอย่างน้อยตำบลละ 1 จุด ทั่วประเทศ เพื่อขยายโอกาสทางการสื่อสาร ลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และการศึกษาของคนในประเทศ

2.3 กลุ่มบริษัทที่เกี่ยวข้องกับสื่อโทรทัศน์และวิทยุควรมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทางสื่อต่างๆ อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ตลอดจนผ่านทางสื่อ e-learning และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network)

3. ภาคประชาสังคม

3.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเวทีประชาคมทุกตำบล เพื่อดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการระดมทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน รวมทั้งทุนทางสังคมต่างๆ อย่างเหมาะสม

4. ประชาชนทั่วไป

4.1 รมรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมกันสร้างค่านิยมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4.2 แสวงหาอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4.3 ให้ กศน.ตำบลทุกพื้นที่สร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานโดดเด่น และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ โดยให้มีการประสานการทำงานร่วมกันกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารวบรวมเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ทั้งวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
2. เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยการศึกษเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้องค์ประกอบเบื้องต้นในการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2.1 ผู้วิจัยนำองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้เพิ่มเติมและพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมกับตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมกับชุมชน จำนวน 30 คน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) จำนวน 5 ข้อ ตามองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดหมวดหมู่

2.2 ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดหมวดหมู่ จากนั้นนำไปรวมกับตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

ระยะที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และการประสานงานภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล และการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์ จำนวน 15 ข้อ

2.2 ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) และตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha

Coefficient) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.898 ซึ่งมีค่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้ (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมของชุมชน ประชากรของการวิจัยในชั้นตอนนี้คือ กศน.ตำบล ในประเทศไทย จำนวน 7,409 แห่ง (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2553 อ้างถึงใน สยามรัฐ ฉบับวันที่ 17 พ.ค. 53) ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในการแบ่งพื้นที่ตามการบริหารงานตามภูมิภาค คือ สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 5 ภาค (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้) และสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง จากนั้นจึงสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการคัดเลือก กศน. ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละพื้นที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับ กศน.ตำบล โดยกำหนดพื้นที่ละ 5 แห่ง รวมทั้งสิ้น 30 แห่ง แห่งละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 300 คน จำนวนตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเป็นไปตามแนวคิดของ Lindeman, Merenda and Gold (1980) และ Weiss (1972) ในอัตราส่วนระหว่างจำนวนตัวอย่างต่อพารามิเตอร์ (ตัวบ่งชี้) 10 : 1 ซึ่งในขั้นต้นผู้วิจัยได้ส่งเคราะห์ตัวบ่งชี้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 ตัวบ่งชี้ นั้นหมายถึงจำนวนตัวอย่างมีความเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายในการหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient) เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences/For Window: SPSS) Version 16.0 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) version 8.53

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้วยการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ตามขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992) 8 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การจำแนก ประเมิน และการกำหนดปัญหา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และได้องค์ประกอบที่สมบูรณ์และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทปัจจุบัน จากนั้นนำองค์ประกอบที่ได้เหล่านั้นมาเป็นเค้าโครงในการพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพและนำข้อมูลเหล่านั้นมาอธิบายองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพิ่มเติมและศึกษาว่ามีปัจจัยเงื่อนไขอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 การอภิปรายเบื้องต้นและการสร้างความตกลง

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ ถึงการดำเนินงานของ กศน.ตำบล ทั่วประเทศ จากนั้นผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.2.1 กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตั้งอยู่ในภาคกลางเนื่องจากมีความผสมผสานกันระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท

1.2.2 กศน.ตำบล อยู่ในระหว่างดำเนินโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล

1.2.3 กศน.ตำบล ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับภาคหรือระดับประเทศ

ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ กศน.ตำบล โดยประสานงานกับสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคกลาง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งได้ชี้แจงเกณฑ์การคัดเลือก กศน.ตำบล ให้กับผู้เชี่ยวชาญ จึงได้ข้อสรุป กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จ (The Best Practice) คือ *กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอ*

พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยจึงประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ หัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อวางแผน ดำเนินการวิจัยต่อไป

1.3 การรวบรวมรายงานการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลในระยะที่ 1 แล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลมาเป็นฐานความคิดในการออกแบบวิธีดำเนินการปฏิบัติการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบล เกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการขอลงพื้นที่ในการศึกษาชุมชน ตำบลเกาะเรียนเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงบริบทของชุมชนและ กศน.ตำบล มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นข้อมูล ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนในขั้นตอนอื่นต่อไป โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชนและ กศน.ตำบล ดังนี้

1.3.1 แบบบันทึกเอกสาร ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลของชุมชนและข้อมูลของ กศน.ตำบล ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อ คำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความ สอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

1.3.2 แบบสังเกตสภาพแวดล้อม ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่สังเกตของ กศน. ตำบล ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความ สอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

1.3.3 แบบสังเกตกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลจากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์การจัดกิจกรรมของ กศน.ตำบล ที่ชุมชนมีส่วนร่วม ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

1.4 การสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้จากข้อ 1.3 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้เข้าใจในบริบท ของ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากยิ่งขึ้น และ กำหนดเป็นฐานแนวคิดในการวางแผนต่อไปในข้อ 1.5

1.5 การเลือกขั้นตอนการวิจัยหรือการวางแผน (Plan)

ผู้วิจัยวางแผนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกับ กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ออกเป็น 2 ช่วง คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ 2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

1.5.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผลตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index: IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

1.5.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน โดยผู้วิจัยประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และหัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทำการนัดหมายผู้มีส่วนร่วมใน และกำหนดวันในการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยจัดทำเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการตรวจสอบความตรง (Validity) ทุกข้อคำถามมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550)

1.6 การเลือกขั้นตอนการประเมิน (Observe)

ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดการประเมินผลข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากข้อ 1.5 โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคหลากหลายในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1.6.1 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยอาศัยกรอบการสังเกตของ Lofland (1971 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2530) ในการเก็บข้อมูลข้อ 1.3

1) การกระทำ (acts) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น

2) กิจกรรม (activities) คือ การกระทำหรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่อง หรือกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ของกิจกรรมที่ กศน.ตำบลเกาะเรียนจัดขึ้น

3) ความหมาย (meanings) คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมองตนเองในฐานะที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของกิจกรรมนั้นๆ

4) ความสัมพันธ์ (relationship) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วน ร่วมชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น

5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน (participation) คือ การที่ผู้มีส่วน ร่วมในชุมชนยอมให้ความร่วมมือและยอมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่ กศน.ตำบลจัดขึ้น ซึ่งการ วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจโครงสร้างของความสัมพันธ์และความขัดแย้งได้ อย่างชัดเจนขึ้น

6) สภาพสังคม (setting) คือ สภาพงานสนามที่ผู้วิจัยใช้เป็นพื้นที่ ศึกษาซึ่งคือ กศน.ตำบลเกาะเรียน และหมายรวมถึงชุมชนในตำบลเกาะเรียน อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.6.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ในการดำเนินงาน ข้อ 1.5.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยผู้วิจัยจะถามเรียงลำดับที่กำหนดในแบบ สัมภาษณ์ ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการ ดำเนินงานในข้อ 1.5.2 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ตลอดการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้งผู้วิจัยและวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้สัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเป็น ทางการจะสัมภาษณ์ตามโครงสร้างของคำถามและเนื้อหาสาระตามลำดับของเหตุการณ์ (sequence) ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะมีการเตรียมคำถามแบบกว้างมาล่วงหน้า ซึ่งจะใช้การ สัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ กล่าวคือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความ เป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น คือ ปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่ายๆ ไม่มี พิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อคำถาม การสัมภาษณ์แบบนี้จะช่วยสร้างเสริม ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้ถามและผู้ตอบ

1.6.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยใช้เทคนิคนี้ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อมีการแบ่งกลุ่มย่อยในการระดมสมอง (Brainstorming) ซึ่งนำโดย วิทยากรประจำกลุ่มย่อยในการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน

1.7 การปฏิบัติกิจกรรม (Act)

ผู้วิจัยกำหนดแผนการปฏิบัติในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

1.7.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ผู้วิจัยเตรียมตัวทำงานภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการประสานงานกับหัวหน้า กศน.ตำบล เกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้นัดผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ารับการ สัมภาษณ์กับผู้วิจัย จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน

คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 3 คน ภาศึเครือข่าย จำนวน 5 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 3 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 5 คน โดยในขั้นตอนนี้ดำเนินการในช่วงเดือน เมษายน 2555 – พฤษภาคม 2555

1.7.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ชุมชน จำนวน 30 คน ประกอบไปด้วย หัวหน้า กศน.ตำบล จำนวน 1 คน คณะกรรมการ กศน.ตำบล จำนวน 5 คน ภาศึเครือข่าย จำนวน 6 คน วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) จำนวน 4 คน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 10 คน ในหัวข้อ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” ในวันที่ 6 มิถุนายน 2555 ณ ห้องประชุมวัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.8 การสะท้อนผล (Reflex)

ผู้วิจัยตรวจสอบผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนว่าบรรลุตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการทบทวนข้อมูลและค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรงภายใน โดยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล 3 มิติ กล่าวคือ

1.8.1 มิติแห่งเวลา ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์สำหรับบุคคลคนเดียวกัน ในเวลาที่แตกต่างกัน เช่น ในช่วงเช้า บ่าย เย็น และกลางคืน เป็นต้น

1.8.2 มิติแห่งสถานที่ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ในสถานที่ที่แตกต่างกัน

1.8.3 มิติแห่งบุคคล ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลอื่นๆ ที่ใกล้ชิดหรือสนิทสนมกับกรณีศึกษา

จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อพัฒนาเป็น(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงาน

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship)

2.1 ผู้วิจัยกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ในการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เนื่องจากเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ Cochran (1983 อ้างถึงใน ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2531) กล่าวว่า ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 – 15 คน และเมื่อขนาดผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น 1-12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่หากจำนวนผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากกว่า 12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเพียงเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

2.2 การตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ลักษณะคำถามในแต่ละด้านเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนคติที่มีต่อ (ร่าง) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการให้ข้อมูลเชิงลึก ในการนำมาประมวลสังเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ต้องมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะยอมรับองค์ประกอบของรูปแบบในด้านนั้นๆ ในการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

2.4 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในเนื้อหาสาระ และข้อเสนอแนะต่างๆ โดยปรึกษาร่วมกันอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สมบูรณ์

ระยะที่ 4 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

จากการศึกษาระยะที่ 1 ของการวิจัย ในประเด็นศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และระยะที่ 2 ของการวิจัย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งข้อค้นพบในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบกับการศึกษานโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากงานวิจัยมาตีความ (Interpret) ร่วมกับการศึกษา นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) ออกมาเป็นประเด็นที่สนใจตามลำดับความสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา (Educational Connoisseurship)

2.1. ผู้วิจัยกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ในการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เนื่องจากเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ Cochran (1983 อ้างถึงใน ชนิตา รัชพลเมือง, 2531) กล่าวว่า ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 – 15 คน และเมื่อขนาดผู้เชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น 1-12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงอย่างรวดเร็ว แต่หากจำนวนผู้เชี่ยวชาญเพิ่มมากกว่า 12 คน ความคลาดเคลื่อนจะลดลงจากเดิมเพียงเล็กน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้เชี่ยวชาญจำนวน 13 คน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

2.2 การตรวจสอบ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ลักษณะคำถามในแต่ละด้านเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนะที่มีต่อ (ร่าง) ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการให้ข้อมูลเชิงลึก ในการนำมาประมวล สังเคราะห์ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของค่ามัชฌิมเลขคณิต (Mean) ต้องมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จึงจะยอมรับองค์ประกอบของรูปแบบในด้านนั้นๆ ในการนำไปพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต่อไป

2.4 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในเนื้อหาสาระและข้อเสนอแนะต่างๆ โดยปรึกษาร่วมกันอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่สมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1.1 ผลการศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบ่งชี้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนดำเนินงาน (Planning) ประกอบด้วย

1.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; นิรันดร์ ปาปะโฆ, 2549; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO and Other, n.d.; Pauline, 2003)

1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน (จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; ณรงค์ อภิธน์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO, 1999; UNESCO Kathmandu, 2006; UNESCO Bangkok, 2009; Marie, 1998)

1.3 การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; กิตติโชติ ห้อยยี่งู, 2527; ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540; โอวาท สุทนต์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; UNESCO Kathmandu, 2006; Marie, 1998; Waggoner & Griffith, 1998)

1.4 การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540; โอวาท สุทนต์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; อุ๋นตา นพคุณ, 2547; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; WHO, 1979; UNESCO and Other, n.d.)

1.5 การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; ฉอาน วุฒิกกรมรักษา, 2526; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540; โอวาท สุทนต์, 2540; พิณสุดา ศิริรังศรี, 2541; กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; อุ๋นตา นพคุณ, 2547; บุญยง ครูศรี, 2545; ณรงค์ อภิธน์, 2551; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO and Other, n.d.)

1.6 การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน. ตำบล (นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์, 2543; ณรงค์ อภิธน์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554)

2. ด้านการดำเนินงาน (Implementation) ประกอบด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (จินตนา กิตติสยาม, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกัง, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; UNESCO Kathmandu, 2006)

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; กิตติโชติ ห้อยยี่งู, 2527; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; กัลยานี ปฎิมา

พรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; ภิญโญ สาร, 2546; อุ๋นตา นพคุณ, 2547; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO, 1999; UNESCO Bangkok, 2009; Marie, 1998; Waggoner & Griffith, 1998; Pauline, 2003)

2.3 การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (กัลยานี ปฎิมาพรเทพ, 2544; วันเพ็ญ อำนาจ, 2544; ภิญโญ สาร, 2546; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; เฉลียว วาปีกิ่ง, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551)

3. ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (Public Relations and Coordinating with Networks) ประกอบด้วย

3.1 การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สติมาตสมบัติ, 2548; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; ณรงค์ อภิธน์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; Marie, 1998)

3.2 การมีส่วนร่วมในการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (จินตนา กิตติสยาม, 2543; บุญยง ครูศรี, 2545; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกิ่ง, 2549; UNESCO Bangkok, 2009)

4. ด้านการติดตามผลและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) ประกอบด้วย

4.1 การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการจัดการศึกษา (ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, 2526; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; ชูชาติ พวงสมจิตร, 2540; สนิท สุทนต์, 2544; บุญยง ครูศรี, 2545; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; Cohen and Uphoff, 1980)

4.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530; ชูชาติ พวงสมจิตร, 2540; โอวาท สุทนต์, 2540; จินตนา กิตติสยาม, 2543; นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ, 2543; สนิท สุทนต์, 2544; สุนทร คำเวบุญ, 2545; เฉลียว วาปีกิ่ง, 2549; นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549; พงษ์สิทธิ์ นันทญา, 2549; สุจินต์ กลัดประสิทธิ์, 2551; สุรัตน์ ก้อนนาค, 2554; UNESCO, 1999; UNESCO Kathmandu, 2006)

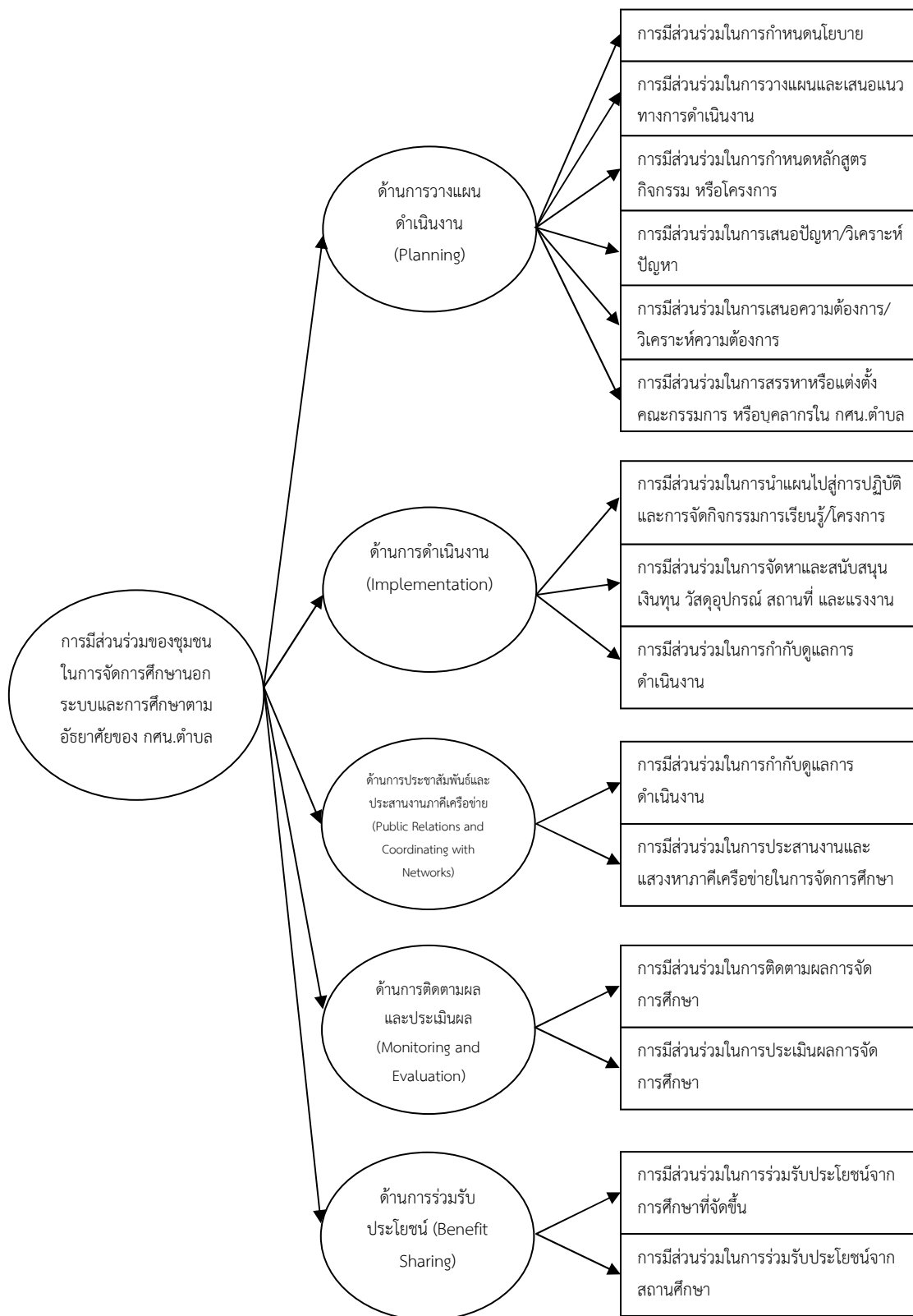
5. ด้านการร่วมรับประโยชน์ (Benefit Sharing) ประกอบด้วย

5.1 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; สุนทร คำเวบุญ, 2545; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO and Other, ม.ป.ป.)

5.2 การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากสถานศึกษา (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; สุนทร คำเวบุญ, 2545; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980)

1.2 ผลการพัฒนารูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลจากแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้เพิ่มเติมภายใต้องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล พบว่า ทุกคนให้ความเห็นภายใต้องค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยพัฒนาเป็นรูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อเป็นฐานคิดในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ต่อไป ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 รูปแบบสมมติฐานทางทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามในจำนวน 250 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.00) มีอายุเฉลี่ยในช่วง 41 – 50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 31.60) รองลงมา มีอายุเฉลี่ย 51 – 60 ปี (ร้อยละ 27.20) และมีอายุเฉลี่ยต่ำกว่า 20 ปี น้อยที่สุด (ร้อยละ 4.00) จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 65.60) รองลงมา ระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 30.80) และสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.60) และส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการ กศน.ตำบลภาคีเครือข่าย ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ (ร้อยละ 20.00) รองลงมาคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน (ร้อยละ 10.00)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ และค่าความโด่งของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) ด้านการดำเนินงาน (ACT) ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.61 ถึง 4.38 โดยตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงข้อมูลในลักษณะเบ้ซ้าย (ความเบ้มีค่าเป็นลบ) กล่าวคือ คะแนนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลโดยเฉลี่ยค่อนข้างสูง และตัวแปรส่วนใหญ่มีค่าความโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ความโด่งมีค่าเป็นบวก) กล่าวคือ คะแนนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลมีการกระจายของข้อมูลค่อนข้างน้อย

เมื่อพิจารณาค่าสถิติของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) มากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (PLAN1) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.61$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของ กศน.ตำบลด้านการดำเนินงาน (ACT) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.03$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.70$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของ กศน.ตำบลด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (PUB1) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.95$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย ของ กศน.ตำบลด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา (EVAL1) มากที่สุด ($\bar{X} = 3.74$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.70$)

ตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของ กศน.ตำบลด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยมีตัวแปรการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) และตัวแปรการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) น้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.30$)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายตั้งแต่ 15.81 ถึง 25.93 โดยตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายน้อยที่สุด คือ ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง (PLAN6)

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่จะนำไปวิเคราะห์หองค์ประกอบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์ (0)

หรือไม่ ถ้าตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์แสดงว่าไม่มีองค์ประกอบร่วม และไม่มีประโยชน์ที่จะนำเมทริกซ์สหสัมพันธ์นี้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2537)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 15 ตัว โดยใช้สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรรวม 105 คู่ ปรากฏทุกคู่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าตั้งแต่ 0.155 ถึง 0.769 และเมื่อพิจารณาค่าสถิติของ Bartlett ซึ่งเป็นค่าสถิติทดสอบสมมติฐานว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์นั้นเป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) หรือไม่ โดยใช้ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งมีค่าเท่ากับ 2297.643 ($P < .000$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ 0.888 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง นั้นหมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

2.4 ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ก่อนปรับ) พบว่า โมเดลเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังไม่มี ความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความกลมกลืนค่า χ^2/df เท่ากับ 3.99 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.11 ค่า SRMR เท่ากับ 0.06 ค่า NFI เท่ากับ 0.94 ค่า GFI เท่ากับ 0.85 และค่า PGFI เท่ากับ 0.60 และหลังปรับโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความกลมกลืน ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.97 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 หมายถึงโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Bollen, 1989; Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า RMSEA เท่ากับ 0.06 ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.05 – 0.08 หมายถึงโมเดลค่อนข้างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า SRMR เท่ากับ 0.04 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า NFI เท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 ค่า GFI เท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.90 และ ค่า PGFI เท่ากับ 0.57 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2552)

2.5 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 15 ตัวแปร มีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ 0.69 ถึง 0.91 โดยองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา(EVAL1) ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.91 และมีความแปรผันร่วมกับคุณลักษณะร่วมทั่วไป ร้อยละ 84 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ (PLAN5) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (PUB1) การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง (PLAN6) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน (PLAN2) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (ACT2) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (PLAN3) และการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.88, 0.87, 0.83, 0.81, 0.79, 0.74, 0.74, 0.73, 0.72, 0.71, 0.71, 0.70, 0.70 และ 0.69 ตามลำดับ

สำหรับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ทั้ง 5 ด้าน มีค่าเป็นบวก โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน (ACT) ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 และมีค่าผันแปรร่วมกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (PARTICIP) ร้อยละ 98 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.95, 0.86, 0.82 และ 0.47 ตามลำดับ และมีค่าผันแปรร่วมกับองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (PARTICIP) ร้อยละ 90, 73, 67 และ 22 ตามลำดับ

การสร้างสเกลองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ใช้สเกลองค์ประกอบย่อย 15 ตัว ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (PLAN1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน (PLAN2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ (PLAN3) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา/เสนอปัญหา (PLAN4) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ/เสนอความต้องการ (PLAN5) การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง (PLAN6) การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ (ACT1) การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน (ACT2) การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน (ACT3) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการต่างๆ (PUB1) การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา (PUB2) การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา (EVAL1) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา (EVAL2) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น (BEN1) และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง (BEN2) ซึ่งเขียนในรูปสมการได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{PARTICIP} = & 0.07(\text{PLAN1}) + 0.08(\text{PLAN2}) + 0.10(\text{PLAN3}) + 0.03(\text{PLAN4}) + 0.12(\text{PLAN5}) + \\ & 0.10(\text{PLAN6}) + 0.11(\text{ACT1}) + 0.10(\text{ACT2}) + 0.16(\text{ACT3}) + 0.25(\text{PUB1}) + \\ & 0.32(\text{PUB2}) + 0.54(\text{EVAL1}) + 0.24(\text{EVAL2}) + 0.66(\text{BEN1}) + 0.41(\text{BEN2}) \end{aligned}$$

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบคือ 1) ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.1 ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- มาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช.ในตำบล สร้างความรู้ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช.เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน

- แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

3.2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.2.1 นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน หัวหน้า กศน.ตำบล

คณะกรรมการ กศน. ตำบล ภาควิชาเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

3.2.2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

3.2.2.1 ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา/วิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ/วิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง

3.2.2.2 ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

3.2.2.3 ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาควิชาเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาควิชาเครือข่ายในการจัดการศึกษา

3.2.2.4 ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

3.2.2.5 ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาควิชาเครือข่าย ด้านการประเมินผลและติดตามผล และด้านการร่วมรับประโยชน์

3.3.2 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้มีส่วนร่วมในชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็นโครงการ/กิจกรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยมีโครงการ/กิจกรรม ดังนี้ 1) โครงการสร้างผู้นำเพื่อชุมชนเข้มแข็ง 2) โครงการเสริมสร้างความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย กิจกรรมมูรึกการอ่านประจำหมู่บ้าน กิจกรรมห้องสมุดหมุนเวียน กิจกรรมพี่สอนน้อง (การเรียนรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่) และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) โครงการฝึกอาชีพ ประกอบด้วย กิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนม กิจกรรมการถนอมอาหาร กิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์ กิจกรรมการเสริมสวย และกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า นอกจากนี้ยังได้นำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถามไปยังผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา (ผอ.พานิช ศรีงาม) ถึงผลการปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏว่าโครงการฝึกอาชีพเป็นโครงการที่ผู้มีส่วนร่วมให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

3.3.3 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน มีดังนี้

1) การสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการพูดคุยและสอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับคนในชุมชนโดยการเข้าถึงตัวบุคคล เช่น ไปหาตามบ้านซึ่งเป็นวิธีที่คนในชุมชนนิยมใช้มากที่สุด นอกจากได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสนิทสนมกันมากขึ้นอีกด้วย

2) การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยการแบ่งปันข่าวสาร เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การโทรศัพท์ติดต่อประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านประชาคมของหมู่บ้าน

3) การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การเข้าเข้าร่วมงานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนสนิทสนมกัน

4) การสร้างความสัมพันธ์ผ่านหน้าที่การงาน กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล จะมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยวิธีเคาะประตูตามบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ประสานงาน หรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ลงชุมชนไปตรวจวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ หรือผู้นำชุมชน เวลาลูกบ้านมีปัญหา ก็จะปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.3.4 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีดังนี้

1) บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล กล่าวคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิดและเข้าถึงคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้น่ามีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2) การสร้างแรงจูงใจ กล่าวคือ การปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3) การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่และค่าสาธารณูปโภคจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชน

3.3.5 ปัจจัยเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มีดังนี้

1) ผู้เรียนบางคนไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. เนื่องจากคิดว่าการจัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2) ขาดการประชาสัมพันธ์ บางครั้งการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงรับรู้เฉพาะในวงแคบ หรือมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้น่ามีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3) ขาดสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่ไม่เพียงพอ กล่าวคือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้น่ามีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

4) ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงาน เพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยแบ่งเนื้อหาตามภาคส่วนของสังคม ดังนี้

4.1 ภาครัฐ โดยนำเสนอให้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษา กศน.ในพื้นที่ ต้องส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบทบาทของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงให้เป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน รวมถึงกำหนดแนวทางในการให้ผู้มีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงในทิศทางที่เหมาะสม อีกทั้งยังส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยการสร้างมาตรการจูงใจให้แก่ภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้วยวิธีการต่างๆ และยกย่องและเผยแพร่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ดี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนอื่น

4.2 ภาคเอกชน โดยนำเสนอให้องค์กรธุรกิจควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล เพื่อเป็นการบริการสังคมและแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) ตลอดจนให้กลุ่มบริษัทธุรกิจเครือข่ายผู้ให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมควรสนับสนุนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะอย่างน้อยตำบลละ 1 จุด ทั่วประเทศ เพื่อขยายโอกาสทางการสื่อสาร ลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และการศึกษาของคนในประเทศ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทางสื่อต่างๆ อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ตลอดจนผ่านทางสื่อ e-learning และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network)

4.3 ภาคประชาสังคม โดยเสนอให้มีเวทีประชาคมทุกตำบล เพื่อดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และให้มีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อ

สนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล ในการระดมทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน รวมทั้งทุนทางสังคมต่างๆ อย่างเหมาะสม

4.4 ประชาชนทั่วไป โดยเสนอแนวทางรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมกันสร้างค่านิยมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตลอดจนแสวงหาอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และให้ กศน.ตำบลทุกพื้นที่สร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานโดดเด่น และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ โดยให้มีการประสานการทำงานร่วมกันกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากร ใน กศน.ตำบล/แขวง

ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน

ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา

ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศติดตามผลการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา

ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล พบว่า องค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ด้านการดำเนินงาน (ACT) รองลงมาคือ ด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) การประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) ตามลำดับ เหตุที่ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน (ACT) มากที่สุดอาจเป็นเพราะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมมองเห็นการดำเนินงานได้ชัดเจน โดยดูจากตัวบ่งชี้ที่อยู่ภายใต้องค์ประกอบด้านนี้คือ การมีส่วนร่วมในการนำไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความเข้าใจในการนำตนเองเข้ามาสนับสนุนในกิจกรรมเหล่านี้ได้ นอกจากนี้อาจเกิดจากความเข้มแข็งของผู้ประสานงานในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่สามารถชี้แนะและจูงใจให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นประโยชน์ร่วมกันอันจะเกิดต่อชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Keith (1972) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้เกิดการกระทำที่บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันกับกลุ่มด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยด้านนี้แล้ว พบว่า ได้คะแนนเท่ากับ 3.84 (จากคะแนนเต็ม 5) แปลความหมายได้ว่าผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ จินตนา กิตติสยาม (2543), สุนทร คำเวบุญ (2545) และสุจินต์ กลัดประสิทธิ์ (2551) ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านนี้อยู่ในแค่ระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการเป็นการศึกษาในลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเชิงเดี่ยว กล่าวคือเป็นการศึกษาในลักษณะกลุ่มเดี่ยว เช่น คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ผลการศึกษาของเฉลียว วาปีกัง (2549) และพงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549) พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านนี้อยู่ในระดับมาก ซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มก่อนหน้า เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างก็ไม่ได้แตกต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มผู้มีส่วนร่วมใน

ชุมชนน่าจะมีผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) น้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากตัวบ่งชี้ในด้านนี้คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง เป็นลักษณะของข้อคำถามที่เป็นนามธรรมและเป็นคำถามที่กว้าง ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนอาจไม่เข้าใจคำถามเท่าที่ควร และจากการทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วม ที่ผู้วิจัยค้นคว้ามาพบว่ามีเพียง สุวัฒน์ มุกเมธา (2524), สมหวัง พิริยานุวัฒน์ (2546), WHO (1979), Cohen and Uphoff (1980) และ UNESCO and Other (n.d.) ที่กล่าวถึงด้านการร่วมรับประโยชน์เท่านั้น และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยค้นคว้ามาพบว่ามีเพียง สุนทร คำเวบุญ (2545) ที่ศึกษาองค์ประกอบด้านนี้ ซึ่งถือว่าน้อยมาก แต่ผู้วิจัยต้องนำองค์ประกอบด้านนี้มาศึกษาตั้งแต่แรกเนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันซึ่งต้องทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อที่จะนำมาทำการยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และเป็นที่น่าสังเกตว่าองค์ประกอบด้านนี้ยังคงมีอิทธิพลที่สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลได้ในปัจจุบัน

ตอนที่ 2 การตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของตัวบ่งชี้และองค์ประกอบเชิงทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หลังจากปรับโมเดลแล้ว พบว่า โมเดลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีดัชนีความกลมกลืน ค่า χ^2 เท่ากับ 145.75 ค่า χ^2 / df เท่ากับ 1.97 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 (Bollen, 1989; Diamantopoulos and Siguaw, 2000) ค่า P-value เท่ากับ 0.00 ค่า NFI เท่ากับ 0.93 ค่า GFI เท่ากับ 0.93 ค่า AGFI เท่ากับ 0.88 และค่า SRMR เท่ากับ 0.04 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Diamantopoulos and Siguaw, 2000) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในปัจจุบันที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลกับ กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล หมายความว่าตัวบ่งชี้และองค์ประกอบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาสามารถนำไป

เป็นแนวทางในการพัฒนา กศน.ตำบล ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองโดยเรียงลำดับความสำคัญตามน้ำหนักขององค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล คือ ด้านการดำเนินงาน (ACT) ด้านการวางแผนดำเนินงาน (PLAN) ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย (PUB) ด้านการประเมินผลและติดตามผล (EVAL) และด้านการร่วมรับประโยชน์ (BEN) เห็นได้ว่าด้านการดำเนินงานมีความสำคัญมากที่สุด และทุกด้านยกเว้นด้านการร่วมรับประโยชน์ มีน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ในระดับสูง (ระหว่าง 0.82 – 0.99) ส่วนด้านการร่วมรับประโยชน์มีน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.47 ซึ่งถือว่าน้อยมาก กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กศน.ตำบล ในพื้นที่ควรสร้างความเข้าใจกับบุคคลในชุมชนให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และเห็นถึงความสำคัญของประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมนั้น อาจเป็นผลให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมที่เล็งเห็นถึงประเด็นการร่วมรับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมเช่นกัน (สุวัฒน์ มุทเมธา, 2524; สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546; WHO, 1979; Cohen and Uphoff, 1980; UNESCO, 1999; UNESCO and Other, n.d.)

ตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบคือ 1) ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยอภิปรายผลดังนี้

3.1 ความเป็นมาและแนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยอิงฐานคิดการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จาก 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน

ประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน 2) พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตรา 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 3) มาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุกในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช.ในตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช.เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และ 4) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

3.2 นิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบ และองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผู้วิจัยนิยามศัพท์ที่ใช้ในรูปแบบตามคำที่ปรากฏในรูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน. ตำบล ภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง 2) ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการ

กำกับดูแลการดำเนินงาน 3) ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา 4) ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา และ 5) ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง ซึ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3.3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตามองค์ประกอบดังนี้

3.3.1.1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการวางแผนดำเนินงาน ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล มีส่วนร่วมในการสานต่อนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.จังหวัด และกศน.อำเภอ โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาคีเครือข่ายคอยประสานงานในการขานรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นผู้ให้ข้อมูลพื้นฐานและแสดงความคิดเห็นว่าต้องการได้ประโยชน์อะไรจากการจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล ซึ่งการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเป็นที่น่าสังเกตว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบเชิงรับ (Passive) กล่าวคือเป็นการสานต่อนโยบายแล้วมาทำต่อ ซึ่งไม่ปรากฏการร่วมคิด วางแผน ศึกษาข้อมูล ฯลฯ ร่วมกันกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมแบบนี้จัดเป็นการมีส่วนร่วมแบบการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) (ศิริกาญจน์ โกลุม, 2542) 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ ผู้นำชุมชนและผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมในการหาความต้องการของคนในชุมชน จากนั้นจึงนำข้อมูลความต้องการมาให้หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันวางแผนในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เป็นที่น่าสังเกตว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงหรือไม่ ทั้งนี้เพราะหากร่วมกันวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงานตั้งแต่แรก ทำไมต้องเอาข้อมูลมาให้กับหัวหน้า กศน.ตำบล ซึ่งการมีส่วนร่วมแบบนี้จัดเป็นเพียงแค่การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ถือเป็นการมีส่วนร่วมแบบเทียม (Pseudo Participation) ตามแนวคิดของ รมณี กลั่นปิตา (2551) 3) การมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร

กิจกรรม หรือโครงการ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันในการนำความต้องการของคนในชุมชนมากำหนดเป็นโครงการเพื่อนำเสนอขออนุมัติจาก กศน.อำเภอ ซึ่งสอดคล้องกับ กัลยานี ปฎิมาพรเทพ (2541) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่ดีที่สุด ควรจัดให้ตามสภาพความเป็นจริงและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่น 4) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล เป็นผู้วิเคราะห์ปัญหาของการจัดการเรียนการสอนพร้อมทั้งจัดทำรายงานสรุป ส่วนการเสนอความต้องการโดยการสอบถามไปยังผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมี คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการประสานงานและเก็บข้อมูล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปกำหนดเป็นหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญยง ครูศรี (2545), พงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549) และณรงค์ อภิธินัง (2551) โดยการมีส่วนร่วมในด้านนี้เริ่มปรากฏระดับการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) กล่าวคือ การริเริ่ม ร่วมงาน ร่วมมือกันทำงาน สนับสนุนด้วยการบริจาค ร่วมแสดงความคิดเห็นตัดสินใจบ้าง และเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมยกเว้นกิจกรรมการสอน (ศิริกาญจน์ โสภุม , 2542) 5) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมหลักในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น (โครงการ/กิจกรรม) ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน โดยขออนุมัติหลักสูตรจาก กศน.อำเภอ การมีส่วนร่วมในด้านนี้ไม่ปรากฏผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมาร่วมทำงานในด้านนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานนี้เป็นงานโดยตรงของหัวหน้า กศน.ตำบล ที่ต้องทำการวิเคราะห์ความต้องการเพื่อนำเสนอผู้บังคับบัญชาต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) โดยเป็นการมอบภาระการตัดสินใจให้ทางโรงเรียนตามแนวคิดของ ศิริกาญจน์ โสภุม (2542) 6) การมีส่วนร่วมในการสรรหาหรือแต่งตั้ง คณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้ง คณะกรรมการ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ภาศิเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ทำการคัดเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาคณะกรรมการของ กศน.ตำบล ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Delegated Power) ในการสรรหาคณะกรรมการของ กศน.ตำบล ตามแนวคิดของ รมณี กลั่นบิดา (2551) ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) ส่วนการสรรหา/แต่งตั้งบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล และครูอาสาสมัคร ได้มาโดยกระบวนการสรรหา/แต่งตั้งจาก กศน.อำเภอ ตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ ซึ่งถือว่าผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมเลย

3.3.1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการดำเนินงาน ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการ

นำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการดำเนินงานและการปฏิบัติ โดยมีภาคีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนคอยช่วยเหลือสนับสนุน เช่น อาคารสถานที่ ระดมเงินทุน วัสดุอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เป็นผู้เข้าร่วมในโครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้น การมีส่วนร่วมในด้านนี้ปรากฏการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงระหว่าง กศน.ตำบลและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (ศิริกาญจน์ โกสุม, 2542; อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์, 2545; รมนี กลั่นบิดา, 2551) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา กิตติสยาม (2543), สนิท สุหนต์ (2544), บุญยง ครุศรี (2545), สุนทร คำเวบุญ (2545), เฉลียว วาปีกัง (2549), สุจินต์ กัดประสิทธิ์ (2551) และ UNESCO Kathmandu (2006) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในด้านการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ 2) การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ในจัดสรรงบประมาณที่ได้รับมาจาก กศน.อำเภอ ภาคีเครือข่ายร่วมสนับสนุนเงินทุน สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และค่าสาธารณูปโภคต่างๆ วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะที่ให้ความรู้เป็นวิทยาทาน ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล ผู้นำชุมชน และผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มีส่วนร่วมระดมเงินทุนหากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในด้านนี้ปรากฏการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงระหว่าง กศน.ตำบลและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน (ศิริกาญจน์ โกสุม, 2542; อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์, 2545; รมนี กลั่นบิดา, 2551) 3) การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน ผู้ที่ทำหน้าที่หลักคือ หัวหน้า กศน.ตำบล คอยกำกับดูแลตลอดการดำเนินงาน โดยมีคณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย และผู้นำชุมชนร่วมสนับสนุนการกำกับดูแลกิจกรรมอยู่เป็นระยะและจัดหาสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน วิทยากร เป็นต้น หากยังขาดตกบกพร่องระหว่างดำเนินกิจกรรม เห็นได้ว่าผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรงจากการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในด้านนี้ไม่เด่นชัด หากสามารถนำผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงได้จะเป็นให้การดำเนินงานของ กศน.ตำบลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังเช่น ภิญโญ สาร (2546) ได้กล่าวไว้ว่าการสนับสนุนและการให้กำลังใจประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นหน้าที่และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมดูแลจัดการการศึกษาของโรงเรียน

3.3.1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้/โครงการต่างๆ โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลจะประสานงานให้คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาคีเครือข่าย และผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการ

เรียนการเรียนรู้/โครงการต่างๆ ที่ กศน.ตำบลจัดขึ้นให้กับผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ติดแผ่นป้ายประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์ที่ศาลาประชาคมเวลามีประชุมของหมู่บ้าน เป็นต้น หรือผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จะมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการรู้/โครงการต่างๆ ในลักษณะชักชวนปากต่อปากกับบุคคลในชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา กิตติสยาม (2543) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียนถือว่างานประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มและขยายกลุ่มเป้าหมาย และพงษ์สิทธิ์ นันทญา (2549) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการชักชวนประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการยกระดับฐานะทางการศึกษาที่ศูนย์การเรียนชุมชนจัดขึ้น 2) การมีส่วนร่วมในการประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาควิชาเครือข่าย และผู้นำชุมชนเป็นหลักในการแสวงหาภาคีเครือข่าย กล่าวคือ ขอความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สส. และ สว. ในเรื่องการเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล เพื่อการดำเนินงานของ กศน.ตำบล อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา กิตติสยาม (2543) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านการประสานงาน กล่าวคือ การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องแสวงหาความร่วมมือในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชน ตลอดจนประสานงานกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชน

3.3.1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการติดตามผลและประเมินผล ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ คณะกรรมการ กศน.ตำบลและภาควิชาเครือข่าย (ครูอาสาสมัคร) ทำหน้าที่นิเทศการดำเนินกิจกรรมของ กศน.ตำบลคอยให้คำชี้แนะในการดำเนินงาน และหัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่ติดตามผลการจัดการศึกษาจากการที่ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น หากมาเรียนหลักสูตรสายสามัญผู้เรียนมีการศึกษาต่อหรือไม่หรือออกไปประกอบอาชีพอะไร หรือหากเข้าร่วมหลักสูตรระยะสั้นผู้เรียนมีการนำความรู้ที่ได้ไปอะไร เป็นต้น และ 2) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษา โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบล ทำหน้าที่หลักในการจัดทำผลสรุปการดำเนินงานเพื่อจัดส่งให้กับ กศน.อำเภอ ส่วนคณะกรรมการ กศน.ตำบล และภาควิชาเครือข่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลในด้านความคุ้มค่าของสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) เช่น จัดทำรายงานค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคส่งให้กับภาควิชาเครือข่าย เป็นต้น ประเด็นที่น่าสังเกตคือภาควิชาเครือข่ายมีส่วนร่วมในด้านนี้ไม่เด่นชัดเท่าใดนัก สุกัญญา ทรัพย์มณี (สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2555) เสนอว่า ควรให้ภาควิชาเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษาด้วย โดยอาจจัดทำ

เป็นแนวทางที่ชัดเจนในการให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม อันจะส่งผลต่อการประกันคุณภาพ การศึกษาด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา กิตติสยาม (2543) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมด้าน การติดตามผลและประเมินผล ที่ว่า การไปเยี่ยมชมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้ คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาแก่ครูและนักศึกษา ตลอดจนรวบรวมผลงาน ประเมินผลงาน เพื่อ รายงานผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนต่อหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ

3.3.1.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้านการร่วมรับประโยชน์ ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วม ในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น โดยผู้ที่มีส่วนร่วมหลักที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่ จัดขึ้นคือ ผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้ความรู้จากการที่ได้ศึกษาเพื่อไปใช้ในการ การศึกษาต่อในระดับที่สูงต่อไปหรือนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ ส่วนวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ได้รับประโยชน์ในแง่ของการเป็นผู้ให้ความรู้และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในชุมชน บางคนได้รับการยก ย่องให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับความหมายการมีส่วนร่วมที่ สุวัฒน์ มุทเมธา (2542) กล่าวไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน ได้แก่ ด้านสุขภาพ การฝึกอบรม อาชีพ การส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมเพื่อการอ่านออกเขียนได้ กิจกรรมนันทนาการ การรับบริการ ห้องสมุด การส่งเสริมประชาธิปไตยการใช้อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนเพื่อกิจกรรม ของชุมชน” 2) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ด้านนี้ คือ หัวหน้า กศน.ตำบลและคณะกรรมการ กศน.ตำบล ร่วมรับประโยชน์ในการมีผลการ ปฏิบัติงาน ภาคีเครือข่ายได้รับประโยชน์ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่สนับสนุนอาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน และค่าสาธารณูปโภค เมื่อมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมาศึกษาดูงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและผนึกกำลังกับ กศน.ตำบล ในการจัดการศึกษาเป็นการดึงดูดให้หน่วยงานเหล่านั้นร่วมสนับสนุนทุนในการดำเนินงาน และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้รู้จักชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมด้านการได้ ประโยชน์ การร่วมรับประโยชน์ การรับผลประโยชน์ ที่นักการศึกษาได้ศึกษาไว้ ดังเช่น WHO (1979), Cohen and Uphoff (1980) และ UNESCO and Other (n.d.)

3.3.2 โครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยผู้มีส่วนร่วมในชุมชนร่วมกันระดมความคิดเห็นโครงการ/ กิจกรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน. ตำบล โดยมีโครงการ/กิจกรรม คือ 1) โครงการสร้างผู้นำเพื่อชุมชนเข้มแข็ง 2) โครงการเสริมสร้าง ความรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย กิจกรรมมุขรึกการอ่านประจำหมู่บ้าน กิจกรรมห้องสมุด หมุนเวียน กิจกรรมพี่สอนน้อง (การเรียนรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่) และกิจกรรมการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ3) โครงการฝึกอาชีพ ประกอบด้วย กิจกรรมการประกอบอาหาร/ขนม กิจกรรมการถนอมอาหาร กิจกรรมงานฝีมือ/งานประดิษฐ์ กิจกรรมการเสริมสวย และกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า อันเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนี้ยังได้นำกิจกรรมไปสู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้มีโอกาสสอบถามไปยังผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา (ผอ.พานิช ศรีงาม) ถึงผลการปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏว่าโครงการฝึกอาชีพเป็นโครงการที่ผู้มีส่วนร่วมให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งการนำโครงการ/กิจกรรมที่คิดร่วมกันไปสู่การปฏิบัติทำให้ทราบได้ว่าสิ่งที่คิดขึ้นมาร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติจริง เป็นการสะท้อนผลในขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยปฏิบัติการของ Cohen and Manion (1992)

3.3.3 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน ซึ่งปรากฏการสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการพูดคุยและสอบถามเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับคนในชุมชน โดยการเข้าถึงตัวบุคคล เช่น ไปหาตามบ้านซึ่งเป็นวิธีที่คนในชุมชนนิยมใช้มากที่สุด นอกจากได้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสนิทสนมกันมากขึ้นอีกด้วย ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์ของคนในชุมชนโดยการแบ่งปันข่าวสาร เช่น การติดป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การโทรศัพท์ติดต่อประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านประชาคมของหมู่บ้าน การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนโดยการเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การเข้าเข้าร่วมงานบวช งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนสนิทสนมกัน และการสร้างความสัมพันธ์ผ่านหน้าที่การงาน กล่าวคือ หัวหน้า กศน.ตำบล จะมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยวิธีเคาะประตูตามบ้าน เพื่อประชาสัมพันธ์ ประสานงาน หรือขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ของ กศน.ตำบล หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ลงชุมชนไปตรวจวัดความดัน วัดน้ำตาลในเลือด ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพ หรือผู้นำชุมชน เวลาลูกบ้านมีปัญหา ก็จะปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้บุคคลในชุมชนเกิดความไว้วางใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรันดร์ ปาปะโฮ (2549) ที่ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การประชุมกรรมการสถานศึกษา การพบปะเยี่ยมเยียนผู้นำ/ผู้ปกครองในวาระอันสมควร การจัดทำศูนย์ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน การจัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์และป้ายประกาศ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการประเมินผล การดำเนินงานการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับดีทุกด้าน แสดงว่าการพัฒนาการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างศูนย์การ

เรียนชุมชนกับชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและได้ร่วมกันพัฒนาเป็นอย่างดี จึงทำให้ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จด้วยดี

3.3.4 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 1) บุคลิกภาพของหัวหน้า กศน.ตำบล กล่าวคือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ มีการสื่อสารอย่างชัดเจน มีการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง มีความใกล้ชิด และเข้าถึงคนในชุมชนอย่างแท้จริง เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งหัวหน้า กศน.ตำบล เป็นตัวกลางสำคัญในการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนงานของ กศน.ตำบลให้ดำเนินไปได้อย่างสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ อมรวิรัช นาครทรพรพ และคณะ (2551) ที่นำเสนอปัจจัยด้านผู้นำซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน 2) การสร้างแรงจูงใจ กล่าวคือ การปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา เช่น เมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อกลโกงและมิจฉาชีพต่างๆ คนในชุมชนสำเร็จการศึกษามากขึ้น โครงการ/กิจกรรมที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนเพราะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริงทำให้มีงานทำ เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนเห็นความสำคัญจุดนี้ร่วมกันจะทำให้มีส่วนร่วมเกิดความอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pauline (2003) ที่กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเนื่องมาจากชุมชนไม่เข้มแข็งและขาดแรงกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้นการสร้างกระบวนการทำให้ชุมชนเข้มแข็งและเสริมแรงของชุมชนจะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น และ 3) การได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย กล่าวคือ การได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐอย่างเพียงพอ การได้รับการสนับสนุนอาคารสถานที่และค่าสาธารณูปโภคจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการประสานงานกับชาวบ้าน การได้รับความรู้จากวิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้านโดยไม่มีค่าตอบแทน การได้รับความร่วมมือจากอาสาสมัครในชุมชน ทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่น

3.3.5 ปัจจัยเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ประกอบด้วย 1) ประชาชนทุกคนในชุมชนต้องตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากบางคนไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนที่ กศน. โดยมีทัศนคติที่ว่า กศน.จัดการเรียนการสอนไม่มีคุณภาพ ทำให้ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งการสร้างความตระหนักและแรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล 2) มีการประชาสัมพันธ์ทั่วถึง

เนื่องจากบางครั้งการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง มีการรับรู้เฉพาะในวงแคบ หรือมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนไม่รับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพราะการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนติดตามข่าวสารได้อย่างทันท่วงที เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการต่างๆ กับ กศน.ตำบล 3) มีสิ่งสนับสนุนทางวิชาการ (Academic Support) ที่เพียงพอ เนื่องจากปัจจุบันงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจที่สินค้ามีราคาสูง ทำให้ซื้ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้น้อยลงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล อาจเนื่องมาจากจะต้องมาระดมสรรพกำลังอีกมากที่ต้องมาใช้ในการดำเนินการของ กศน.ตำบล และเป็นผลสืบเนื่องในข้อต่อไป กล่าวคือ ถ้าหากมีแผนงานหรือแนวทางที่ชัดเจนในการให้เข้ามามีส่วนร่วมก็อาจจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมามีส่วนร่วมมากขึ้น และ 4) มีแผนงานหรือแนวทางในการให้เข้ามามีส่วนร่วมที่ชัดเจน เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีงานประจำอยู่แล้วหรือบางคนต้องออกไปรับจ้างทำงาน เพื่อหารายได้ ทำให้ไม่มีเวลาเต็มที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล หากมีระบบหรือกลไกที่ชัดเจนจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เป็นผลให้การดำเนินงานของ กศน.ตำบลเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ตอนที่ 4 ผลการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลดังประเด็นต่อไปนี้

4.1 ประเด็นด้านภาครัฐ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ ต้องส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายให้เป็นรูปธรรม ทั้งการพัฒนาระบบของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงให้เป็นนักจัดการความรู้ และผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน รวมถึงต้องกำหนดแนวทางในการให้ผู้มีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงในทิศทางที่เหมาะสม โดยมีระบบและกลไกกำหนดเป็นแผนงานหรือแนวทางที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมและพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวงและผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาเครือข่าย

การจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง ระหว่าง กศน.ตำบล/แขวง ทั่วประเทศ เป็นกลไกในการพัฒนาให้ กศน.ตำบล/แขวง ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และต้องแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการสร้างมาตรการจูงใจให้แก่ภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประกาศเกียรติคุณ ยกย่องการให้รางวัล และการกำหนดมาตรการทางภาษี อาทิ การลดหย่อนภาษี เป็นต้น ตลอดจนยกย่องและเผยแพร่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ดี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ผู้มีส่วนร่วมนั้นๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนอื่น ซึ่งเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

4.2 ประเด็นภาคเอกชน

องค์กรธุรกิจมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับ กศน.ตำบล เพื่อเป็นการบริการสังคมและแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) ในส่วนที่สนับสนุนตามลักษณะการประกอบธุรกิจ เพื่อเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น กลุ่มบริษัทธุรกิจเครือข่ายผู้ให้บริการด้านการสื่อสารโทรคมนาคมควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงสาธารณะอย่างน้อยตำบลละ 1 จุด ทั่วประเทศ เพื่อขยายโอกาสทางการสื่อสาร ลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และการศึกษาของคนในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีมาตรการขยายเครือข่าย Free Wi-Fi ทั่วประเทศ นอกจากนี้กลุ่มบริษัทที่เกี่ยวข้องกับสื่อโทรทัศน์และวิทยุควรมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทางสื่อต่างๆ อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ตลอดจนผ่านทางสื่อ e-learning และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) ทั้งนี้การจัดการให้บริการดังกล่าวมาแล้วต้องคำนึงถึงผลในระยะยาวในเรื่องของความสม่ำเสมอในการบริการ การอัปเดตข้อมูลที่ทันสมัย และการบำรุงรักษา เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งสนับสนุนเหล่านี้อย่างแท้จริง

4.3 ประเด็นภาคประชาสังคม

การรวมกลุ่มของประชาชนในตำบลโดยการจัดให้มีเวทีประชาคมทุกตำบล เพื่อดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเกิด

ความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีความเข้าใจหรือทัศนคติที่ตรงกัน นอกจากนี้นโยบายการจัดตั้งกองทุนในชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในการระดมทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็น เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน รวมถึงทุนทางสังคมต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งนโยบายนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากภาครัฐร่วมด้วย ตลอดจนการมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็ง

4.4 ประเด็นภาคประชาชนทั่วไป

รณรงค์ให้ประชาชนทุกคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทร่วมกันสร้างค่านิยมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ตลอดจนแสวงหาอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนมาช่วยในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และให้ กศน.ตำบลทุกพื้นที่สร้างและพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาไทย ศิลปินแห่งชาติ ผู้มีผลงานโดดเด่น และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ โดยให้มีการประสานการทำงานร่วมกันกับผู้มีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่ส่งเสริมให้จัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัย พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในแบบ passive มากกว่า active ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับ กศน.ตำบลให้มากกว่านี้ โดยจัดให้มีระบบและกลไกการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ และขยายไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตด้วย

2. กศน.ตำบล เดิมคือ ศูนย์การเรียนชุมชน (ศรช.) โดยความหมายคือ เป็นศูนย์การเรียนของชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน และชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ในยุคต่อมาได้มีการประกาศเปลี่ยนชื่อเป็น “กศน.ตำบล” ดังเช่นในปัจจุบัน ทำให้สื่อได้ว่าเป็นของ กศน. ไม่ใช่เป็นศูนย์ของชุมชนอีกต่อไป ทำให้เจตนารมณ์เดิมผิดเพี้ยนไปอาจส่งผลต่อแรงจูงใจของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรตระหนักและ

ทบทวนถึงปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษาในชุมชนอีกครั้ง เพื่อสื่อเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน โดยชุมชน และชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน

3. การได้มาซึ่งครู กศน. ที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ กศน.ตำบล เป็นบุคคลที่ผ่านการสอบคัดเลือกจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการสอบคัดเลือกครู กศน.ตำบล ซึ่งประกาศรับจากบุคคลทั่วไป มิใช่การคัดเลือกจาก สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ หรือ จากคณะกรรมการ กศน. ที่เดิมเคยคัดเลือกจากผู้ที่อาศัยอยู่ในตำบลนั้นๆ ทำให้แหล่งเรียนรู้ที่เรียกว่า กศน.ตำบล มีลักษณะคล้ายหน่วยราชการขนาดย่อมที่มีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษา บทบาทของคนในชุมชนเองมีส่วนร่วมในการดำเนินการค่อนข้างน้อย และต่อมาได้ยกระดับปรับตำแหน่งครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นพนักงานราชการ ทำให้ครู กศน.เป็นคนของหน่วยงานราชการมากขึ้น ดังนั้น การที่จะให้ครูสามารถทำงานเพื่อชุมชนได้เต็มที่ ควรเป็นคนในท้องถิ่นและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการทำงานในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนนั้นๆ แต่ยังคงมีการประเมิน กำกับการปฏิบัติงานจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคณะกรรมการของ กศน.ตำบล

4. กศน.ตำบลอื่นสามารถนำรูปแบบนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ไปใช้ได้โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสภาพการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน โดยปรับใช้ตามผู้มีส่วนร่วมในชุมชนตามบริบทของตำบลนั้นๆ และคำนึงถึงปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยเงื่อนไขร่วมด้วย

5. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ควรกำหนดมาตรการและผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านความสำเร็จการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อดูขนาดอิทธิพลของตัวแปรองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลที่ส่งผลต่อปัจจัยด้านความสำเร็จการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล รวมทั้งศึกษาองค์ประกอบด้านอื่นคาดว่าจะส่งผลต่อปัจจัยด้านความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล และวิเคราะห์เป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เพื่อศึกษาในมิติที่รอบด้าน

2. ควรศึกษาอิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเชิงคุณภาพ ณ กศน.ตำบลที่เดียว ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในชุมชนที่หลากหลายที่มีบริบทแตกต่างกันไป ซึ่งจะทำให้สามารถเปรียบเทียบได้ถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยเงื่อนไข ว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

4. ควรทำวิจัยต่อยอดในข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล เพื่อจะได้ทราบถึงยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ มาตรการ และกลยุทธ์ ที่ชัดเจนในการดำเนินงานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล โดยให้สามารถระบุได้ว่าผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกลุ่มใด รับผิดชอบในด้านใด มีบทบาทและหน้าที่อย่างไร เพื่อความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- การพัฒนาชุมชน, กรม. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก
องค์กรสตรีในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะ กพสม. กรุงเทพมหานคร: กองการวิจัยและ
ประเมินผล
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (2538). **คู่มือพัฒนาชุดวิชาการศึกษานอกโรงเรียน.**
กรุงเทพมหานคร.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษา
เฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย พ.ศ.2551.** กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในระบบ
โรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัลยานี ปฎิมาพรเทพ. (2541). “หลักสูตรท้องถิ่นเครื่องมือวัดการศึกษาของชุมชน”.
วารสารวิชาการ. 1, 10 (ตุลาคม 2541).
- กิตติโชค ห้อยยี่ภู่. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท:
การศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนถิ่นโอภาสวิทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาค
บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพร ปัญญาภิญโญผล. (2541). **รูปแบบของวิธีการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน: กรณีศึกษา
สำหรับครูมัธยมศึกษา.** รายงานการวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (อัด
สำเนา)
- กิตติพร ปัญญาภิญโญผล. (2549). **วิจัยเชิงปฏิบัติการ.** กรุงเทพฯ: นันทพันธ์พรินต์ติ้ง.
- โกวิท วรพิพัฒน์. (2516). “การศึกษานอกโรงเรียน” ใน **สังคมศาสตร์ปริทัศน์.** กรุงเทพฯ.
- คงศักดิ์ ธาตุทอง. (2542). “การประยุกต์ใช้การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน,” **วิชาการ.** 2(10): 40-48;
ตุลาคม.
- จินตนา กิตติสยาม. (2543). **การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอก
โรงเรียนในศูนย์การเรียนชุมชน ตามทัศนะของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล**

- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2540). “ การวิจัยอนาคตแบบ EDFR ” , ในแบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา. ทิศนา แชมมณี และ สร้อยสน สกลรัตน์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). “ การระดมชุมชนต่อการพัฒนาในชนบท ” ใน เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- ฉอ้าน วุฒิกกรมรักษา. (2526). ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการงานในชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เฉลียว วาปีกัง. (2549). การมีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชนิตา รัชพลเมือง. (2531). “ การวิจัยแบบเดลฟาย, ” การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษา. (ม.ป.ท.)
- ชาติรี มณีโกศล. (2539). การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. (อัสสัมชัญ)
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2536). การบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา. ปัตตานี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ อภิธน์. (2551). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2550). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดพิงษ์. (2540). การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาธรรม.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์สภาการพิมพ์.

- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2551). การวิจัยปฏิบัติการ. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537). ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย
สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นนท์ แก้วทองดี. (2543). หลักสูตรและคู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำประชาคมตำบล เรื่อง
เวทีประชาคมพร้อมใจเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง.
เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). แนวนโยบายวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- นิรันดร์ ปาปะโฮ. (2549). การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับ
ชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิวัฒน์ สวัสดิ์เอื้อ. (2543). ปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์ และ
คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก.
- บุญยง ครูศรี. (2545). การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้
ชุมชน อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปฐม นิคมานนท์. (2522). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต.
- ประยูร ศรีประสาธน์. (2542). รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการ
ดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียน
ประถมศึกษา. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). การออกแบบการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์สิทธิ์ นันทญา. (2549). ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคมและจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพื้นที่อำเภอ

- เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.** การศึกษาอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พิณสุดา สิริธรรังศรี และ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2541). **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา.** รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. (2543). **การศึกษาผู้ใหญ่เปรียบเทียบ.** กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภิญโญ สาธร. (2546). **หลักการบริหารการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล๊อค.
- รจนา สุวรรณภา. (2546). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รมณี กลั่นบิดา. (2551). **การมีส่วนร่วมสำคัญไฉน. วารสารกรมคุมประพฤติ.** 17: 11 – 13.
- รัตนา พุ่มไพศาล. (2528). **หลักการจัดและบริหารการศึกษานอกระบบโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร: หจก.การพิมพ์พระนคร.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2548). **การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา**
- เรีงรณ ล้อมลาย. (2552). **การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรยุทธ บุญมา. (2551). **รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาขนาดเล็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- วันเพ็ญ อำนาง. (2544). **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการกำหนดเนื้อหาทางพื้นฐานอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.**
- วารสารสื่อพลัง. (2548). **ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. วารสารสื่อพลัง.** 13: 2-15.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2533). **การศึกษาทางไกล. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.**
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2530). **ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน: ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.**

- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). **การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2539). **การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน**. รายงานการวิจัย.
- สถิตย์ มาตสมบัติ. (2548). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติวัดโพธิ์การาม ต.โพนสูง อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด**. วิทยาลัยบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนิท สุทนต์. (2544). **การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี**. วิทยาลัยบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมหวัง พิริยานุวัฒน์ และ วิชญา ปาณบุญนัง. (2546). **กลยุทธ์คืนปัญญาสู่ชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนสามประโยชน์ กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมุทร ชำนาญ. (2546). **การพัฒนาแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. วิทยาลัยบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). **รายงานระดับชาติ เรื่องสภาพและการพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษาผู้ใหญ่**. กรุงเทพฯ: ร้านรังสีการพิมพ์.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **กศน.ยุคใหม่ ปี 2551**. กรุงเทพฯ: ร้านรังสีการพิมพ์.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). **คู่มือการดำเนินงาน กศน.ตำบล**. กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2554). **รายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554**. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สุจินต์ กัดประสิทธิ์. (2550). **การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม**. สารนิพนธ์การศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุทธิรักษ์ ปิณฑกานนท์. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาานอกระบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุนทร คำเวบูล. (2545). ความคิดเห็นของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ต่อการมีส่วนร่วมในงานการศึกษาออกโรงเรียนด้านการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ในจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. (2539). “การทำวิจัยปฏิบัติการสำหรับผู้บริหารและครู,” การวิจัยทางการศึกษา. 21(3): 74-79; เมษายน – มิถุนายน.
- สุภมาส อังสุโชติ และคณะ. (2552). สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ ก้อนนาค. (2554). แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุวัฒน์ มุทธเมธา. (2524). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม. (2537). แนวคิดและรูปแบบเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน ในลัดดา ภูเกียรติ (บรรณาธิการ). เส้นทางสู่งานวิจัยในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พิชการพิมพ์.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เสรี ชัดเข้ม. (2538). แบบจำลอง. ม.ป.ท.
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย” การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- อัจฉรา โพธิยานนท์. (2539). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2540). กระบวนการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา).

- อุดม เขยแก้วศักดิ์. 2544. **แนวทางการบริหารและการจัดการ : การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์. (2545). **อนาคตภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระเบียบการศึกษากับชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2544). **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.
- อุทุมพร จามรมาน. (2537). **การวิจัยของครู**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541, มีนาคม). **โมเดลคืออะไร**. วารสารวิชาการ, 1(2): 22-26
- อุ้นตา นพคุณ. (2528). **“การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา” การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มศึกษาปัญหาและทิศทางการศึกษาไทย.
- อุ้นตา นพคุณ. (2523). **การศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุ้นตา นพคุณ. (2547). **การเรียนรู้และการแปรเปลี่ยนตลอดชีวิต**. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โอวาท สุทธนารักษ์. (2540). **การวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (ภายใต้ โครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาที่ไม่กระจายอำนาจ) กรณีศึกษาภาคกลาง**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

- Agbayani, J. (1974). **Popular Participation in Community Development in the Philippines**. Manila : Institute of social Work and community Development, University of the Philippines.
- Bardo, J. W., & Hartman, J. J. (1982). **Urban society: A systematic introduction**. New York: F. E. Peacock.
- Beattie, Catherrine. (1989). “Action Research : A Practice in Need of Theory?,” **Re-Interpreting Curriculum Research : Images And Arguments**. Edited by Geoffor Milbern, Ivor Goodson and Robert J. Clack. P. 110-120; Great Britain: Taylor & Francis (Printer) Ltd.

- Bogdon, Robert C. and Sari Knopp Biklen. (1982). **Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Method**. Massachusetts: Allyn and Bacon, Inc.
- Caro-Bruce, C. (2000). **Action Research Facilitators' Hand book**. USA: National Staff Development Council.
- Carson, T., Connors, B., Ripley and Smiths, H. (1989). **Creating Possibilities: An Action Research Handbook**. Alberta: University of Alberta.
- Cary, L.J. (1976). **The Role of the Citizen in the C,D. Process Community Development as a Process**. Missouri: University of Missouri Press Columbia.
- Coery, S. M. (1953). **Action Research to Improve School Practices**. NY: Teacher College Press.
- Cohen, Louis and Lawrence Manion. (1992). **Research Methods in Practice**. London: Croom Helm, Ltd.
- Cohen. J and Uphoff.D. (1980). **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation** Rural Development Center New York: Cornell University.
- Coombs, P. (1985). **The World Crisis in Education**. New York: Oxford University Press.
- Coombs, Phillip H. and Ahmed, Manzoor. (1974). **Attracting Rural Poverty : How Nonformal Education Can Help**. Baltimore : The Johns Hopkins University Press.
- Corey, Stephen M. (1953). **Action Research to Improve School Practice**. New York: Teachers College, Columbia University.
- Ebbutt, Dave. (1985). "Educational Action Research: Some General Concern and Specific Quibbles," **Issue in Education Research Qualitative Methods**. Edited by Robert G. Burgess. P.152-174; Great Britain: Biddles Ltd.
- Eisner, E.W. (1998). **The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice**. Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Evans, D.R. (1981). **The planning of nonformal education**. Paris: UNESCO.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of education**. New York: McGraw-Hill.

- Gustovo, Wilches – Chaux. (1992). The Meaning of Participation. In Brand, Peter Charles. (ed.), **Community participation: Proceeding**, Habinet International.
- Johnson, B. (1993). **Teacher-As-Researcher**, ERIC Digest. ED355205.
- Keeves, P. J. (1988). **Educational research methodology, and measurement: An international handbook**. Oxford, England: Pergamon Press.
- Keith, Davis. (1972). **Human Behavior at Work-Human Relations and Organizational Behavior**._New York : McGraw-Hill Book Company.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (1988). **The Action Research Planner**. Third Edn. Geelong, Victoria: Deakin University Press.
- Kemmis, S., & Wilkinson, M. (1998). Participatory Action Research and The Study of Practice In B. Atweh, S. Kemmis, S P. Weeks (Eds), **Action research in practice: Partnerships for Social justice in education**. London: Routledge.
- Kemmis, Stephen and Ronin Mc Taggart. (1990). **The Action Research Planner**. 3rd ed., Victoria: Brown Prior Anderson National Library of Australia Cataloguing In Publication Data.
- Knowles, Malcolm S. (1984). **The Modern Practice of Adult Education**. New York: The Adult Education.
- Koufman , H.F. (1949). **Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities**. Agricultural Experiment Station Bulletins.
- Lewin, K. (1947). Action research and minority problems. **Journal of Social Issues**, **2(4)**, 34-46.
- Lippitt, R. and Radk, M. (1946). New Trends in the investigation of prejudice. **Annals of the American Academy of Political and Social Science**. Vol.244: 167-176.
- Marie, H. A. (1998). **School-Community Relationships: A Namibian Case Study**. Canada: Alberta University.
- Mckay, J. A. (1992). Professional Development through Action Research. **Journal of Staff Development**, **14(1)**, Winter 18-21.
- Mckeman, J. (1996). **Curriculum Action Research: A Handbook of Method and Resources for the Reflective Practitioner**. Lonon: Kogan Page Limited.

- Mcniff, J. with Whittead, J. (2002). **Action Research: Principle and Practice**. Second Ed. London and New York. Routledge Falmer.
- Midgley, J. and Other. (1986). **Community Participation, Social Development and The state**. New York: Methuen.
- O'Brien, R. (1998). **An Overview of the Methodological Approach of Action Research**. Faculty of Information Studies, University of Toronto.
- Pauline, R. (2003). Community Participation in School Policy and Practice in Malawi. **Compare**. 33, 1: 47-46. Retrieved July 21, 2004, from <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detial.nsp>
- Richardson, V. (n.d., n.p.). **Teacher Inquiry as Professional Staff Development**. (Mimeographed).
- Smith, E. W., et al.. (1961). **The education's encyclopedia**. New York: Prentice-Hall.
- Taba, H and Noel, E. (1957). **Action Research: A Case Study**. Washington D.C. Association for Curriculum and Supervision.
- UNESCO and Other (n.d.). **Manual for The Implementation of Community Learning Centres**. UNESCO: Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- UNESCO Bangkok. (2009). **Developing Management Information Systems for Community Learning Centres: A Guidebook**. Bangkok: UNESCO Bangkok.
- UNESCO Bangkok. (2009). **Gender in Education Network in Asia-Pacific (GENIA) Toolkit: Promoting Gender Equality in Education**. Bangkok: UNESCO Bangkok.
- UNESCO Kathmandu. (2006). **Community Empowerment through Community Learning Centers in Mid and Far Western Regions of Nepal**. Nepal: Office Support Service Center Chhapakhana P. Ltd., Teku, Kathmandu.
- UNESCO. (1999). **Final report [of the] Planning Meeting on Community Learning Centres, Dhaka, 21-26 September 1998**. Bangkok: Asia-Pacific Programme of Education for All, UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- UNICEF (1982). **The disabled child, the family and the community**. Paper presented at the UNICEF Eastern Africa Regional Seminar, Addis Ababa.

- United Nation. (1981). **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development.** Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert. New York: United Nation.
- Waggoner, K. and Griffith A. (1998). Parent involvement in education. **Journal for a Just & Caring Education.** 4,1: 65-77.
- Ward, Ted (b). (1995). **Two Modes of Nonformal Education.** Nonformal Education Institute, Department of Agriculture and Extension Education, Michigan State University.
- Webster, N. (1983). **Webster new twenties century dictionary unabridged. (2nd edition.).** New York: Prentice-Hall.
- Winter, R. (1989). **Learning From Experience: Principle and Practice in Action Research.** Philadelphia: The Falmer Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ
หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา สุนทรธาดา
รองผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
4. ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ
นักวิชาการ 7 ว กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
5. ผอ.สุกัญญา ทรัพย์มณี
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตดุสิต
กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างจดหมายขอความร่วมมือในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
ขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

- ตัวอย่าง -

ที่ ศช 0512.6 (2771)54- 0981

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

3 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออ่าวใหญ่ จังหวัดสุพรรณบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล : การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสัมพันธ์และการวิจัยปฏิบัติการ” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปรุหมเจริญวัฒนา และ ดร.วิรุฬห์ นิลโนนย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสอบถาม กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของ กศน.ตำบล ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียด กับ อาจารย์สมศักดิ์ ทองแถม ในการเก็บข้อมูลต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา วัฒนอุบล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ภาควิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

- ตัวอย่าง -

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน งานหลักศูนย์และการจัดการเรียนฯ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82681-2 ต่อ 612

ที่ ศร 0512.6 (2771)55- **3628**

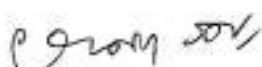
วันที่ สิงหาคม 2555

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.สุวิวิดา ชุงเกียรติกุล

ด้วย นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาลดออกซิวิต อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาคณะมัธยมศึกษาของ กสน.ด้าน: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสัมพันธ์และการวิจัยปฏิบัติการ" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสอบถาม กับผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อารชิต ชุงเกียรติกุล)
รองคณบดี

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาต้นร่างรูปแบบในการศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โครงสร้างข้อคำถามได้จากการทบทวนตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา อันเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลต่อไป โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงในทุกข้อคำถาม โดยรับรองว่าคำตอบของท่านจะนำมาใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการเท่านั้น และจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวท่านและหน่วยงานแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงการการศึกษา และคำตอบของท่านส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล
 นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต
 สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ 1.ชาย 2.หญิง
2. อายุ..... ปี (เกิน 6 เดือน ให้นับเพิ่มอีก 1 ปี)
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
 2. ปริญญาตรี
 3. สูงกว่าปริญญาตรี
4. หน่วยงานที่ท่านสังกัด.....

**ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ
กศน.ตำบล**

คำชี้แจง : โปรดกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่านที่มีต่อประเด็นนี้ๆ

1. ท่านมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือการวางแผน หรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน หรือการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ หรือการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ หรือตลอดจนการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ และหัวหน้า กศน.ตำบล)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ท่านมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานอย่างไร (เช่น การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ หรือการจัดหาสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แรงงาน หรือการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

**แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง**

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อันเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาฯ ของ กศน.ตำบล/แขวง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงในทุกข้อคำถาม โดยรับรองว่าคำตอบของท่านจะนำมาใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการเท่านั้น และจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวท่านและหน่วยงานแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวงการการศึกษา และคำตอบของท่านส่งผลต่อความสำเร็จในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล

นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ 1.ชาย 2.หญิง

2. อายุ..... ปี (เกิน 6 เดือน ให้นับเพิ่มอีก 1 ปี)

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี

2. ปริญญาตรี

3. สูงกว่าปริญญาตรี

4. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. หัวหน้า กศน.ตำบล
2. คณะกรรมการ กศน.ตำบล
3. ภาควิชา
4. วิทยากร / ประชาชนชาวบ้าน
5. ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ)
6. ผู้เข้ารับบริการ / ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

คำชี้แจง : โปรดพิจารณาว่า กศน.ตำบล เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับระดับความเป็นจริงมากที่สุด

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาด้านต่างๆ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านการวางแผนดำเนินงาน					
1. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย					
2. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือเสนอแนวทางการดำเนินงาน					
3. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ					
4. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอความต้องการ					
5. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการ					
6. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือบุคลากรใน กศน.ตำบล/แขวง					

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาด้านต่างๆ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
ด้านการดำเนินงาน					
7. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการนำแผน ไปสู่การปฏิบัติ และการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้/โครงการต่างๆ					
8. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการจัดหา และสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน					
9. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการกำกับ ดูแลการดำเนินงาน					
ด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงาน ภาคีเครือข่าย					
10. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการ เรียนรู้/โครงการต่างๆ					
11. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการ ประสานงานหรือแสวงหาภาคีเครือข่ายใน การจัดการศึกษา					
ด้านการติดตามผลและประเมินผล					
12. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการศึกษา					
13. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการจัดการศึกษา					
ด้านการร่วมรับประโยชน์					
14. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการร่วมรับ ประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น					
15. ชุมชนหรือท่านมีส่วนร่วมในการร่วมรับ ประโยชน์จาก กศน.ตำบล/แขวง					

ภาคผนวก จ
แบบบันทึกเอกสาร

แบบบันทึกเอกสาร
(สำหรับชุมชนที่ กศน.ตำบล/แขวง ตั้งอยู่)

ประเด็นที่ศึกษา

1. ประวัติของชุมชน

1.1 สถานที่ตั้ง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ความเป็นมาของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จำนวนประชากรในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. โครงการหรือกิจกรรมในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ผลงานดีเด่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบบันทึกเอกสาร
(สำหรับ กศน.ตำบล/แขวง)

ประเด็นที่ศึกษา

1. ประวัติของ กศน.ตำบล/แขวง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. จำนวนผู้เรียน/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. โครงการหรือกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

5. ผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

6. ผลงานดีเด่น

.....

.....

.....

.....

.....

7. แหล่งเรียนรู้ใน กศน.ตำบล/แขวง

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ฉ
แบบสังเกตสภาพแวดล้อม

แบบสังเกตสภาพแวดล้อม

กศน.ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประเด็นที่สังเกต

1. สภาพที่ตั้ง

1.1 ที่ตั้งของ กศน.ตำบล/แขวงและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 แผนที่ตั้งของ กศน.ตำบลและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 อาคารที่ตั้งของ กศน.ตำบล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. สภาพแวดล้อมภายใน กศน.ตำบล

2.1 จำนวนครู ผู้เรียน และบุคลากร

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 โครงสร้างการบริหาร

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 แหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ ตำบล/แขวง

.....

.....

.....

.....

.....

3. บรรยากาศและความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบลกับชุมชน

3.1 บรรยากาศภายใน กศน.ตำบล/แขวงและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง กศน.ตำบล/แขวงและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ช

แบบบันทึกกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

แบบบันทึกการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กศน.ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประเด็นที่บันทึกการจัดกิจกรรม

1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม (จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม/กลุ่มคนเข้าร่วมกิจกรรม)

.....
.....
.....
.....

2. วิธีดำเนินกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

3. บรรยากาศของการจัดกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

4. ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

5. ความคิดเห็นของผู้สังเกตต่อกิจกรรม

.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ซ

แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

- 1. หัวหน้า กศน.ตำบล
- 2. คณะกรรมการ กศน.ตำบล
- 3. ภาคิเครือข่าย
- 4. วิทยากร / ปราชญ์ชาวบ้าน
- 5. ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ)
- 6. ผู้เข้ารับบริการ / ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

1. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการวางแผนดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
2. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
3. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการประชาสัมพันธ์หรือประสานงานภาคีเครือข่ายหรือไม่ อย่างไร
4. กศน.ตำบล ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการนิเทศ ติดตามผลและประเมินผล หรือไม่ อย่างไร
5. กศน.ตำบล/แขวง ของท่านเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการร่วมรับประโยชน์หรือไม่ อย่างไร
6. ท่านมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างไร
7. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ กศน.ตำบล ประสบความสำเร็จในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
9. ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวงอย่างไร

10. กศน.ตำบล/แขวงและชุมชนได้สร้างข้อตกลงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร และถ้าชุมชนไม่มาร่วมกิจกรรม กศน.ตำบล มีวิธีการจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

11. ท่านคิดว่าการสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่าง กศน.ตำบล/แขวงและชุมชนให้สามารถดำเนินต่อไปอย่างยั่งยืน ควรวิธีปฏิบัติอย่างไร

หมายเหตุ หากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้เข้ารับบริการ / ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ถามคำถาม “ท่านทราบหรือไม่ว่า กศน.ตำบล เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทราบได้อย่างไร” เป็นคำถามแรก แล้วจึงถามคำถามข้อ 1 – ข้อ 11 ตามปกติ รวมเป็น 12 ข้อ

ภาคผนวก ฅ
เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

โดย
นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ฉบับนี้ ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบไปด้วยความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ กำหนดการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ขั้นตอนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ พร้อมทั้งรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.วิรุพท์ นิลโมจน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาช่วยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและปรับภาษา จนกระทั่งได้เอกสารที่สมบูรณ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกท่านที่กรุณาสละเวลาเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ อันเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการสืบไป

ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	4
วัตถุประสงค์.....	5
องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา.....	6
กิจกรรมที่ 1.....	8
กิจกรรมที่ 2.....	12
กิจกรรมที่ 3.....	16
กิจกรรมที่ 4.....	20
กิจกรรมที่ 5.....	24
คณะผู้จัดทำ.....	27
คณะทำงาน.....	28
กิตติกรรมประกาศ.....	29

ความเป็นมาและความสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตราที่ 29 ระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มาตราที่ 14(5) ระบุให้สำนักงาน กศน. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกัน เป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมาตรการพัฒนาการดำเนินงาน กศน. ตำบล ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – พ.ศ.2561) ในมาตรการระยะยาวเชิงรุก ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2553 – พ.ศ.2561 ที่ว่าประชาสัมพันธ์สถานภาพของ กศน.ตำบล และศรช. ในตำบล สร้างความรู้ความเข้าใจในภารกิจของ กศน.ตำบล และ ศรช. และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุน ติดตามผล และพัฒนาการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้ กศน.ตำบล และ ศรช. เป็นหน่วยจัดบริการการศึกษาที่เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552) จากพระราชบัญญัติและมาตรการดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อมุ่งพัฒนาความร่วมมือของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบลกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน สถานศึกษาจะพัฒนาการศึกษาได้ดีต้องอาศัยสรรพกำลังทรัพยากรจากชุมชนในการนำมาจัดการศึกษา ถ้าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะทำให้ผลการดำเนินเป็นไปอย่างราบรื่นเกิดแนวคิดที่จะนำไปสู่กระบวนการที่นำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเป็นตัวสะท้อนความคิดความรู้สึกลำไปสู่การพัฒนาปรับปรุง เกิดแนวคิดใหม่ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบลจะพัฒนาได้ดีเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนได้จริง เมื่อชุมชนมีความร่วมมือกับสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกันจัดการศึกษา (นิรันดร์ ปาปะโฮ, 2549)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล”

วัตถุประสงค์

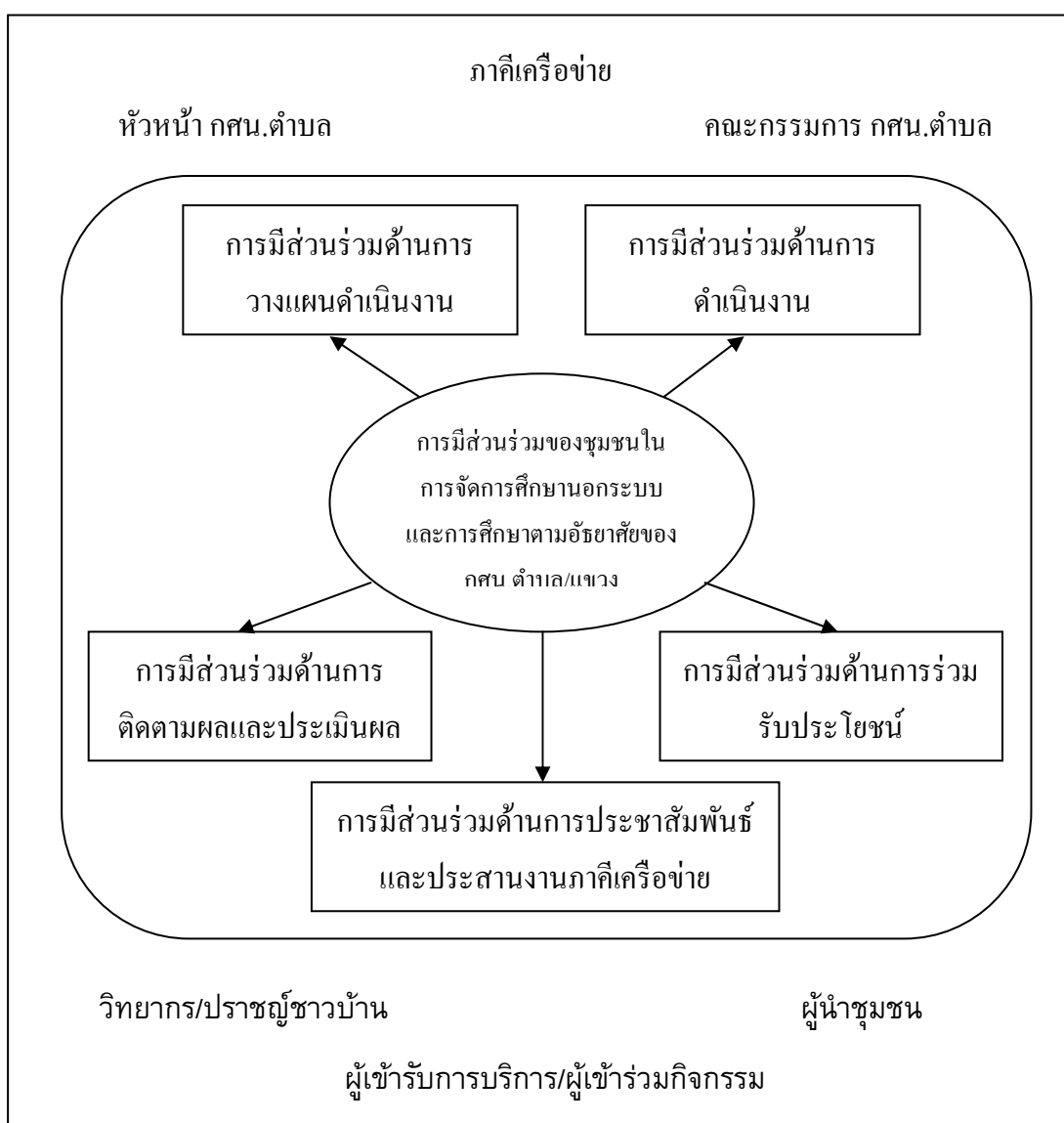
1. เพื่อให้ชุมชนได้ระดมความคิดเห็น ร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ภายใต้องค์ประกอบที่กำหนด

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ผลการศึกษารูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ได้ผลสรุปองค์ประกอบจำนวน 5 ด้าน 15 ตัวบ่งชี้ จากการที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, รศ.ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, รศ.ดร.อมรา สุนทรธาดา, ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ และ ผอ.สุกัญญา ทรัพย์มณี) ที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการ การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการสรรหา/แต่งตั้งคณะกรรมการและหัวหน้า กศน.ตำบล
2. การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน คือ การมีส่วนร่วมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ การจัดหาและสนับสนุน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และแรงงาน และการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย คือ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการเรียนการสอน/โครงการ และการประสานงานและแสวงหาภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา
4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามผล และการประเมินผลการจัดการศึกษา
5. การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์ คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์จากการศึกษาที่จัดขึ้น และการร่วมรับประโยชน์จากสถานศึกษา

นอกจากนี้ “ชุมชน” หมายความถึง “ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders)” มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลคือ หัวหน้า กศน.ตำบล คณะกรรมการ กศน.ตำบล ภาครีเครือข่าย วิทยากร/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน (ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ) และผู้เข้ารับบริการ/ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการขับเคลื่อน กศน.ตำบล ตามองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังแผนภาพต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1

การมีส่วนร่วมของชุมชนของฉันทันวันนี้

เวลา 60 นาที

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในปัจจุบัน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. วิทยากรหลักแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 6 คน และให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการประจำกลุ่ม

2. วิทยากรประจำกลุ่มนำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมประชุมในกลุ่มย่อยระดมความคิดร่วมกันว่าในปัจจุบันนี้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม (ภายใต้โครงสร้างที่กำหนดให้) ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ และมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัญหา/อุปสรรค โดยมีประเด็นตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้

2.1 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน

2.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน

2.3 การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย

2.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล

2.5 การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์

3. เมื่อแต่ละกลุ่มระดมความคิดเสร็จแล้ว วิทยากรประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มให้สมาชิกร่วมกันสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่ม และจดบันทึกผลการระดมความคิดลงในใบงานที่ 1

4. วิทยากรหลักให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลสรุปที่ได้ในกลุ่มของตนเองต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่

สื่อและอุปกรณ์

1. รูปภาพและวิดีโอที่ศึนของกศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. Power Point

3. ใบงานที่ 1

การประเมินผล

ผลการระดมความคิดของแต่ละกลุ่ม

4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

กิจกรรมที่ 2

การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ฉันทน์ไผ่ฝั้น

เวลา 60 นาที

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาลักษณะและแนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในอนาคต

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. วิทยากรหลักรับเสนอผลการระดมความคิดในภาพรวมที่ได้จากกิจกรรมที่ 1
2. วิทยากรประจำกลุ่มนำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมประชุมในกลุ่มย่อยระดมความคิดร่วมกันว่าในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยากให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (ภายใต้องค์ประกอบที่กำหนดให้) เพิ่มเติม นอกเหนือจากปัจจุบันที่เป็นอยู่อย่างไร โดยมีประเด็นตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้
 - 2.1 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน
 - 2.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย
 - 2.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล
 - 2.5 การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์
3. เมื่อแต่ละกลุ่มระดมความคิดเสร็จแล้ว วิทยากรประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มให้สมาชิกร่วมกันสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่ม และจดบันทึกผลการระดมความคิดลงในใบงานที่ 2
4. วิทยากรหลักให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลสรุปที่ได้ในกลุ่มของตนเองต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่

สื่อและอุปกรณ์

1. Power Point
2. ใบงานที่ 2

การประเมินผล

ผลการระดมความคิดของแต่ละกลุ่ม

4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

กิจกรรมที่ 3

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไรนะ?

เวลา 60 นาที

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาลักษณะและแนวโน้มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ในอนาคต

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. วิทยากรหลักนำเสนอผลการระดมความคิดในภาพรวมที่ได้จากกิจกรรมที่ 2
2. วิทยากรประจำกลุ่มให้ผู้เข้าร่วมประชุมในกลุ่มย่อยระดมความคิดร่วมกันว่า สิ่งที่น่าสนใจภายในกลุ่มเสนอให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบลเพิ่มเติม (ในกิจกรรมที่ 2) ควรมีกิจกรรมอะไร และมีขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไรที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภายใต้องค์ประกอบดังต่อไปนี้
 - 2.1 การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนดำเนินงาน
 - 2.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมด้านการประชาสัมพันธ์และประสานงานภาคีเครือข่าย
 - 2.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล
 - 2.5 การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์
3. เมื่อแต่ละกลุ่มระดมความคิดเสร็จแล้ว วิทยากรประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มให้สมาชิกร่วมกันสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่ม และจดบันทึกผลการระดมความคิดลงในใบงานที่ 3
4. วิทยากรหลักให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลสรุปที่ได้ในกลุ่มของตนเองต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่

สื่อและอุปกรณ์

1. Power Point
2. ใบงานที่ 3

การประเมินผล

ผลการระดมความคิดของแต่ละกลุ่ม

กิจกรรมที่ 4

กิจกรรมที่ใช้...อันไหนสำคัญกว่านะ

เวลา 60 นาที

วัตถุประสงค์

เพื่อจัดลำดับความสำคัญและระบุผู้รับผิดชอบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. วิทยากรหลักนำเสนอผลการระดมความคิดในภาพรวมที่ได้จากกิจกรรมที่ 3
2. วิทยากรประจำกลุ่มให้ผู้เข้าร่วมประชุมในกลุ่มย่อยระดมความคิดร่วมกันว่า กิจกรรมที่สมาชิกภายในกลุ่มเสนอให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล (ในกิจกรรมที่ 3) ควรดำเนินกิจกรรมใดก่อนหลัง โดยจัดลำดับความสำคัญและแสดงเหตุผลประกอบ และแต่ละกิจกรรมที่ดำเนินการควรมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นใครบ้าง
3. เมื่อแต่ละกลุ่มระดมความคิดเสร็จแล้ว วิทยากรประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มให้สมาชิกร่วมกันสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่ม และจดบันทึกผลการระดมความคิดลงในใบงานที่ 4
4. วิทยากรหลักให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลสรุปที่ได้ในกลุ่มของตนเองต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่

สื่อและอุปกรณ์

1. Power Point
2. ใบงานที่ 4

การประเมินผล

ผลการระดมความคิดของแต่ละกลุ่ม

4. การมีส่วนร่วมด้านการติดตามผลและประเมินผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับประโยชน์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

กิจกรรมที่ 5

รูปแบบที่ได้นำไปใช้อย่างไร

เวลา 60 นาที

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปผลการประชุมและสร้างข้อตกลงร่วมกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. วิทยากรหลักนำเสนอผลการระดมความคิดในภาพรวมที่ได้จากกิจกรรมที่ 1 – 4 โดยเสนอเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

2. วิทยากรประจำกลุ่มให้ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนช่วยกันกำหนดเงื่อนไขและสร้างข้อตกลงร่วมกันในการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

3. เมื่อแต่ละกลุ่มระดมความคิดเสร็จแล้ว วิทยากรประจำกลุ่มแต่ละกลุ่มให้สมาชิกร่วมกันสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่ม และจดบันทึกผลการระดมความคิดลงในใบงานที่ 5

4. วิทยากรหลักให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลสรุปที่ได้ในกลุ่มของตนเองต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่

สื่อและอุปกรณ์

1. Power Point
2. ใบงานที่ 5

การประเมินผล

ผลการระดมความคิดของแต่ละกลุ่ม

คณะผู้จัดทำ

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล

นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

คณะทำงาน

นางสาวประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ
วิทยากร

นายโอฬาร จันทร์คำ
วิทยากร

นางสาวจุฑาทิพย์ พิทักษ์
วิทยากร

นายพิทักษ์ กาวิวัน
วิทยากร

ดร.พรรษา เอกพรประสิทธิ์
วิทยากร

นายบรมัตต์ ท้าวแก่นสาร
ผู้ช่วยนักวิจัย

นายเศรษฐิพงษ์ พุฒขวัญ
ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาววิภาวี เขียวขำ
ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาวน้ำหวาน ชาวเลาขวัญ
ผู้ช่วยนักวิจัย

นางสาววีณา จันทร์งาม
ผู้ช่วยนักวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ผอ.พานิช ศรีงาม ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณ อ.เสาวลักษณ์ ปันดี หัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน ที่ช่วยประสานงานวิจัยตลอดโครงการการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ขอกราบขอบพระคุณวัดท่าการ้อง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เอื้อเฟื้อสถานที่ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ขอขอบพระคุณคณะทำงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกท่าน ที่ขับเคลื่อนให้การประชุมเชิงปฏิบัติการและงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ภาคผนวก ญ

แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

**แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล**

เรียน ผู้เชี่ยวชาญ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญศาสตร์ด้านการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอความกรุณาท่านแสดงความคิดเห็นต่อ “(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” ดังประเด็นคำถามที่กำหนดให้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในความร่วมมือในการประเมินและตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล
นิสิตระดับปริญญาโทศึกษาศาสตร์
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การประเมินค่าไว้ดังนี้

ความเหมาะสม

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ความเป็นไปได้

5	หมายถึง	ความเป็นไปได้มากที่สุด
4	หมายถึง	ความเป็นไปได้มาก
3	หมายถึง	ความเป็นไปได้ปานกลาง
2	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อย
1	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

1. ชื่อ – สกุล
2. ชื่อหน่วยงาน.....
3. ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ตอนที่ 1 แนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										
ตอนที่ 2 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										
2.1 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน										
2.2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										
3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										
3.2 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน										
3.3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										

ประเด็นการประเมิน	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3.4 ปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล										

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อ(ร่าง)รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “ตอนที่ 1 แนวคิดสำคัญของรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “2.1 ความหมายของผู้มีส่วนร่วมในชุมชน” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “2.2 องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “3.1 ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “3.2 วิธีการสร้างความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนกับชุมชน” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “3.3 ปัจจัยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “3.4 ปัจจัยอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ก

แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

**แบบประเมินการตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล**

เรียน ผู้เชี่ยวชาญ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญศาสตร์ด้านการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอความกรุณาท่านแสดงความคิดเห็นต่อ “(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล” ดังประเด็นคำถามที่กำหนดให้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในความร่วมมือในการประเมินและตรวจสอบ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล
นิติระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยมีเกณฑ์การประเมินค่าไว้ดังนี้

ความเหมาะสม

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ความเป็นไปได้

5	หมายถึง	ความเป็นไปได้มากที่สุด
4	หมายถึง	ความเป็นไปได้มาก
3	หมายถึง	ความเป็นไปได้ปานกลาง
2	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อย
1	หมายถึง	ความเป็นไปได้น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อ(ร่าง)ข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 1 การส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้า กศน.ตำบล/แขวง โดยเน้นการเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท ปัญหา และความต้องการการเรียนรู้ชุมชน” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นต่อ “ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ 4 การสร้างภาคีเครือข่ายความเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล/แขวง /ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน” อย่างไร

- เห็นด้วยตามหลักการเดิม
- ควรเปลี่ยนแปลง (แก้ไข/เพิ่มเติม)
- เหตุผลประกอบ/ควรเปลี่ยนแปลงเป็น

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล

**รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ(ร่าง)รูปแบบและข้อเสนอเชิงนโยบาย
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล**

1. อาจารย์ ดร.สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล
อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.ณัฐลักษณ์ ธาระวานิช
อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ นันทนาเนตร
อาจารย์พิเศษ ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์
อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ดร.จรรยา สิงห์ทอง
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
6. ดร.รุ่งอรุณ ไสยโสภณ
นักวิชาการ 7 ว กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ
7. ดร.อัจฉรา สากระจาย
ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดหนองคาย กระทรวงศึกษาธิการ

8. ผอ.วีระกุล อรัณยะนาค

ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ

9. ผอ.สุกัญญา ทรัพย์มณี

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตดุสิต
กระทรวงศึกษาธิการ

10. ผอ.พานิช ศรีงาม

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพระนครศรีอยุธยา
กระทรวงศึกษาธิการ

11. อาจารย์นิรันดร์ ยงไสว

ครูชำนาญการพิเศษ ส่วนวิจัยและพัฒนา สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยภาคเหนือ กระทรวงศึกษาธิการ

12. อาจารย์สมจิต คาระวี

ศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด
สงขลา กระทรวงศึกษาธิการ

13. อาจารย์เสาวลักษณ์ ปันดี

หัวหน้า กศน.ตำบลเกาะเรียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาคผนวก ฐ
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

DATE: 9/ 9/2012

TIME: 14:00

L I S R E L 8.51

BY

Karl G. J"reskog & Dag S"rbom

This program is published exclusively by
 Scientific Software International, Inc.
 7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
 Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.

Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140

Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-

2001

Use of this program is subject to the terms specified in
 the

Universal Copyright Convention.

Website: www.ssicentral.com

TI FACTOR ANALYSIS

Covariance Matrix

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5	
PLAN6	-----	-----	-----	-----	-----	--

PLAN1	0.70					
PLAN2	0.48	0.66				
PLAN3	0.39	0.41	0.85			
PLAN4	0.29	0.30	0.33	0.52		
PLAN5	0.34	0.35	0.35	0.44	0.63	
PLAN6	0.42	0.39	0.50	0.33	0.41	
0.97						
ACT1	0.29	0.33	0.34	0.34	0.38	
0.42						
ACT2	0.36	0.31	0.33	0.27	0.30	
0.40						
ACT3	0.36	0.37	0.38	0.37	0.38	
0.47						
PUB1	0.24	0.24	0.31	0.26	0.31	
0.30						
PUB2	0.31	0.29	0.31	0.28	0.36	
0.33						
EVAL1	0.41	0.37	0.47	0.29	0.36	
0.50						
EVAL2	0.35	0.33	0.39	0.23	0.31	
0.44						
BEN1	0.10	0.09	0.18	0.21	0.16	
0.17						
BEN2	0.10	0.11	0.12	0.19	0.17	
0.14						

Covariance Matrix

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	
-----	-----	-----	-----	-----	-----	---

ACT1	0.67					
ACT2	0.34	0.71				
ACT3	0.36	0.44	0.73			
PUB1	0.30	0.25	0.31	0.52		
PUB2	0.31	0.36	0.36	0.35	0.64	
EVAL1	0.38	0.39	0.47	0.27	0.43	
0.86						
EVAL2	0.32	0.35	0.37	0.21	0.37	
0.61						
BEN1	0.17	0.20	0.17	0.26	0.26	
0.22						
BEN2	0.22	0.20	0.20	0.23	0.25	
0.17						

Covariance Matrix

	EVAL2	BEN1	BEN2
-----	-----	-----	-----
EVAL2	0.78		
BEN1	0.15	0.46	
BEN2	0.14	0.35	0.49

TI FACTOR ANALYSIS

Number of Iterations = 7

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

Measurement Equations

PLAN1 = 1.00*PLAN, Errorvar.= 0.36 , R ² = 0.49	
	(0.037)
	9.73
PLAN2 = 0.99*PLAN, Errorvar.= 0.32 , R ² = 0.51	
	(0.072) (0.033)
	13.73 9.59
PLAN3 = 1.10*PLAN, Errorvar.= 0.43 , R ² = 0.49	
	(0.11) (0.044)
	10.13 9.79
PLAN4 = 0.85*PLAN, Errorvar.= 0.28 , R ² = 0.47	
	(0.085) (0.027)
	9.92 10.33
PLAN5 = 1.01*PLAN, Errorvar.= 0.28 , R ² = 0.55	

	(0.094)	(0.030)
	10.70	9.39
PLAN6 = 1.22*PLAN,	Errorvar.= 0.45	, R ² = 0.53
	(0.12)	(0.047)
	10.50	9.56
ACT1 = 1.00*ACT,	Errorvar.= 0.33	, R ² = 0.50
	(0.034)	
	9.72	
ACT2 = 1.04*ACT,	Errorvar.= 0.35	, R ² = 0.51
	(0.098)	(0.036)
	10.52	9.69
ACT3 = 1.17*ACT,	Errorvar.= 0.28	, R ² = 0.62
	(0.10)	(0.032)
	11.57	8.58
PUB1 = 1.00*PUB,	Errorvar.= 0.23	, R ² = 0.55
	(0.028)	
	8.32	
PUB2 = 1.23*PUB,	Errorvar.= 0.20	, R ² = 0.68
	(0.11)	(0.034)
	11.25	5.95
EVAL1 = 1.00*EVAL,	Errorvar.= 0.14	, R ² = 0.84
	(0.037)	
	3.75	
EVAL2 = 0.85*EVAL,	Errorvar.= 0.27	, R ² = 0.66
	(0.059)	(0.035)
	14.36	7.68
BEN1 = 1.00*BEN,	Errorvar.= 0.11	, R ² = 0.76
	(0.039)	
	2.86	
BEN2 = 1.02*BEN,	Errorvar.= 0.13	, R ² = 0.73
	(0.12)	(0.041)
	8.43	3.29
Error Covariance for PLAN2 and PLAN1 = 0.14		
	(0.028)	
	5.15	
Error Covariance for PLAN5 and PLAN4 = 0.14		
	(0.022)	
	6.53	
Error Covariance for ACT1 and PLAN4 = 0.051		
	(0.017)	
	2.99	

Error Covariance for ACT3 and PLAN4 = 0.061
 (0.017)
 3.66

Error Covariance for BEN1 and PLAN4 = 0.075
 (0.016)
 4.69

Error Covariance for BEN1 and PUB1 = 0.12
 (0.024)
 5.17

Error Covariance for BEN1 and PUB2 = 0.10
 (0.024)
 4.24

Error Covariance for BEN2 and PLAN3 = -0.05
 (0.021)
 -2.62

Error Covariance for BEN2 and PLAN4 = 0.047
 (0.017)
 2.78

Error Covariance for BEN2 and PUB1 = 0.098
 (0.025)
 3.93

Error Covariance for BEN2 and PUB2 = 0.088
 (0.025)
 3.44

Structural Equations

PLAN = 0.56*PARTICIP, Errorvar.= 0.036 , R^2 = 0.90
 (0.049) (0.015)
 11.45 2.33

ACT = 0.57*PARTICIP, Errorvar.= 0.0070, R^2 = 0.98
 (0.048) (0.015)
 12.06 0.46

PUB = 0.46*PARTICIP, Errorvar.= 0.076 , R^2 = 0.73
 (0.043) (0.020)
 10.68 3.80

EVAL = 0.69*PARTICIP, Errorvar.= 0.24 , R^2 = 0.67
 (0.052) (0.044)
 13.29 5.47

BEN = 0.28*PARTICIP, Errorvar.= 0.27 , R^2 = 0.22
 (0.043) (0.044)
 6.43 6.07

Correlation Matrix of Independent Variables

PARTICIP

1.00

Covariance Matrix of Latent Variables

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN	
PARTICIP	-----	-----	-----	-----	-----	--

PLAN	0.34					
ACT	0.32	0.34				
PUB	0.25	0.26	0.29			
EVAL	0.38	0.40	0.32	0.72		
BEN	0.16	0.16	0.13	0.19	0.35	
PARTICIP	0.56	0.57	0.46	0.69	0.28	
1.00						

Goodness of Fit Statistics

Degrees of Freedom = 74

Minimum Fit Function Chi-Square = 158.36 (P = 0.00)

Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 145.75 (P = 0.00)

Chi-Square Difference with 1 Degree of Freedom = 6.93 (P = 0.0085)

Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 71.75

90 Percent Confidence Interval for NCP = (41.27 ; 110.01)

Minimum Fit Function Value = 0.64

Population Discrepancy Function Value (F0) = 0.29

90 Percent Confidence Interval for F0 = (0.17 ; 0.44)

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.062

90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.047 ; 0.077)

P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.085

Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 0.95

90 Percent Confidence Interval for ECVI = (0.83 ; 1.11)

ECVI for Saturated Model = 0.96

ECVI for Independence Model = 9.57

Chi-Square for Independence Model with 105 Degrees of Freedom = 2352.76

Independence AIC = 2382.76

Model AIC = 237.75

Saturated AIC = 240.00

Independence CAIC = 2450.58

Model CAIC = 445.73

Saturated CAIC = 782.58

Normed Fit Index (NFI) = 0.93

Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.95

Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.66

Comparative Fit Index (CFI) = 0.96
 Incremental Fit Index (IFI) = 0.96
 Relative Fit Index (RFI) = 0.90

Critical N (CN) = 166.41

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.026
 Standardized RMR = 0.040
 Goodness of Fit Index (GFI) = 0.93
 Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.88
 Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.57

TI FACTOR ANALYSIS

Fitted Covariance Matrix

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5
PLAN6	-----	-----	-----	-----	-----

PLAN1	0.70				
PLAN2	0.48	0.66			
PLAN3	0.38	0.38	0.85		
PLAN4	0.29	0.29	0.32	0.52	
PLAN5	0.35	0.34	0.38	0.44	0.63
PLAN6	0.42	0.42	0.46	0.36	0.42
0.97					
ACT1	0.32	0.32	0.35	0.32	0.32
0.39					
ACT2	0.33	0.33	0.36	0.28	0.33
0.40					
ACT3	0.37	0.37	0.41	0.38	0.37
0.45					
PUB1	0.25	0.25	0.28	0.22	0.26
0.31					
PUB2	0.31	0.31	0.35	0.27	0.32
0.38					
EVAL1	0.38	0.38	0.42	0.33	0.39
0.47					
EVAL2	0.33	0.32	0.36	0.28	0.33
0.40					
BEN1	0.16	0.15	0.17	0.21	0.16
0.19					
BEN2	0.16	0.16	0.12	0.18	0.16
0.19					

Fitted Covariance Matrix

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2
EVAL1	-----	-----	-----	-----	-----

ACT1	0.67				
ACT2	0.35	0.71			
ACT3	0.39	0.41	0.74		
PUB1	0.26	0.27	0.31	0.52	

	PUB2	0.32	0.34	0.38	0.35	0.64
	EVAL1	0.40	0.41	0.46	0.32	0.39
0.86						
	EVAL2	0.34	0.35	0.39	0.27	0.33
0.61						
	BEN1	0.16	0.17	0.19	0.25	0.26
0.19						
	BEN2	0.16	0.17	0.19	0.23	0.25
0.20						

Fitted Covariance Matrix

	EVAL2	BEN1	BEN2
EVAL2	0.78		
BEN1	0.16	0.46	
BEN2	0.17	0.35	0.49

Fitted Residuals

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5	
PLAN6						--
	0.00					
	0.00	0.00				
	0.01	0.04	0.00			
	0.00	0.01	0.01	0.00		
	0.00	0.01	-0.03	0.00	0.00	
	0.00	-0.02	0.04	-0.03	-0.01	
0.00						
	-0.03	0.02	-0.01	0.02	0.06	
0.03						
	0.03	-0.02	-0.04	-0.01	-0.03	
0.00						
	-0.01	0.00	-0.03	-0.01	0.01	
0.02						
	-0.01	-0.01	0.03	0.05	0.06	
-0.01						
	-0.01	-0.02	-0.04	0.01	0.04	
-0.05						
	0.02	-0.02	0.04	-0.04	-0.03	
0.03						
	0.02	0.00	0.03	-0.04	-0.01	
0.04						
	-0.05	-0.07	0.01	0.00	0.01	
-0.01						
	-0.05	-0.05	0.00	0.01	0.01	
-0.05						

Fitted Residuals

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	
EVAL1						--
	0.00					
	0.00	0.00				

	ACT3	-0.03	0.03	0.00		
	PUB1	0.04	-0.02	0.01	0.00	
	PUB2	-0.02	0.03	-0.02	0.00	0.00
	EVAL1	-0.02	-0.02	0.01	-0.05	0.04
0.00						
	EVAL2	-0.01	0.00	-0.02	-0.06	0.04
0.00						
	BEN1	0.01	0.04	-0.02	0.00	0.00
0.03						
	BEN2	0.06	0.03	0.01	0.00	0.00
-0.02						

Fitted Residuals

	EVAL2	BEN1	BEN2
	-----	-----	-----
EVAL2	0.00		
BEN1	-0.01	0.00	
BEN2	-0.03	0.00	0.00

Summary Statistics for Fitted Residuals

Smallest Fitted Residual = -0.07
 Median Fitted Residual = 0.00
 Largest Fitted Residual = 0.06

Stemleaf Plot

```

- 6|80
- 5|4330
- 4|9640
- 3|77421000
- 2|7644332000
- 1|87655554332211
- 0|9865422211110000000000000000
0|1233335555556777899
1|0222488
2|1226679999
3|136688
4|002239
5|555

```

Standardized Residuals

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5	
PLAN6	-----	-----	-----	-----	-----	---

PLAN1	- -					
PLAN2	- -	- -				
PLAN3	0.29	1.85	1.25			
PLAN4	-0.05	0.55	0.65	-0.23		
PLAN5	-0.23	0.46	-1.86	0.46	- -	
PLAN6	-0.12	-1.22	1.72	-1.63	-0.78	
- -						
ACT1	-1.27	0.91	-0.53	1.83	2.98	
1.12						

0.03	ACT2	1.54	-1.10	-1.55	-0.33	-1.68
0.87	ACT3	-0.62	0.19	-1.27	-0.81	0.43
-0.58	PUB1	-0.52	-0.70	1.30	2.75	3.11
-2.37	PUB2	-0.44	-1.27	-1.81	0.80	2.37
1.21	EVAL1	1.00	-0.79	1.78	-1.93	-1.56
1.43	EVAL2	0.90	0.22	1.08	-2.09	-0.69
-0.58	BEN1	-2.28	-3.14	0.29	0.25	0.25
-1.86	BEN2	-2.25	-2.16	-0.04	0.82	0.40

Standardized Residuals

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	
EVAL1	-----	-----	-----	-----	-----	--

ACT1	-1.30					
ACT2	-0.28	--				
ACT3	-2.28	2.25	-1.30			
PUB1	2.20	-1.07	0.34	--		
PUB2	-0.99	1.49	-1.12	--	--	
EVAL1	-1.08	-1.04	0.56	-2.49	2.28	
--						
EVAL2	-0.69	0.21	-1.25	-2.85	1.87	
--						
BEN1	0.57	1.67	-0.83	0.81	0.02	
1.19						
BEN2	2.52	1.29	0.65	0.01	0.98	
-1.00						

Standardized Residuals

	EVAL2	BEN1	BEN2
EVAL2	-----	-----	-----
	--		
BEN1	-0.44	0.61	
BEN2	-1.21	0.06	-0.10

Summary Statistics for Standardized Residuals

Smallest Standardized Residual = -3.14
 Median Standardized Residual = 0.00
 Largest Standardized Residual = 3.11

Stemleaf Plot

```

- 3|1
- 2|85
- 2|433221
- 1|99987666
- 1|333333221111000

```

```

- 0|888877766655
- 0|443322111000000000000000000000
  0|12223333344
  0|55566666888999
  1|0011223334
  1|55778889
  2|2234
  2|57
  3|01

```

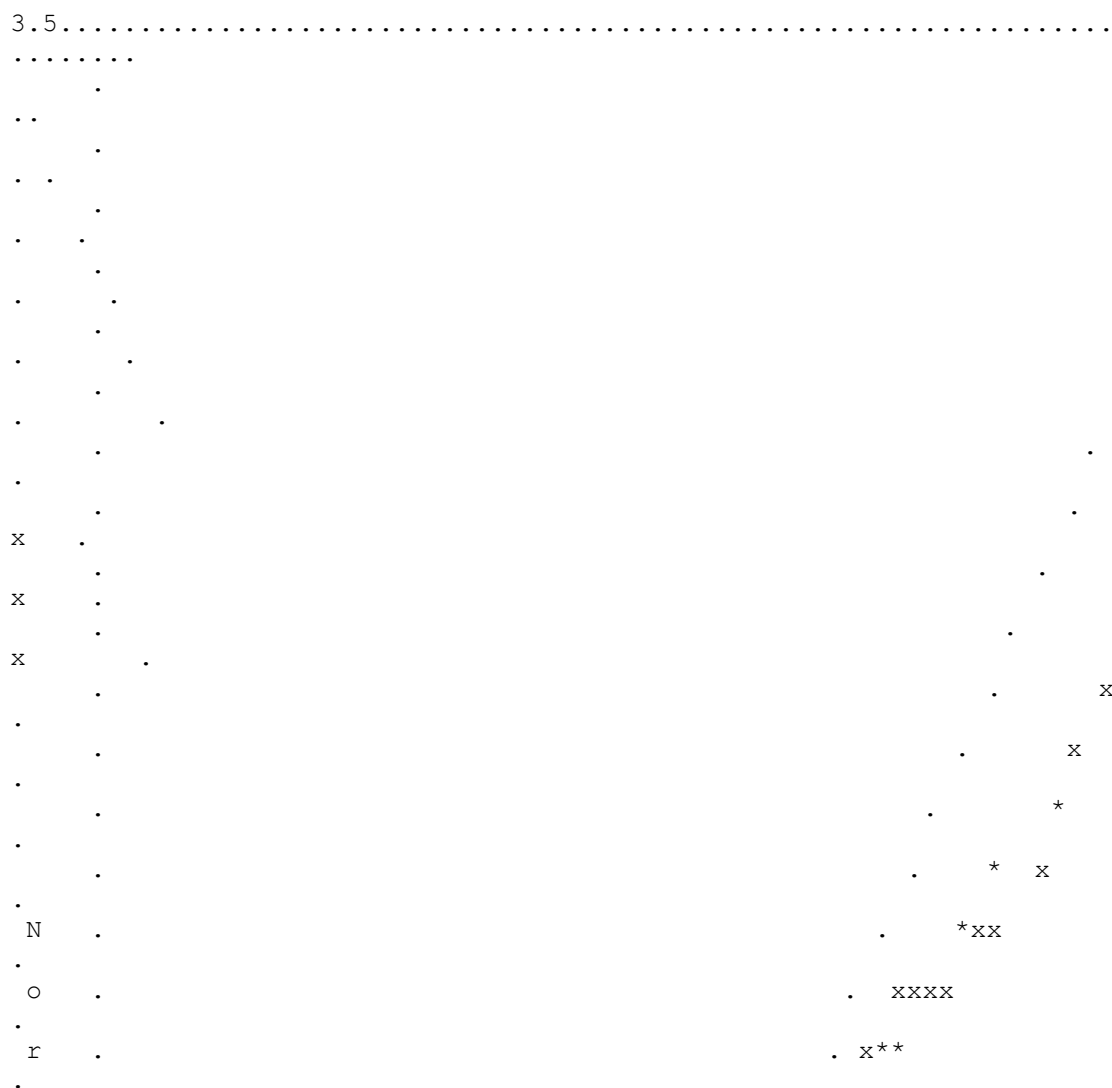
```

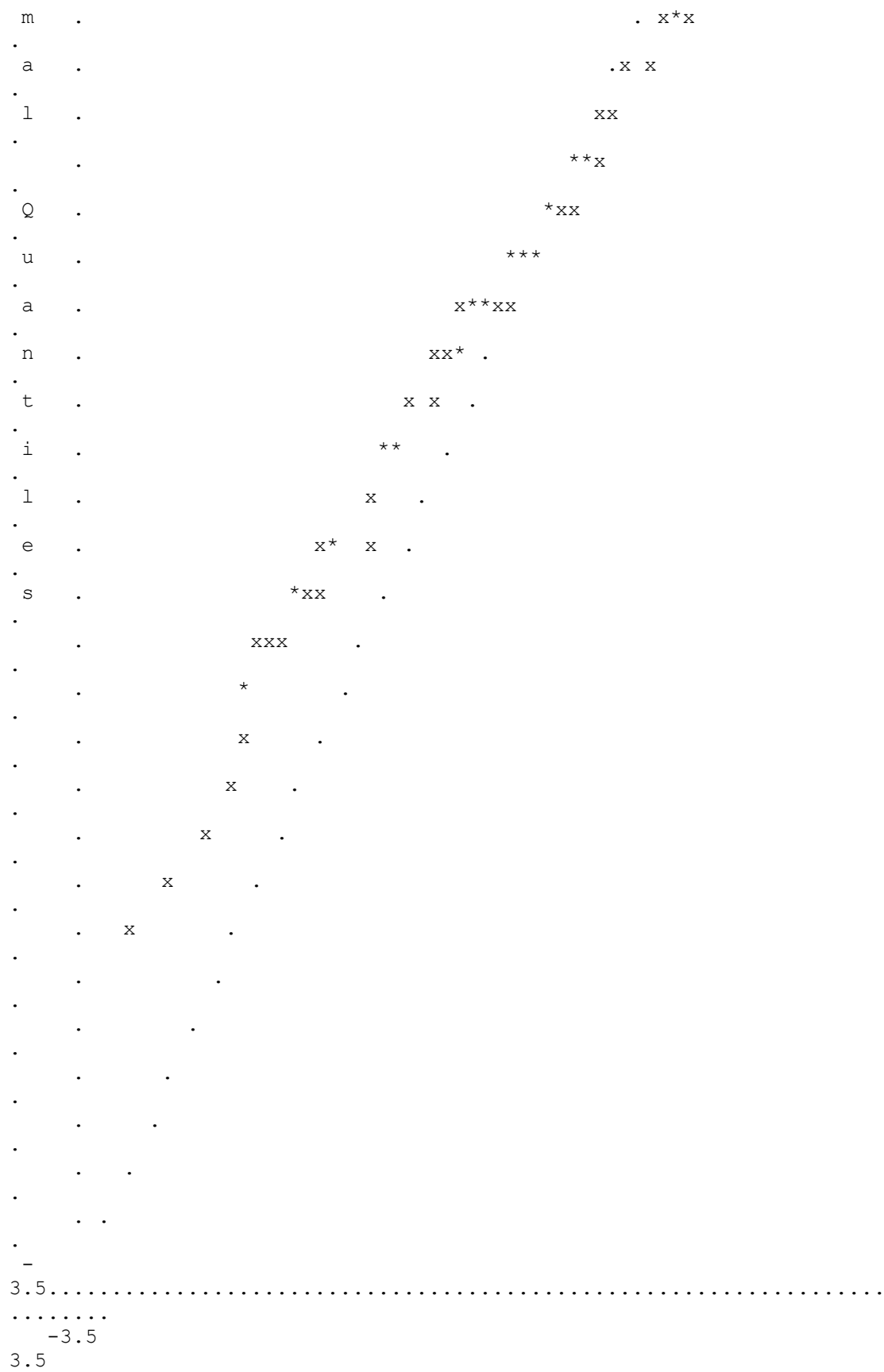
Largest Negative Standardized Residuals
Residual for    EVAL2 and    PUB1  -2.85
Residual for    BEN1 and    PLAN2  -3.14
Largest Positive Standardized Residuals
Residual for    ACT1 and    PLAN5   2.98
Residual for    PUB1 and    PLAN4   2.75
Residual for    PUB1 and    PLAN5   3.11

```

TI FACTOR ANALYSIS

Qplot of Standardized Residuals

The Modification Indices Suggest to Add the

Path to	from	Decrease in Chi-Square	New Estimate
PLAN5	PUB	8.3	0.40
PUB1	EVAL	17.3	-0.37
PUB2	EVAL	9.2	0.29
BEN1	EVAL	8.4	0.21
BEN2	ACT	8.9	5.30

TI FACTOR ANALYSIS

Factor Scores Regressions

ETA

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5	
PLAN6	-----	-----	-----	-----	-----	---

PLAN	0.07	0.08	0.10	0.03	0.12	
0.10						
ACT	0.04	0.05	0.05	-0.05	0.10	
0.05						
PUB	0.02	0.02	0.02	0.05	0.00	
0.02						
EVAL	0.01	0.02	0.02	-0.01	0.03	
0.02						
BEN	0.02	0.02	0.07	-0.39	0.23	
0.02						

ETA

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	
EVAL1	-----	-----	-----	-----	-----	---

PLAN	0.06	0.06	0.08	0.04	0.06	
0.06						
ACT	0.11	0.10	0.16	0.05	0.07	
0.08						
PUB	0.03	0.04	0.04	0.25	0.32	
0.04						
EVAL	0.03	0.03	0.05	0.02	0.03	
0.54						
BEN	0.09	0.03	0.13	-0.30	-0.20	
0.03						

ETA

	EVAL2	BEN1	BEN2
	-----	-----	-----
PLAN	0.02	-0.03	0.04
ACT	0.03	-0.01	0.03
PUB	0.02	-0.15	-0.01
EVAL	0.24	0.00	0.01
BEN	0.01	0.66	0.41

TI FACTOR ANALYSIS

Standardized Solution

LAMBDA-Y

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
	-----	-----	-----	-----	-----
PLAN1	0.59	- -	- -	- -	- -
PLAN2	0.58	- -	- -	- -	- -
PLAN3	0.65	- -	- -	- -	- -
PLAN4	0.50	- -	- -	- -	- -
PLAN5	0.59	- -	- -	- -	- -
PLAN6	0.72	- -	- -	- -	- -
ACT1	- -	0.58	- -	- -	- -
ACT2	- -	0.60	- -	- -	- -
ACT3	- -	0.68	- -	- -	- -
PUB1	- -	- -	0.54	- -	- -
PUB2	- -	- -	0.66	- -	- -
EVAL1	- -	- -	- -	0.85	- -
EVAL2	- -	- -	- -	0.72	- -
BEN1	- -	- -	- -	- -	0.59
BEN2	- -	- -	- -	- -	0.60

GAMMA

	PARTICIP

PLAN	0.95
ACT	0.99
PUB	0.86
EVAL	0.82
BEN	0.47

Correlation Matrix of ETA and KSI

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
PARTICIP	-----	-----	-----	-----	-----

PLAN	1.00				
ACT	0.94	1.00			
PUB	0.81	0.85	1.00		
EVAL	0.77	0.81	0.70	1.00	
BEN	0.45	0.47	0.41	0.39	1.00
PARTICIP	0.95	0.99	0.86	0.82	0.47
1.00					

PSI

Note: This matrix is diagonal.

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
	-----	-----	-----	-----	-----
	0.10	0.02	0.27	0.33	0.78

TI FACTOR ANALYSIS

Completely Standardized Solution

LAMBDA-Y

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
	-----	-----	-----	-----	-----
PLAN1	0.70	- -	- -	- -	- -
PLAN2	0.72	- -	- -	- -	- -
PLAN3	0.70	- -	- -	- -	- -
PLAN4	0.69	- -	- -	- -	- -
PLAN5	0.74	- -	- -	- -	- -
PLAN6	0.73	- -	- -	- -	- -
ACT1	- -	0.71	- -	- -	- -
ACT2	- -	0.71	- -	- -	- -
ACT3	- -	0.79	- -	- -	- -
PUB1	- -	- -	0.74	- -	- -
PUB2	- -	- -	0.83	- -	- -
EVAL1	- -	- -	- -	0.91	- -
EVAL2	- -	- -	- -	0.81	- -
BEN1	- -	- -	- -	- -	0.87
BEN2	- -	- -	- -	- -	0.85

GAMMA

	PARTICIP

PLAN	0.95
ACT	0.99
PUB	0.86
EVAL	0.82
BEN	0.47

Correlation Matrix of ETA and KSI

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
PARTICIP	-----	-----	-----	-----	-----
PLAN	1.00				
ACT	0.94	1.00			
PUB	0.81	0.85	1.00		
EVAL	0.77	0.81	0.70	1.00	
BEN	0.45	0.47	0.41	0.39	1.00
PARTICIP	0.95	0.99	0.86	0.82	0.47
1.00					

PSI

Note: This matrix is diagonal.

	PLAN	ACT	PUB	EVAL	BEN
	-----	-----	-----	-----	-----
	0.10	0.02	0.27	0.33	0.78

THETA-EPS

	PLAN1	PLAN2	PLAN3	PLAN4	PLAN5
PLAN6	-----	-----	-----	-----	-----
PLAN1	0.51				

PLAN2	0.21	0.49			
PLAN3	- -	- -	0.51		
PLAN4	- -	- -	- -	0.53	
PLAN5	- -	- -	- -	0.25	0.45
PLAN6	- -	- -	- -	- -	- -
0.47					
ACT1	- -	- -	- -	0.09	- -
- -					
ACT2	- -	- -	- -	- -	- -
- -					
ACT3	- -	- -	- -	0.10	- -
- -					
PUB1	- -	- -	- -	- -	- -
- -					
PUB2	- -	- -	- -	- -	- -
- -					
EVAL1	- -	- -	- -	- -	- -
- -					
EVAL2	- -	- -	- -	- -	- -
- -					
BEN1	- -	- -	- -	0.15	- -
- -					
BEN2	- -	- -	-0.08	0.09	- -
- -					

THETA-EPS

	ACT1	ACT2	ACT3	PUB1	PUB2	
EVAL1	-----	-----	-----	-----	-----	--

ACT1	0.50					
ACT2	- -	0.49				
ACT3	- -	- -	0.38			
PUB1	- -	- -	- -	0.45		
PUB2	- -	- -	- -	- -	0.32	
EVAL1	- -	- -	- -	- -	- -	
0.16						
EVAL2	- -	- -	- -	- -	- -	
- -						
BEN1	- -	- -	- -	0.25	0.19	
- -						
BEN2	- -	- -	- -	0.19	0.16	
- -						

THETA-EPS

	EVAL2	BEN1	BEN2
EVAL2	-----	-----	-----
EVAL2	0.34		
BEN1	- -	0.24	
BEN2	- -	- -	0.27

Time used: 0.078 Seconds

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างภาพถ่ายการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

กศน.ตำบลเกาะเรียน

แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

1. วัดช่างทอง

2. วัดทรงกูด

3. หมู่บ้านญี่ปุ่น

4. เกษตรผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคหกรรม

การสัมภาษณ์และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล เกิดเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2527 ที่จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ประยุกต์ ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2548 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2551

ปัจจุบันนายธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาหุนนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล